

www.politikin-zabavnik.rs

ПОЛИТИКИН

BIH	2.40	KM
Македонија	75.00	ДЕН
Slovenija	2.09	EUR
Sverige	28.00	SEK
USA	3.50	USD
Hrvatska	15.00	KN
Црна Гора	1.20	EUR

ISSN 0032-339-x

PRINTED IN SERBIA

ЗАБАВНИК

26. 6. 2009. • ИЗЛАЗИ ПЕТКОМ • ГОДИНА LXXI • ЦЕНА 99 ДИНАРА • БРОЈ 2994

Сомалијски гусари *ГОСПОДАРИ ОПАСНОГ МОРА*

За све од 7 до 107!

НА КОЛУБАРУ!

Ни веверица
НИ МИШ

10 ствари од којих
ПУЦА ГЛАВА

ПУТ ОКО СВЕТА
за 99 динара

Ripley

Веровали или не!

БРОЈ 13 ИСТЕТОВИРАО
ЈЕ НА ВИШЕ
ОД 400 ЉУДИ ЗА 24 САТА,
У ПЕТАК, 13. ЈУНА
2008. ГОДИНЕ,
ОЛИВЕР ПЕК
ИЗ ДАЛАСА
У ТЕКСАСУ.

9-14

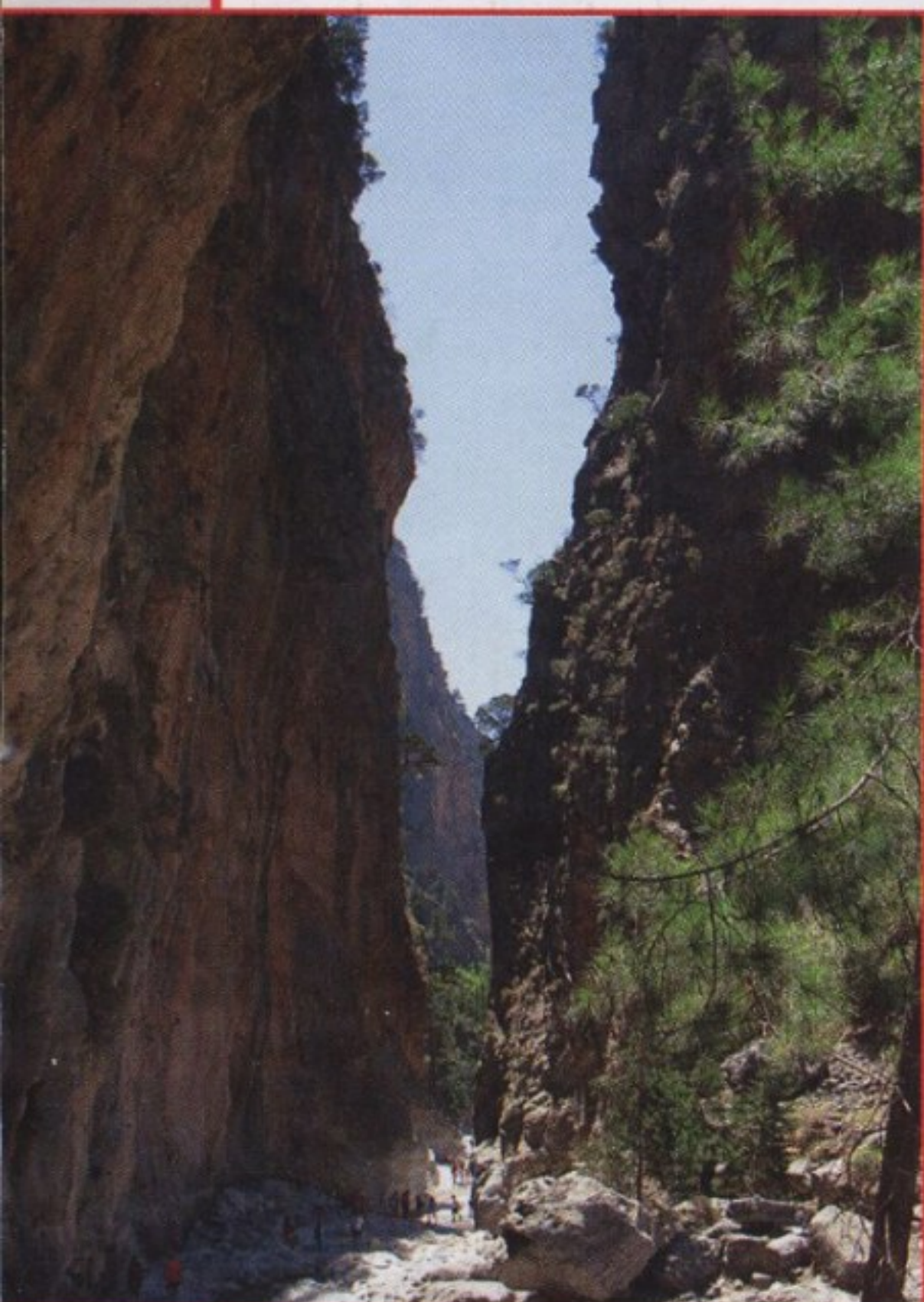
РАЧУНАРСКИ ПРЕНОСНИ СИСТЕМ
КОЈИ КОРИСТИ ЖИВЕ ПУЖЕВЕ
ДА ИСПОРУЧЕ ЕЛЕКТРОНСКУ ПОШТУ ПУТЕМ
ИНТЕРНЕТА
ОСМИСЛИЛИ СУ ВИКИ АЈСЛИ И ПОЛ СМИТ
СА УНИВЕРЗИТЕТА У БОРНЕМОТУ, ВЕЛИКА
БРИТАНИЈА.

ПРЕЖИВЕО ЈЕ НАПАД ГРИЗЛИЈА КОЈИ МУ ЈЕ
ПОВРЕДИО ГЛАВУ И ОТКИНУО КОМАД МОЗГА
БРЕНТ КЕЈСИ ИЗ САНИЧА У БРИТАНСКОЈ КОЛУМБИЈИ, У КАНАДИ,
3. МАЈА 2008. ГОДИНЕ И ВОЗИО ОКО 25 КИЛОМЕТАРА ДА БИ МУ БИЛА
УКАЗАНА ПОМОЋ.

© 2008 Ripley Entertainment Inc. Dist. by United Feature Syndicate Inc.

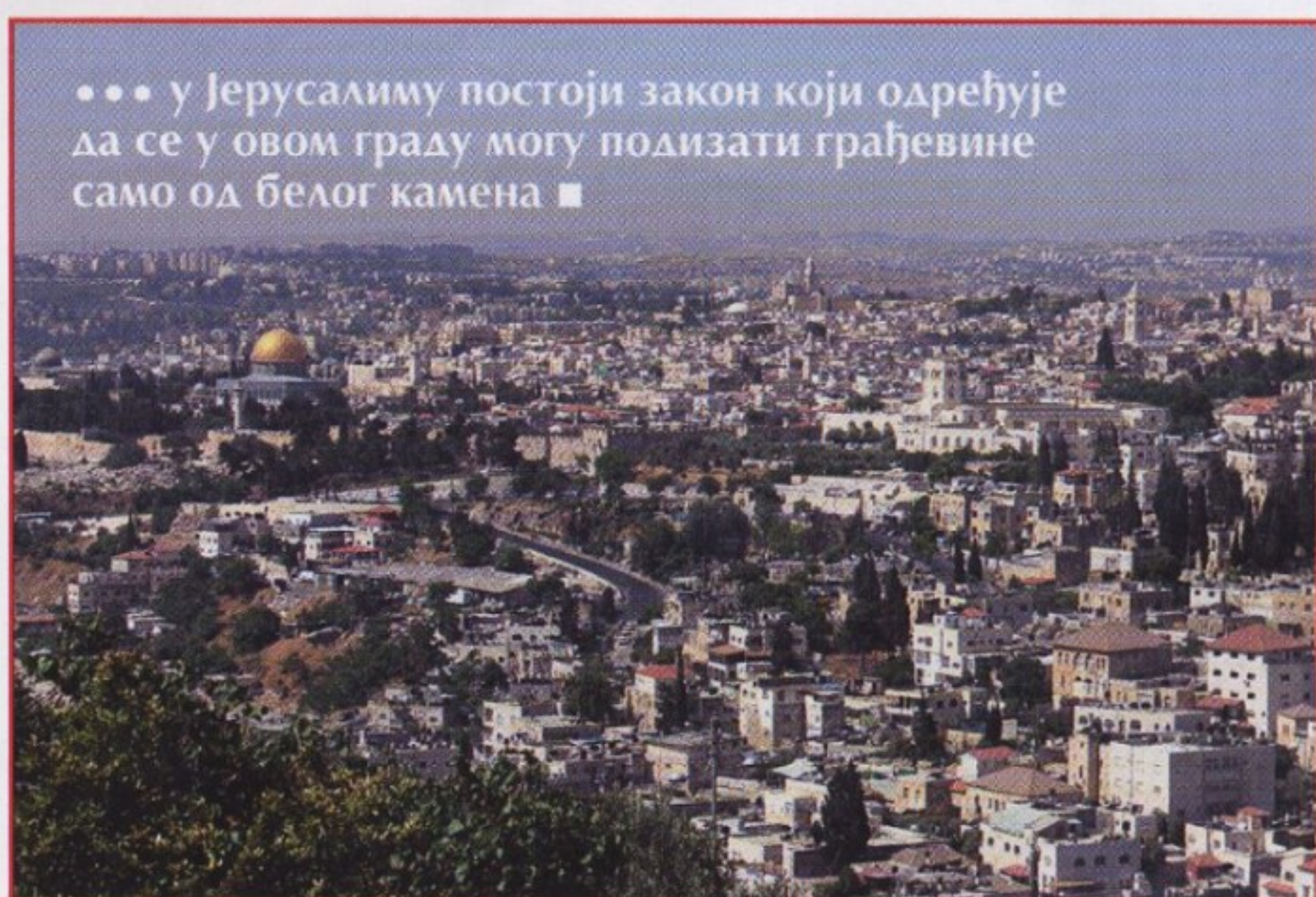
ЈЕСТЕ ли већ чули да...

••• клисура Самарија на западу највећег грчког острва Крита најдужа је у Европи. Дугачка је 18 километара, дубока и до 300 метара, а на појединим местима широка је између два и три метра ■

•• Јерменија је прва призна-
ла хришћанство као држав-
ну веру још 301. године ■

••• у Кини се сваке недеље
изгради по једна термоцен-
трала ■

••• у Јерусалиму постоји закон који одређује
да се у овом граду могу подизати грађевине
само од белог камена ■

••• скоро четири године
потребно је да се разгра-
ди кеса од хартије ■

••• први страни виолиниста
свирао је у Београду класич-
ну музику 1896. године ■

••• пластичне кесе у земља-
ма Европске уније биће за-
брањене од 2010. године ■

••• платан који се налази
испред Конака кнеза
Милоша у београдском
парку Топчидер стар је око
180 година, а његове гране
држи 17 металних
стубова ■

DIK
BROWNE

ХОГАР СТРАШНИ

БЕЖИ, КИШО, БЕЖИ,
ДОЋИ НЕКИ ДРУГИ
ДАН!

ТРАС!

ЗНАО САМ
ДА НЕЋЕ
ВРЕДЕТИ...

АЛИ МОРАО САМ
ДА ПОКУШАМ!

КАКВО
НЕВРЕМЕ!

НЕ БИХ НИ НОС ПРОМОЛИО
ДА НЕ МОРАМ!

САМО ДА НЕ ЗАКАСИМ!

ЈОШ НЕКОЛИКО КИЛОМЕТРА
И СТИЖЕМ!

НАПОКОН!

ХЕЈ, ХОГАРЕ! УСПЕО САМ БРЗО ДА
СТИГНЕМ ЧАК ИЗ ОСЛА, ПОШТО
ЖЕЛИМ ДА БУДЕМ ПРВИ КОЈИ ТИ ЈЕ
ИСПРИЧАО НОВИ ВИЦ!

CHRIS
BROWNE

6-21

ЈЕСИ ЛИ ЧУО ОНАЈ О ВИТЕЗУ,
ПЛАВОКОСОЈ ЛЕПОТИЦИ
И ЗМАЈУ?

ДА!

БИТКА КОЈУ ПРОУЧАВАЈУ ВОЈНИЦИ

НА КОЛУ

Аустроугарска монархија никако није могла да се помири с поразима које је претрпела на Церу и Дрини. Упорни Потјорек, командант Балканске војске (5. и 6. армија), захтевао је офанзиву, тако да су борбе настављене што је исцрпљивало обе ратујуће стране. Под сталним притиском бројнијег непријатеља, српска војска ускоро се повукла на десну обалу Колубаре. После пада Ваљева, 16. новембра 1914, Потјорек је главнини 6. армије (15. и 16. корпусу) дао краћи одмор, а 5. армији наложило је да започне припреме за форсирање Колубаре. Заповедник Балканске војске сматрао је, наиме, да су Срби на издисају те да су у питању дан кад ће им задати одлучујући ударац.

То, нажалост, није било далеко од истине. Повлачење уз непрекидне борбе, недостатак артиљеријске муниције и хладно време праћено снегом утицали су на морал лоше одевених и опремљених српских војника. Дезертерство је постало уобичајена појава код појединих јединица, а неки положаји падали су готово без борбе. Малодушност се нарочито изражавала код јединица 1. армије Петра Бојовића, које су одступале по планинским пределима завејаним снегом. Без Колубаре која би, као природна препрека, умањила притисак непријатељске

6. армије, ветерани из бојева на Соколској планини и Мачковом камену трпели су највећи притисак.

Извештај војног изасланика у Софији о депеши француске владе „како су Срби на издисају” и искази српских заробљеника, навели су Потјорека на помисао да се српска војска повукла чак до Аранђеловца, остављајући на десној обали Колубаре само заштитнице. На основу оваквог закључка, 16. новембра 1914. наредио је трупама 5. армије прелазак преко набујале реке. Основна замисао „фелдцугмајстера” била је да осигура железничку пругу Обреновац – Ваљево и тако Балканској војсци омогући дотур неопходних намирница и ратног материјала из Срема. Удаљавајући се од полазне основице, Аустријанци су све више осећали недостатак уредног снабдевања које је, уз грдне муке, вршено раскалањим колским путевима из Босне. Но, и Срби су били свесни ове Потјорекове слабости – кад су се аустријске трупе докопале тако жељене пруге, она је на више места била минирана а сав железнички материјал премештен. Српски инжењерци обавили су посао тако ревносно да је непријатељу било потребно више недеља да се пруга колико-толико оспособи.

Не сумњајући да пред собом имају целокупну 2. армију Степе Степановића и 3. срп-

ску армију Павла Јуришића Штурма, аустроугарске трупе покушавале су, у духу Потјорековог наређења, да форсирају Колубару. Али, због непрекидних киша, река је све више бујала а цео предео претварао се у огромну каљугу. Тако је тешком мостовом трену (колима с понтонима) било немогуће да приђе обали, а топови, које су конопцима теглили војници, пропадали су у блато све до главчина точкова. Око прелаза су се развиле и жестоке борбе па је до 18. новембра заузет само Лазаревац, а 9. прашка генерала

ниције из Француске, те попуну јединица регрутима. Након тога прешло би се у напад.

Коначно схвативши да пред собом има целу српску војску, Потјорек је прекинуо одмор 6. армији и упутио је за 1. српском армијом у правцу Медника и Маљена. Истовремено, 5. армији је наредио снажнији наставак напада преко Колубаре.

Против Балканске војске

Прелаз преко набујале и разливене реке 18. новембра започеле су трупе Комбиновог корпуса „Гојгингер” (импровизиран од 7. осјечке, 29. терезинске дивизије и ландштурмских формација, те стављен под команду генерала Хајнриха Гојгингера) и 8. корпуса генерала Виктора грофа Шеухенштула. Уз велике тешкоће, у близини Лазаревца успела је да се пребаци само пешадија 21. прашке ландверске дивизије с неколико топова. Но, ту их је дочекала Тимочка дивизија I позива пуковника Владимира Кондића и нанела им страховите губитке. Неколико километара јужније, на Човки и Врачем брду, међутим, Моравска дивизија генерала Илије Гојковића трпела је ураганску артиљеријску ватру. На овом подручју развиле су се крваве борбе које су трајале десетак дана. На Врачем брду је 20. новембра погинуо и Димитрије Туцовић.

Ове године навршава се 95 година откако је српска војска извојевала једну од најбриљантнијих битака у Првом светском рату

Франца Данијела и 36. загребачка дивизија Клаудијуса Чибулке тек је требало да поседну положаје око града које је држала 2. српска армија.

Почетна замисао српске Врховне команде за битку која је отпочињала, а коју Потјорек није ни предвидео, била је одбрамбеног карактера. Војвода Путник је, наиме, био свестан тешког стања у трупама, али и чињенице да даље одступање може да буде кобно јер би се наставило расуло и војска би се једноставно истопила. Једини излаз видео је у отпору на Колубари који би дао времена неопходног за пристизање веће количине артиљеријске му-

Меднику, десно крило 1. армије повукло се на Суворор, а лево крило задржавало је тешком муком притисак 16. дубровачког корпуса Венцела Вурма. Одред на Маљену, и поред јаким мразева и снежне мећаве, храбро се борио против специјалне тактичке групе пуковника Хајнриха Видена фон Алпенбаха. Користећи густу маглу, ова група напала је, у зору 23. новембра, Маљен. Напад је извршен из више праваца, што је довело до опкољавања бранилаца. Јединице из 1. армије и Ужичке војске Вукомана Арачића, које су послате у помоћ, због магле и

љена на левом крилу 1. армије, те растурањем Тимочке дивизије II позива Мирка Милисављевића, околности су постајале све критичније. Из дана у дан, под притиском непријатеља, 1. армија се приметно топила. Ђенералу Мишићу било је јасно да од противнапада нема ништа. Трупe су биле непоуздане и оскудевале су у свему, а падом важнијих положаја изгубљени су и одговарајући положаји за напад.

Развој ситуације приморао је Мишића на радикалан потез који умало није довео до сукоба с војводом Путником. Увидевши, наиме, да неће моћи да се одржи на Суворору, односно положајима на вододелници Колубаре и Западне Мораве, Мишић је одлучио да, повлачећи трупе знатно даље на исток, извуче армију из додира с непријатељем. Замисао је била да се трупе овде одморе и нахране, попуне регрутима, и да се сачека преко потребна артиљеријска муниција која је била на путу из Француске.

Осим тога, на новим положајима фронт 1. армије био би скраћен на половину, што је пружало знатно веће шансе за противнапад.

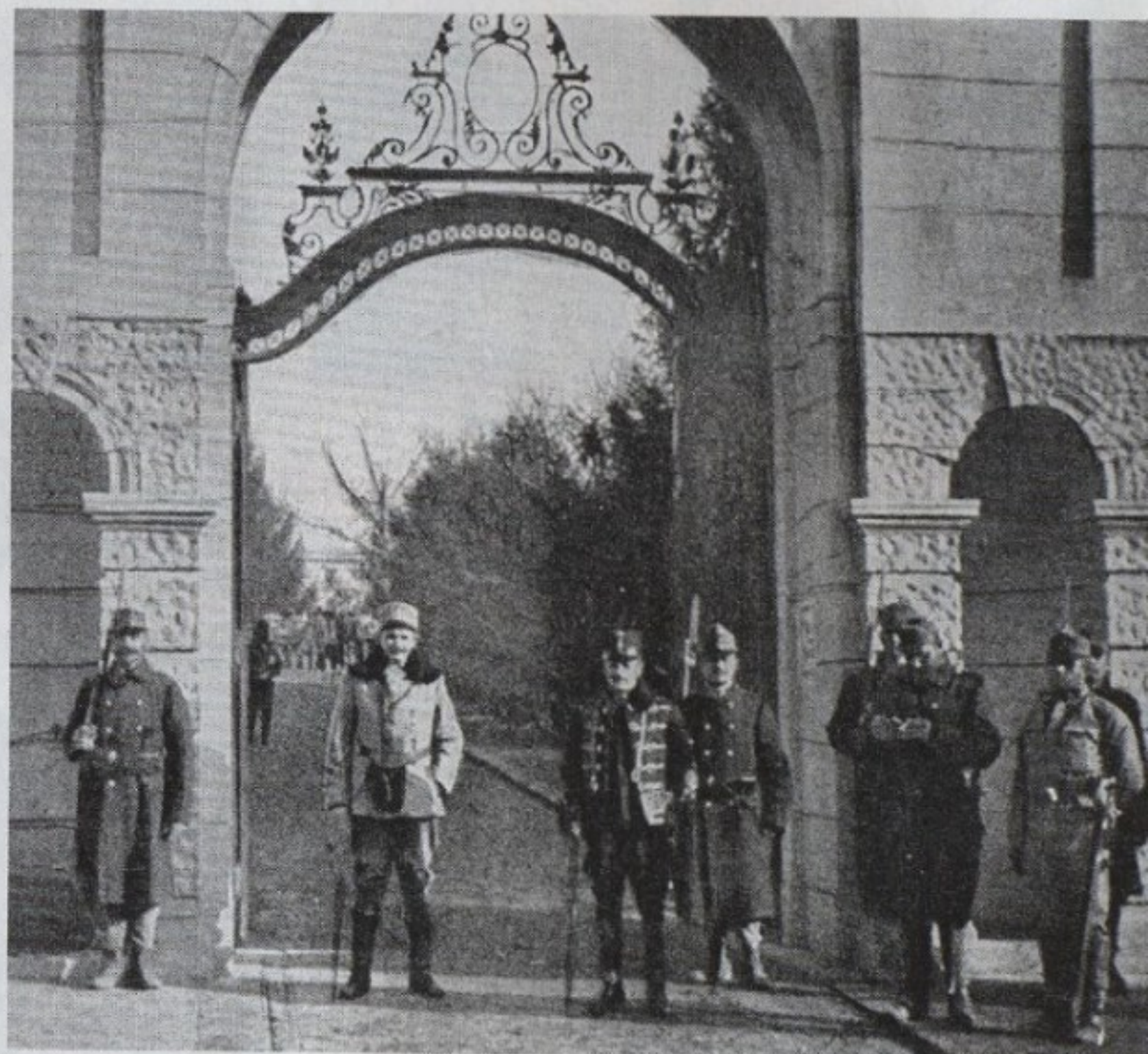
Из штаба у кафани села Врнчана Мишић је у касним часовима 28. новембра о својим намерама телефоном известио војводу Путника. Ова вест узнемирила је старог војводу. Он не одобрава Мишићев план, сматрајући да је сувише ризичан јер би угрозио остале армије а довео би у питање и положај престонице.

Мишић је Путнику више пута понављао разлоге за повлачење. Изнервиран несхватањем околности, понудио је и оставку на место команданта армије. Имајући поверење у човека који му је до пре две недеље био помоћник, Путник је после двочасовног телефонског разговора поново позвао Мишића и одобрио његову замисао.

Пад Београда

У зору наредног дана, под заштитом јаке магле, почело је повлачење 1. армије ка Горњем Милановцу. Јаке заштитнице остављене на положајима задржавале су притисак

аустроугарске претходнице. До краја дана армија је успешно посела нове положаје. Повлачење су истовремено започеле и преостале две армије. Тежак положај 3. армије, као и грешке у командовању, међутим, проузроковале су повлачење 2. армије више него што је било неопходно. Због поремећаја у основном операцијском плану, војвода Путник је, тешка срца, донео одлуку о напуштању Београда. Трупe одбране Београда, које су успешно браниле престоницу, добиле су задатак да се 30. новембра повуку на положаје Варовница – Космај. Извиђањем из авиона, Аустријанци су закључили да је „непријатељ напустио простор Обреновац – Београд – Рипањ” а да се три српске дивизије налазе тек западно од Аранђеловца. Без обзира на то, Сремски (Петроварадински) одред Адаелберта Тамешија тек се у зору 2. децембра пребацио преко Саве и ушао без борбе у напуштени град. Нешто касније, то-

Аустријска стража пред двором у Београду

ком преподнева, из Остружнице је, преко Железника, на Баново брдо стигао и 1. пук 104. загребачке ландштурмске бригаде а из штаба Комбинованог корпуса упућен је камион са официром и одељењем војника који су заузели двор у улици Краља Милана и истакли на њему црно-жуту заставу.

За то време, аустроугарске трупе су, задржаване јаким српским заштитницама, на другим правцима споро напредовале. Њихово стање било је на граници људске издржљивости, нарочито код јединица из 6. армије које су на планинском земљишту највише трпеле последице лошег снабдевања. Проређене, изгладнеле, с артиљеријом

БАРУ!

Док су јединице 2. и 3. армије на обалама Колубаре и Љига мање-више успешно одолевале аустроугарском притиску, на фронту 1. армије постајало је све „врелије”. Управо у тренутку највеће кризе команду над овом армијом од Ђенерала Бојовића, рањеног у ногу у ноћи 14. новембра, преузео је Живојин Мишић. Као вечити оптимиста, Жућа је сматрао да је противнапад једини излаз за српску војску. Као дете из народа, одлично је познавао дух српског војника и био је свестан да је повлачење погубно по морал, те да ће клонулост нестати чим се крене у напад. Но, постављало се питање како ово извршити у време кад је три слабе, преморене дивизије притискао двоструко јачи непријатељ. Да би донекле поправио однос снага, Мишић је од Врховне команде затражио да 1. армију ојача бар још једном дивизијом. Тако је под његову команду придодата Дринска дивизија I позива пуковника Николе Стевановића која је у том тренутку, нажалост, бројала свега 4200 војника.

И сам поборник офанзиве, војвода Путник је 22. новембра наредио да све три армије крену у општи напад. Али, и поред појединачних успеха, ово је био очајнички потез, Балканска војска још је била исувише јака за ослабљене српске снаге које су, да несрећа буде већа, остале без артиљеријске муниције.

Уместо жељеног успеха, почели су да се нижу нови порази. Изгубивши положаје на

сметова, висине и до два метра, нису успеле да стигну на време. После дводневне јуначке борбе, Маљенски одред је уз велике губитке одступио. Ово је довело до „откривања” левог бока 1. армије на Суворору, као и десног крила Ужичке војске код Ражане.

Огорчене борбе развиле су се и на фронту 2. српске армије. Код села Конатица се преко Колубаре пребацила чешка, терезинска 29. дивизија генерала Едуарда Занантонија из састава Комбинованог корпуса. Српске трупе су одступиле од два до пет километара и ту се поново утврдиле. Исцрпљени аустроугарски 8. корпус, на срећу, није више имао снаге да их гони.

Увидевши да непријатељски напад према 2. армији слаби, војвода Путник је вребао следећу прилику за напад. Пошто се наслућивала Потјорјекова тежња да главни напад постепено преноси у правцу Београда, ојачан је Обреновачки одред који је добио задатак да уз помоћ Коњичке дивизије пуковника Бранка Јовановића, код Конатице, протера Комбиновани корпус преко Колубаре. Напад је почео у зору 28. новембра и до поднева је ратна срећа била у српску корист: у блиској борби бајонетима и бомбама, заузети су утврђени непријатељски положаји. Но, поподневни снажни непријатељски контранапад присилио је Србе да се врате на почетне положаје.

Јужније, на сектору 1. и 3. армије, српској војсци није ишло ништа боље. Падом Ма-

Вукоман Арачић
генерал
командант Тимочке дивизије
II позива, касније Ужичке војске

Илија Гојковић
генерал
командант Моравске дивизије
I позива (2. армије)

Михаило Рашић
генерал
командант Комбиноване
дивизије (2. армије)

Владимир Кондић
генерал
командант Тимочке дивизије
I позива (1. армије)

Војвода Живојин Мишић
командант 1. армије

којој је почела да по-
нестаје муниција, с
упропашћеним коњским за-
прегама, биле су у стању слич-
ном као и српска војска на по-
четку повлачења с Дрине.

Потјорек је, међутим, био у
еуфорији. Извештаје команда-
ната корпуса о тешком стању
трупа, које је примао у штабу у
Ковиљачи, сматрао је претера-
ним. Иако убеђен да је српска
војска побеђена и да се налази
пред потпуним растројством,
ипак је био принуђен да зауста-
ви исцрпљену и проређену 6.
армију ради одмора и попуне.
Но, зато је потерао 5. армију да
изведе сложен маневар премеш-
тања с колубарског на бео-
градски правац, како би бочно
ударио српску војску и, проди-
рући на југ, „савио читав српски
фронт у окружење”.

Пад Београда и савезници
су доживели као пропаст Ср-
бије. Новине су са искреним
жаљењем писале како је Ср-
бија доживела судбину Белги-
је. За то време у Београду су
вршене припреме за параду
која је требало да се одржи 3.
децембра, „у част славног за-
узимања Београда”. Нико у
Бечу није могао да слути да је

Крста Смиљанић
ђенералштабни пуковник,
командант Дринске дивизије
I позива (3. армије)

српски маневар био само са-
бијање опруге која ће, након
отпуштања, збрисати све
пред собом.

Знатан део кривице за неда-
ће српске војске крајем 1914.
године сносила је несташница
артиљеријске муниције. Пољ-
ски брзометни топ био је нај-
значајније оруђе тадашњих
армија, без чије је ватре била
незамислива значајнија битка.

Српска артиљерија, захва-
љујући квалитету топова и по-
слуге, овенчала се славом још
у балканским ратовима. Но, у
истим сукобима утрошене су
резерве муниције тако да је
српска војска у светски рат
ушла са свега 651 гранатом на
појединачни пољски топ. Кри-
за је достигла врхунац пред
повлачење с фронта на Дри-
ни, кад је број метака спао на
80–100 на пољски топ и 20–30
на пољску хаубицу.

Крагујевачки Војнотехнички
завод имао је ограничене мо-
гућности по питању производ-
ње артиљеријске муниције та-
ко да је војска углавном зави-
сила од увоза. Озбиљност по-
ложаја у ком су се трупе на-
шле на почетку Колубарске
битке види се из извештаја
војводе Путника, где дослов-
це каже: „Треба свим силама
настојати да се из Француске,
Енглеске и Русије у што кра-
ћем времену набави што већа
количина артиљеријске мун-
иције. У противном, ако се ово
не учини, ја скидам са себе
сваку одговорност за кобне
последнице које нас могу по-
стићи.” После овог вапаја, Ни-
кола Пашић тражио је од

француске владе да се Срби-
ји хитно испоручи већа коли-
чина артиљеријских метака.
Иако и сами оптерећени недо-
статком муниције, али свесни
значаја балканског војишта,
Французи су пристали да ис-
пуне српске захтеве.

Скраћивање чаура

Брод с француском муници-
јом упловио је у солунску лу-
ку 26. новембра, а већ полови-
ном наредног дана прва желе-
зничка композиција натоваре-
на гранатама стигла је у Ниш,
где је била пријемна станица.
Но, тада је општу радост за-
менио очај: испоставило се,
наиме, да су Французи испо-
ручили муницију за свој пољ-
ски топ М1897. Иако истог ка-
либра, овај метак се по неким
особинама разликовао од срп-
ског. Највећа невоља била је
дужина чауре, већа за 70 mm,
што је онемогућавало убаци-
вање муниције у лежиште.

Без другог избора, одлучено
је да се изврши хитна преправ-
ка, односно скраћивање и ка-
либрација чауре. Пошто је кра-
гујевачки Завод већ био дели-
мично евакуисан, муниција је

Миливоје Анђелковић Кајафа
пешадијски пуковник
командант Дунавске дивизије
I позива (2. армије)

Бранко Јовановић
коњички пуковник
командант Коњичке дивизије

Мирко Милисављевић
артиљеријски пуковник,
командант Тимочке дивизије
II позива (1. армије)

Михаило Живковић
генерал
командант Одбране Београда

Никола Стевановић
ђенералштабни пуковник
командант Дринске дивизије
I позива

делаборисана у Нишу, празне чауре су композицијом коју је чинио само један вагон хитно пребациване у Крагујевац, тамо су преправљане, затим истим вагоном враћане у Ниш и пуњене. Ово је чињено неколико пута у току дана, тако да је до 2. децембра на фронт упућено око 11.000 артиљеријских метака!

Одмор 1. армије убрзо је показао све своје предности. Пристицање нових официра из ђачког батаљона – чувених 1300 каплара – прилив регрута, као и довлачење артиљеријске муниције на положаје указивало је искусним српским борцима да се спрема офанзива. Након само неколико дана, ово је подигло морал у толикој мери да се на положајима орила песма и играло коло.

Насупрот борцима 1. армије, аустроугарски војници 6. армије су без одмора подицали српским положајима. Уверени да се растројена непријатељска војска повукла далеко на запад, Аустријанци су се спуштали са Сувобора у широком фронту и без резерви. Ова заблуда, као и физичка исцрпљеност људства стварала је добру прилику за српски противнапад. Српска Врховна команда послала је 1. децембра армијама извештај у коме је наведено да је „стање код аустроугарских трупа очајно, да су попуно јединица вршили већ пет пута, да имају мали број официра а да се хране углавном пљачком”, као и

да су се „српски војници, после три дана одмора, опоравили, да је артиљеријска муниција стигла на фронт а морално стање трупа се поправило”.

На основу овог извештаја, који су потврдили и заробљеници, Мишић се одлучио да напад целокупном армијом почне 3. децембра. Намеравао је да разбије непријатељске јединице у долини и да на њиховим „леђима” изађе поново на вододелницу, где би имао снажно упориште за даљи продор на исток и североисток. Војвода Путник, чија је замисао била да изврши стратегијски пробој непријатељског фронта 1. армијом, издао је наређење за истовремени општи напад све три армије. Ради дизања морала, Врховна команда је издала проглас у коме се наводи да су код непријатеља наступили тешки дани и да ће се ускоро и „грађем моћи тући”! Мада претеран, овај закључак, бар што се 6. армије тиче, није био далеко од истине.

На дан напада, 3. децембра, густа магла која је полегла бојиштем изненада се подигла, а сунчано јутро омогућило је поправљање артиљеријске ватре.

Офанзива је покренута у 7 часова. Командир једне од чета које су извршиле пробој причао је о овим тренуцима: „На Сувобору је моја чета пузала једном ливадам према непријатељским рововима. Читаву ливаду је прекрила густа магла, али на моју и несрећу мојих војника магла је иза наших леђа почела полако да се диже и постојала је опасност да нам непријатељ открије положаје. У таквој прилици био сам у краткој недоумици, а затим сам наредио јуриш. Пошто је трубач засвирао јуриш, веома познат Швабама, непријатељски војници су напустили своје ровове и дали се у бекство. Тако смо без много напора заузели непријатељске положаје. Овај догађај се брзо раширио по читавом фронту, на коме се врло брзо кренуло у противнапад.” Прва армија потиснула је непријатеља за три до пет километара, а напад се добро развијао и код суседне 3. армије. Расположени Мишић је у рапорту војводи Путнику рекао: „Само да избијем на Простругу и Рајац, па ћете већ чути за тутњаву Швабурије по Колубари...”

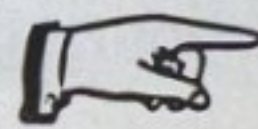
После пробоја фронта на Сувобору, српску војску ништа више није могло да заустави. Војвода Путник је био принуђен да „кочи” напад 1. армије пошто је „излетела” исувише напред, излажући тако бокове. Непријатељ је још пружао снажан отпор њеним суседи-ма – Ужичкој војсци и 3. арми-

ји. Мишић је невољно зауставио армију на вододелници, а у гоњење је упутио мање јединице. На срећу, команда „за притезање дизгина” стигла је касно до пуковника Миливоја Анђелковића Кајафе, команданта Дунавске дивизије I позива. Одмах по избијању на гребен Сувобора, он је с целокупном дивизијом предузео гоњење како би пресекао одступницу непријатељу који се повлачио у правцу Ваљева. Овај смели маневар, пун ризика, унео је у непријатељске редове пометњу и хаос какав се није памтио још од почетка рата.

Растројство 50. пешадијске дивизије генерала Франца Кајзера фон Масфелда и Комбиноване дивизије „Гојгингер” из 16. дубровачког корпуса и 1. дивизије из 15. сарајевског корпуса 6. армије, достигло је врхунац 6. децембра. Хиљаде заробљених војника, на десетине топова и гомиле осталог ратног материјала пало је у српске руке. На десном крилу армије Дринска дивизија I позива пуковника Крсте Смиљанића избила је код села Гукоша на десну обалу Љига, коју је непријатељ у густим гомилама нагло напустио и побегао према Мионици. Једна брдска батерија отворила је ватру на ове гомиле, изазивајући страшну панику. Око Гукошког моста и на путу од Гукоша ка Топлици, „дринци” су наилазили на невероватне призоре страдања и расула аустроугарских јединица. Поубијани коњи, изврнути камиони, уништена кола, читаве батерије топова, кара и комора, разбацане пушке и муниција... Напуштени су чак и рањеници. Како је овим путем даље кретање било немогуће, доведени су заробљеници да га рашчисте.

Српска офанзива почела је у најнеповољнијем тренутку за Аустријанце. Преусмеравање 5. армије на београдски правац, изведено неколико дана раније, одвукло је главнину снага далеко од кризног подручја, тако да нису могле да помогну 6. армији. Један новостворени ландштурмски корпус, који је Потјорек успео да добије из Срема, није могао битније да утиче на развој догађаја. Осим тога, прозревши Потјорекове намере, Путник је благовремено извукао Тимочку дивизију I позива из фронта 2. армије и упутио је на положај Космај – Варовница. Ојачавајући тиме трупе Одбране Београда, обезбедио је десно крило српског фронта од напада 5. армије из правца Београда.

Потјорек се, међутим, још надао да ће добити битку. Осим што је полагао велике наде у напад 5. армије, очекивао је да ће се

седам

6. армија прикупити и средити на Колубари. Застој у напредовању 3. српске армије као и снажан отпор Аустријанаца на Кременици, пред фронтом 2. српске армије, подгрејавали су његове илузије. Последњи дан кад је могао да прекине битку и изведе благовремено повлачење ка Сави био је 7. децембар. Уместо тога, заповедник Балканске војске одлучио је да настави борбу и тиме доведе сопствене трупе до потпуног уништења.

Велики пораз

Гледајући како непријатељ бежи, војници из 1. и 3. српске армије као да су добили крила. Опијени победом, нису више осећали ни глад ни умор, хиљаде заробљеника, гомиле ратног плена и нада да ће непријатељ бити ускоро протеран из земље били су невероватан подстрек.

У ноћи између 6. и 7. децембра војници 6. прекобројног пука Комбиноване дивизије 3. армије закључили су да је дошло време за наплату свих страдања. Пред њима су се поново налазили 6. суботички, 19. печујски, 29. и 30. будимпештански пешадијски пук 40. хонведске дивизије. Непријатељ се, наиме, задржао на висовима код села Мораваца и Тополском брду, а јаке заштитнице на левој обали Љига пружале су снажан отпор. Тада је одлучено да се предузме једна диверзантска акција. Први батаљон (232 војника с два митраљеза) под заштитом ноћи прешао је Љиг. Без иједног испаљеног метка заробљено је око 120 уснуних војника из непријатељске заштитнице. Батаљон је, затим, кренуо ка селу Цветановци где је до зоре заробио чак 1600 војника, 8 топова, 6 митраљеза и гомиле осталог материјала 40. будимпештанске дивизије. Ослобођено је и преко 500 српских војника и сељака. Те ноћи је само једна чета од 57 људи заробила цео батаљон 28. осјечког домобранског пука (преко 400 људи), целокупну батерију пољских топова с послугом и запрегом и око 300 интендантских кола. Сутрадан је напредовање 3. армије настављено и заробљено је још око 6000 војника и 45 топова. Аустроугарски официри су често из очаја и страха да не буду заробљени извршавали самоубиство.

Делови 1. армије су 8. децембра ослободили Ваљево. Потјореку је коначно постало јасно да је изгубио битку. Пошто су два од три корпуса 6. армије практично била растро-

јена и без борбене вредности, наредио је њихово повлачење према Шапцу. Још је гајио наду да ће тамо да успостави мостобран, изврши снабдевање и попуну, па кроз неколико недеља ове корпусе поново да укључи у борбу. Очито да још није схватао сву тежину пораза. Мада је Путник заставио 1. армију, а за 15. и 16. корпусом упутио само гонеће одреде, паника и хаос који су владали код непријатеља узели су огромне размере. Војници су бацали пушке, напуштали топове и кола... Ово је, 12. и 13. децембра, коначно принудило Потјорека да оба корпуса повуче преко Саве. Сад

децембра падом Маловња и Космаја. Но, захваљујући вештом маневру Тимочке, као и тек пристигле Моравске дивизије I позива, криза је отклоњена а Космај враћен у српске руке. Пета аустријска армија се у ноћи између 9. и 10. децембра неприметно извукла из борбеног додира и посела нову, јачу линију: Степојевац – Ковина – Мостине.

Потјорек се још заносио илузијом о београдском мостобрану. У ноћи кад се 5. армија повлачила с Космаја, он је у извештају шефу царске канцеларије признао „отворено и без резерве, да је ово повлачење (био) осетан и велики пораз”.

Но, у даљем тексту тврдоглаво је тврдио да „ако се будемо држали уздигнуте главе, морамо и можемо га поправити. После попуне и одмора армија, кроз два или три месеца, предузећемо нову офанзиву на већ искрвављеног непријатеља. Држањем фронта пред Београдом за све то време, имали бисмо одличну полазну тачку за будуће операције”. У тренутку кад су се према Београду груписале две готово целокупне српске армије, Потјорек овим оптимизмом био је бесмислен.

Након само два дана очајничког отпора на новопоседнутим положајима, 5. армија је била проређена у тој мери да је 12. децембра морала да настави повлачење према Београду. Током ових борби, 21. домобранска дивизија сведена је на свега 2000 људи!

Делови 1. армије су 13. децембра код Шапца избили на обалу Саве. У том тренутку Аустријанци су дигли у ваздух понтонски мост којим су, који минут раније, у Срем пребегли и последњи остаци 15. и 16. корпуса 6. армије.

Наредног дана Потјорек је коначно морао да прихвати чињеницу да је и 5. армија доживела крах и да Београд не може да се задржи, па је наредио почетак повлачења. Но, развој ситуације предухитрио је и ову замисао „фелдцугмајстера”: Тимочка дивизија I позива пробила је на Торлаку

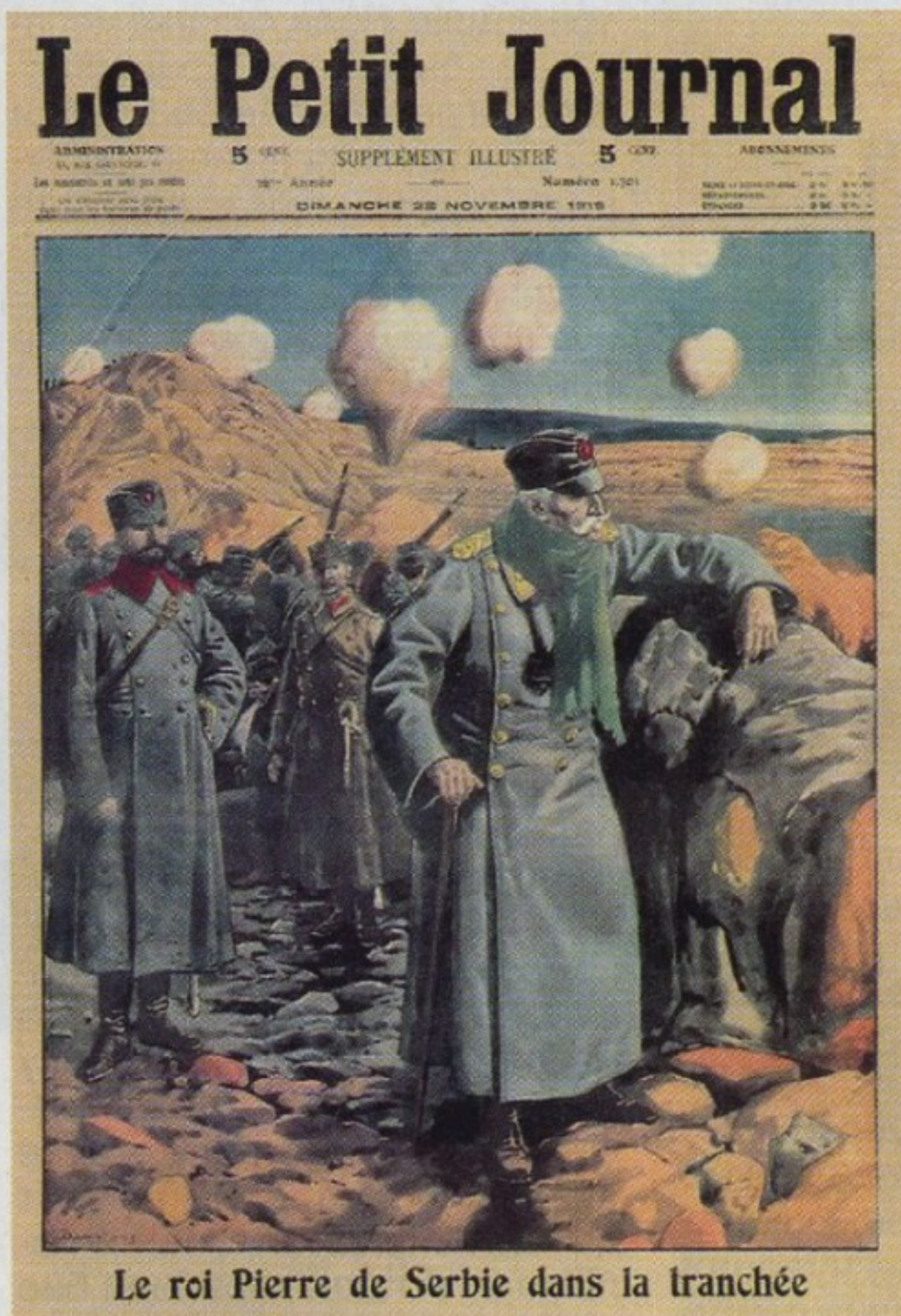
средиште београдског мостобрана па се повлачење претворило у спасавање голих живота. Те ноћи у Београду је владао хаос, разуларена руља пљачкала је све што је стигла а по мрачним улицама, закрченим колима, масе војника гурале су се према местима за прелаз. Преоптерећени, понтони на Сави почели су да тону па су топови бацани у реку. Само захваљујући трупама које су на крилима још браниле мостобран, и мониторима који су артиљеријском и митраљеском ватром штитили места прелаза, непријатељ је под заштитом ноћи успео да пребаци преко Саве већи део разбијене 5. армије и 13. корпуса.

Краљ у Београду

Освит 15. децембра 1914. године дочекале су у Београду још само заштитнице које су се ужурбано припремале за повлачење. Око 9 часова, делови Комбиноване дивизије Михаила Рашића избили су на Баново брдо. Војници су одмах окренули цеви напуштених аустријских топова и тачним погоцима порушили један од мостова постављених на шлепове. У центар града, преко Топчидерског брда, први је ушао I батаљон 1. прекобројног пука. Око 10 часова у престоницу је под борбом ујახала и Коњичка дивизија. Коњаници су хитро заузели положаје око Митрополије и Калемегдана и одмах отворили ураганску ватру на непријатеља који је још прелазио преко мостова. Ово је створило додатну панику: кола с коњима превртала су се у реку, тешки шињели вукли су на дно војнике који су узалудно покушавали да допливају до сремске стране, а велики број Аустријанаца трчао је назад у нади да ће предајом спасти главу.

Непосредно за Коњичком дивизијом у Београд је ујახала и Петар I Карађорђевић. Без обзира на пушкарање са заосталим непријатељским војницима, стари краљ одмах је продужио до Саборне цркве. Око 11 часова дигнут је у ваздух и последњи понтонски мост, што је на симболичан начин означило крај Колубарске битке. Саопштење српске врховне команде за 16. децембар гласило је: „...На територији Србије нема више ниједног непријатељског војника...” Уједно, Колубара је запечатила каријеру осветољубивог Потјорека: „часно” је пензионисан а команду над Балканском војском преузео је надвојвода Еуген Фердинанд Пијус Бернхард Феликс Марија ■

Бранко Богдановић
Бранислав Станковић

Le roi Pierre de Serbie dans la tranchée

Насловна страна француског часописа „Пети журнал”

је желео да бар задржи Београд као ослонац за наредне операције: „Београд се мора или сачувати или у њему часно изгинути”, огорчено је пренео својим командантима. За овај очајнички план остала му је на располагању још само 5. армија и 13. загребачки корпус 6. армије, па је на њих „бацио све карте”.

Војвода Путник је 9. децембра одлучио да тежиште операција пребаци на север, према Београду; од трупа Одбране Београда ђенерала Михаила Живковића, и 2. и 3. армије, створио је јаку оперативну групу, задужену да уништи аустроугарску 5. армију.

Захваљујући близини границе, 5. армија је била добро снабдевена, а њена борбена вредност није била за потцењивање. Жестоки напад ових непријатељских снага на Варовницу доживео је врхунац 8.

НАУЧНИЧКЕ МУКЕ

10 СТВАРИ

Да ли је одлазак на посао немогућ?

Замислите да једног јутра напуштате дом и крећете на посао. Пре него што стигнете до установе у којој радите, морате да пређете половину пута. Али, пре него што то урадите морате да пређете половину те половине – четвртину пута. Међутим, чак и пре тога, морате прећи половину половине половине... и тако у бескрај.

Невоља је у томе што у овом преполовљавању не постоји граница, тако да је свако путовање састављено од бесконачног броја полурастојања. Зато ће, да би се прешло, за њега бити потребно и бесконачно време. Другим речима, теоријски ми никада не би требало да стигнемо до наших одредишта. Па, како нам онда то ипак успева?

Овај проблем познат је у филозофији као Зенонов парадокс, назван по грчком филозофу из петог века који га је смислио. Током година била су предлагана различита решења парадокса, али најједноставније се показало и као најбоље – постоји граница до које може да се дели простор!

На први поглед то изгледа смешно, јер захтева постојање атома простора који не могу даље да се деле. Ипак, теоријски физичари сада верују да ови основни делови простора заиста постоје. Спајајући Ајнштајнове теорије простора и времена с квантном теоријом, теоретичари су нашли основну границу до које може да се дели простор.

Позната као Планкова дужина, она је невероватно мала. Толико мала да би могла да се види једино при таквом повећању при коме би податомске честице изгледале велике као галаксије. Али и то је довољно да би се прекинула математичка бесмислица да је Зенонов парадокс нешто што важи у стварном свету.

Дакле, нема оправдања – крените на посао ■

ОД КОЈИХ ПУЦА ГЛАВА

Ово су нека од најглаволомнијих питања која постоје и покушај да се на њих да одговор

Илустровао Пабло Бернаскони

Како кашичица материје може да тежи као милион супертанкера?

Одговор је кратак – да је део једног од најчуднијих и најмање разумљивих објеката у васиони – неутронских звезда. Како оне успевају да спакују толико материје, друга је ствар.

Неутронске звезде настају у драматичним условима током супернова, у којима се огромна звезда, када истроши своје гориво, урушава и експлодира. Тада својим сјајем краткотрајно надмашује и целе галаксије. Средишњи део звезде бива здобљен до остатка који није већи од 15 km у пречнику, али је два пута тежи од нашег Сунца. Другим речима, кашичица ове ствари тежила би сто милијарди тона. Под таквим условима чак ни атоми не могу да преживе. Њихови саставни делови, честице, дробе се док се међусобно не сједине и претворе у неутроне – дајући чудном објекту име.

Приближно 2000 неутронских звезда до сада је откривено у нашој галаксији и око ње. Али, упркос непрестаном проучавању, њихове особине настављају да збуњују астрофизичаре ■

Да ли је могуће да убијете своје претке, пре него што сте рођени?

Могло би да буде – ако бисте ушли у времеплов и отпутовали натраг у прошлост. Убити деду или бабу свакако је криминал, али убијајући их пре него што су они родили ваше родитеље (а тиме и вас) такође је злочин, али против разума. Научници то зову парадокс деде и многи мисле да доказује да је путовање кроз време немогуће. Нажалост, не могу то и да докажу.

Можда најубедљивији случај путовања кроз време потиче од Ајнштајнове теорије опште релативности. По њој простор и време могу толико да се изобличе да прошлост постане повезана с будућношћу у виду петље, омогућавајући путовање у било ком смеру. Како би тачно требало да буде искривљено ткиво простора и времена да би се створиле такве „затворене временске линије“, није јасно.

„С обичном материјом и енергијом као изворима гравитације, путовање кроз време није могуће. Али квантна механика дозвољава да постоји и такозвана негативна енергија и онда се поставља питање да ли је она та која може да искриви простор-време да би се омогућило путовање кроз време. Ја верујем да не може и радим на томе да то и докажем“, каже професор Кен Олум с Тафт универзитета у Бостону.

Али, зар парадокс деде није закуцао последњи ексер у ковчег путовања кроз време? Па, нису сви убеђени у то.

„Мислим да се ради о неспоразуму. Навикли смо да посматрамо људе како се крећу дуж праве линије, где увек можете да кажете ко је напред, а ко позади. Ипак, ако почну да се крећу по кружници, ви то више не можете рећи – али је поредак остао непромењен. Исто је и са затвореним временским линијама – више нема прошлости или будућности, већ само поредак догађаја“, објашњава професор Џон Бароу с универзитета Кембриџ.

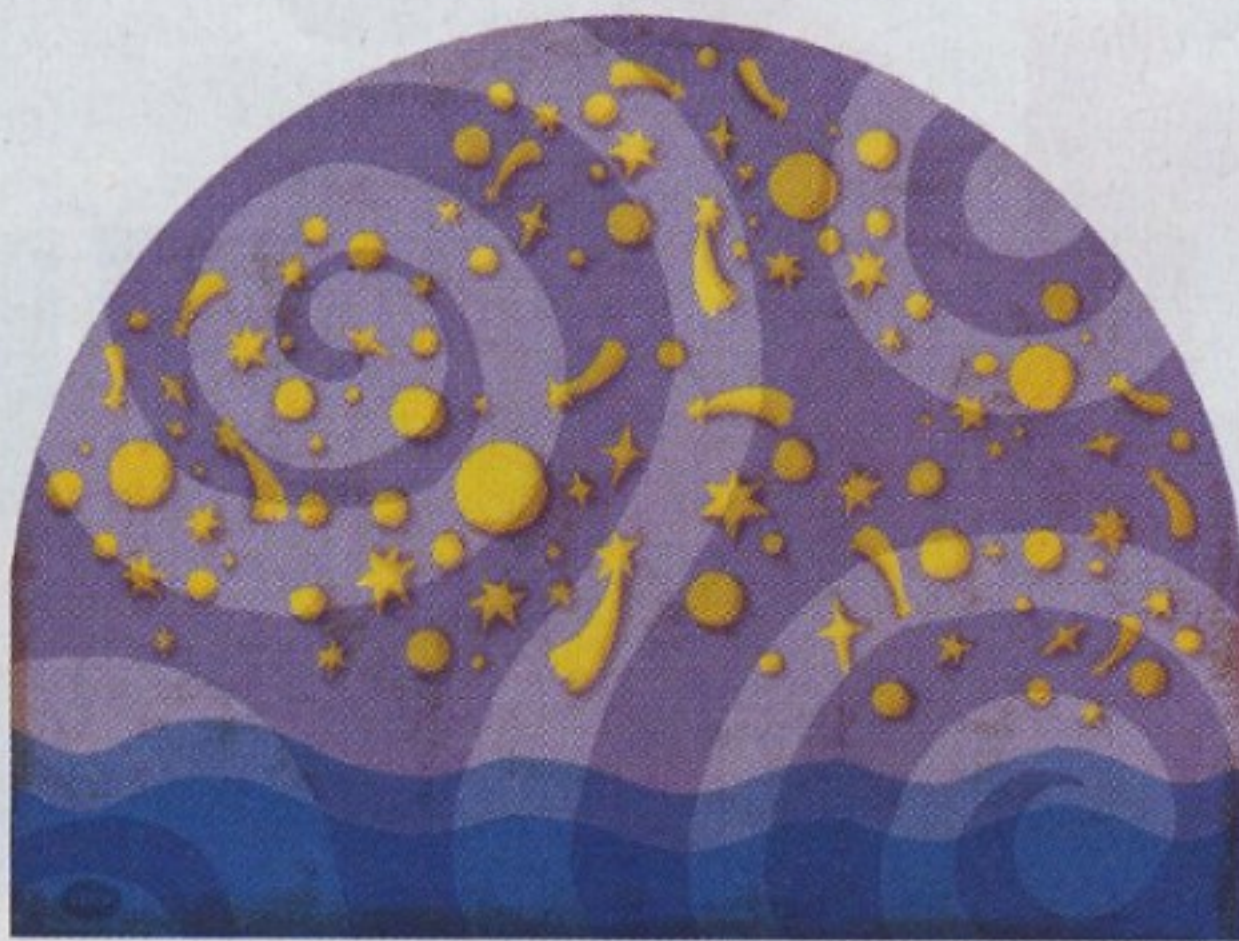
Неки физичари имају још уврнутији предлог, заснован на замисли да је наша васиона само једна од многих које се крећу паралелно једна другој. „Могућност паралелних светова решава парадокс. Кад се вратите у прошлост, ви долазите у прошлост паралелне васионе и не утичете на свет из кога сте у ствари и потекли“, каже професор Рон Малит с универзитета Конектикат ■

Да ли васиона има границу?

Пошто је васиона све што постоји, сигурно би требало да је бесконачно велика. Још су стари Грци запазили да би, ако постоји, ивица васионе требало да се граничи с нечим другим, што би онда такође требало да буде део васионе.

Али, то гледиште не узима у обзир главолонне могућности које су донела Ајнштајнова открића о времену и простору. Он је показао да васиона може да буде коначна, а да нема границу. Ако замислите лопту, мрави могу да се крећу по њој веч-

десет

но, а да никада не дођу до ивице (упркос чињеници да је њена површина коначна). Ајнштајн је сматрао да је васиона слична лопти.

Невоља је у томе што је он такође показао да облик и величина васионе зависе од количине материје и енергије коју садржи, а постојећа посматрања наводе на закључак да их нема довољно да би се васиона закривила у облик сличан лопти.

Зато ми данас мислимо да је васиона бесконачна, али да има „хоризонт“ изван кога не можемо ништа да видимо. То је због њеног ширења и што се удаљене галаксије убрзано удаљавају једна од друге. Тако се долази до тачке на којој се галаксије удаљавају од нас и брзином светлости. Изван те тачке – преко четрдесет милијарди светлосних година далеко од Земље – лежи остатак васионе који никада нећемо моћи да видимо ■

Ја увек говорим лажи – да ли и сада, када то тврдим?

Покушајте да откријете да ли је ова тврдња истинита. Ако заиста увек говорим лажи, онда бих морао да лажем и о чињеници да увек говорим лажи, у ком случају лажем... и тако даље. Заправо, то је

једна стара грчка загонетка, названа парадокс лажљивца. Ипак, не ради се само о будаластој главолонки. Године 1931. аустријско-амерички математичар логичар Курт Гедел открио је да је и у математици увек могуће направити сличне недоказиве тврдње. И, још горе, да не постоји могућност да се моћи математике прошире како би се оне решиле.

Геделово откриће – познато као теорема некомплетности – за математичаре је било као удар грома. Поготово за оне који су били уверени да ће једног дана математика бити у стању да пружи јасне одговоре за било који проблем. Геделов генијални доказ сматра се једним од највећих достигнућа људског ума свих времена. И

данас су његове последице – и на подручјима изван математике – предмет живих расправа ■

Како знате да било ко други има разум?

То је очигледно, рећи ћете: понаша се на прави начин – даје разборите одговоре на разумна питања, смеје се на ваше шале, части вас туром пића... Али, како то заиста знате? Шта ако је само машина, програмирана да на ваша питања одговара на прави начин? Године 1950. пионир британског рачунарства Алан Тјуринг доказивао је да ће једног дана таква машина постојати. Са својом вештачком интелигенцијом понашаће се као живо, људско биће.

То је помисао која уноси зебњу, али за сада нема блиске опасности да ћете ускоро моћи да разговарате с неком кутијом као с људским бићем. Напредак у том правцу могло би да буде боље разумевање како ради људски мозак. Највише обећава такозвано нервно рачунарство, код кога би уобичајени рачунари били програмирани да делују попут мреже можданих ћелија. То би омогућило рачунарима да се обуче да раде разне ствари, као што је возња кола, а да не морају мукотрпно да се програмирају. И поред тога, прилично је јасно да оне неће заиста мислити – бар за сада ■

Зашто још немамо теорију која све објашњава?

Поразила је Ајнштајна, и 50 година од његове смрти потрага за теоријом свега (ТоЕ) изгледа још тежа. Заправо, требало би открити све о честицама у васиони и силама које управљају њиховим понашањем. Ако у васиони постоји неко основно јединство, а верује се да постоји, физичари сматрају да би могло да се изрази једним скупом једначина.

Али напредак је био спор. Шездесетих година минулог века теоретичари су успели да уједине једну од податомских сила, такозвану слабу силу (интеракцију) с електромагнетизмом. Десетак година касније нашли су везу између ове обједињене електрослабе силе и такозване јаке нуклеарне силе. У исто време открили су нешто што је названо суперсиметрија – математичка веза између честица материје, као што су протони и неутрони, и честица које преносе силу, као што су фотони. Једино је гравитација одбила да се придружи скупу.

Од средине осамдесетих година многи теоретичари понадали су се да ће овом друштву прикључити и гравитацију, користећи теорију суперструна. Једноставно речено, ова теорија види све честице и силе као последицу понашања (вибрирања) невероватно малих, вишедимензионалних објеката који личе на струне и поседују суперсиметрију. Како таласање тих струна може да произведе све познате честице и силе, укључујући гравитацију, сматрало се да је то кључ за теорију свега.

Невоља је што је ова замисао захтевала много димензија, а то је, уместо да само ствари чвршће повеже, отворило још многе друге могућности. Тако је теорија свега остала највећа главобоља стручњака. Лек за њу могли би да буду само нови подаци добијени огледима. Велики хадронски сударац честица (LHC) можда би могао да их изнедри ■

Може ли мачка да буде и жива и мртва у исто време?

Физичари имају изреку: свако ко није збуњен квантном теоријом, није је ни разумео. Године 1935. аустријски физичар Ервин Шредингер извео је мисаони оглед да покаже колико је она чудна.

Здрав разум каже да атоми имају савим одређене особине, али по квантној теорији они постоје у свим могућим стањима

квантној теорији, ови атоми постојаће истовремено у два стања – распадној и нераспадној. Али, пошто направа с отровом одговара на утицај атома, њихова чудна мешавина стања неће бити важна само за квантни свет – већ и за мачку. Она би требало да је истовремено у два стања – да је отрована и неотрована! Па зашто онда никада нисмо видели такву мачку, и живу и мртву?

С тим питањем физичари су се борили деценијама. Сада мисле да имају одговор. Зове се „декохеренција“ и на неки начин представља отицање квантне чудноватости чим неки квантни објекат, као што је атом, ступи у међудејство са спољашњим светом. Шредингеров мачка је зато увек жива или мртва, јер радиоактивни атом поприма једно, коначно стање када дође у додир с детектором у кутији. То није остала само научна замисао. Године 1996. француски научници су у једном стварном огледу успели да испрате ток декохеренције атома који су претходно били у помешаном стању (суперпозицији) ■

Да ли управљамо властитим поступцима?

Сви мислимо да одлучујемо о ствари које радимо, изражавањем наше свесне воље. Али, да ли је баш тако? Већ вековима филозофи расправљају о слободној вољи, доказујући њену улогу у успостављању морала и закона. Али, онда су неуролози и психолози ступили на сцену с узнемиравајућим подацима. Изучавајући токове у мозгу код људи који су изводили једноставне задатке, открили

су да би слободна воља могла да буде самообмана.

У низу огледа које је извео седамдесетих година, амерички неуролог др Бенџамин Либет запазио је чудну ствар. Чак и у тако једноставним случајевима као што је померање прста, мозак делује више од пола секунде раније од тренутка када је особа постала свесна да је одлучила да га помери ■

Да ли је постојало било шта пре васионе?

То је врста питања коју нам постављају деца – а научници се ужасавају: шта је било пре Великог праска? Па, можете одговорити да је васиона буквално све. То значи да укључује не само простор већ и време. Онда питање шта је било пре губи смисао. Године се научници ваде на овај начин. Међутим, недавно се појавила друга замисао која би ствари могла да учини сложенијим. Велики прасак заправо није био почетак васионе, свега. Неки стручњаци открили су да је можда био само почетак последње васионе, у бескрајном низу васиона, који се бесконачно пружа у прошлост. Док су дуго размишљали и о тој могућности, научници нису могли да иду даље у прошлост јер их је у томе спречавала Ајнштајнова општа теорија. Она важи само до тренутка настанка наше васионе. Ова тешкоћа сада је превазиђена увођењем квантне теорије. Постоје назнаке да се претходна васиона урушила, здарила, пре него што је експлодирала у виду Великог праска. Али, то тек треба доказати. Само, како? ■

Г. Војиновић

ма истовремено. Физичари су у почетку мислили да се ова чудна мешовита стања (суперпозиција) тичу једино податомског света. Међутим, Шредингер је показао да то није тако једноставно.

Замислио је мачку која је затворена у кутију заједно с направом која ослобађа отров – ако открије присуство радиоактивног распада неких атома. Према

Фредерик Кук (лево) и Роберт Едвин Пири

ФРЕДЕРИК КУК:

Двојица Американаца а један циљ – постати први човек који је освојио Северни пол. Дуго је владала недоумица коме је то пошло за руком. **Од тада је прошло тачно сто година**

ВИШЕВЕКОВНИ ТРЕНИНГ

До најсеверније Земљине тачке, како је остало забележено, у 4. веку пре наше ере први је покушао да стигне Питеас. Међутим, овај грчки географ и истраживач, испловивши из Средоземља, није стигао даље од арктичког круга. До следећег покушаја протекло је више од хиљаду година – у 10. веку једна викингска експедиција доспела је до 83° северне географске ширине. У 16. столећу истраживачи многих земаља такође су настојали да освоје Северни пол и открију северозападни пролаз како би се успоставио трговачки пут између Европе и Кине ■

УВОДНЕ БОРБЕ ПРЕД ГЛАВНИ МЕЧ

Северозападни пролаз 1903. године открио је Роалд Амундсен (у „Забавнику” број 2971 писали смо да је овај норвешки истраживач први човек који је освојио Јужни пол). И пре и после тог значајног догађаја Норвежани, као и Британци и Американци, настојали су да напослетку освоје и Северни географски пол. У борбу су се умешали и Италијани: војвода од Абраца стигао је 1900. године до 86° 34' северне географске ширине. За сто четири дана превалио је хиљаду двеста километара. Као и сви истраживачи до тада, и војвода се отиснуо из Земље Фрање Јосифа, али је на повратку изјавио да би све будуће експедиције требало да започну путовање из Елзмирове земље и да се ка полу крећу у правцу југозапада. Тако би се, колико је год то могуће, избегле пловеће ледене санте ■

дванаест

У ЈЕДНОМ УГЛУ РИНГА, У ДРЕСУ САД

Роберт Едвин Пири (1856–1920), инжењер по занимању, први пут се на далеки север упутио 1886. године. Ово прво путовање одредило му је будући живот. Од тог тренутка имао је само један сан: да први освоји Северни пол. Уследиле су експедиције 1891, 1893. и 1898. године. Осим што је испитао најсевернији део Гренланда (Пиријева земља), успут је од хладноће изгубио осам ножних прстију и полако губио наду у успех. Вративши се 1902. године с пута, Пири је записао: „Игра је готова. Окончан је мој шеснаестогодишњи сан. Не могу да остварим неоствариво” ■

У ДРУГОМ УГЛУ, ТАКОЋЕ У ДРЕСУ САД

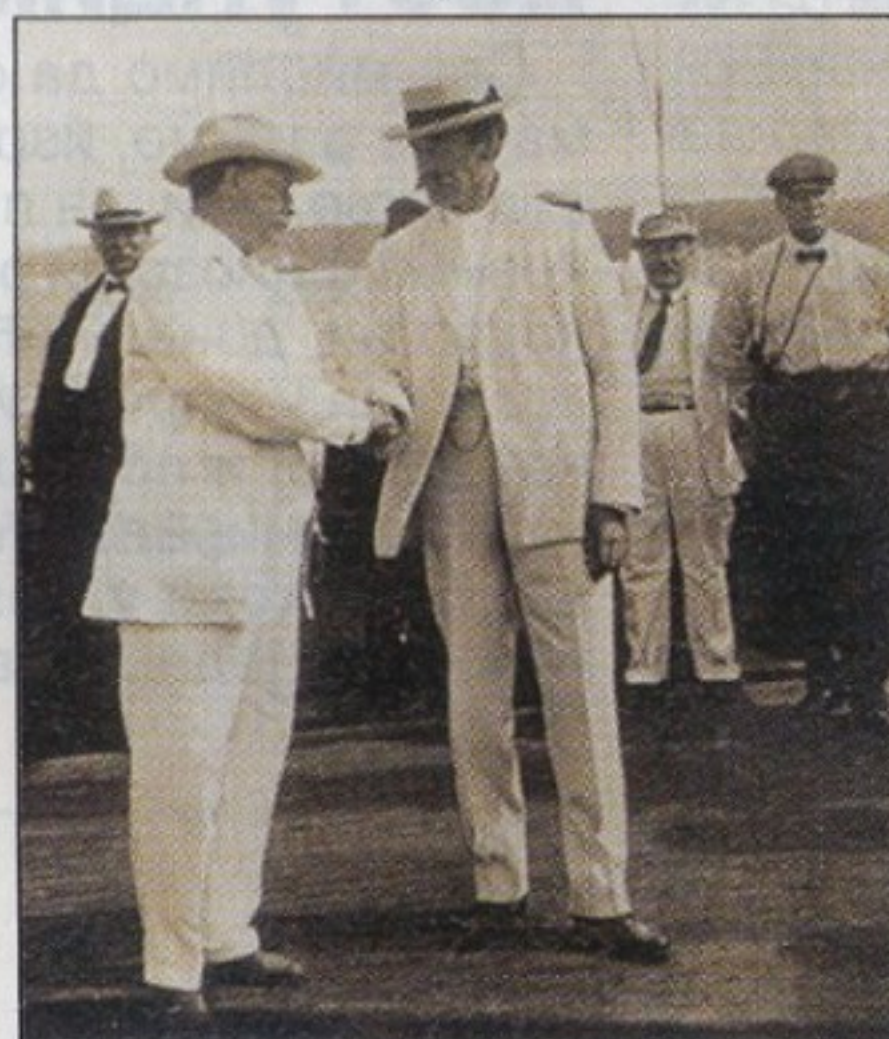
За разлику од Пирија, који је био веома озбиљан и прилично крут, заводљиви Њујорчанин Фредерик Кук пленио је појавом. У својству лекара пратио је белгијску експедицију на Арктик од 1897. до 1899. године. Тада је одлучио да и сам уђе у трку за освајање Северног пола. Године 1906. тврдио је да се попео на шест хиљада метара висок врх Мекинли на Аљасци. Већ тада су многи у то посумњали. Не осврћући се на гласине, Фредерик Кук је кренуо у нови подухват и 3. јула 1907. године упутио се ка Северном полу. Више од годину дана ништа се није знало

Кук снимљен с помоћницима. Касније су неки Ескимии сведочили о Куковим лажима.

о њему, што је могло да значи само две ствари: или је стигао до циља и имао тешкоћа да се врати или није жив ■

НАЈАВА МЕЧА

Сунчаног преподнева 7. јула 1908. године, како је извештавао лист „Њујорк тајмс”, на броду је све било спремно за уваженог госта. На паро-

Председник Теодор Рузвелт (лево) рукује се с Пиријем и, окружен посадом и радозналцима, истраживачу жели срећан исход путовања.

брод „Рузвелт” стигао је Теодор Рузвелт (1901–1909), двадесет шести по реду амерички председник, по коме је брод и назван. Пре него што је Роберт Пири, вођен саветом војводе од Абраца, одлучио још једном да покуша „напад” на Северни пол, први човек САД хтео је да му пожели срећу и успех. Пошто се упознао с целокупном посадом, Рузвелт је Пирију и осталим члановима експедиције поручио: „Момци, срећно вам било! Верујем да ћете овог пута доспети куда сте наумили” ■

ГОНГ ОЗНАЧАВА ПОЧЕТАК МЕЧА

Иако се 1902. године зарекао да одустаје од Арктика, Роберт Пири послушао је војводу од Абраца и четири године касније отиснуо се ка Северном полу с Елзмировог острва. Тада је постигао и нови лични рекорд: доспео је до 87° 06' северне географске ширине, за освајање она додатна три степена требало је да превали отприлике још двеста седамдесет километара ■

РОБЕРТ ПИРИ

ПУБЛИКА ПРАТИ УЗБУДЉИВ ТОК МЕЧА

У белом рингу снаге одмеравају педесетдогодишњи Пири, већ истрошен и уморан од толиких пораза, и Кук, његов скоро десет година млађи противник који још није стигао да се засити неуспесима.

одмах су га обавестили да се Кук претходно такође обрео на Гренланду тврдећи да је до Северног пола стигао већ 21. априла 1908. године ■

КРАЈ ИЛИ ПОЧЕТАК МЕЧА?

За Пирија и Кука отпочела је нова рунда. Од тога ко ће први стићи до телеграфа за-

Северни пол." Пири је до телеграфа доспео тек пет дана касније ■

ЧЕКА СЕ СУДИЈСКА ОДЛУКА

Предстојала је тешка и важна одлука. Свима је било јасно да само један такмичар може бити проглашен за победника. Иако се чинило да ће, кад се прикупе сви докази, одлука бити једноставна, испоставило се да није било баш тако. Без обзира на то што су и озбиљни научници, као и целокупна јавност, били сумњичави јер се појављивало све више доказа да је Фредерик Кук најобичнији лажљивац, су-

иста први поставио заставу на пол, убрзо су у то посумњали. Кук није могао да објасни куда су се тачно кретали, није предочио исцрпне мапе, није имао ни уверљивих снимака. Кад су октобра исте године двојица Ескимана, која су наводно била уз Кука, посведочила да се уопште није успео на врх Мекинли, одједном је и његово сведочење о освајању Северног пола пало у воду. Углед му је неповратно уздрман кад су научници с Универзитета у Копенхагену, децембра 1909. године, пошто су проучили све Кукове забелешке, дали суд: доктор је све измислио. Осрамоћен, Кук је морао да

ТРКА ЗА ОСВАЈАЊЕ СЕВЕРНОГ ПОЛА

**3. јул
1907. године**

Фредерик Кук је из Глостера, држава Масачусетс, испловио ка Гренланду с намером да освоји Северни пол.

**21. април
1908. године**

Како је тврдио, Кук је с двојицом Ескимана помоћника и 26 паса за вучу доспео до најсеверније Земљине тачке.

**7. јул
1908. године**

У заливу Ојстер Роберт Пири на броду „Рузвелт“ дочекује

Теодора Рузвелта. Већ уморном и истрошеном поларном истраживачу председник САД жели да напоскон оствари дугогодишњи сан.

**1. април
1909. године**

Кад су доспели до 87° 45' северне географске ширине, капетан Бартлет се враћа, а Пири с мањом групом помоћника наставља даље.

**6. април
1909. године**

Пири, његов дугогодишњи помоћник Хенсон и

четворица Ескимана доспевају до Северног пола, Пири га означава америчком заставом.

**15. април
1909. године**

Кук доспева до Гренланда пошто је, како тврди, више месеци морао да проведе у закљону, клонећи се изузетно лошег времена.

**17. август
1909. године**

Онеспособљен ледом, брод „Рузвелт“ морао је извесно време да стоји у месту тако да, кад су се вратили на

Гренланд, Пири сазнаје за Кукове тврдње.

**1. септембар
1909. године**

Са Шетландских острва Кук шаље телеграм тврдећи да је постао први човек који је освојио Северни пол. Вест обилази свет.

**5. септембар
1909. године**

Пири стиже до телеграфа на Лабрадору и обавештава јавност да је он први човек који је стигао до Северног пола. Три дана касније Кука проглашава преварантом ■

Без обзира на то што не зна да ли је Кук већ, можда, поставио заставу на најсевернију Земљину тачку, Пири одважно улази у ринг. Нешто дуже од месец дана пошто је испловио уз поздраве председника, Пири је, претходно укрцавши на брод ескимску посаду и санке са псима за вучу, стигао до северног дела Гренланда. Ту је оставио крзна и неопходне намирнице за Фредерика Кука, у случају да се овај врати с Арктика по, како је Пири нагласио, „неуобичајено олујном времену” ■

МЕЧ ЈЕ ЈОШ У ТОКУ

Роберту Пирију се 6. априла 1909. године напоскон остварио сан. Овај упорни истраживач је, заједно с помагачима, напоскон поставио америчку заставу на 90° северне географске ширине. Освојио је Северни географски пол! Средином августа исте године његов брод поново се вратио одакле је испловио, на северни део Гренланда. Уместо да буде срећан што је после толиких година постигао оно о чему је маштао још Питеас, Пири се нашао у чуду. Наиме,

Роберт Едвин Пири снимљен 1909. године на палуби пароброда „Рузвелт”.

висило је и ко ће од њих двојице први свету да обелода ни важну вест. У први мах чинило се да је Кук победио, јер је о свом наводном успеху јавност известио 1. септембра 1909. године, кад је стигао до телеграфа у Лервику, на Шетландским острвима. Кратка вест, која је одјекнула у целом свету, појавила се на насловној страни „Вашингтон поста”: „Американац, доктор Кук, освојио је

дије су оклевалe да донесу коначну одлуку. На велику жалост Роберта Пирија, ствари се нису сасвим решиле за његовог живота. Умро је без званичне потврде да је први човек који је освојио Северни пол ■

ЕПИЛОГ

Без обзира на то што су га у Њујорку појединци дочекали овацијама, и они који су можда веровали да је Кук за-

побегне из земље. И оно мало угледа што је задржао распршило се 1925. године кад је, због сумњивих послова, утамничен ■

HAPPY END

Коначан суд донет је 1989. године. „Национална географија” послала је екипу стручњака која је, руководећи се планом путовања и забелешкама које је Пири водио на путу до Северног пола, на терену доказала да је Роберт Пири необориво и не-сумњиво први човек који је доспео до најудаљеније северне Земљине тачке. Имајући на уму да, за разлику од Јужног, Северни пол није утврђена тачка на копну, већ да лед око пола дневно може да се помери и више од десет километара, научници су закључили да је Пири 6. априла 1909. године доспео до 90° северне географске ширине и да је, у дозвољеним границама које се изражавају у мање од десет километара, стигао до Северног пола. На спор који се водио деценијама стављена је тачка ■

В. Софреновић

тринаест

БОЛЕСТ ПРЕТВОРЕНА У ЛЕГЕНДУ

Зашто се човек
претвори
у вампира или
вукодлака, запитали
су се поједини
научници и изнели,
наизглед, сасвим
прихватљиво
објашњење

ВЛАДАР НЕ ВЛАД

Као у правој причи страве и ужаса, касно је вече, олуја бесни, јак ветар повија гране које силовито ударају о прозорска окна. У својој кући у Вигу Хуан Гомез Алонсо седи испред телевизора и нервозно мења програме. Иако се не плаши муња и грома, невреме му увек изазива неку врсту нелагодности. У једном тренутку, пажњу му привлачи црно-бели филм. Хуан Алонсо одлаже даљински управљач и, као прикован, наставља да гледа причу о Дракули. У једном тренутку само што није поскочио и викнуо „еурека“. Схвата да се лик вампира Дракуле, створен у ма-

шти ирског писца Брема Стокера (1847–1912), понаша слично човеку оболелом од беснила.

Хуан Гомез Алонсо није тек неки шарлатан, већ озбиљан научник – неуролог који је у том тренутку запослен у болници у шпанском граду Вигу. Одлучује да замисао која му се тако изненадно јавила продуби и подробније испита, што је крунисао текстом који је 1998. године објављен у признатом медицинском часопису „Неурологија“.

Испољаванња симптома људи оболелих од беснила веома су слична вампирском понашању. Пошто вирус беснила напада онај део мозга који под управом држи на-силно понашање, оболели су често склони да лако плану и побесне, могу чак неког и да угризу. Вирус погађа и хипоталамус, део централног нервног система, и изазива несаницу, тако да човек заражен бесни-лом проводи бесане ноћи и виленише кад остали свет спава. И не само то. Беснило подстиче претерану осетљивост, рецимо, на светлост због чега се пацијенти дању повлаче у кућу и избегавају огледала, али се клоне и јаких мириса, посебно од белог лука. Болест изазива и грчење мишића ли-ца, па се усне затегну и откривају очњаке. Ни ту није крај сличностима између бесни-ла и вампиризма.

Као и вампиризам, и беснило може да се пренесе угризом и знатно је чешће међу мушкарцима него женама. Све наве-дене особине Гомез Алонсо поткрепљује и историјским подацима. Наиме, копајући по архивима разних европских земаља, овај шпански неуролог открио је да је епидеми-ја беснила харала у појединим крајевима

реуматизмом нису биле ништа у поређе-њу с душевним тегобама. Дуго се верова-ло да је пред крај живота заправо изгубио разум. Пошто је био неспособан да вла-да, завлачио се у приватне одаје и дани-ма није излазио, његов најстарији син пр-во је владао као регент, а после смрти оца проглашен је за краља Џорџа IV (1820–1830). И он је, како бележе исто-ричари, осим превелике гојазности и ве-ома слабог вида изазваног катарактом, патио од, како је тек касније утврђено, порфирије.

Пре него што је доктор Гомез Алонсо повезао вампиризам с беснилом, је-дан канадски научник дошао је до слич-ног закључка, само што је вампиризам повезао с другим обољењем. Ради се о канадском биохемичару Дејвиду Долфи-ну који је 1985. године научном свету пре-дочио могућност да су неуки људи бол-ест познату као порфирија погрешно протумачили и створили легенду о вам-пирима, али и вукодлацима.

Порфирија је ретко и хронично обоље-ње крви изазвано недостатком ензима због којих се не производи хем, важан са-

везати легенде о вампирима који прежи-вљавају хранећи се крвљу других особа.

Јесте да је порфирија наследна, али не мора да се испољи све до неког стресног догађаја. Зна се, на пример, да је Џорџ III доживео велики ударац кад је чуо да му је умрла кћерка љубимица, принцеза Амелија. Дворјани су рекли да је данима плакао, не успевајући да се прибере. А шта је с белим луком од кога наводно вампири зазиру? У белом луку садржане су хемикалије које погоршавају симптоме порфирије, па га болесници избегавају у широком луку.

Теорије Дејвида Долфина изазвале су велику буку и неправедно обележиле бо-леснике. Треба нагласити да има неколи-ко врста порфирије и да се све не испо-љавају променама на кожи, а ни осетљи-вошћу на светлост. Није доказано ни да бели лук погоршава порфирију.

Ако не могу да се повежу с вампирима, да ли оболели од порфирије онда имају сличности с вукодлацима? Код по-јединих болесника заиста се испољава појачана длакавост, затим промена боје коже, наказност лица и изобличеност пр-стију, стањене усне и уочљиви очњаци. Међутим, без обзира на то што могу да се открију подударности између порфирије, вампира и вукодлака, научници ипак има-ју последњу реч: онај ко докаже да човек оболео од порфирије може да се претво-ри у вука, заслужује сва постојећа ака-демска признања.

Али, да се вратимо почетку приче. Олу-ја бесни, севају муње које, с времена на време, осветле шуму чија се стабла пови-јају од јачине ветра. Стазом хода човек који завија на Месец, истакнути су му оч-њаци, осврће се нервозно око себе. Та сцена више се не одвија у 20. већ у 18. ве-ку, кад су људи, посебно они који не жи-ве у градовима, веома неуки и подложни сујеверју и измишљању сваковрсних ле-генди. За сељака који је по таквом невре-мену, усред ноћи, угледао човека који бесциљно лута шумом, сасвим је било свеједно да ли се радило о бићу оболе-лом од беснила или порфирије. Или је то ипак био вампир? Или вукодлак? ■

В. Софреновић

А СОБОМ

Европе у 18. веку, баш у време кад су и на-стајала предања о вампирима. Беснило је погађало људе, али истовремено и псе и вукове, што је био случај и с Мађарском у годинама између 1721. до 1728. године.

На врхунцу популарности, енглески краљ Џорџ III (1760–1820) озбиљно се разболео. Тешкоће које је имао с видом и

стојак у организму човека највише садр-жан у коштаном сржи, црвеним крвним зрнцима и јетри. Која је теорија Дејвида Долфина?

Пре свега, болесници од порфирије изу-зетно су осетљиви на светлост, може да се догоди да им страда кожа лица, а усне и зубно месо толико се затегну да се, као и код наводних вампира, јако ис-такну очњаци. Да би избегле сунце, особе с тешким обликом порфирије излазе једи-но ноћу, баш као и гроф Дракула. Пошто се у неким случајевима ово обољење ле-чи неким крвним састојцима, лако је по-

Енглески краљ Џорџ III

Илустровао Драган Максимовић

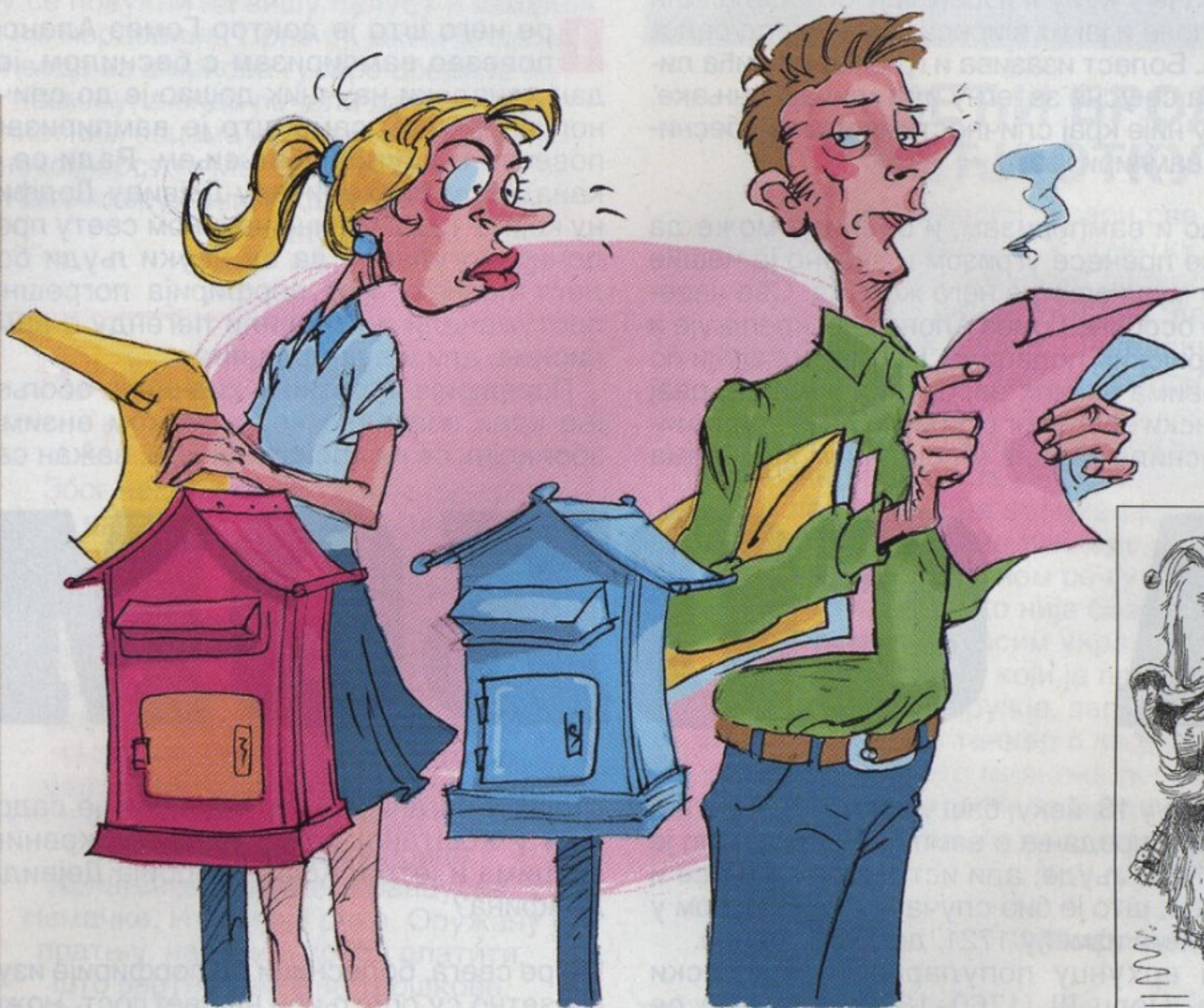
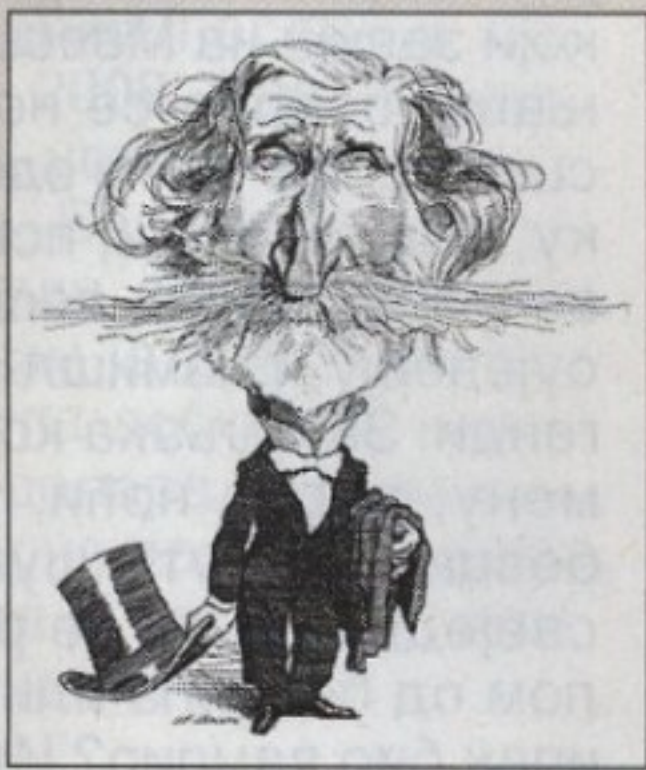
МОЈА ПОШТА, ТВОЈА ПОШТА

Као један од облика очувања брачне заједнице социјалне установе у Шведској предлагале су крајем педесетих година да се уведе могућност да супружници поставе одвојене поштанске сандучиће. Образложење да би тако искушење да се завири у поштику брачног друга било сведено на минимум, па самим тим и могућност стварања љубоморе доведена на најмању меру, управа поште је прихватила и признала ову врсту поштанског „подвајања“ ■

ПОТПИШИ, ПЛАТИЋУ!

Ћузепе Верди (1813–1901) примио је писмо од љутитог бившег обожаваоца који је од славног оперског композитора тражио да му врати новац који је потрошио за куповину улазнице за „Аиду“. Наиме, опера му се нимало није допала јер у његовом срцу није изазвала ватрена осећања, што је, иначе, очекивао.

Шта му је Верди одговорио? Пристао је да надокнади „штету“, али само под једним условом. Да потпишу и овере код адвоката уговор према коме дотични никада више неће отићи да чује ниједну Вердијеву оперу ■

НИКО НИЈЕ САВРШЕН

Славни композитор Игор Стравински (1882–1976) разбеснео се кад је прочитао да су музички критичари написали све најгоре о његовом новом музичком делу.

– Али, Игоре, немој толико да се жестиш! – покушао је да га смири један пријатељ. – Не може све свакоме бити по вољи! Чак ни сам Бог није баш свакоме по вољи! – Наравно! – узвратио је и даље бесни Стравински. – Бог никоме није по вољи! Али ја... ■

ТИ НИСИ ИСТИ ЧОВЕК!

Према једном истраживању Института за питања брака спроведеном у Сједињеним Америчким Државама утврђено је да у првих пет година брака све жене настоје да измене начин понашања и ход својих мужева, њихово одевање, фризуру и начин говора. У тој намери успеју у осамдесет одсто случајева.

А само годину или две после успешно унесених измена, у чак 70 одсто бракова жене своје незадовољство изражавају примедбом: Ти више уопште не личиш на човека за кога сам се некад удала ■

ДЕБЕЛИ И МРШАВИ

Висок и веома мршав, британски писац Џорџ Бернард Шо (1856–1950) није пропуштао прилику да задиркује свог пријатеља и књижевног супарника Гилберта Кута Честертона (1874–1936) који је, иначе, био буцмаст.

– Знаш, да сам дебео као ти, обесио бих се одмах! – рекао је Шо једном приликом Честертону.

– Лепо ми предлажеш – одговорио је Честертон. – Па добро, уколико будем одлучио да се обесим, искористићу тебе као конопац ■

Кад год прође неком од улица Суботице и на паркингу угледа запуштена кола на чијем прашњавом задњем стаклу пише „Опери ме!“, Снежана, професорка српског језика, сети се једног догађаја из осамдесетих година кад је с тек добијеном факултетском дипломом пристигла из Београда у град на северу Војводине да би предавала у неколико средњих школа.

Не познајући град нити икога у њему, одмах је положила возачки испит и купила аутомобил, половни „Фијат“, да би њиме одлазила на посао и што чешће у Београд. Али, убрзо је престала да вози јер јој у Суботици и није био потребан аутомобил, а до Београда се више исплатило аутобусом. „Фијат“ је, паркиран испред зграде, сакупљао прашину. Једног јутра осванула је и на њему, као и на свим прљавим колима, порука „Опери ме!“

Тако је прве слободне суботе узела кофу са сапуњавом водом и крпе и здрушно се дала на трљање не штедећи снагу и не заоби-

ОПЕРИ МЕ!

лазећи ниједан делић каросерије. Како није имала црево, сваки час је улазила у зграду да промени воду. Наравно, није јој промакло да је с прозора једне од приватних кућа посматра тамнокоси брка. Са занимањем је пратио сваки њен покрет. Али, она се није обазирала јер је ускоро њен аутомобил заблестао белином, одскачући од већине паркираних око њега. Снежани је преостало још да га опере изнутра.

Машила се кључа, али он није хтео да уђе у браву. По-

кушала је с бравом других врата. Узалуд. Збуњена, схватила је да јој брка маше с прозора. Љутито се окренула ка њему, спремна да му свашта каже ако проговори.

Али, он је само испружио руку с кључевима. Збуњена, Снежана се укопала на тротоару, а онда је полако спустила поглед на регистарску таблицу аутомобила.

– Твоја кола су она, друга десно – мирно је одговорио брка ■

ЦРНИ ЛАК

бојом и враћао им пређашњи сјај.

Временом је открио да се оштећења на црним оквирима најбоље прекривају црним лаком за нокте и то оним гушћим који је годинама куповао у једној приватној парфимерији у близини Каленић пијаце.

Али, кад се пре извесног времена парфимерија затворила, а лака за поправку по nestало, очајни љубитељ уметности нашао се на муци. Дао се у потрагу за парфимеријама и одговарајућим лаком. Нашао га је на Славији. Како на основу изгледа тачности у бочицама није могао

да одреди густину, а продавачица није била претерано љубазна да му помогне, замолио је да лак проба.

С уживањем је гледао за препашћење у њеним очима док је онако крупан с два прста одвијао

поклопац и наносио лак на нокат малог прста.

– Одговара ми – рекао је мирно, платио и изашао. Тек на улици се гласно насмејао ■

О свајање свемира, први човек у Земљиној орбити и први човек на Месецу, најсветлији су тренуци двадесетог века и једно од ретких доба у људској историји кад се чинило да је све могуће. Било је то време после велике кризе и Другог светског рата, кад је вера у човечанство висила на танкој нити, а људи очајнички вапили за нечим што ће им поново улити веру у величанственост људске врсте. И астронаути су им пружили управо ту наду, а они су, заузврат, дизани у небеса, пунили су новинске ступце причама које су прерасле у легенде и сликали се у својим свемирским оделима испред огромних ракета, као недодирљиви живи јунаци. Никада у историји није се тако сложено цела планета клањала појединцима. Никада се нечија имена нису тако гласно клицала.

Међутим, иза великих кулиса које је углавном дизала незајажљива штампа склона спектаклима, далеко од парада у њихову част, постоји један свет неопеваних јунака који су ризиковали све, а нису добијали готово ништа. Ово је заборављена али истинита прича о једном човеку чија храброст се граничила с лудилом, човеку који је упркос уцбеницима први освојио свемир.

Пустинске мисли

Био је 16. август 1960. године у Њу Мексику, у Америци, два сата после поноћи, и у малој соби звоно часовника означило је почетак опасног подухвата. Али, командир Џо Китинџер одавно је био будан. Лежећи на тврдом кревету с рукама склопљеним на грудима, шетајући мрачном собом и гледајући кроз замагљени прозор, целе ноћи није ока склопио. А како је и могао? Сlike су му долазиле из малих мрља на зиду, из светлуцања Месеца, из чудноватих сенки које су творили облаци у даљини; зенице су му биле широке а уши начуљене, али свака слика и сваки звук долазили су из његовог детињства, из првих школских дана, будећи немир, замагљујући мисли. Јер, Џо је добро знао да више нема назад. Само неколико сати делило га је од најризичнијег задатка у каријери. Пустио је још који трен да му сећања играју пред капцима, а онда је нагло устао и упутио се према камиону који је стајао испред, упола прекривен пустинским песком.

Недуго затим, налазио се у климатизованој лабораторији усред пустиње, где је пуна два сата удисао кисеоник преко маске, а два помоћника брижљиво му помагала да обуче гломазно и сложено свемирско одело. Кад је напослетку све било готово, помогли су му да изађе напоље пред свиту научника и инжењера и једну огромну свемирску летелицу. Међутим, то није била ракета нити шатл. Уздижући се величанствено изнад пустиње, стајао је обичан метеоролошки балон, са изузетком мале отворене гондоле на дну. Командир Китинџер, Џо како су га звали пријатељи, био је заправо део Насиног плана да балоном пошаље човека у свемир да би пре лансирања ракете испитали утицај бестежинског стања на човечји организам, као и делотворност новог свемирског заштитног одела. Да, капетан Џо имао је доста сличности с Лајком.

Научници су заиста луди. Подићи човека балоном у свемир само са заштитним оделом и радио-уређајем, без мотора или кабине под притиском, на висину од 31 километар, где температура пада на минус сто степени Целзијуса, а онда му рећи да скочи назад у атмосферу и да се приземљи падобраном! То може да смисли само луд човек. Но, Џо је био још луђи од њих. Без размишљања је пристао на тај изузетно опасан задатак. То је била његова природа. То је била та особина која краси све пилоте. Кад се тридесет метара висок балон испунио хелијумом, све је било спремно. Џо се пажљиво укрцао на гондолу – није смео да се напреже и зноји пошто би се

притисак у њој није у реду, јер му се рука лагано надимала као свеже тесто, а почео је и да осећа силну хладноћу. Бацио је поглед на њу, и у трену кад је почео да се пита шта да чини, пресекао га је глас на радио-уређају.

– Је л' све у реду? – било је питање контролора лета.

Какав баксуз, помислио је Џо. Знао је да, ако настави, постоји опасност да му рука експлодира од брзе декомпресије, али још боље је знао да ће га сигурно приземљити ако пријави квар с оделом, те да вероватно никада више неће имати прилику да се отисне пут свемира. С једне стране, пријавити несрећни развој догађаја било је логично, препоручљиво,

ЖИВОТ ПИШЕ
ДРАМЕ

СКОК С ИВИЦЕ СВЕМИРА

**Године 1960, дванаест месеци
пре Јурија Гагарина,
један изузетно храбар човек
осмелио се и учинио нешто
што је већина до тада
сматрала немогућим**

зној на 30 километара изнад Земље следио – и махнуо пријатељима, колегама, претпостављеним, свима који су дошли да га бодре. Веселјем је зрачило његово једва видљиво лице. А онда, конопци се опустише, балон се виноу ка небу, и први свемирски путник полетео је у загрљај историје.

Надомак циља

Прве недаће јавиле су се већ на 15.000 метара. Како је ваздух постајао све ређи, Џо је почео да сумња да нешто није у реду с његовом десном рукавицом. Није знао шта је пошло наопако, али било му је јасно да

и наредбама прописано решење, а с друге... па, био је пилот, усијана глава. Логика се у њему није дуго задржавала, а правила ту и тамо није било тако лоше прекршити.

– Све је савршено! – убедљиво је звучао његов глас. – Волео бих кад бисте сви могли да видите ово што ја управо гледам. Божанствено је! Ево, већ ту и тамо видим понеку звезду!

– Одлично! Сви ти желимо срећу! Следеће редовно јављање биће непосредно пре циља. Пријем. Затим је почео да осећа и јак бол у пределу бутине. Није добро, помислио је,

то су сигурно промрзлине. Вероватно се мало ознојио док се припремао за пут, па је хипотермија чинила своје. Безуспешно је покушавао да се угреје трљајући левом руком ноге и скачући у месту. – Шта је ту је! Само да још нешто не пође по злу! – рекао је себи у браду први васионски путник, не помишљајући ни на трен да прекине пут, а онда се окренуо да укључи уређаје који је требало да бележе све појединости лета. Екипа научника и инжењера на Земљи је ревносно и мирно обављала свој посао. На неколико монитора, који су висили по таваницама привремене лабораторије и командног центра, могли су да виде Џоа у сваком тренутку путем камере обешене

На њихову несрећу, околности су следећег минута све изврнуле наопако. Наиме, један радар показивао је да је Џо далеко од предвиђене тачке, док је други читавао сасвим друге вредности. Али, тада су погледали у мониторе и још више се запрепастили. Јасно су видели: Џо се окренуо у гондоли, бацио поглед на Земљу и изненада се укопао у месту као да је мртав. И сви су занемели. Хладном просторијом одзвањао је само звук часовника на зиду. Покушали су да успоставе везу с њим путем радија. – Да ли се чујемо? Пријем! – и ништа. – За име бога! Одговори! – и опет ништа. – Одговори! Ово је директно наређење! – али, Џо је ћутао као заливен и све док

добровољно пријавио за оглед? Да ли је то била амбиција? Сулуда амбиција? Или само жар за пустиловином? Тек тада је постао свестан у шта се увалио. Први пут у животу Џо се нашао у паклу душевног немира. Мислио је да нема шансе, да је све узалуд. Срце му је куцало као лудо, ноге су му се одсекле, руке се више нису покоравале његовој вољи, а дах му је био толико убрзан да је једва ишта видео кроз замагљени визир. Био је то најтежи тренутак у његовом животу и најдужи минути које је екипа на Земљи икада посматрала на својим мониторима. Нема и бледа била су њихова лица. Минути су пролазили, али он је само непомично стајао, скрхан злослутним осећањима.

А онда, на 31.000 метара, на граници свемира где нико пре њега није био, призори какве није могао да сања ни у најлућем сну наједанпут су му продрли у очи, обузели душу, одузели дах. Иако је било готово сто степени испод нуле, иако десну руку више није осећао, Џо је запао у неко чудно стање духа, пола дивљење, пола неверица, и више га ништа није морило. Тек тада му је пало на памет да током два сата дугог лета ниједном није приметио предиван предео око себе. Али зато сада, шћућурен у малој отвореној гондоли испод полузамагљене кациге, није могао да се нагледа предивних слика које су се сваког секунда сливале у његове широм отворене очи. Гледао је око себе, у себе. Облаци су били испод њега, далеко, помешани с плаветнилом мора, и једва су се видели. Тамо даље, ка југу, огроман ураган претио је над Атлантиком који се на северу, пак, претварао у непрегледно белило вечитог леда. Месец се чинио посебно близу, буквално надохват руке. Могао је да га опипа, да разазна сваку његову мену, био је сјајан као циновски рефлектор у мраку.

Али, лепше и јасније од њега, у ноћи су светлוצале стотине и хиљаде звезда. Јасно су се оцртавале и јасно су мењале боју, не кријући своју божанску али окрутну природу. Због њих је схватио да је успео. Била је то прелепа награда за његову храброст или лудост.

И више се није бојао. У трену кад су се осећања прелила преко његове опчињене душе, а пре него што је и схватио шта га је обузело, искочио је из балона на ивици свемира. Али, није одмах осетио да пада. Чинило му се као да лебди у простору попут звезда, јер није било ваздуха нити облака да струје око његовог шлема. Једино се на трен окренуо на леђа и погледао у правцу балона који се од њега одмицао светлосном брзином. Заправо, до тридесете секунде слободног пада већ је јурио брзином од 966 километара на сат, и пао 4000 метара.

Пад је трајао тачно тринаест минута и четрдесет и пет секунди, време за које је већина научника на Земљи почупала остатке косе са својих проћелавих глава. Падобран се отворио на време, и Џо је безбедно дотакао тле. Но, још дуго је лежао у трави чекајући да га нађе спасилачки одред и подизао поглед у правцу свемира. Био је спреман да још једном све понови.

До данашњих дана, нико није извео сличан подухват ■

Д. С.

на врху гондоле. Окретао се око своје осе, ударајући по огромним прекидачима на којима је почео да се хвата лед. Док је, с времена на време, упирао руку ка камери показујући им испружени палац, чинио им се весео, помало луд, онакав какав је увек био. Мислили су да скаче у гондоли пун усхићења, пун пркоса према опасном искакању и слободном паду са 31 километар висине, где и најмања грешка, најлаганији трзај руке, може да буде кобан због огромне брзине којом ће се кретати у реткој атмосфери. Дивили су му се свим срцем. Одиста је био њихов јунак.

штоперица на зиду није стала означивши предвиђени тренутак скока, казаљка је правила једине звуке у соби.

Ако је Џо Китинџер био луд и склон да лаже кад му је одговарало, то не значи да није осећао страх, нити грижу савести. На висини од 28.000 метара свако би се мало уплашио, а како је ваздух постајао све хладнији а десна рука обамрлија, тако је почео да потхрањује и црне мисли. Да ли је можда још на почетку требало да пријави квар одела? О чему је размишљао кад се

Бројни историчари филма и филмски критичари тражили су одговарајуће тумачење, „кључ“ значењу назива филма „Амаркорд“ (1974) славног италијанског филмског редитеља Федерика Фелинија. У ствари, спорили су

се. Неки су сматрали да ова реч, преведена с ромањолског дијалекта (a m'arcord,) значи – сећам се. Уосталом, тако је филм и преведен на наш језик. Други су, пак, веровали да је назив смишљен с намером да уједини значе-

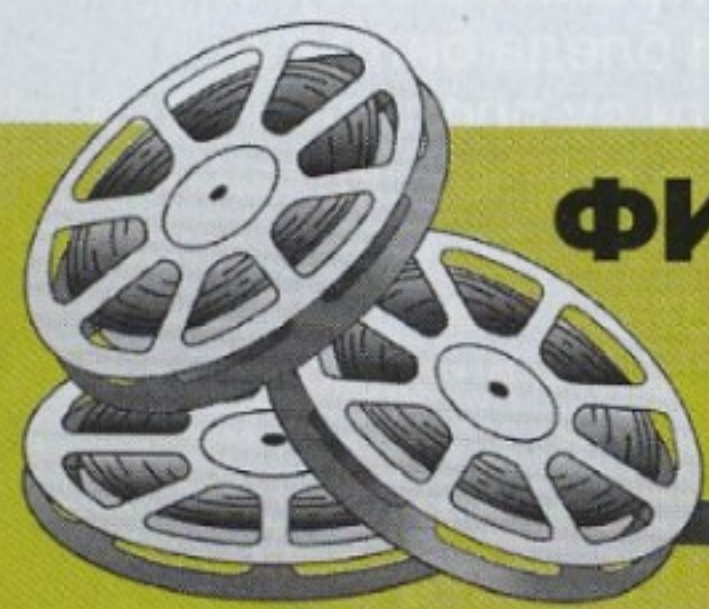
ња две речи од којих је саздано осећање носталгије: amare (волети) и amaro (горко, односно тужно).

У књизи сећања „Како направити филм“ Федерико Фелини (1920–1993) објаснио је не само шта значи наслов

филма, већ и да ли је „Амаркорд“ истинско сећање на да не детињства у родном Риминију, у време фашизма.

Одјек осећања

Између осталог, Фелини је написао и ово:

ФИЛМСКЕ
ПРИЧЕ

АМАРКОРД,

„Тај моралистички циљ да се одрасте...
Шта он заиста значи? И под претпоставком
да је могуће одрасти, шта дакле бива
кад се одрасте? Да ли сте икада
срели одрасле? Ја нисам.
Додуше, можда одрасли избегавају
овакве као што сам ја”,
тврдио је Федерико Фелини,
редитељ чувеног филма

Плакат
за филм
„Амаркорд”

„Једнога дана, у ресторану, док сам жврљао по салвети, изашла је на видело реч амаркорд. Па да, рекох сам себи, људи ће је одмах поистоветити са сећам се. А ја сам хтео да избегнем да мој филм протумаче као аутобиографски... Амаркорд је чудна реч, као звук вергла, фонетски хир с кабалистичким призвуком. Могла би да буде и назив неког аперитива, зашто да не? Било шта, само не сећање на оно што ме страшно нервира; сећам се... Реч која би у свој својој необичности могла да буде јединство значења, одјек одређеног осећања, стања духа, става, начина мишљења, двоструког, противречног, садејство две супротности, стапање две крајности, одласка и чежње за повратком, осуде и разумевања, одбијања и прихватања, нежности и дрскости. Чинило ми се да би филм требало да буде баш то; неопходност одвајања од нечега што ти је припадало, у чему си рођен и живео, што те је одредило, заразило, у чему су сва осећања опасно измешана. Та прошлост не сме да нас трује и зато је морамо лишити сенки, чворова, веза које још делују. Треба прихватити прошлост како би-

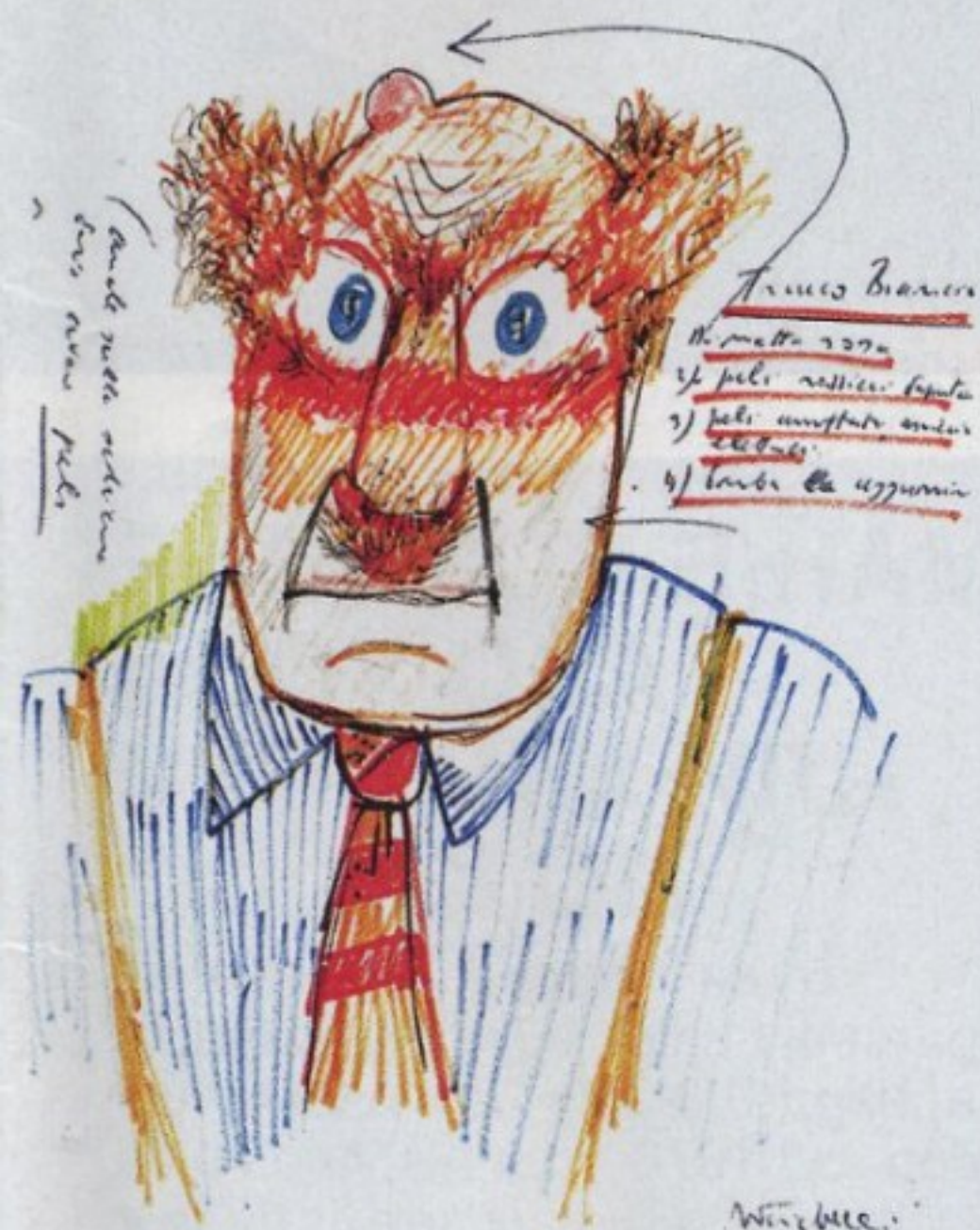
смо што свесније живели садашњост. Та јадна школа чије су главне особености незнање и шибање, та тешка и блесава обавеза да увек будемо заједно, у поворци, на паради, у цркви, у биоскопу, на зборовима, да бисмо певали хвало-

жим у архиву? Уосталом, тај моралистички циљ да се одрасте... Шта он заиста значи? И под претпоставком да је могуће одрасти, шта дакле бива кад се одрасте? Да ли сте икада срели одрасле? Ја нисам. Додуше, можда одрасли

поред града на морској обали, кратак сусрет пубертетлије с трафиканткињом бујних груди, легенда о томе како је градска лепотица Градиска добила надимак, очев бес, дино губљење у магли, а посебно – пустоловина са стрицом Теом који, у прилично нео-

Било како било, редитељ Федерико Фелини, изванредни цртач, писац сценарија, од читавог посла који прати настајање филмског дела, од почетних размишљања, ликовних и драмских скица, па све до монтаже, највише је волео део кад на причу треба „зака-

РЕЧ СА САЛВЕТЕ

Фелинијев цртеж једног од главних јунака филма – оца.

спеве и прдели устима! Зашто та прича није иза нас? Амаркорд је требало да буде збогом једном раздобљу у животу, тој неизлечивој адоlescенцији која прети да нас има заувек и с којом ја и даље не знам шта да радим. Да ли да је вучем до краја, или да је одло-

Нино Рота, композитор који је једини умео да услиши Фелинијеву жељу да музика у филму буде истовремено и весела и тужна.

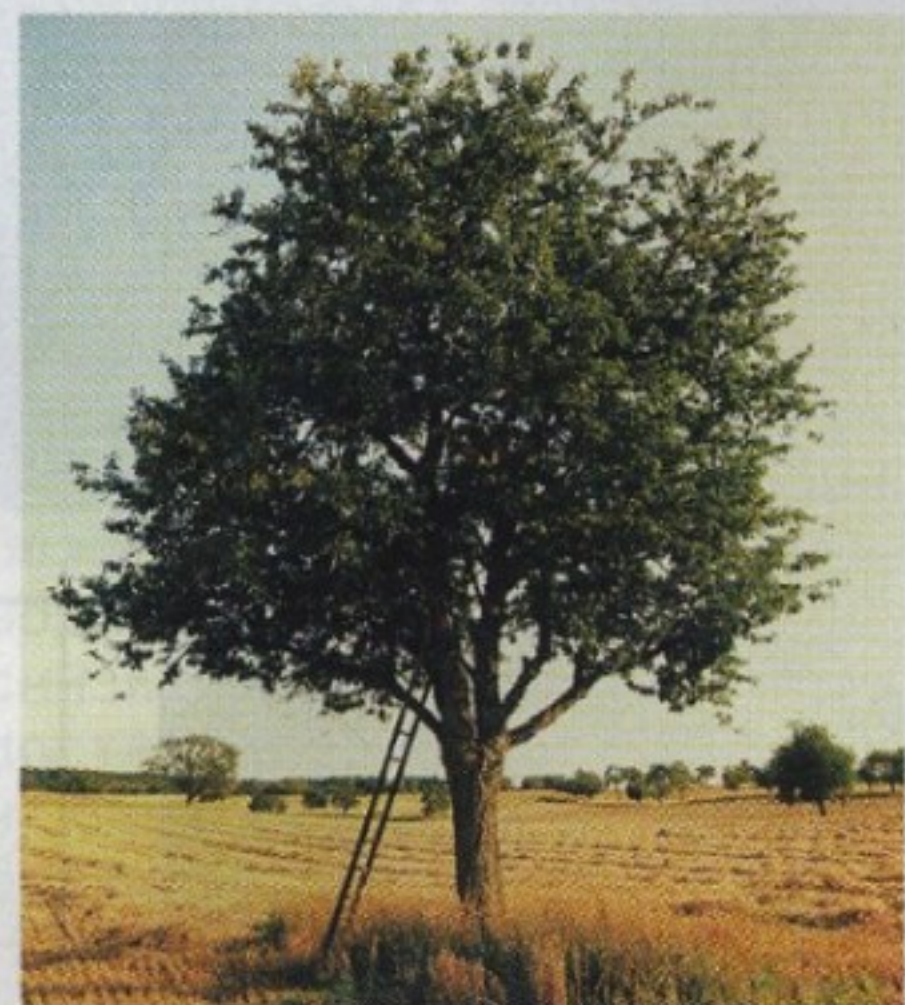
избегавају овакве као што сам ја.”

Радња „Амаркорда” збива се на самом почетку 1934. године у Риминију. Дечак Тита, окружен породицом, као и особеним становницима града, налази се на граници детињства и зрелости. На коју ли ће страну кренути? Хоће ли заувек остати дечак или ће, ипак, одрасти? Питање на које редитељ (са косценаристом Тонином Гвером) даје тајанствен, двосмислен одговор.

Ерос Рамацоти и фашисткиња

За ову причу важно је још нешто. Федерико Фелини је, наиме, тврдио да у његовим филмовима заправо уопште нема аутобиографских прича:

„Моји филмови нису правље-ни од сећања. Тврдња да су они аутобиографски је једно-

Дрво из чувене сцене „Voglio una donna!” било је вештачко.

ставно решење. Ја сам себи безмало све измислио; детињство, личности из детињства, носталгију, снове и сећања. То сам учинио да бих уживао у сећању. Јер, за мене је причање једина игра коју вреди играти.”

Антологијске сцене у филму „Амаркорд” су многобројне. Свакако се издвајају долазак пролећних „маца”, ноћни пролазак прекоокеанског брода

бичном душевном стању, током недељног ручка на селу неочекивано бежи и пење се на дрво одакле из густе крошње довикује колико га грло носи: „Желим жену!” („Voglio una donna!”) Занимљиво је да је дрво на које се стриц Тео

Глумац Чичо Инграсија, Федерико Фелини (са шеширом) и један од бројних глумаца натуршчика, за време снимања „Амаркорда”.

(Чичо Инграсија) пење заправо вештачко дрво, направљено у филмском студију „Чинечита” у Риму. Осим тога, у сцени грудвања дечака на градским улицама, једног од другова главног јунака Тите (Пјеро Тибери) и најжустријих „бацача” глуми тадашњи дечак – Ерос Рамацоти, потоњи фудбалер и славни поп музичар. Игром случаја, Ерос је као дечак живео у римској четврти покрај студија „Чинечита”.

Фидес Стањи, особа која глуми професорку ликовног у школи (такође незаборавна сцена са објашњавањем значења перспективе и умакањем колача у чај), заиста је сликарка! Она је у време Мусолинијевог режима подржала његову политику.

чити” музику. И то музику која говори више од слике и речи заједно. Такву музику могао је Фелинију да створи једино Нино Рота (1911–1979), композитор и близак пријатељ:

„Има једна фаза у раду коју највише волим”, писао је Фелини. „То је свечаност, настајање музике и снимање. Нино Рота! С Нином могу да останем данима, да га слушам како свира на клавиру, покушавајући тачно да одреди неки мотив, па прочисти неку музичку реченицу тако да се што више подудара са осећањем које желим да изразим и том делу. Међутим, ван посла, не волим да слушам музику. Она ме условљава, узнемирава, поседује. Ја се браним одбијајући је, као лопов згодне прилике за крађу. Не знам, можда је то једна од католичких условљености, чињеница да ме музика растужује. Испуњава ме грижом савести. Бескорисна као сваки глас савести, она упозорава, испуњава чежњом јер говори и подсећа на неку димензију склада, мира, савршенства из које си искључен. Прогнан. Музика је окрутна, испуњава носталгијом и тугом, а кад престане, не знаш куда одлази. Свистан си само да је недостижна и да те боли. Али ето, ја познајем Нина Роту, пријатељ сам му, он ме воли и то ме некако теши.”

Федерико Фелини је тврдио да никада није гледао ни један свој филм у некој јавној сали. Зашто? Јер би га обузело неподношљиво осећање стида. Говорио је да би се осећао као особа која не жели да затекне свог пријатеља како ради ствари с којима се не слаже. Ипак, на додели Оскара, 1975. године, „Амаркорд” је проглашен за најбољи страни филм ■

М. Огњановић

ЗАШТО? КАКО!

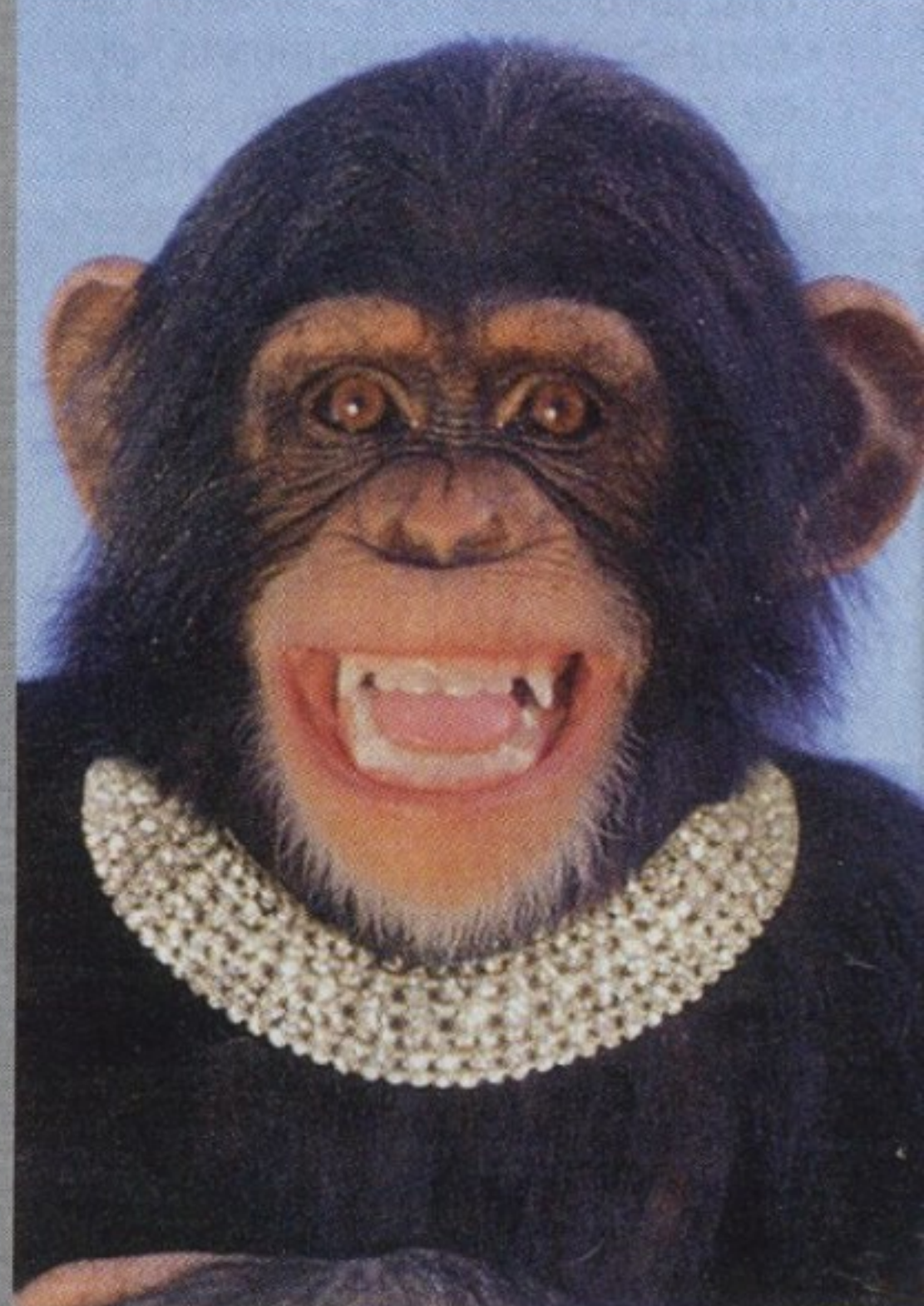

ЗАШТО JEЖЕВИ НЕ ПРЕЛАЗЕ ПУТ ОПРЕЗНИЈЕ?

Познавање саобраћајних правила не важи у свету јежева. Чак и кад би могли да разумеју шта је аутомобил и да им од њега прети смртоносна опасност, то им не би много помогло. Јежеви имају слаб вид и преблизу су тлу да би могли добро да оцене брзину аутомобила који им се приближава. Сем тога, живе усамљенички, па имају мало могућности да уче на грешкама осталих јединки. Но, то не значи да је јежу предодређено да заврши прегажен. Према неким истраживањима, природно одабирање већ сада доводи до тога да опстају јежеви који беже пред опасношћу уместо да се склупчају у бодљикаво клупко (и заврше прегажени). Ако смртност од гажења премаши смртност од грабљивица, гени за бежање могли би да се рашире. Но, не треба заборавити да се тек стотинак генерација јежева сусрело са аутомобилом као опасношћу. Потребне су хиљаде генерација за значајну еволутивну промену ■

АКО НАМ ЈЕ ДНК СЛИЧНИЈА СА ШИМПАНЗАМА, ЗАШТО ЈЕ ПАС ЧОВЕКОВ НАЈБОЉИ ПРИЈАТЕЉ?

Пријатељство нема много везе са заједничком ДНК. Да је тако, људи не би никада ратовали. Домаћи пси нам одговарају као љубимци јер смо провели неколико хиљада година одгајајући их према сопственом нахођењу. Вукови и афрички дивљи пси тешко би могли да нам буду пријатељи. Сем тога, кућни љубимци погодују човековој тежњи да се осећа надмоћније, па бира животињске врсте које му могу бити подређене, брине се о њима, тешко их и одгаја. Шимпанзе су нам вероватно превише сличне да би се ту изградила делотворна веза господара и слуге ■

ДА ЛИ ЧОВЕК МАЊЕ ПОКИСНЕ АКО ХОДА ИЛИ АКО ТРЧИ ПО КИШИ?

Људи о овоме и дан-данас расправљају иако је математичар с Харварда Дејвид Бел израчунао одговор још 1976. године. Ако киша пада усправно, или вам ветар дува у лице, треба да трчите. Што брже трчите, мање ћете покиснути него да исту раздаљину прелазите ходањем. Ако вам ветар дува с леђа, и даље је боље трчати, али је том приликом важна брзина трчања при којој се најмање кисне, а то је брзина дувања ветра. Белова рачуница показала је и да би човек који трчи брзином светског рекорда покиснуо свега 10 одсто мање од онога који журно хода по киши ■

ЗАШТО СЕ КОРА БАНАНЕ ТАЊИ ШТО ЈЕ ВОЋКА ЗРЕЛИЈА?

КОЛИКО ПРИБЛИЖНО ЖИВОТИЊСКИХ ВРСТА ЈОШ НИЈЕ ОТКРИВЕНО?

До сада је откривено и пописано око два милиона животињских врста. Већином су то сисари, птице и инсекти. Годишње се открије око 15.000 нових врста. Тренутно се процењује да би укупан број врста могао да буде између пет и десет милиона. Већина тога су бактерије и гљивице. Постоји и много инсеката који изгледају истоветно, али се генетски довољно разликују да би могли да се разврстају. Тај поступак је дуготрајан и готово је немогуће знати кад ће бити готов. Нове врсте сисара ретко се откривају. Једна од новијих била је врста дрвног пацова откривена у Перуу 2000. године ■

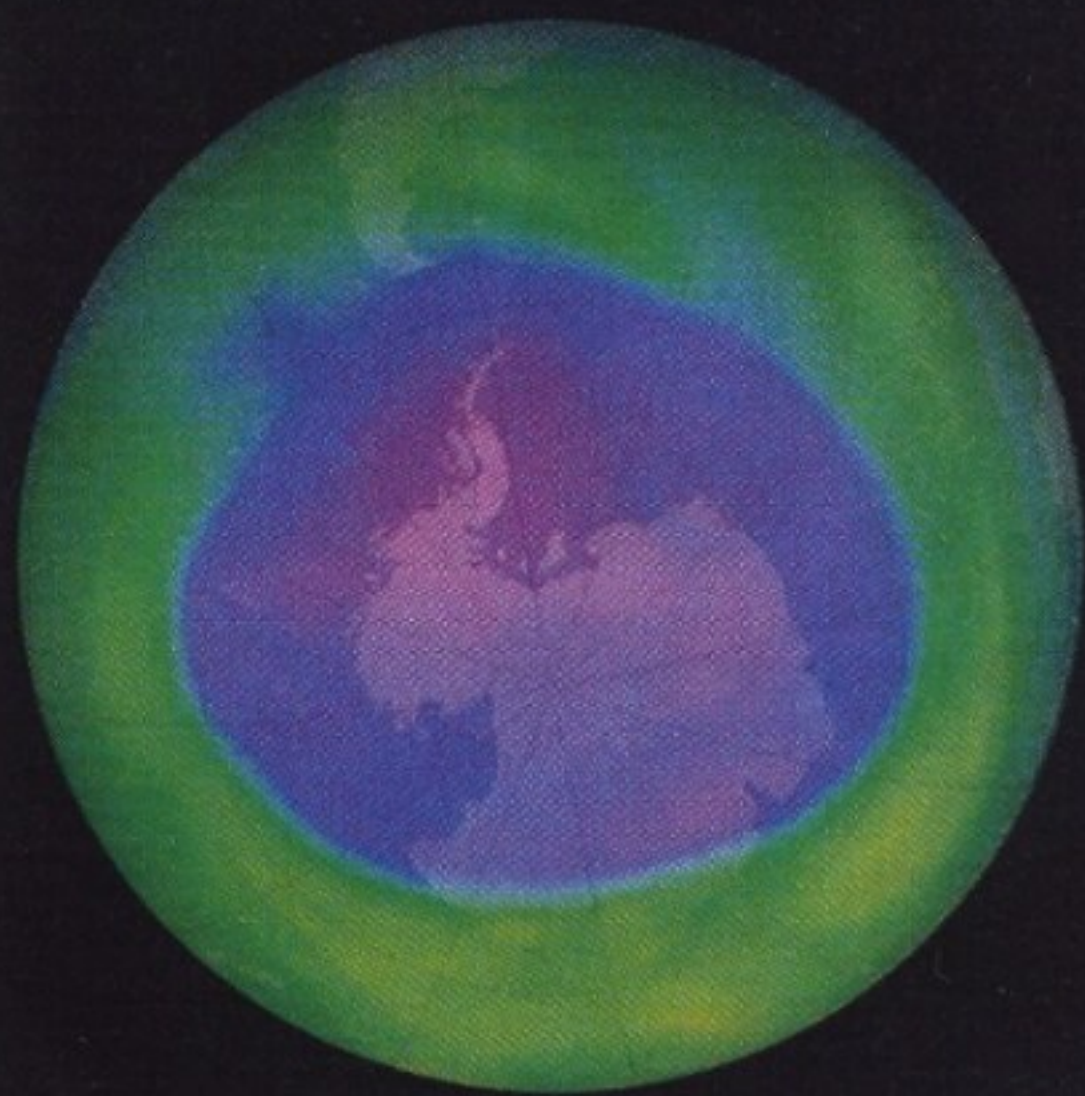

ЗАШТО МНОГИ МУШКАРЦИ ИМАЈУ РИЋУ БРАДУ, А КОСУ ДРУГЕ БОЈЕ?

Власи браде другачије су од власи косе. Гушће су, увојитије и не опадају како старимо. У вези с генетиком боје људске косе није рађено много истраживања. Верује се да особа која има риђу браду мора имати рецесивни ген на хромозому 4. Мушкарац с две копије истог гена је и риђокос и риђобрад. Међутим, са само једним геном, брада му је риђа, док му је коса смеђа или кестењаста ■

Кора незреле банане пуна је воде. Премда је кора са спољне стране непропусна, вода постепено нестаје из ње захваљујући осмотском процесу и прелази у плод како он зри. Због тога ћелије коре копне и нестају, услед чега кора постаје тања и лакше се љушти ■

ШТА СЕ ДЕСИЛО СА ОЗОНСКОМ РУПОМ?

Током последње две деценије 20. века, рупа у озонском омотачу била је у средишту пажње јавности подједнако као и глобално загревање данас. Британски научници који су проучавали Антарктик открили су подручје знатног тањења слоја молекула озона који нас штити од штетног зрачења. Постоје две врсте нестајања озонског омотача. Једно се прилично споро, али неумитно одвија широм планете, док је друго сезонска појава на половима. На нестајање на половима утиче време. Током два-три пролећна месеца нестане 50 до 90 одсто атмосферског озона, али се то надокнади кад се подигне температура. Међутим, за губитак озона на планети криви смо ми, односно хемикалије које се користе у фрижидерима, клима-уређајима и дезодорансима. Срећом, међународна јавност брзо је реаговала кад је установљена рупа у озонском омотачу. Монреалски протокол из 1987. године забранио је употребу гасова као што су хлорофлуороугљеници, скраћено CFC гасови, а знатно познатији под именом фреони. Та забрана поштује се широм света. Установљено је 2006. године да је рупа престала да се шири. Међутим, пошто су у питању дугорочне последице, процењује се да се рупа изнад Антарктика неће закрпити до 2070. године. Верује се да је драматично повећање појаве рака коже последица слабљења озонског омотача ■

МОЋ СУДБИНЕ И МОЋ МУЗИКЕ

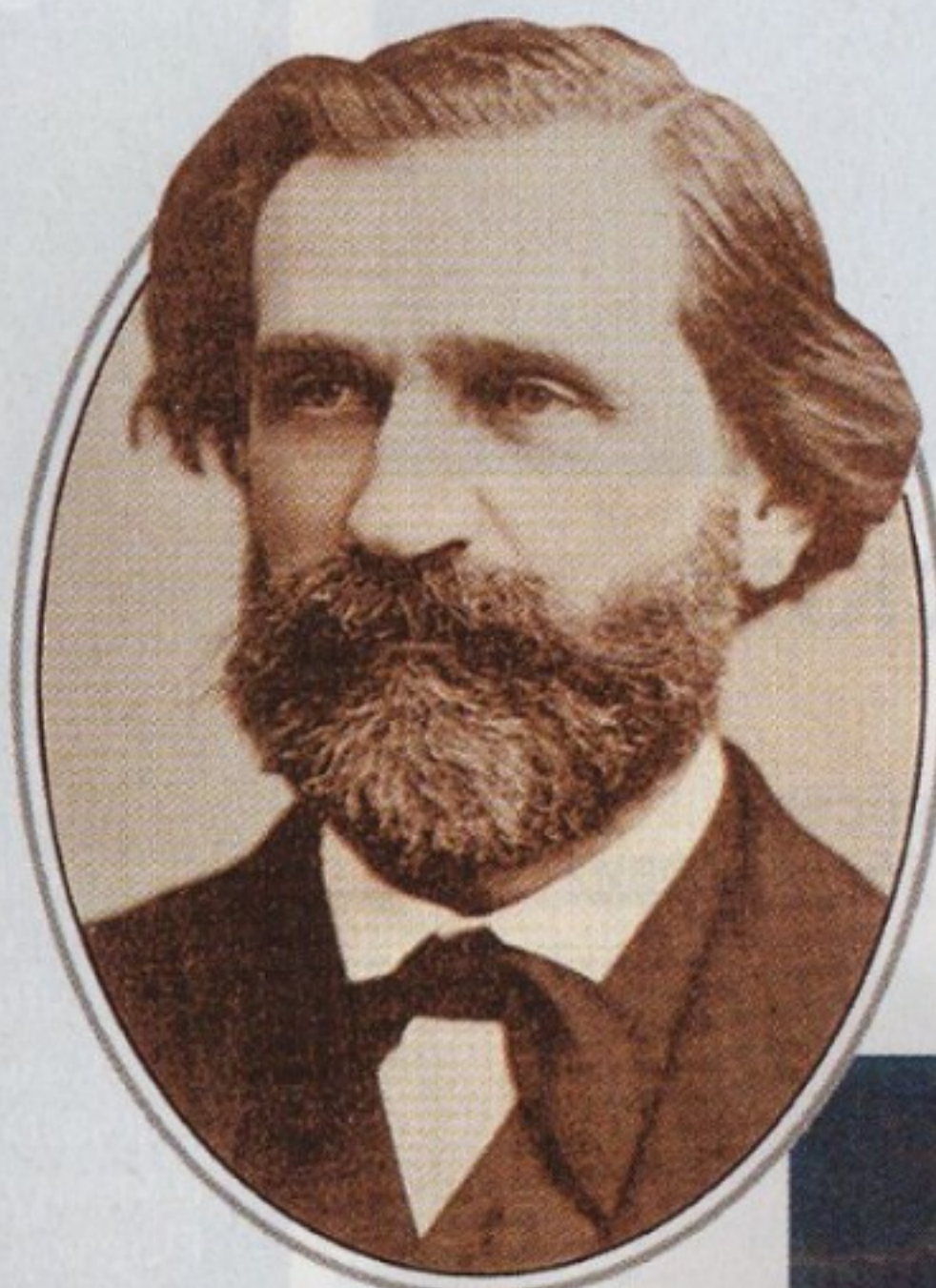
ДОН АЛВАРОВА КОБНА СТРАСТ

Према древној грчкој легенди, Мојра или Мојре била је страшна и неумитна сила која је владала судбинама људи. Богови су могли да одреде поједине (а понекад и све!) догађаје у животу било ког човека, међутим, богиња Мојра одлучивала је о тренутку његове смрти. Због тога је она имала неограничену моћ. Кад би нешто решила, то нису могли да спрече ни Аполон, па чак ни врховни бог Зевс! У најранијим предањима, богиња Мојра описана је као она која преде животну нит, одређујући не само трајање нечијег живота, већ и количину среће, односно несреће. У каснијим предањима приповеда се о три богиње судбине, три сестре, кћерке Ноћи. Ове три старице дарују људима добро и зло на рођењу. Станују у мрачној пећини, али недалеко од небеског извора светлости. Прва од њих започиње нит, друга је преде, а трећа – кида...

Друга легенда која такође, на извештан начин, има везе са судбином новијег је датума. Говори о славном оперском композитору Ђузепе Вердију (1813–1901), односно о његовим честим посетама цркви Санта Марија деле Грације у месту Кортемађоре крај Пјаченце у којој се налази слика Богородице с девет анђела на небу, рад сликара Франческа Скарамуце (1803–1886). У ствари, то је најпознатије дело уметника који се прославио као илустратор Дантеове „Божанствене комедије”.

Долазећи често у цркву, Ђузепе Верди сатима би остао загладан у слику. Да ли је можда размишљао и о сопственој судбини? О томе колико је непредвидива и недокучива? Колико је пута у животу био кажњен, а колико пута награђен? Да је Божју

двадесет четири

Ђузепе Верди
(1813–1901)

Неки
сйрасйвени
и сујеверни
йоклоници
вокалне
умейносйи
не усуђују се
ни да изйоворе
наслов ове
ойере. Радије
кажу: двадесей
чейврйа
Вердијева
ойера. Или, йак,
„ойера найисана
за Санкйй
Пейшербурй”

промисао немогуће схватити, те не преостаје ништа друго него да верујемо... Легенда говори да је управо на том месту настала чувена арија „Богородица од анђела” с краја другог чина познате опере „Моћ судбине” која је и тема ове наше приче.

Опера која доноси несрећу

Упркос великом успеху Вердијеве опере „Моћ судбине”, први пут изведене 1862.

године у Санкт Петербургу, ово његово дело прати застрашујућа прича: да доноси несрећу! Ту легенду, једним делом, као да потпирују необични догађаји везани за поједине представе у прошлости. На пример, амерички баритон Леонард Ворен (1911–1960) умро је од срчаног удара на сцени Метрополитен опере певајући арију из „Моћи судбине” која носи назив – „Ugna fatale”! Неки страствени и су-

Друга Вердијева жена,
ойерска певачица
Ђузепина Сйрейони
(1815–1897)
йрайила йа је
у Русију,
на йремијеру ойере
„Моћ судбине”.

јеверни поклоници вокалне уметности не усуђују се ни да изговоре наслов поменуте опере. Радије кажу: двадесет четврта Вердијева опера. Или, пак, „опера написана за Санкт Петербург”...

„Моћ судбине” заиста је написана по поруџбини из Санкт Петербурга. Наиме, 1861. године Верди из руске престонице добија телеграм: Царско позориште најлепше га моли да за њихову сцену напише оперу. Из Русије композитору стиже и предлог које би књижевно дело могло бити преточено у либрето – драма Виктора Игоа „Руј Блаз”. Међутим, цензори одмах одбацују ову могућност. Верди хитро предлаже замену, драму војводе од Риваса, шпанског драмског писца племенитог порекла. Дело носи назив „Дон Алваро или моћ судбине”. Драма је с огромним успехом приказивана у позориштима у Мадриду десетак година раније. Руски музички званичници с одушевљењем прихватају предлог. Маестро Верди добија хонорар о коме домаћи композитори могу само да сањају – двадесет хиљада рубаља. Франческо Марија Пјаве задужен је да напише либрето, односно стихове. Писац либрета и композитор договарају се у Бусету, у Вердијевој кући, каква ће бити опера о уклетим љубавницима и застрашујућој снази судбине.

И цар се разболео...

Крајем новембра 1861. године либрето је већ био написан, али музичка партитура није завршена.... Упркос тој чињеници, Ђузепе Верди креће са својом женом, певачицом Ђузепином Стрепони у Санкт Петербург. Сва је прилика да је био спреман да на лицу места доврши партитуру. Али, судбина је ту умешала прсте... Певачица која је требало да пева главну ролу тешко се разболела. Одлучено је да Вердијева опера у Русији буде приказана тек наредне сезоне.

И тако, 10. новембра 1862. године напослетку је одржано праизвођење „Моћи судбине” на сцени Бољшој „каменог” театра у Санкт Петербургу. Да ли је цар дошао да чује дело чувеног италијанског композитора? Не! И он и царица били су болесни! Ипак, на четвртој репризи, заједно с царицом, присутан је и цар Александар II. Кад се завеса спустила, цар је позвао Вердија како би му лично чести-

Према драми Анхела Саведере, војводе од Риваса (1791–1865) настао је либрето за оперу „Моћ судбине”.

тао. После овог личног признања, неколико дана касније, стигло је и оно званично: Верди је одликован царским орденом Светог Станислава. Тако је победоносно окончана Вердијева „радна посета” руској престоници. Годину дана касније, под називом „Дон Алваро”, ова опера приказана је у позоришту Аполо у Риму. Избегнуто је помињање наслова „Моћ судбине”. Уследиле су представе у Њујорку, Бечу, Лондону, Буенос Ајресу...

Занимљиво је да је 27. фебруара 1869. године „Моћ судбине” приказана на сцени познатог миланског позоришта „Ла Скала”, али са изменама у тексту, подразумева се и – музици. Додуше, Верди није звао у помоћ Франческа Марију Пјавеа, већ другог писца, Антонија Гизланцонија. Кад је чуо да је Гизланцони преправљао његов либрето, Франческо Марија Пјаве најпре се наљутио, а онда разболео. Доживео је мождани удар! Није му било свеједно како је преправљена опера... Јер, измењен је сам крај. Дон Алваро не извршава самоубиство. Остаје да пати – „осуђен на живот”.

Забрањена љубав

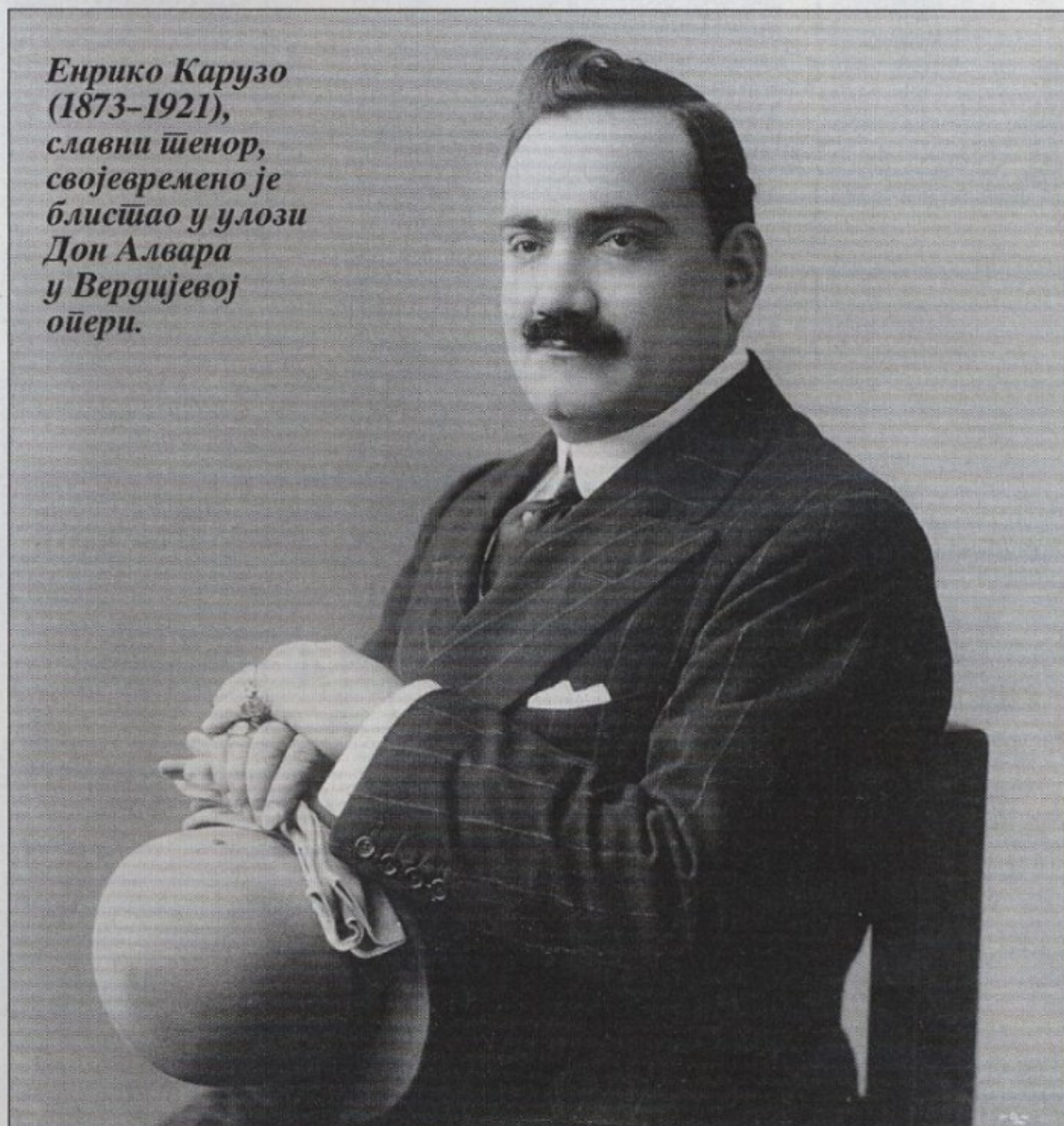
О чему говори опера о којој се препричавају легенде?

Радња започиње средином 18. века у Севиљи, у дворцу маркиза од Калтраве. Његова кћерка, двадесетогодишња Леонора, заљубљена је у Дон Алвара... Међутим, он није племенитог рода, нити је Шпанац, већ Индијанац. Мада је потомак краљевске породице Инка, маркиз неће ни да чује за ову неприличну љубавну везу. Забрањује својој јединици да даље виђа Дон Алвара... С друге стране, он не жели то да прихвати. Зато предлаже Леонори да побег-

ну. Од тог тренутка нижу се трагични догађаји. Покушавајући да спречи одлазак кћерке, маркиз од Калтраве наређује слугама да вежу Дон Алвара који им се не опире. У знак предаје, баца на земљу свој пиштољ. Али, кад буде пао на тло, пиштољ ће, вођен злом судбом, ипак опалити и маркиз ће пасти мртав. Судбина потом раздваја несрећну Леонору која, преобучена у младића, налази утеху као испосница у фрањевачком манастиру. За то време Дон Алваро ће се под лажним именом Хереро храбро борити у рату на страни Шпаније. Стећи ће најбољег пријатеља,

политичко време. Говорило се о „расној нетрпеливости и племићкој уображености која онемогућава љубавну везу Леоноре и Дон Алвара”. Потом је 1989. године уследило још једно тумачење „Моћи судбине”.

Најновију поставку Вердијевог дела режирао је Даријан Михајловић, аутор сценографије је Александар Денић, костимограф Ивана Васић, а кореограф Лео Мујић. Под диригентском палицом Александра Марковића, односно Ђорђа Павловића, у улози маркиза од Калтраве појављују се (у различитим поделама) Вук Матић и Ненад Ја-

Енрико Карузо (1873–1921), славни тенор, својевремено је блистао у улози Дон Алвара у Вердијевој опери.

ађутанта Ди Борноса, који је заправо Дон Карлос, Леонорин брат који је кренуо да освети очеву смрт. Напослетку ће се све троје наћи у манастиру у ком већ борави тужна Леонора. Ту ће и Дон Алваро постати калуђер, отац Рафаел. Дон Карлос ће ипак сазнати ко је кротки Рафаел па ће убицу свог оца изазвати на двобој... Крај приче је доследно трагичан. И Леонора и Дон Карлос су мртви. Дон Алваро је осуђен на живот. Да заувек пати за својом вољеном Леонором с надом да ће је што пре срести на небесима. Укратко, судбина се окрутно поиграла животима људи.

„Моћ судбине” први пут је изведена у нашој престоници 7. октобра 1938. године, поводом 125. годишњице Вердијевог рођења. После Другог светског рата изведена је тек 1965. године. Било је то друго

ковљевић, док Дон Алвара тумаче Душан Плазинић, односно – Хон Ли. Ролу несрећне Леоноре певају Јасмина Трумбеташ-Петровић, Драгана Радаковић и Светлана Несторов. Тумачи Дон Карлосове улоге су Миодраг Д. Јовановић и Никола Мијаиловић. Плакат којим је најављено праизвођење, 11. априла 2009. године, дело је уметнице Катарине Зарић.

Новински музички критичари изrekli су похвале на рачун све четири београдске поставке. Уколико је нека зла коб раније пратила поједине представе „Моћи судбине”, стиче се утисак да су београдске поставке ипак поништиле те „зле чини”. Под условом да је урока уопште било... Уосталом, легенде су приче које нису увек засноване на истинитим догађајима. Што не значи да нису поучне ■

Мирјана Ођановић

ЗАБАВНИКОВЕ ЛОГИЧКЕ загонетке

НАЋИТЕ БРОЈ!

1

4		6	2		3
5		?	0		1
4		8	1		5
1		5	2		6

Уочите законитост и замените упитник одговарајућим бројем ■

КОЈИ БРОЈ НЕДОСТАЈЕ?

2

2	6	9	14
12	5	20	7
16	11	28	17
30	18	?	30

Нађите правило и упитник замените одговарајућим бројем ■

ПРЕЦРТАЈТЕ!

3

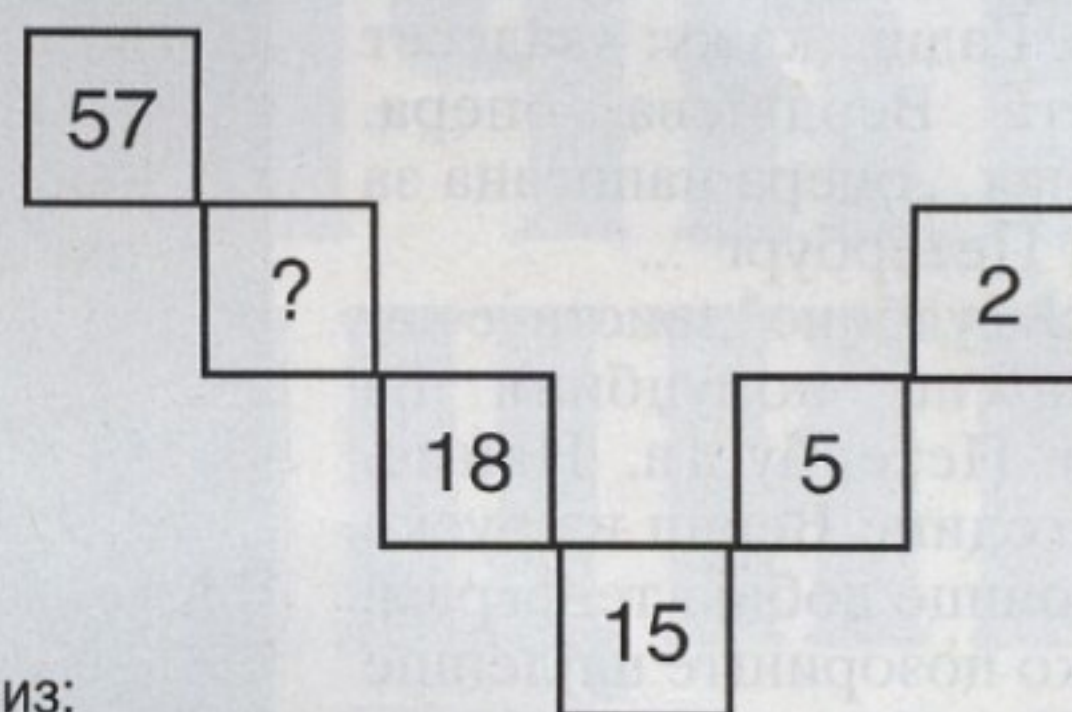
У задатом низу бројева један је сувишан. Који је то број? ■

83	902	137	92	155
245	372	803	551	515

Уређује
Радивоје
Грбовић

УПОТПУНИТЕ НИЗ!

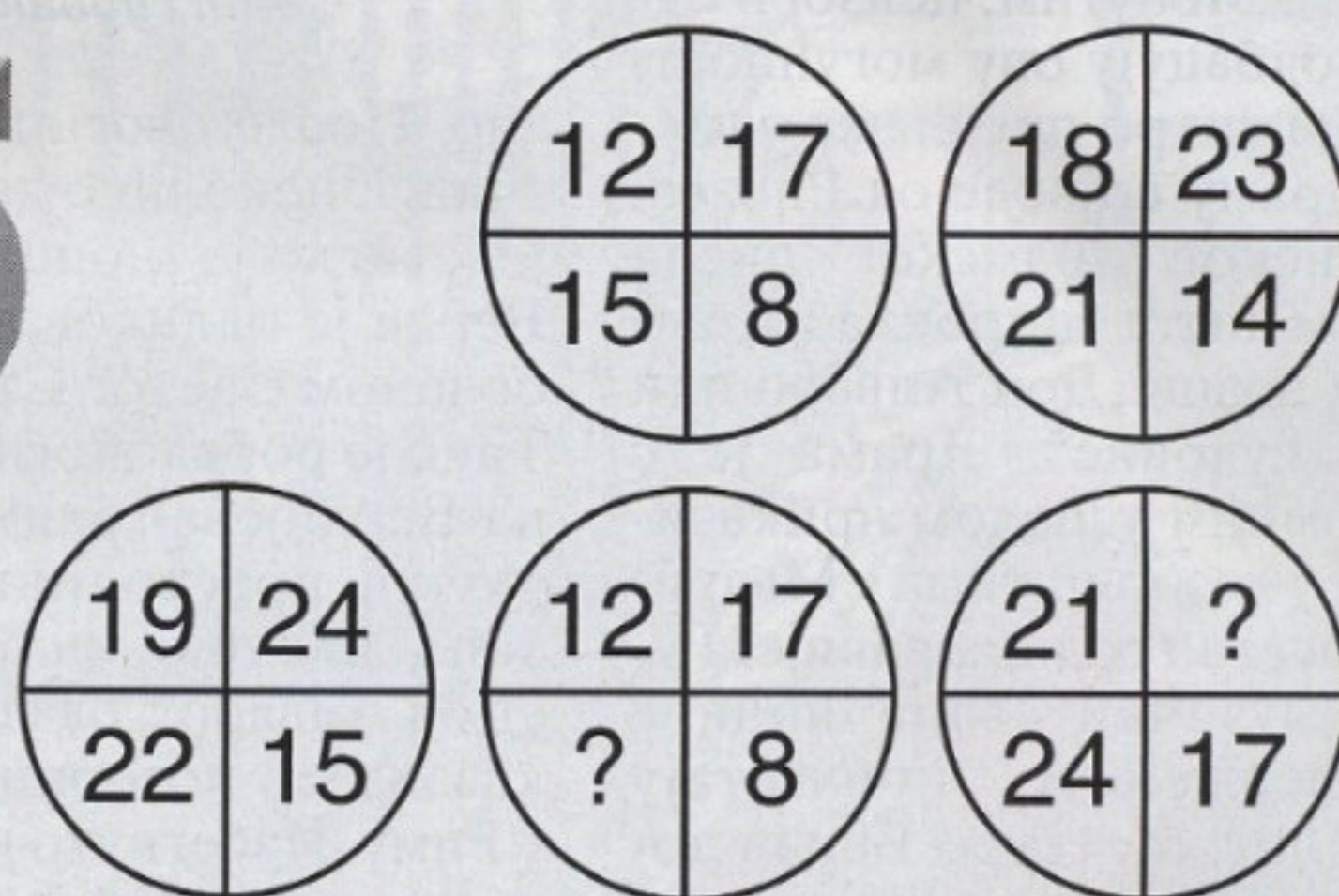
4

Употпуните низ:

ИСТО НАЧЕЛО

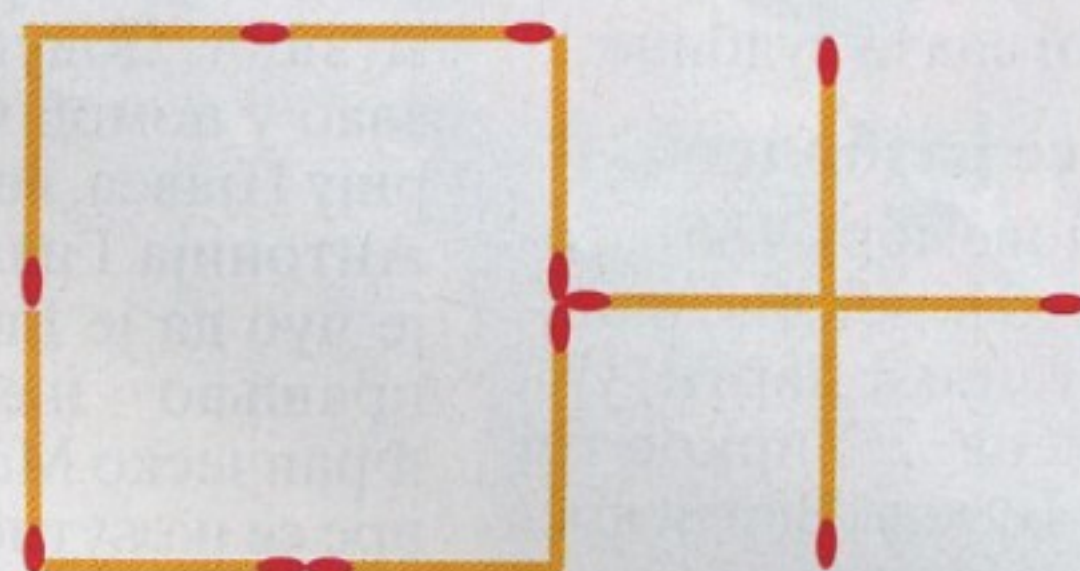
5

Нађите бројеве који недостају користећи исто начело у свим круговима ■

ТРИ КВАДРАТА

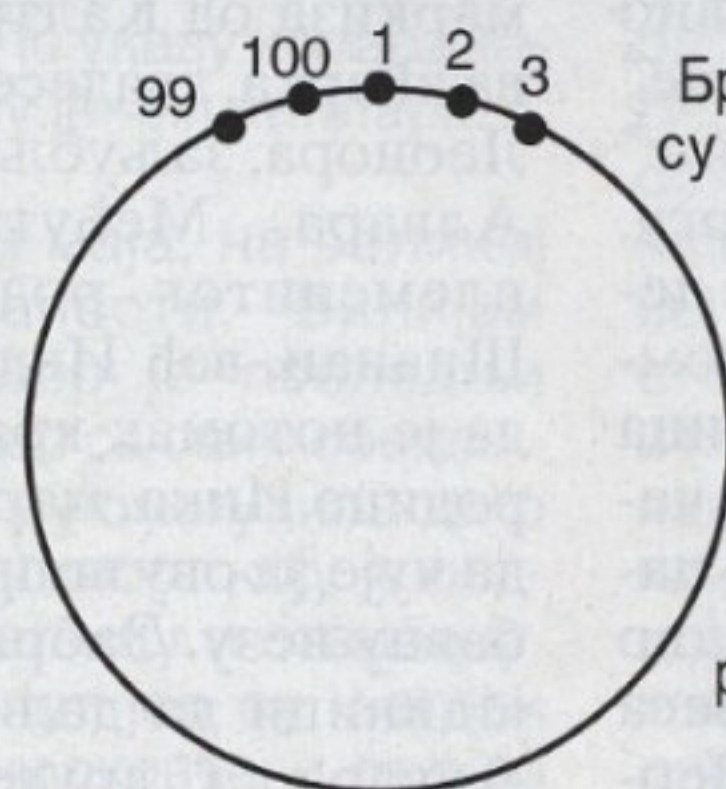
6

Од једнаких штапића, палидрваца, састављена је фигура коју видите. Преместите пет штапића тако да на слици буду три квадрата ■

КРУГ

7

Бројеви од 1 до 100 исписани су редом по кругу. Прецртајте први, а затим сваки петнаести број, идући по кругу у једном смеру (прецртамо 1, 16, 31...) и при томе се приликом поновног обиласка већ прецртани бројеви поново рачунају. Колико ће бројева остати непрецртано? ■

ШЕРЕТ ТОЗА

8

Шерет Тоза има шест црних оваца, четири смеђе, четири црно-беле, шест црно-смеђих и седам белих. Колико тих оваца може рећи да су бар 50 одсто сличне остатку стада? ■

ЛЕТОВАЊЕ

10

На једном летовању било је 59 дечака и девојчица. Смештени су тако што су дечаци били у трокреветним собама, а девојчице у двокреветним. За смештај су употребљене две двокреветне собе више од трокреветних. Колико је на летовању било дечака, а колико девојчица? ■

МЕСТА НА МОРУ

9

Одређен број ученика летовао је у Будви, Бару и Улцињу. При томе, три ученика су посетила само Бар, шест сва три места, пет само Будву, десет Бар и Улцињ, осам Бар и Будву, дванаест Улцињ и Будву, а седам само Улцињ. Које је место посетило највише, а које најмање ученика? ■

ОРАСИ

11

На гомили се налази 256 ораха. Да ли можете да их поделите тако да сваки од 25 дечака добије непаран број ораха? ■

ТРАМВАЈИ

12

На једној трамвајској раскрсници срела су се по реду вожње у 16 часова три трамваја: трамвај с линије 2, трамвај с линије 7 и трамвај с линије 1. Првом трамвају потребно је 35 минута, другом 1 сат, трећем 20 минута да од ове раскрснице пођу својим линијама и опет се врате на ту раскрсницу. За које време ће се ови трамваји опет сresti на тој раскрсници? ■

УЏБЕНИЦИ ЗА
ПРВИ РАЗРЕД

СИГУРАН ИЗБОР!

За будућност ваше деце

ЗАВОД ЗА
УЏБЕНИКЕ

Кућа знања

Нацртао Фор
Написао Жиру

ТАЈНА САМСАРЕ VII део

ДРУГА ТРУДНОКА ИМАЛА ЈЕ ИСТО
ДЕЈСТВО КАО ПРВА...

...ЧАК И ГОРЕ...

НАКОН ШАРЛОТИНОГ
РОЂЕЊА, ВРАТИЛА
СЕ У „BLACK
FRIARS”, ОДАКЛЕ
ВИШЕ НИКАД НИЈЕ
ИЗАШЛА...

ТАДА САМ
ПРЕДЛОЖИЛА СВОМ
БРАТУ ДА ДОЂЕМ
ОВДЕ И БРИНЕМ СЕ О
ВАМА... И ТАКО САМ
ВАМ МАЛО-ПОМАЛО...

...ПОСТАЛА ЗАМЕНА
ЗА МАЈКУ...

ТА ТИШИНА... СВЕ ТЕ
ЛАЖИ... ЗАШТО СТЕ НАМ
РЕКЛИ ДА ЈЕ УМРЛА
РАЂАЈУЌИ ШАРЛОТУ?

ЗАТО ШТО БИСТЕ,
ДА СТЕ ЗНАЛЕ ИСТИНУ,
ЈЕДНОГ ДАНА ХТЕЛЕ
ДА ЈЕ ВИДИТЕ И...

...КАКО БИ ДВЕ ДЕВОЈЧИЦЕ ПОДНЕЛЕ САЗНАЊЕ
О ЈЕДНОЈ ЛУДИ, КОД КОЈЕ СУ СЕ СМЕЊИВАЛА
ОБАМРЛОСТ СА НАЈГОРИМ НАСИЉЕМ? ТРЕБАЛО ЈЕ
ДА ИМ ТУ ЖЕНУ, КОЈА ЈЕ ПОНЕКАД ПОВРЕЂИВАЛА
САМУ СЕБЕ, ПРЕСТАВИМО КАО ЊИХОВУ МАЈКУ?!
У КАКВОМ БИ СТАЊУ ИЗАШЛЕ ОДАТЛЕ?

ЗА ВАС ЈЕ БИЛО БОЉЕ ДА МИСЛИТЕ ДА СТЕ
СИРОТИЦЕ НЕГО ДЕЦА ТЕ ЈАДНЕ ЛУДЕ!

КАД ЈЕ УМРЛА?

ПРЕ ШЕСТ
ГОДИНА!

ШЕСТ
ГОДИНА?!?

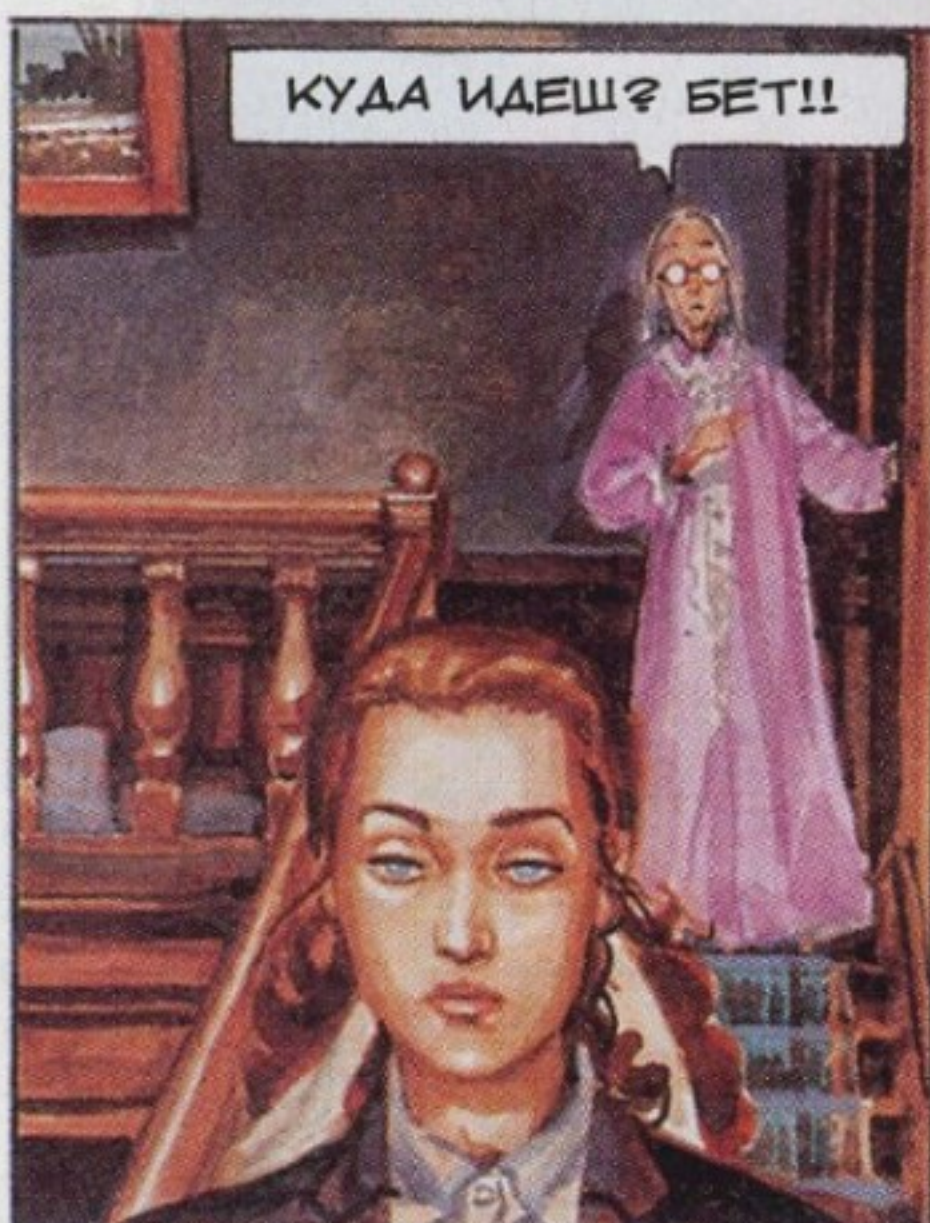
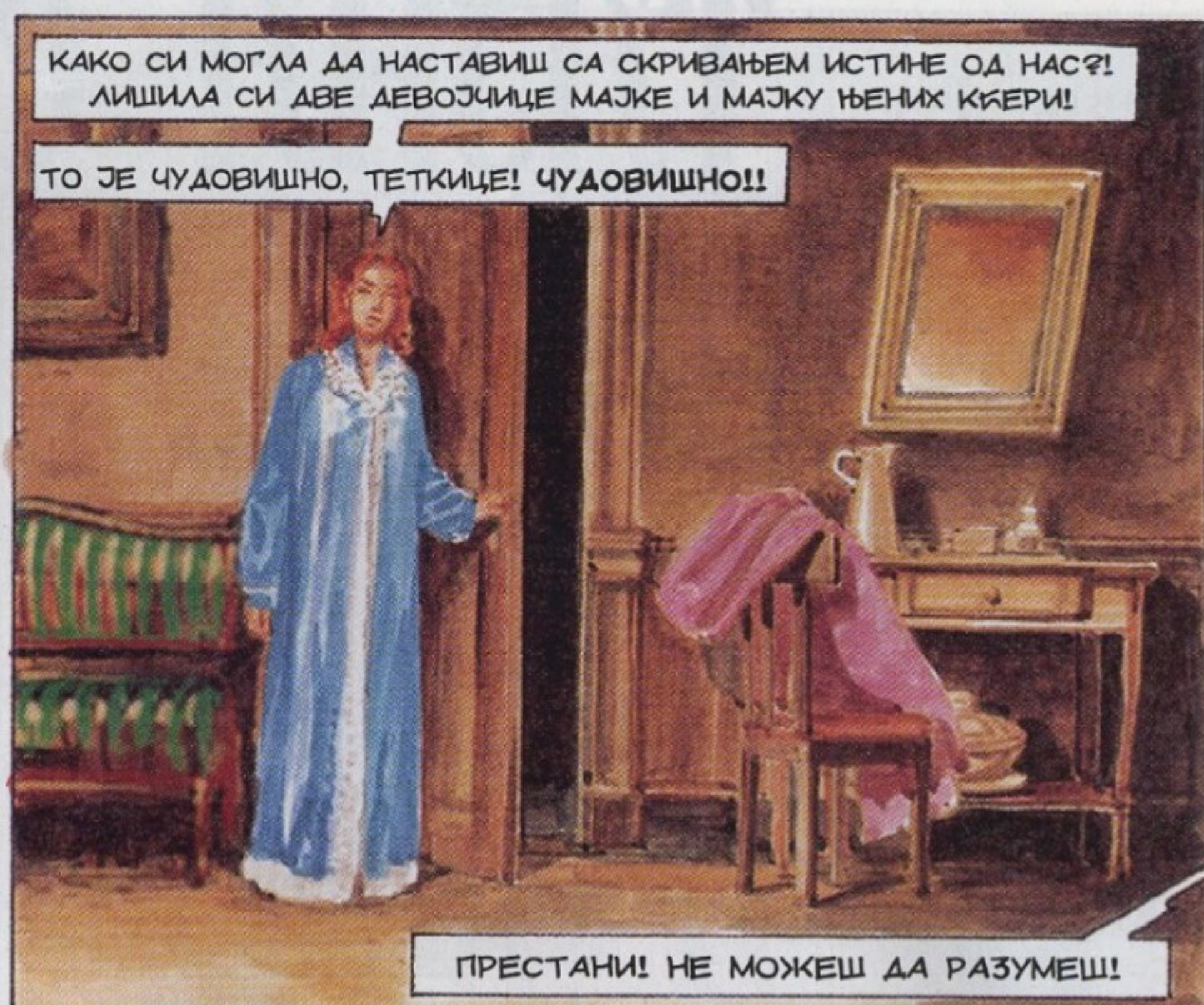
ПРОНАХИ БЕШ УМРЛИЦУ
У ФИОЦИ ПОД „ПАЛМЕР”.

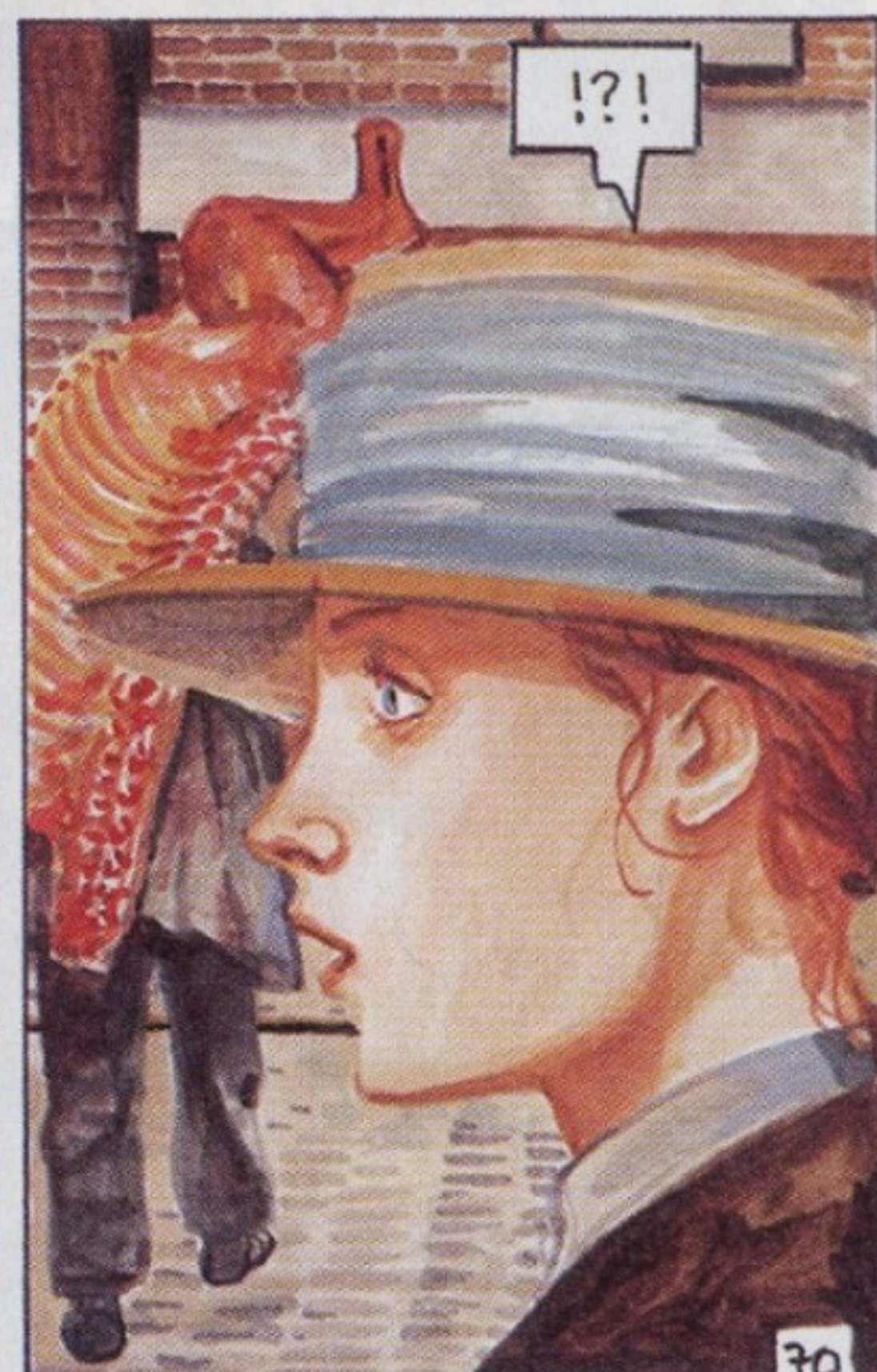
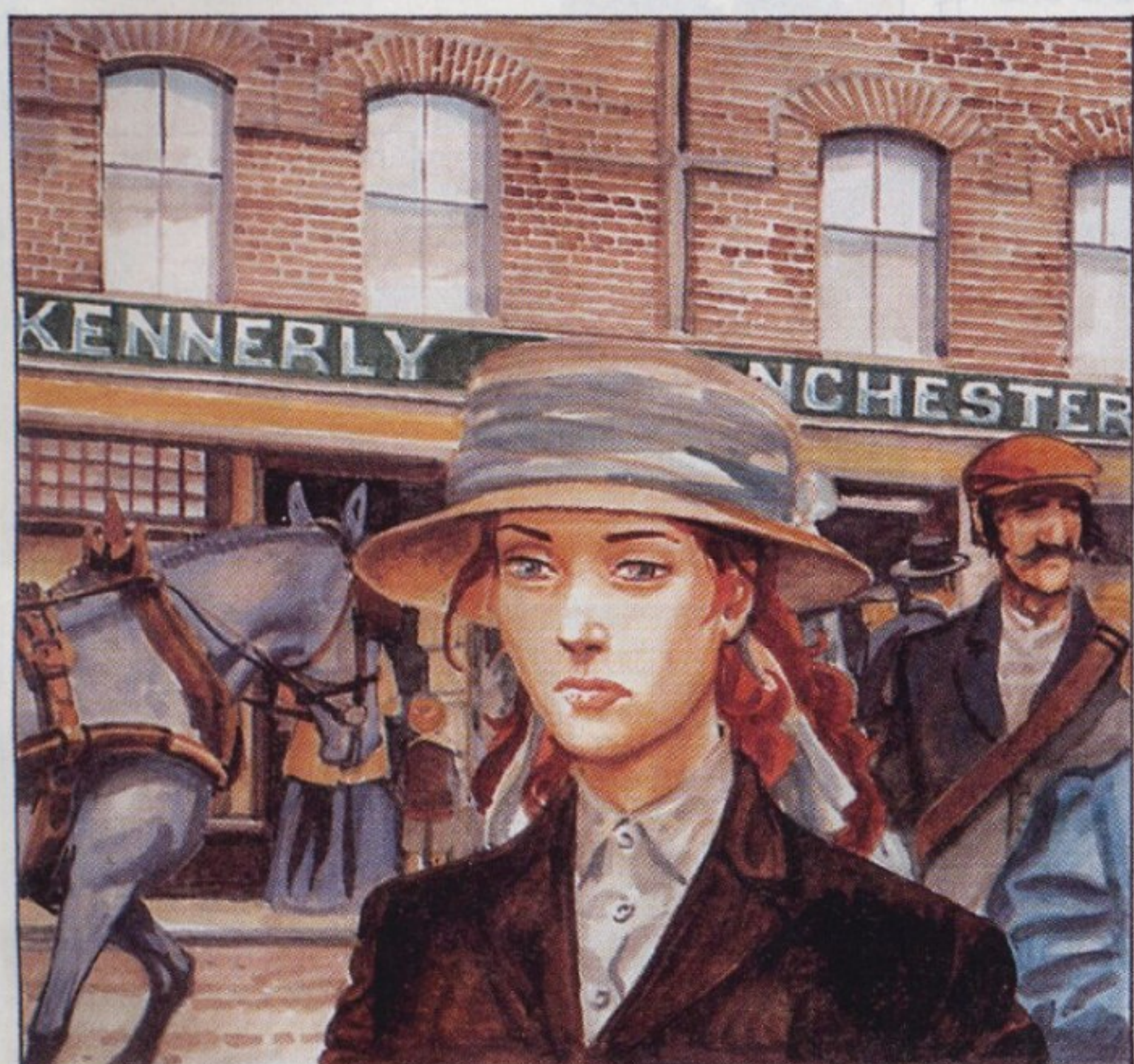
ШЕСТ
ГОДИНА?!
DAMN IT!...

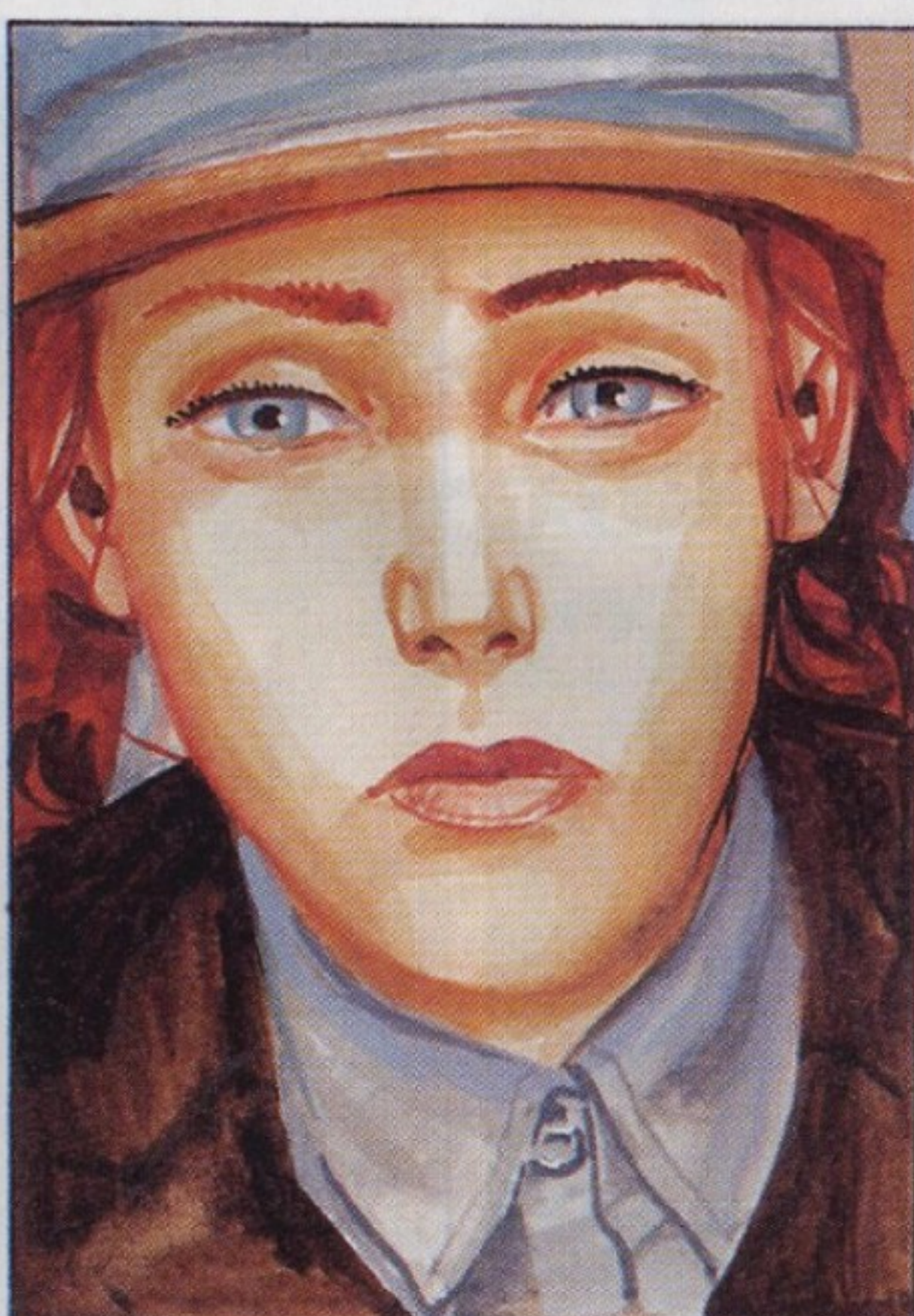
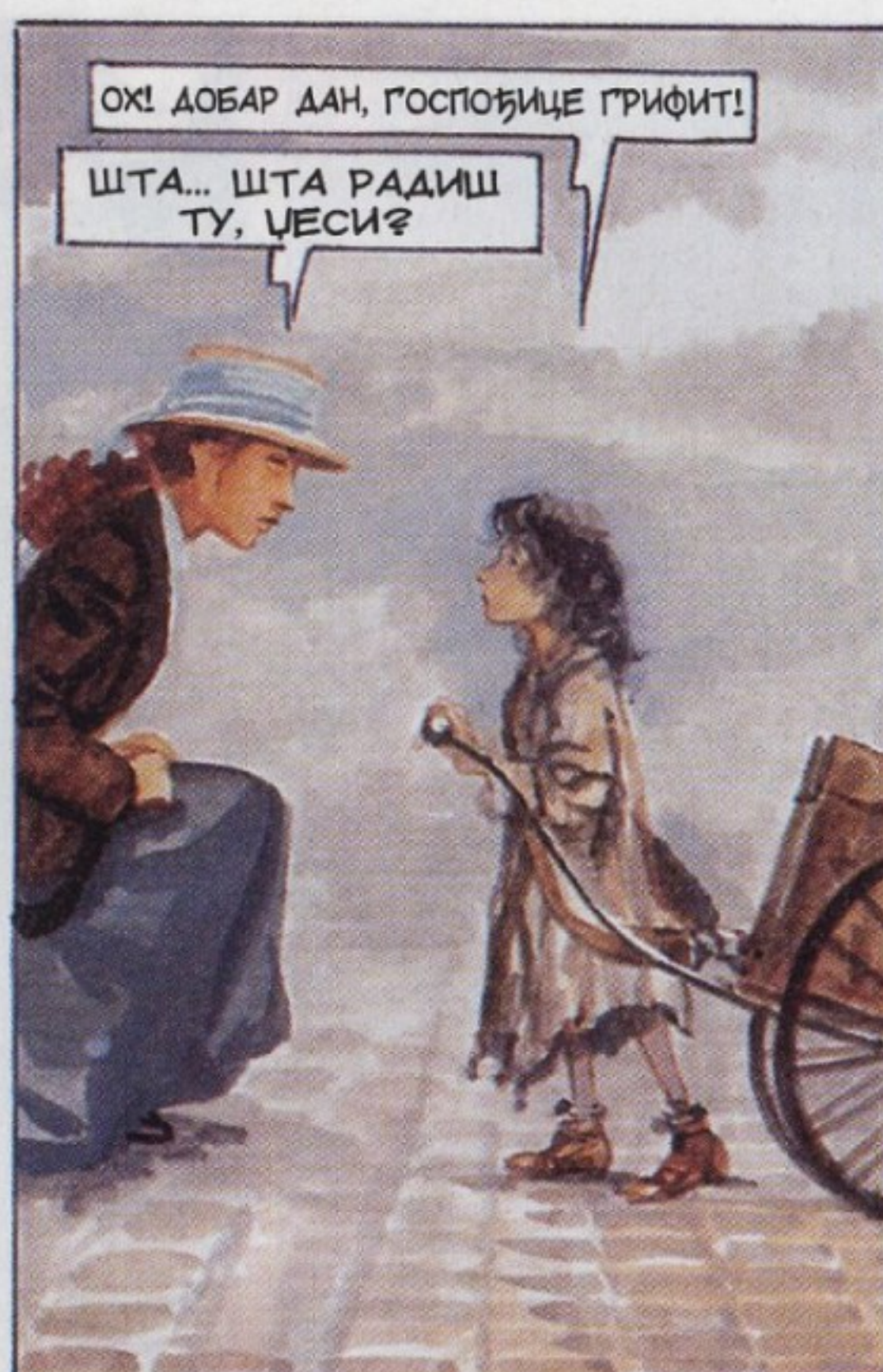
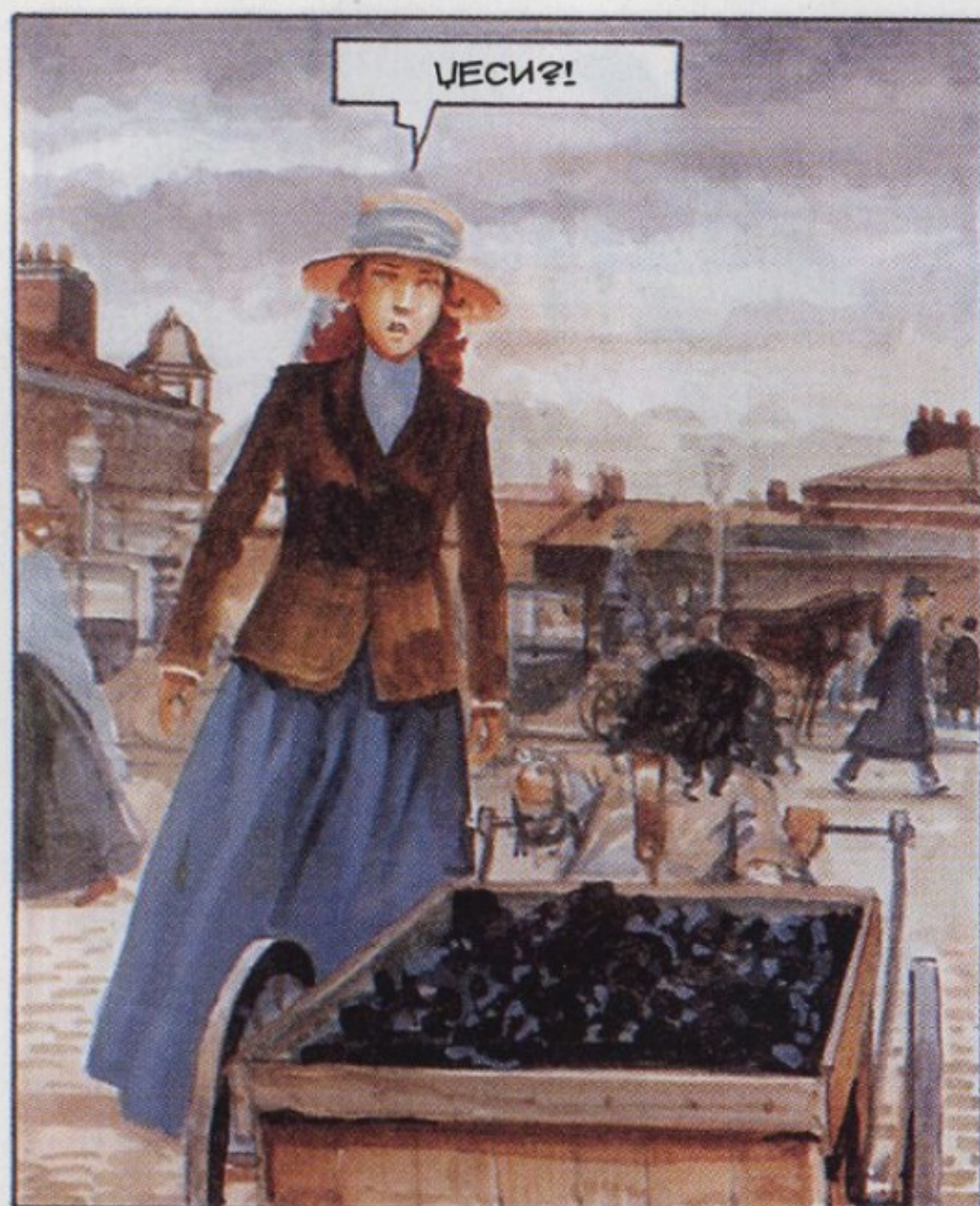
ТЕТКА ОДРИ!!! ПРЕ ШЕСТ ГОДИНА, ШАРЛОТИ
ЈЕ БИЛО ДЕВЕТАЕСТ, А МЕНИ, МЕНИ ЈЕ БИЛА
АВАДЕСЕТ И ЈЕДНА ГОДИНА!!!

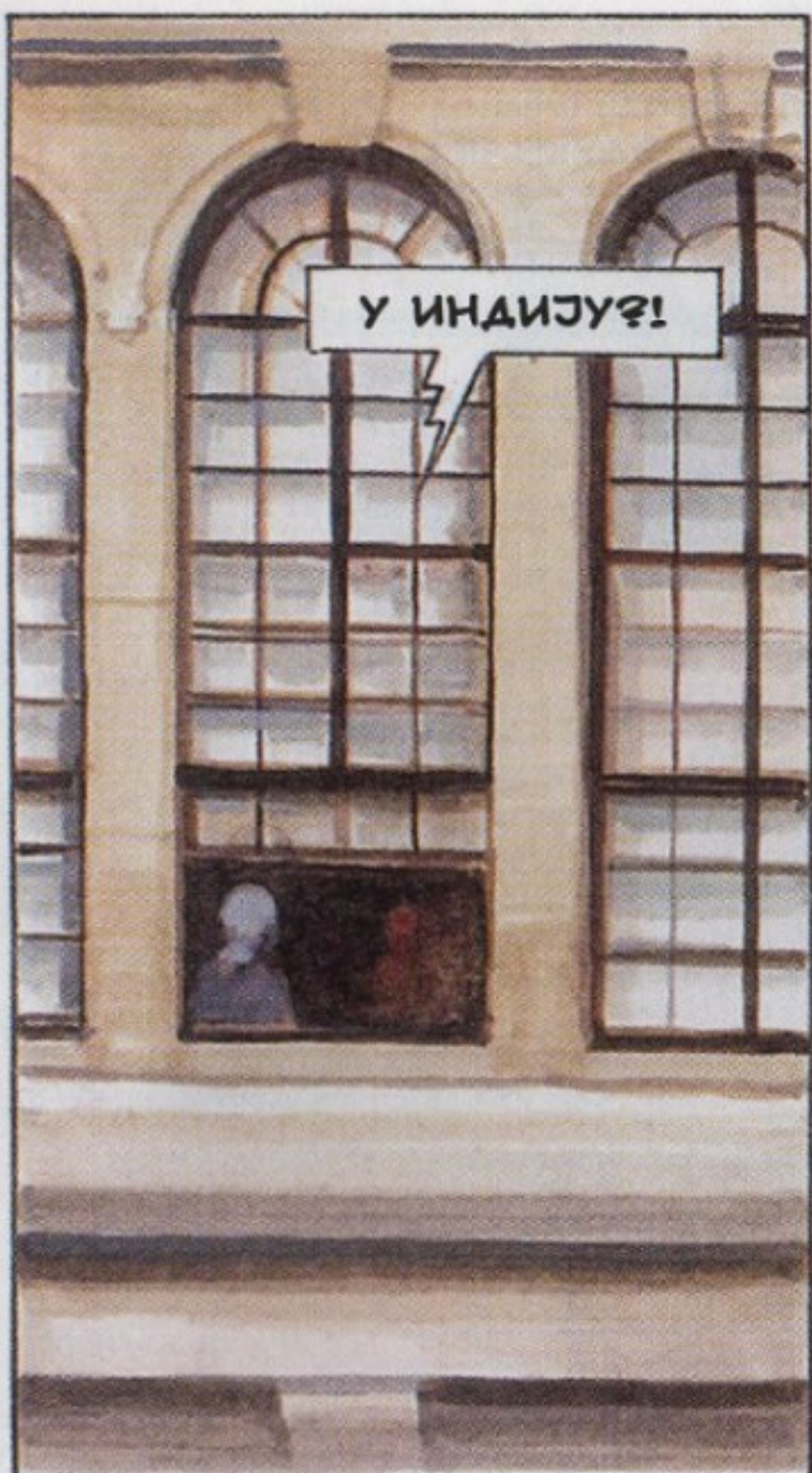

68

У ИНДИЈУ?!

ШАЛИШ СЕ, НАДАМ СЕ?!

НАРАВНО! БАШ САМ РАСПОЛОЖЕНА
ЗА ШАЛУ У ПОСЛЕДЊЕ ВРЕМЕ!

НОРМАЛНО: УМРО МИ ЈЕ ОТАЦ, ИЗГУБИЛА САМ ПОСАО,
А СЕСТРА МИ ЈЕ ОТИШЛА НА ДРУГИ КРАЈ СВЕТА!
ОСИМ ТОГА, САЗНАЛА САМ ДА МИ ЈЕ МАЈКА БИЛА
ЖИВА ДО ПРЕ САМО ШЕСТ ГОДИНА, ДА САМ МОГЛА
ДА ЈЕ ВИЂАМ, АЛИ СУ МЕ СПРЕЧИЛИ ЗАТО ШТО ЈЕ
БИЛА ЛУДА! АЛИ ТО НИЈЕ СВЕ...

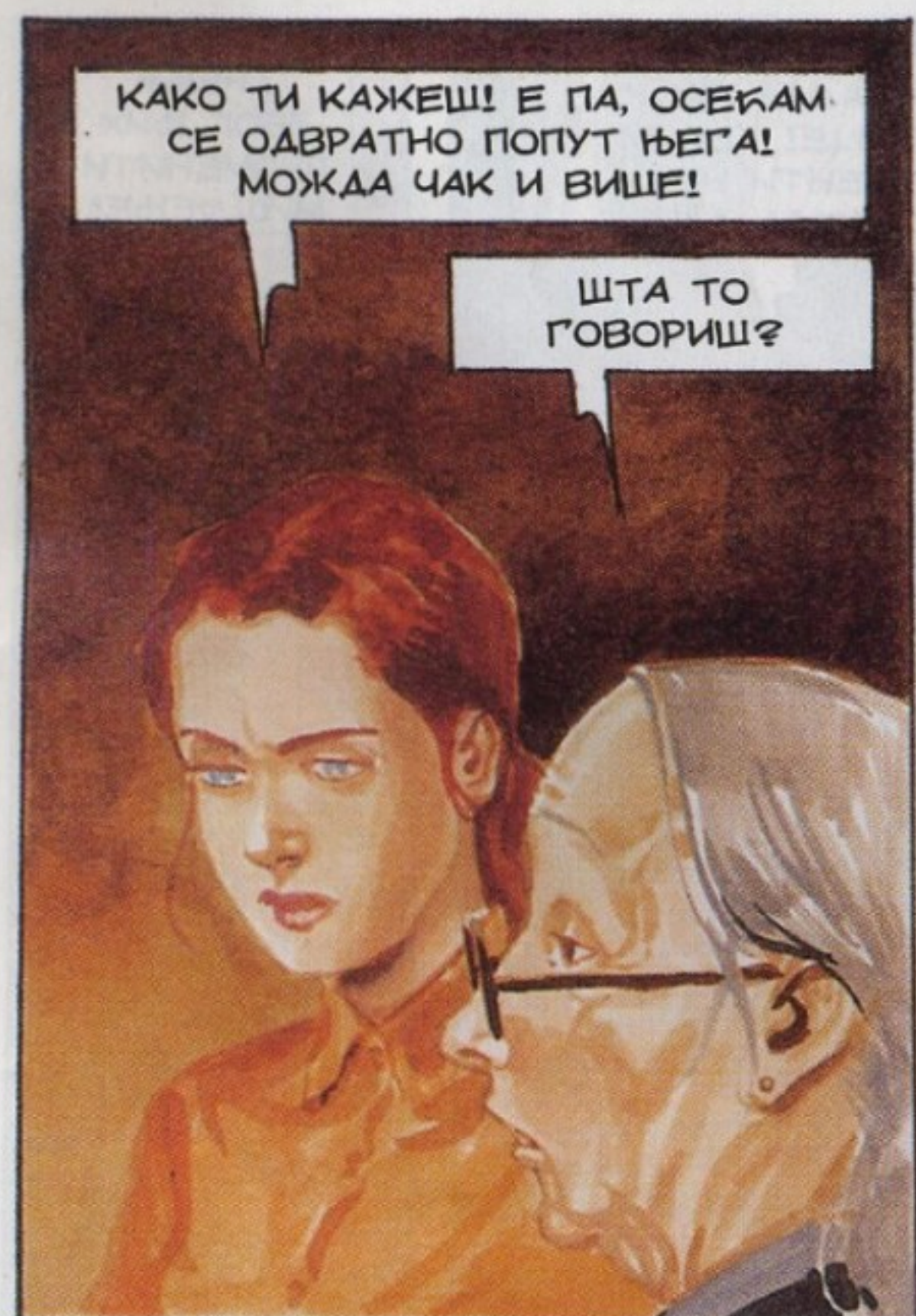
СЕЋАШ ЛИ СЕ ОСВАЛДА БРИТОНА?

ПИСЦА КОЈИ ЈЕ БИО НА ШАРЛОТИНОЈ СВАДБИ? КОЈИ ЈЕ РЕКАО ДА
ЋЕ СЕ ЗАУЗЕТИ ЗА ТВОЈ ПРОЈЕКАТ КОД НЕ ЗНАМ ВИШЕ КОГА?

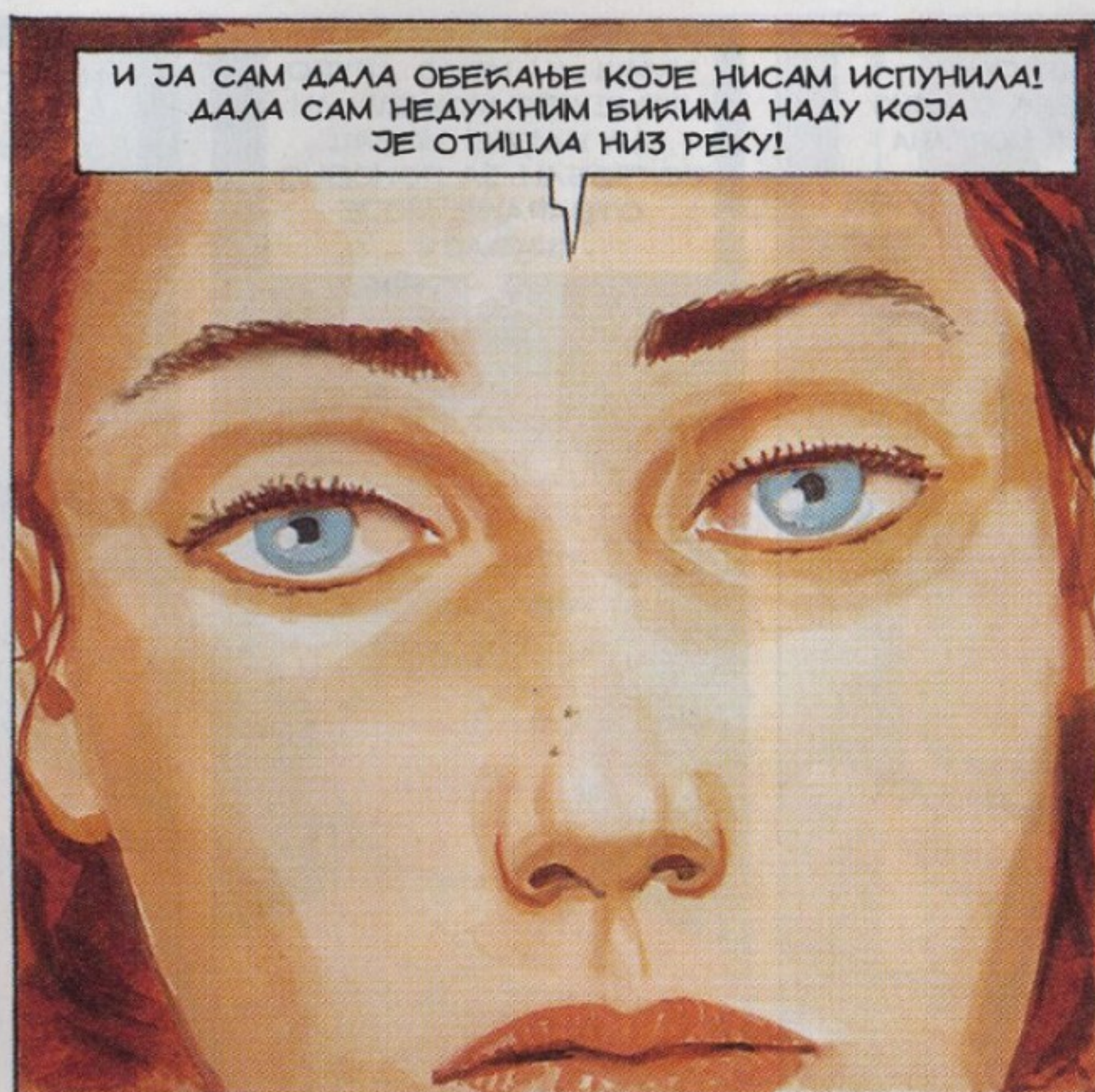
БАШ ТАКО! ОНАЈ КОЈИ МИ ЈЕ ДАНИМА
ДАВАО ЛАЖНУ НАДУ И ЗАМАЈАВАО МЕ!

ДА, СЕЋАМ ГА СЕ, ЈАДНА
МОЈА БЕТ! ОДВРАТАН
ЧОВЕК, ЗАР НЕ?

КАКО ТИ КАЖЕШ! Е ПА, ОСЕЋАМ
СЕ ОДВРАТНО ПОПУТ ЊЕГА!
МОЖДА ЧАК И ВИШЕ!

ШТА ТО
ГОВОРИШ?

И ЈА САМ ДАЛА ОБЕЋАЊЕ КОЈЕ НИСАМ ИСПУНИЛА!
ДАЛА САМ НЕДУЖНИМ БИЖИМА НАДУ КОЈА
ЈЕ ОТИШЛА НИЗ РЕКУ!

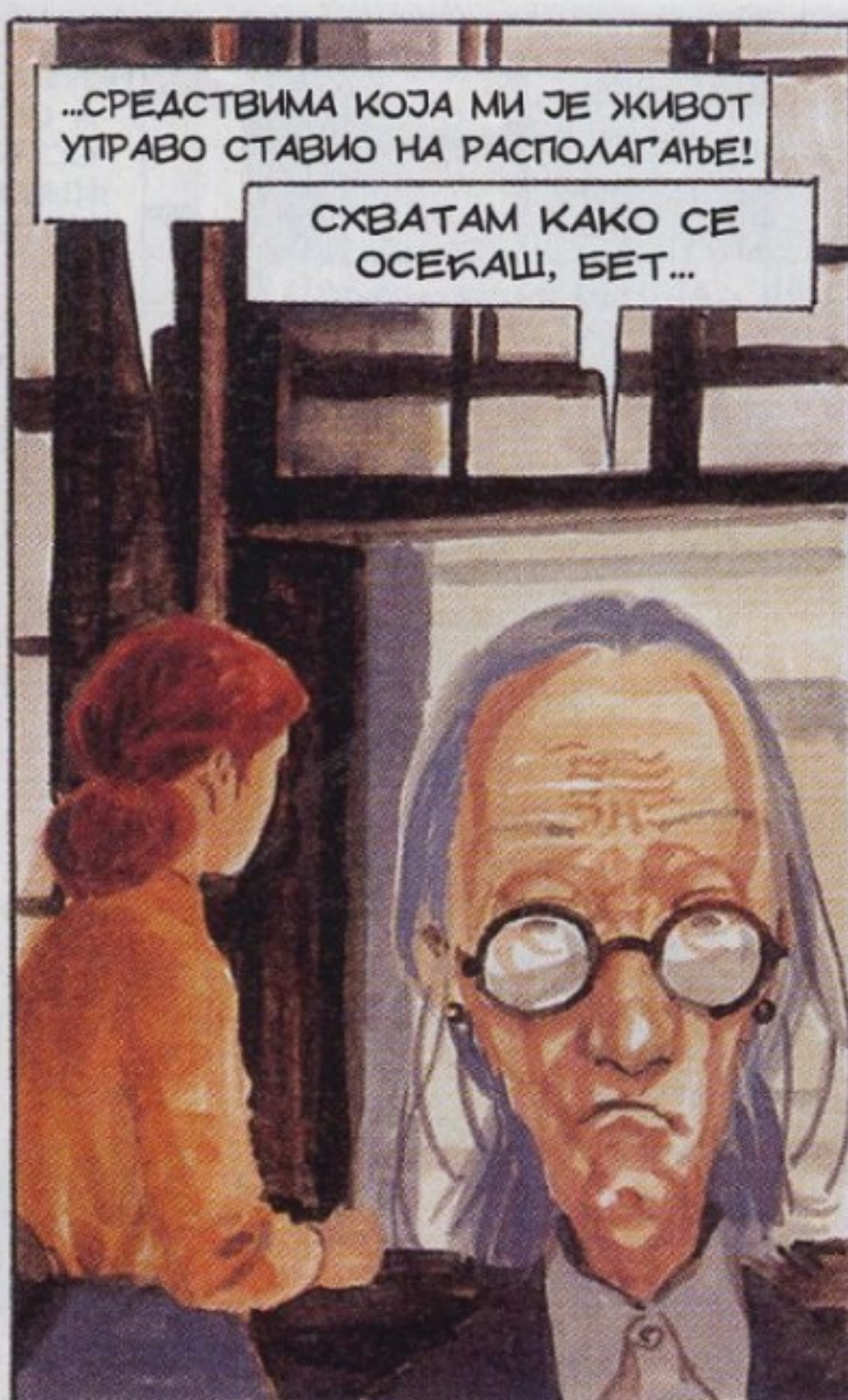

ТУ ИЗДАЈУ НЕКУ СЕБИ
НИКАД ДА ОПРОСТИМ!

ОСИМ АКО...

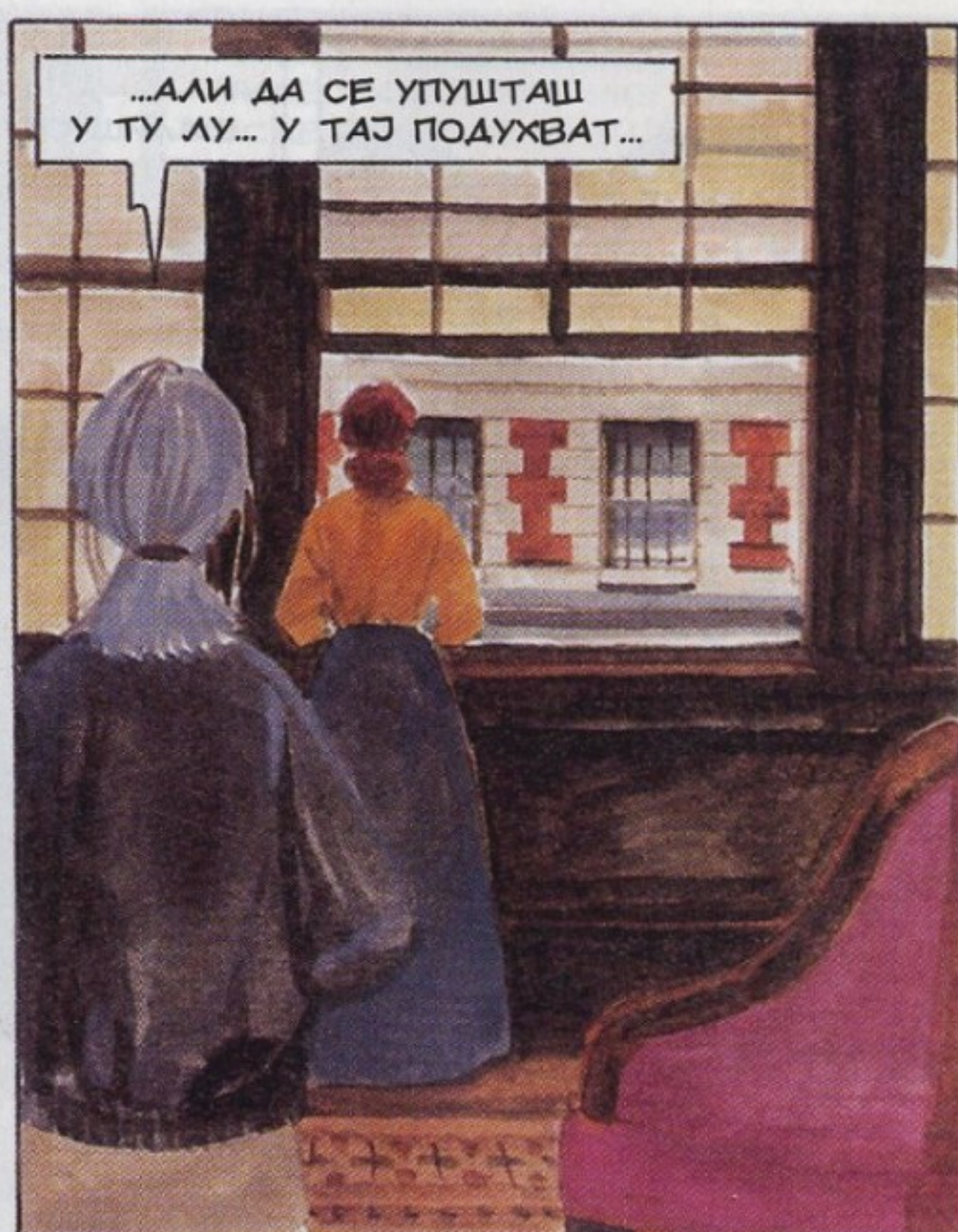

ОСИМ АКО НЕ УСПЕМ ДА СЕ ИСКУПИМ!
ГОТОВО ЈЕ СА ОБЕЌАЊИМА! НИКО НЕ ЖЕЛИ
ДА МИ ПОМОГНЕ ДА ПОНОВО ОТВОРИМ
„НОВУ ШКОЛУ“? У РЕДУ! ОНДА ЋУ МОРАТИ
САМА ДА СЕ ПОБРИНЕМ ЗА ТО...

...СРЕДСТВИМА КОЈА МИ ЈЕ ЖИВОТ
УПРАВО СТАВИО НА РАСПОЛАГАЊЕ!

СХВАТАМ КАКО СЕ
ОСЕЌАШ, БЕТ...

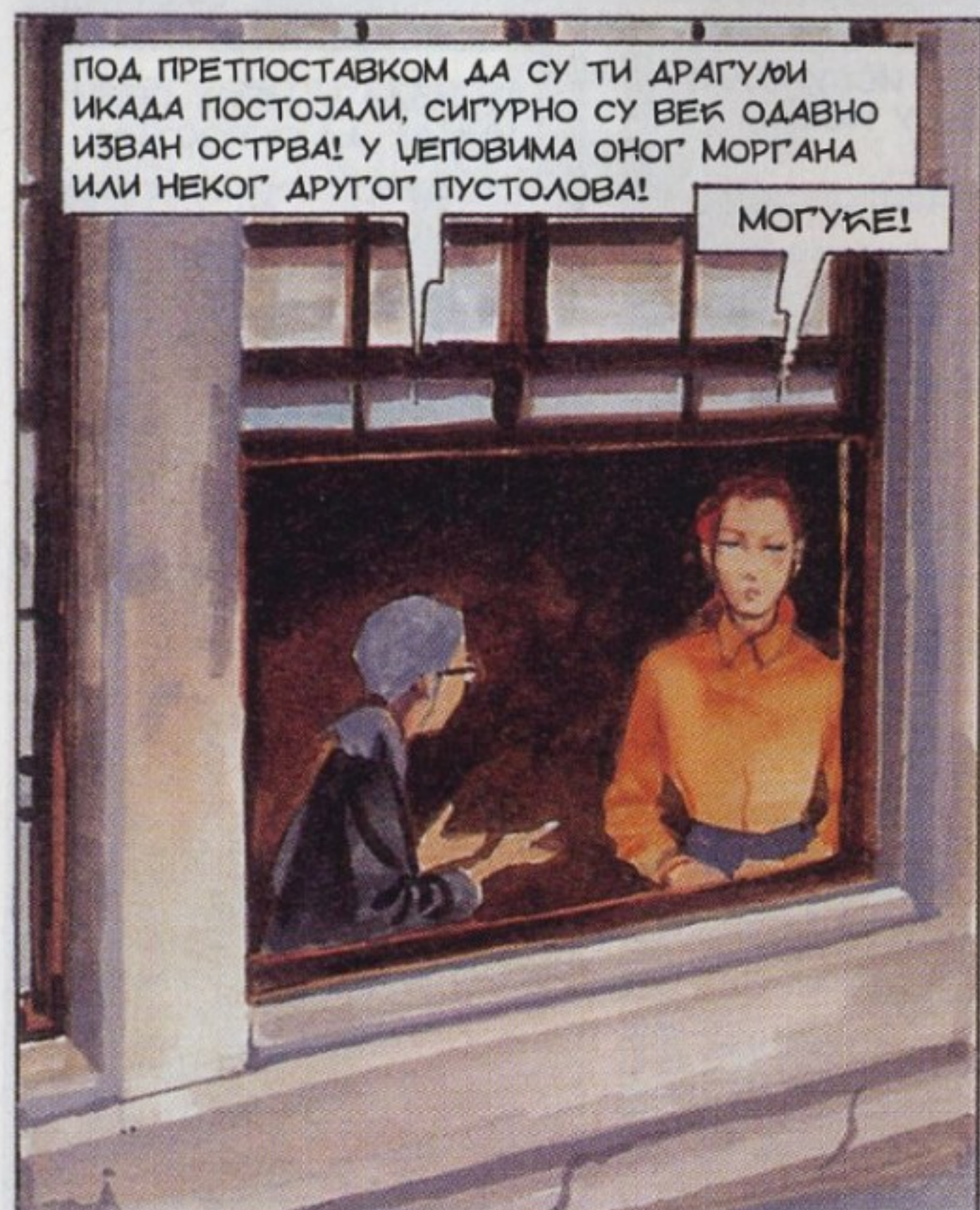
...АЛИ ДА СЕ УПУШТАШ
У ТУ ЛУ... У ТАЈ ПОДУХВАТ...

ПРВО, НИКАД НИСИ НАПУШТАЛА МАНЧЕСТЕР!
КАКО ДА ЗНАМО ХОЋЕШ ЛИ ПОДНЕТИ ПУТ?
ПРОМЕНУ КЛИМЕ, ГРОЗНИЦЕ И СВЕ ОСТАЛО?!

И ТА ПРИЧА О БЛАГУ?! ГОСПОДЕ! САМО ШТО СИ ПРОЧИТАЛА
САМЈУЕЛОВУ ПРИПОВЕСТ, А ВЕК ЖЕЛИШ ДА И САМА УРОНИШ У
ТАКАВ ПАКАО! ТО ЈЕ... ТО ЈЕ ЧИСТА ЛУДОСТ! РИЗИКОВАЋЕШ
СВОЈ ЖИВОТ И ЖИВОТЕ ДРУГИХ РАДИ НЕКЕ ПРИЧЕ!

ПОД ПРЕТПОСТАВКОМ ДА СУ ТИ ДРАГУЉИ
ИКАДА ПОСТОЈАЛИ, СИГУРНО СУ ВЕК ОДАВНО
ИЗВАН ОСТРВА! У ЏЕПОВИМА ОНОГ МОРГАНА
ИЛИ НЕКОГ ДРУГОГ ПУСТОЛОВА!

МОГУЋЕ!

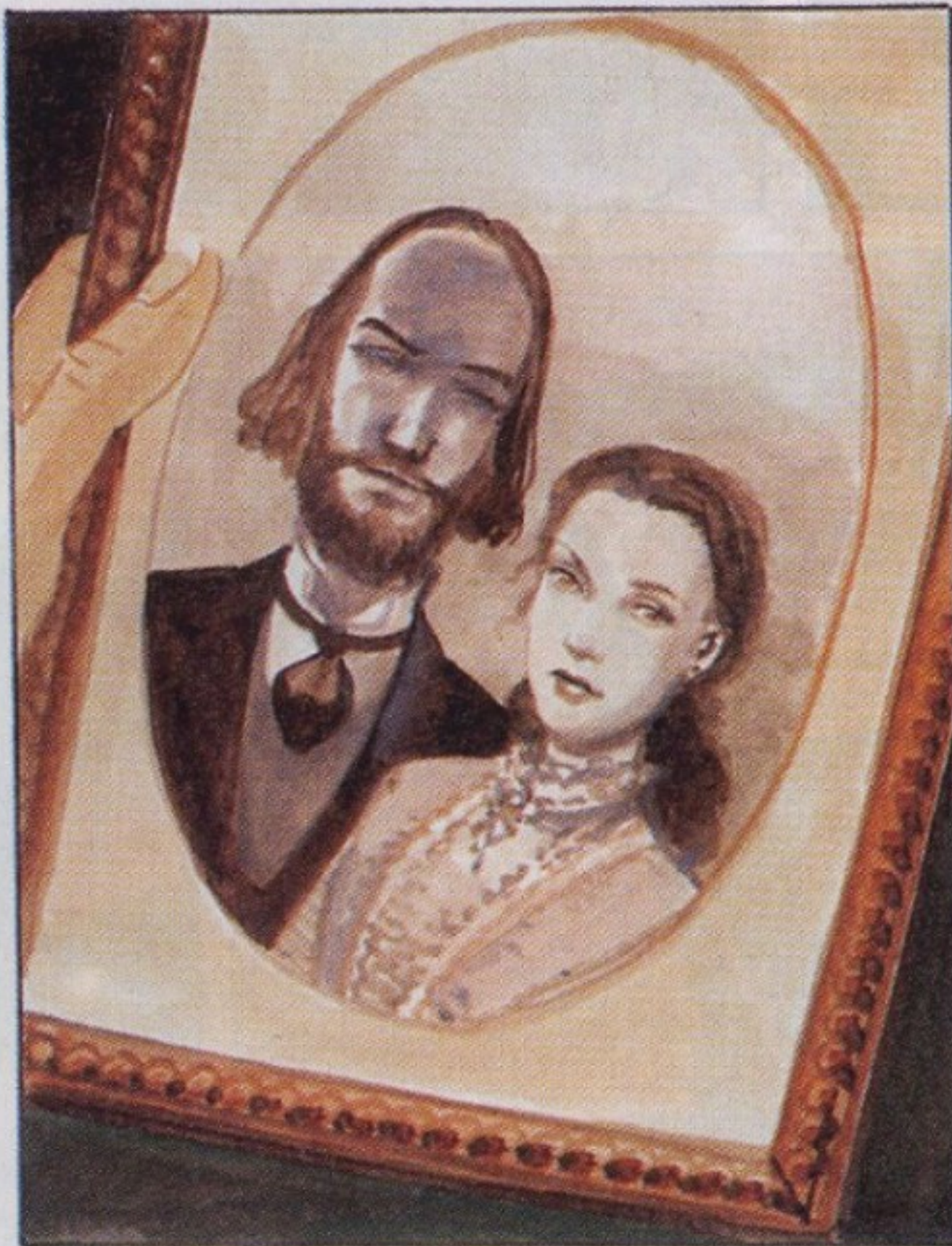
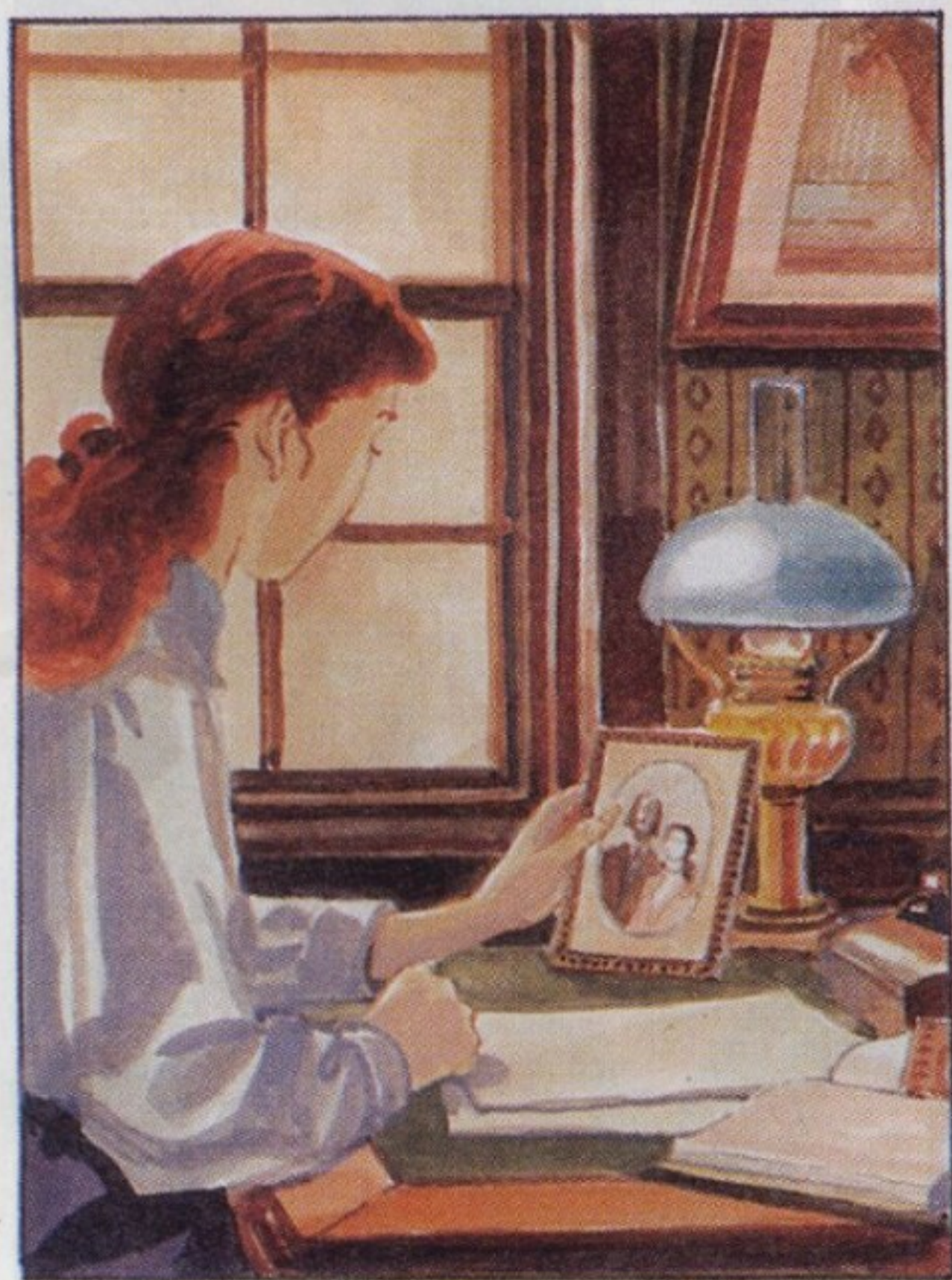
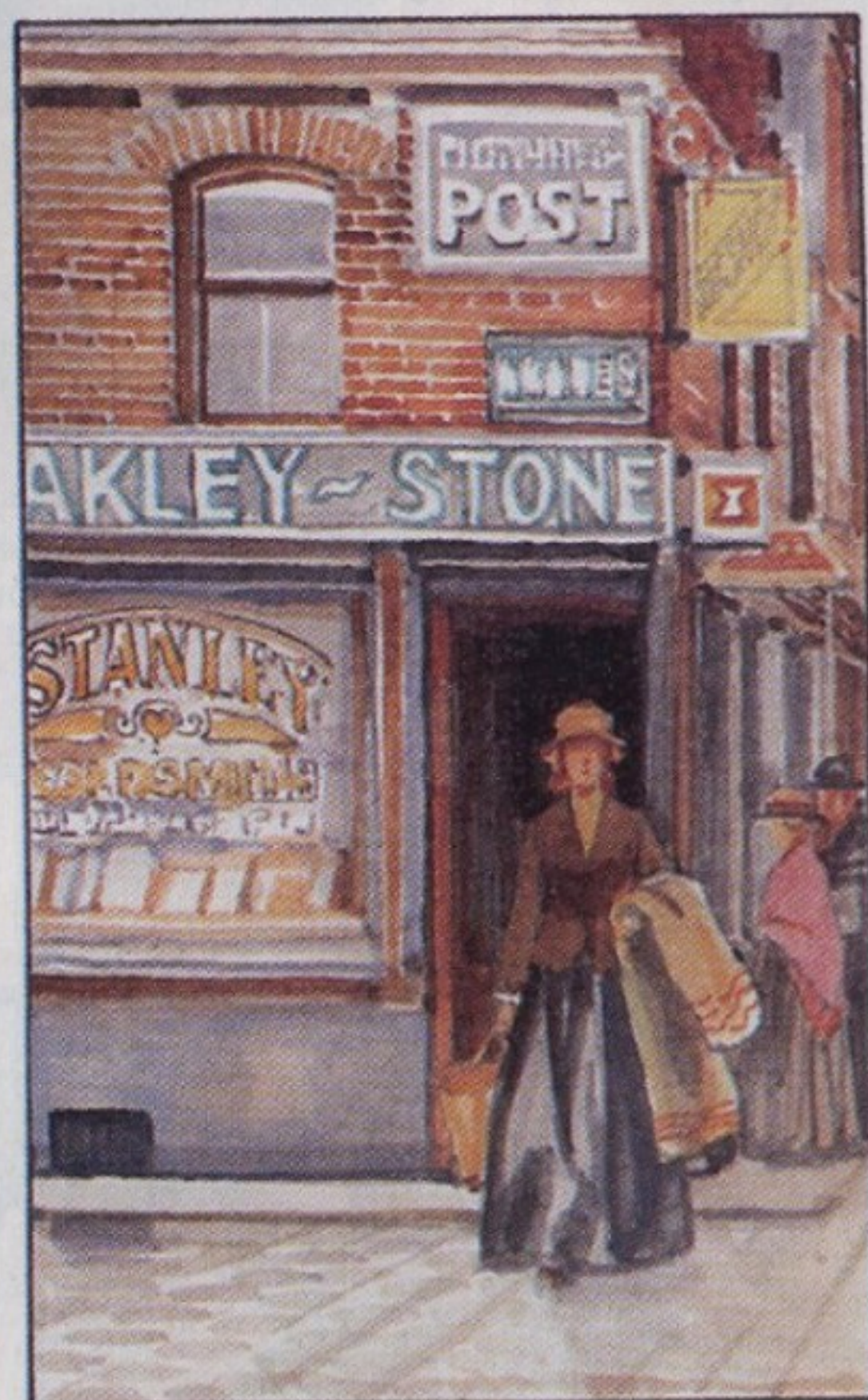
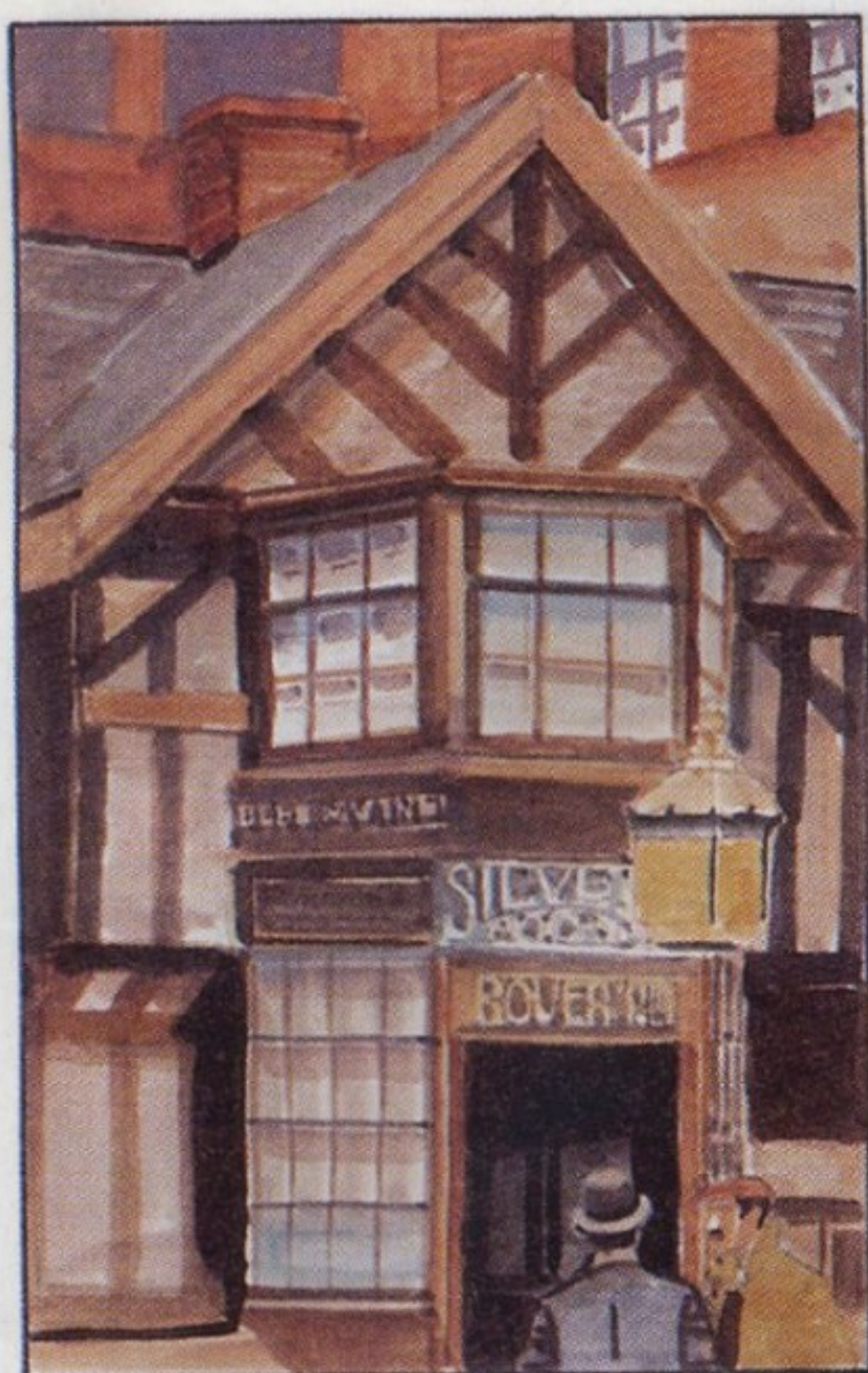
ИМАШ ЛИ НЕКО ДРУГО
РЕШЕЊЕ? МОЖЕШ ЛИ
ДА НАЂЕШ НОВАЦ
ПОТРЕБАН ЗА ПОНОВНО
ОТВРАЊЕ МОЈЕ
ШКОЛЕ?

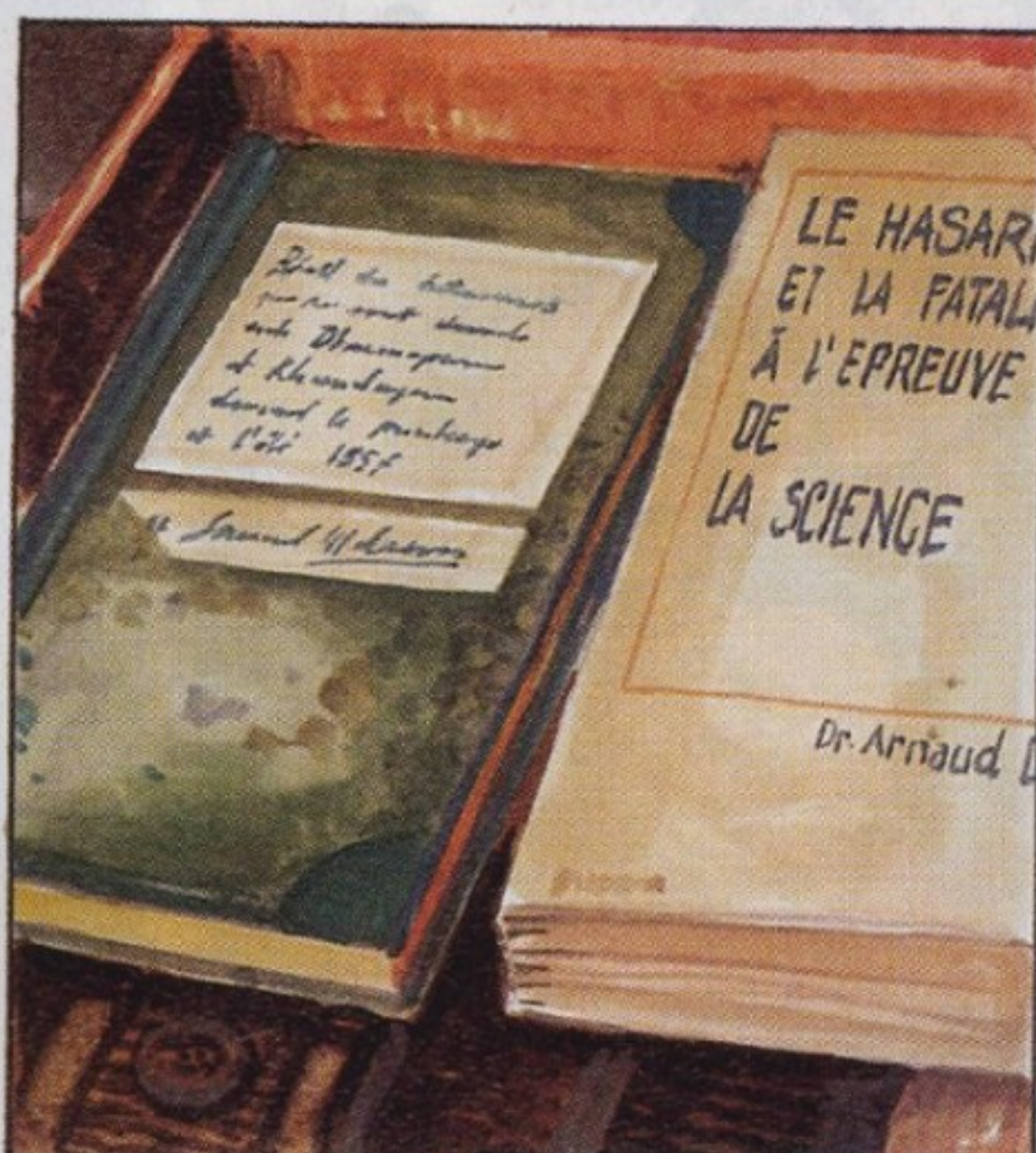
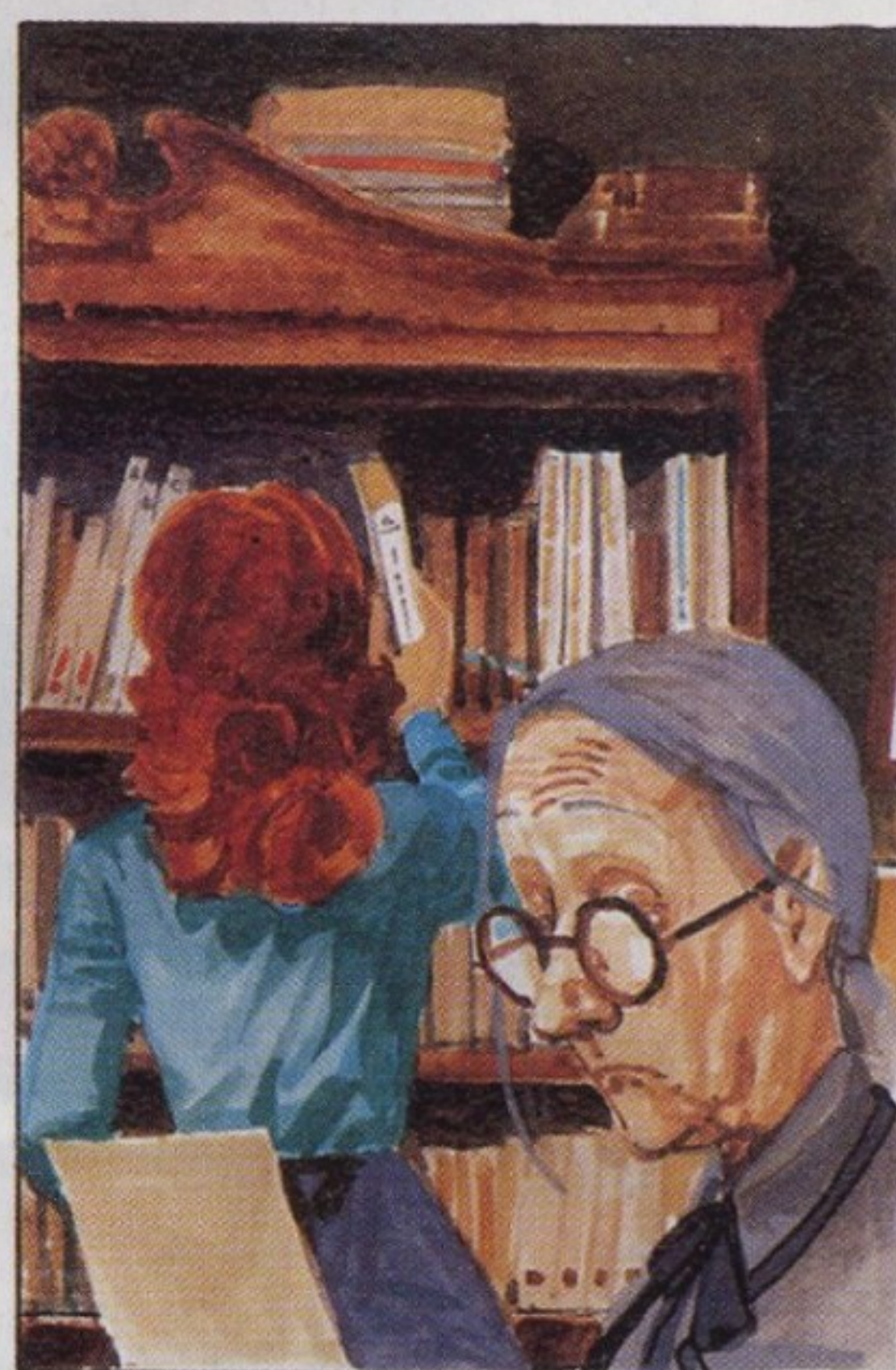
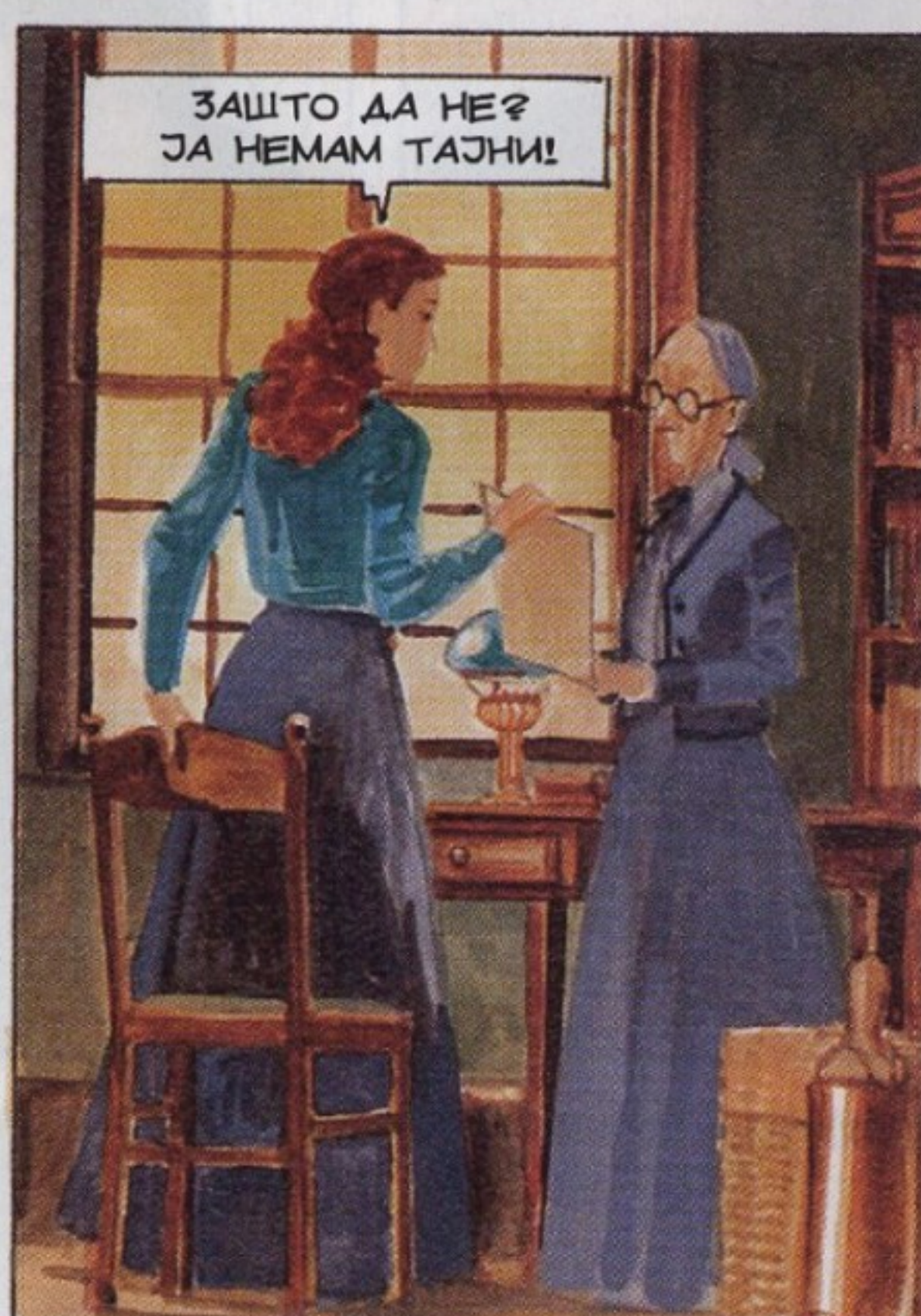

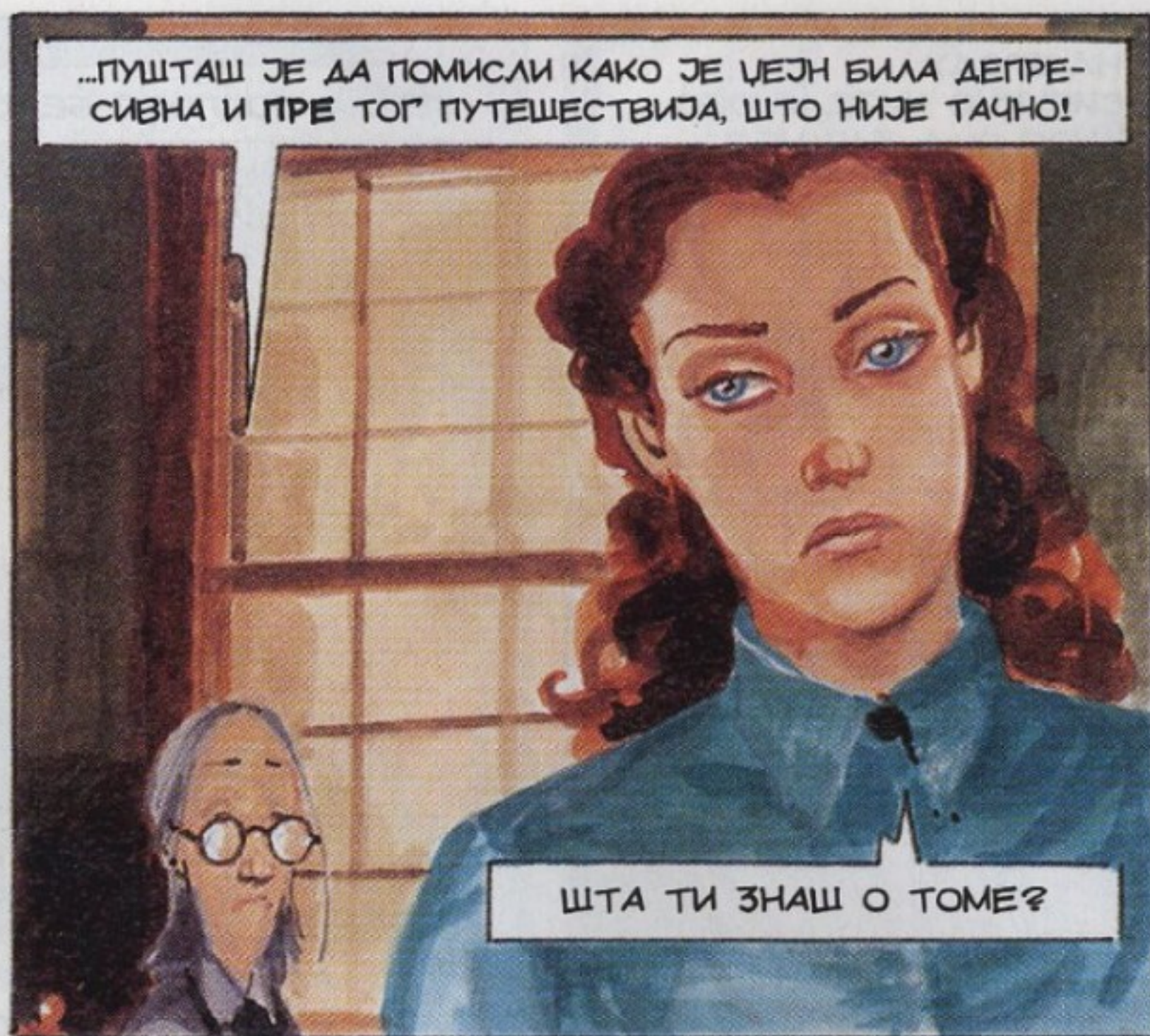
НЕ? ОНДА МИ ЈЕ ЈАО,
ТЕТКИЦЕ! ТВОЈИ
АРГУМЕНТИ НИСУ
НЕУМЕСНИ, АЛИ...

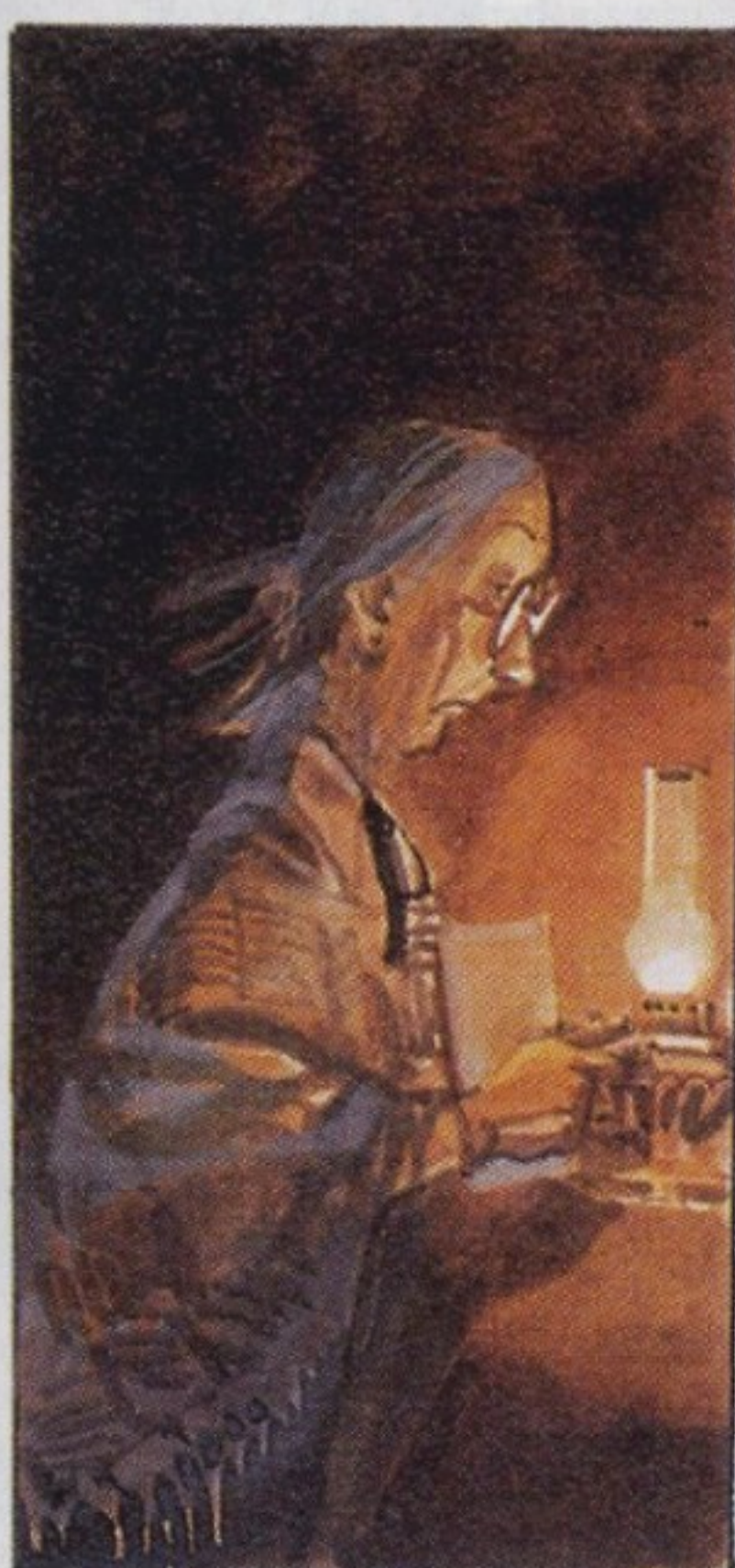
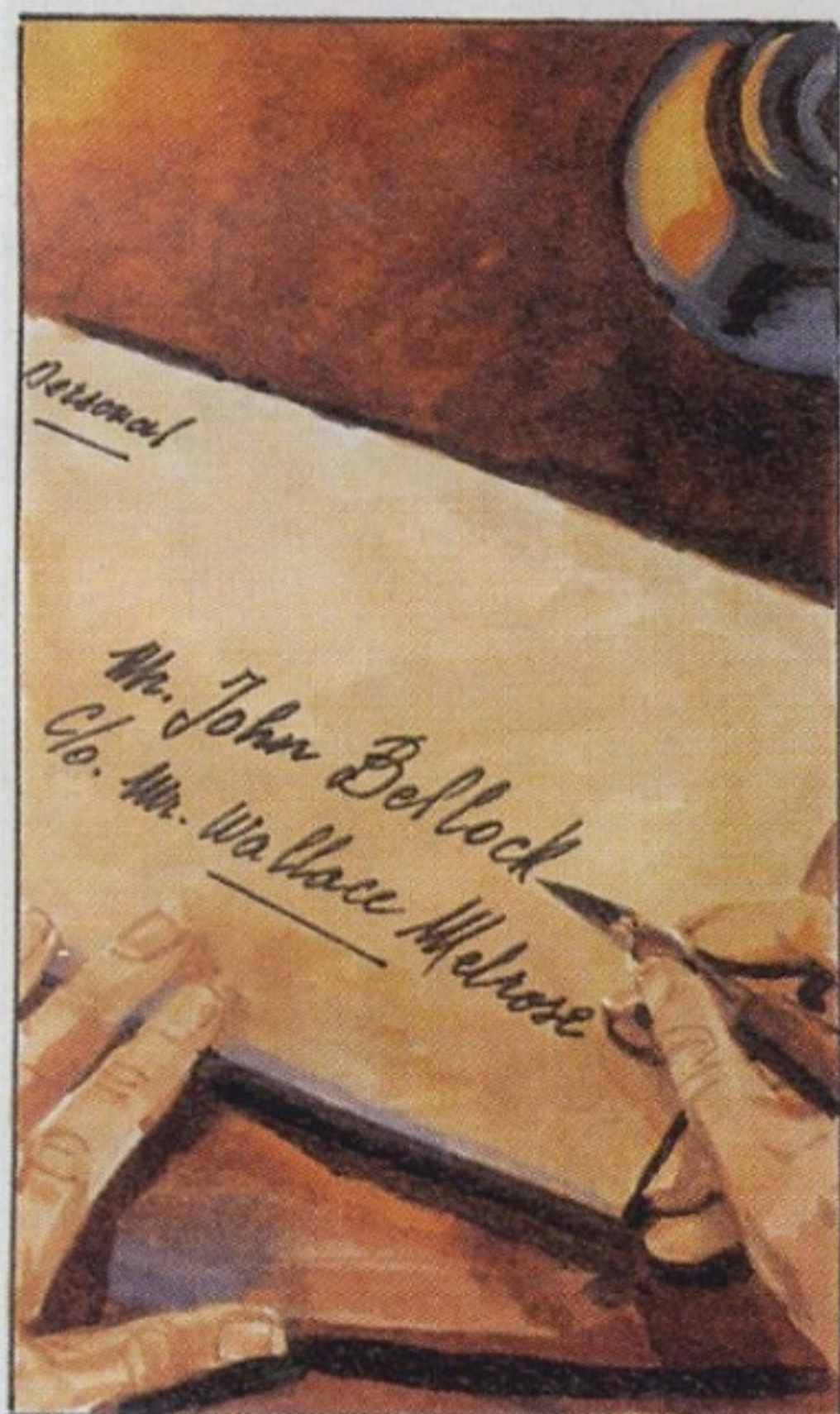
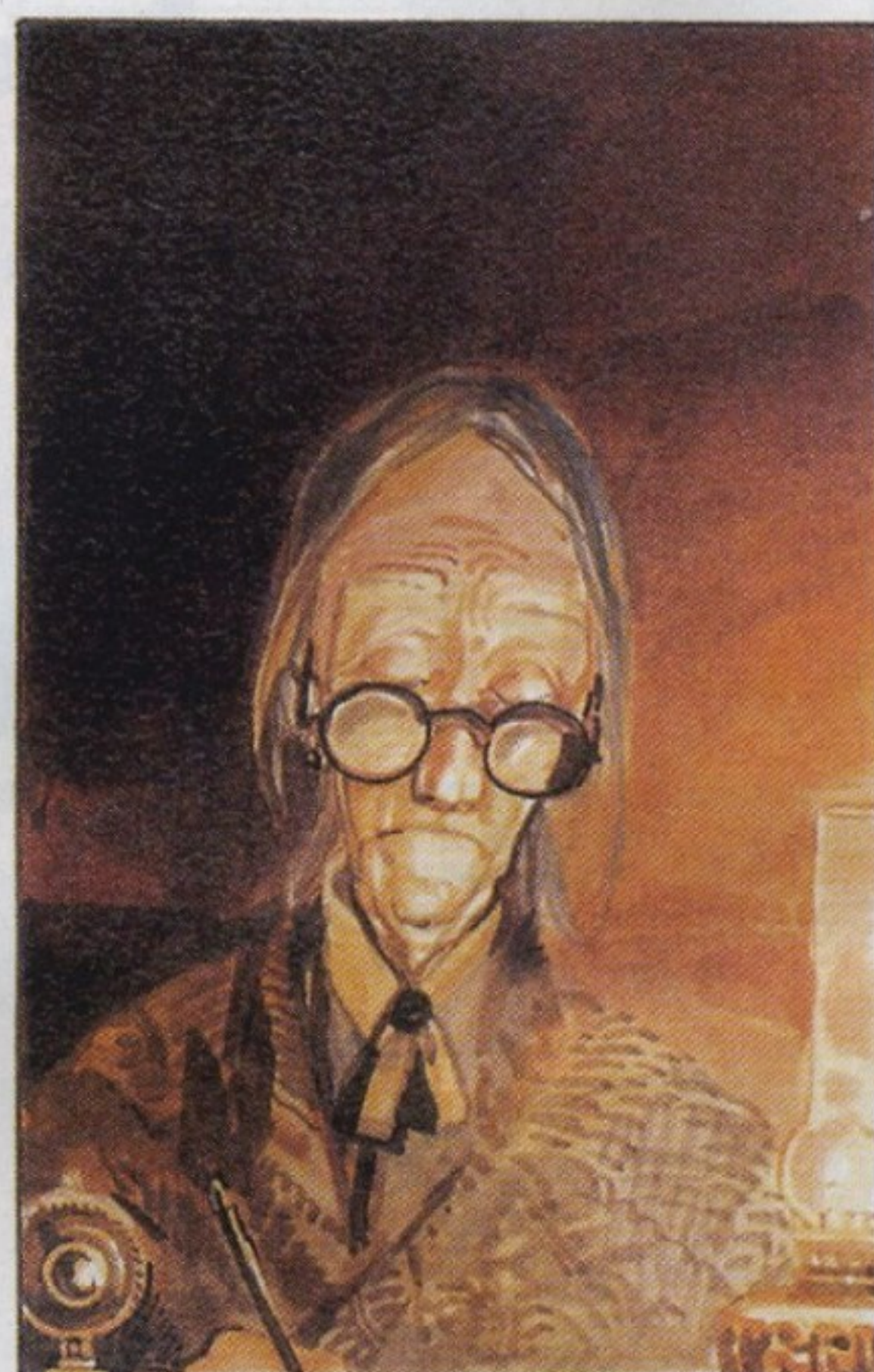
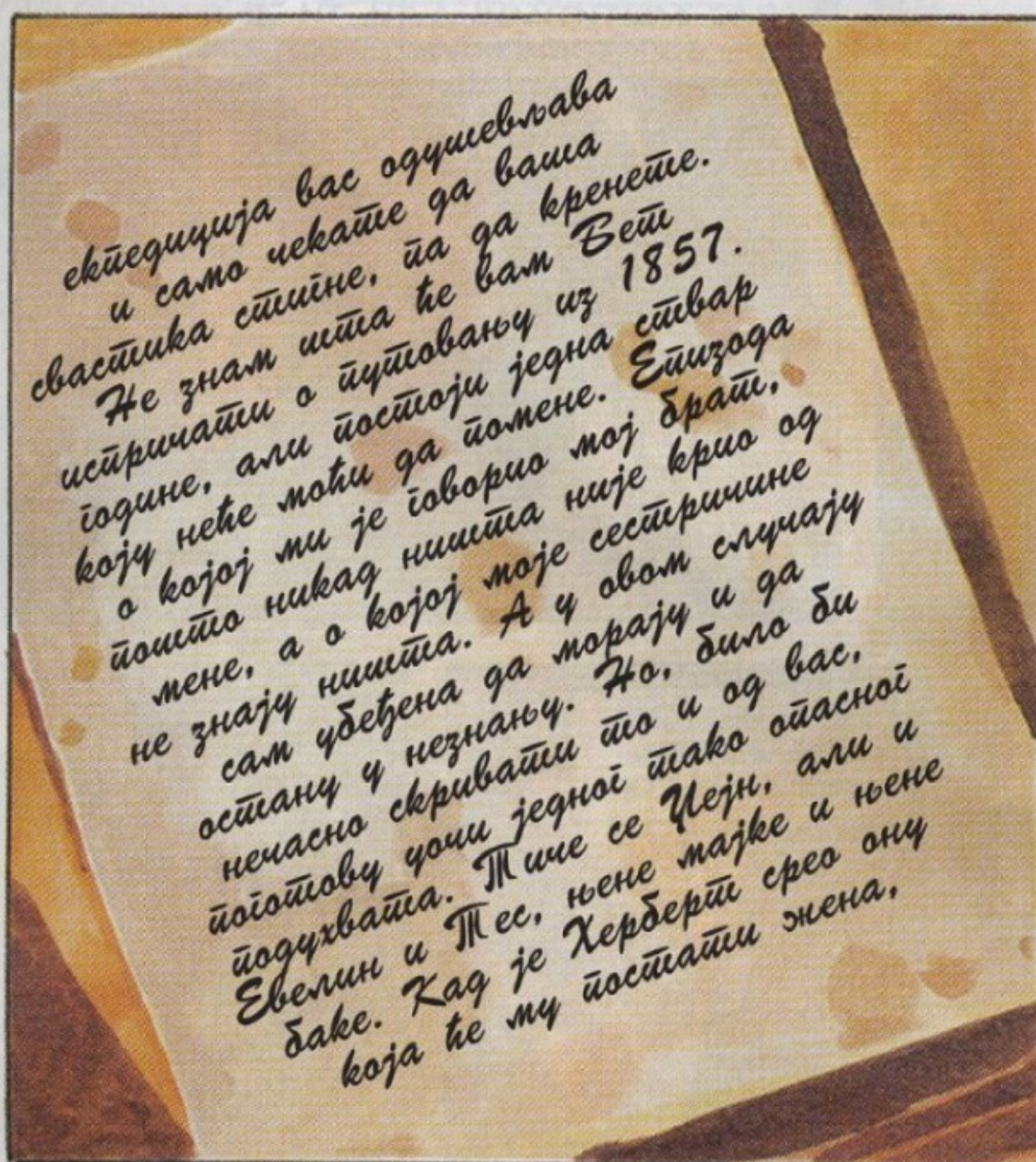
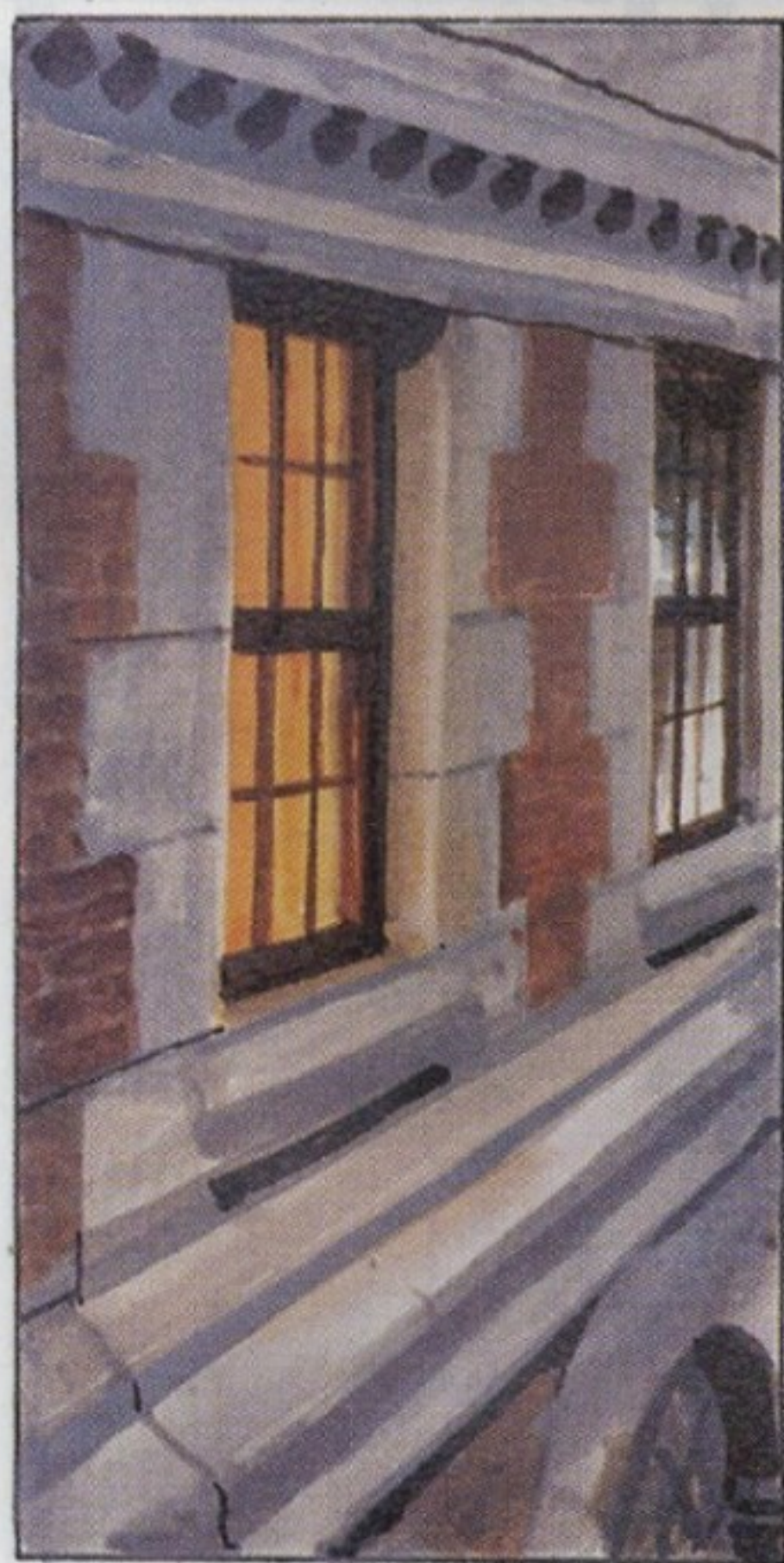

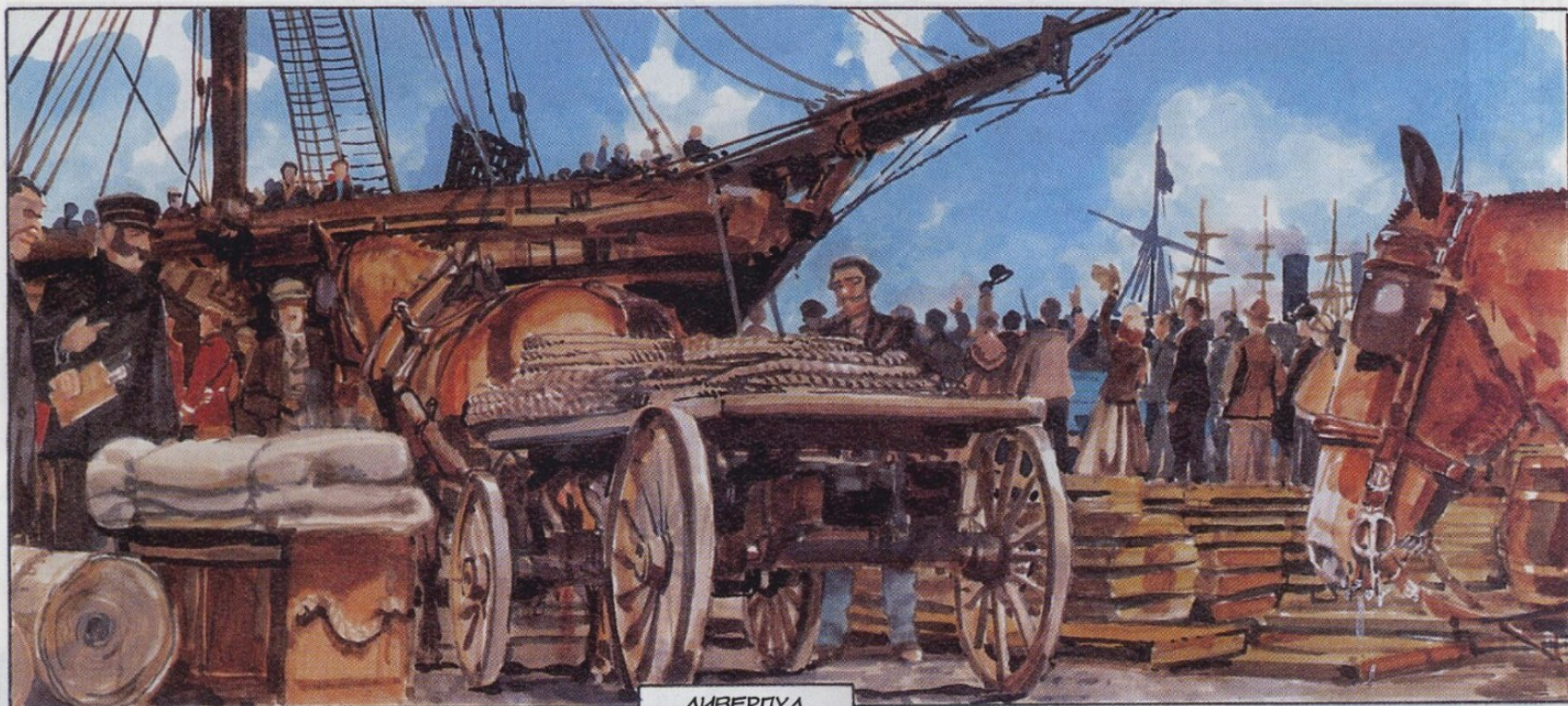
...НЕКУ
ЗБОГ ЊИХ
ПРОМЕНИТИ
МИШЉЕЊЕ!

ЛИВЕРПУЛ,
10. ЈУЛ 1885.

ОХ, ГОСПОДЕ! МОЛИМ ТЕ ДА СЕ ОВО ПРОКЛЕТСТВО ЗАВРШИ!

ИТАЛИЈЕ 03/07 -

МОЛИМ ТЕ... НЕКА СЕ ЗАВРШИ...

КРАЈ ЕПИЗОДЕ

78

Илустровао Растко Ћирић

САМО ТРЧИ И ПЕВАЈ!

Ове сезоне у нашој оперској кући репертоар ће бити богатији него икад. За неке представе припреме теку глатко, док с другима има доста проблема. Најбоље нам лежи комична опера Гаेतана Доницетија, где цео ансамбл СКЛАДНО ПЕВА. За улогу грофице у Моцартовој опери ангажовали смо нову, младу певачицу. Кад смо диригента питали каква је, он је са осмехом одговорио:

– ДРАГА И ФИНО ВЕЖБА!

Теже иде с другом Доницетијевом опером, заснованом на роману Волтера Скота. Певачица у насловној улози уобразица је да јој глас није довољно продоран, па ЛУДИ, УРЛА: МОРАМ ЈАЧЕ!

Планирали смо чак три опере Рихарда Вагнера, али наша примадона води правират са диригентом. За једну од њих жалила се да не може да увежба своје арије без оркестра, на шта јој је диригент хладно одвратио:

– А КЛАВИР?

Кад му је исто рекла за другу оперу, он је рекао:

– САМО ТРЧИ И ПЕВАЈ!

Тада је њој прекипело, па је цикнула:

– ОНДА, ТИ ЗЛИ, СТАРИ тиранине, сам певај сопран!

Играће се два позната балета од Чајковског. У једном наступа нова балерина, за коју кажу да је ОЦУ ЛЕПА, ВАСПИТАНА. (Свака ћерка је свом оцу лепа, а да ли је васпитана – то ћемо тек да видимо.) За други балет кореограф је тражио специјалне ципелице, за које позоришни економ каже да се не производе у нашој земљи. На то је кореограф упитао:

– ДОБРО, А ЈЕ Л' УВОЗЕ?

За љубитеље француског балета ту је познати балет Леа Делиба, у коме су сви ЈАКО ЛЕПИ, а ако публика ЗАЖЕЛИ, играћемо и балет Адолфа Адама.

Од Винченца Белинија припремамо његову најпознатију оперу, која је заправо РОМАН. У опери Ђузепе Вердија наступиће познати тенор, који већ на самом почетку пева како му ТЕЛО ГОРИ од љубавних страсти.

Две кратке опере италијанских вериста изводе се, као

и обично, исте вечери. Леонкавалова ПИЈАЦА заиста се догађа на пијаци, тачније на пијачном тргу једног градића у Калабрији. Напротив, ВЕЛИКА СТАРА УКРАЈИНА Пјетра Маскањија нема везе са Украјином, јер се збива на Сицилији.

Певачица у насловној улози једне од раних опера Ђакома Пучинија бесна је на шминкерку, која јој је саветовала да стави МЛЕКО НА НОС, јер је наводно црвен. Припремамо и последњу Пучинијеву оперу, ТАРЗАН И ПРОДУЦЕНТ, која се упркос наслову не догађа у Холивуду, него у кинеској царевини.

Клод Дебиси је написао само једну оперу, али је улога сопрана јако тешка, па је диригент опере водио преговоре с разним певачицама. Управо сада из друге собе допире његов глас док прича о томе:

– ПИСАЛЕ МИ, НАДАЛЕ СЕ...

– СЕДИ, МАЛА, НЕ ПАЛИ СЕ...

– А НЕ МИСЛЕ ДА СИ ЛЕПА...

У исто време чујем декоратере како на сцени довикују један другом:

– Е, САДА ВУЦИ ЛЕВО!

Знам да постављају декор за вечерашњу премијеру популарне оперете Франца Лехара.

Ако сте љубитељ опере и балета, без сумње сте погодили праве наслове свих дела поменутих у овом тексту ■

Иван Клајн

Дон Паскале,
Фигарова женида,
Лучија од Ламармуре,
Валкира, Мајстори
певачи, Тристан и
Изолда, Успавања
лепотица, Лабудово
језеро, Конелја,
Жизела, Норм,
Риголето, Лајца,
Кавалерија рустикана,
Манон Леско, Принцеза
Турандот, Лелас и
Мелсанда (3 пута),
Весела удовица.

РЕШЕЊА:

Test koncentracije

JESI LI PRI SEBI?

Malčice ste **rastrojeni**? Neverovatno **pogubljeni**?
Često **dekoncentrisani**? Neobično **zaboravni** i **rasejani**?

Rešite ovaj kratki test i pomoć Vam stiže!

1. Da li imate beli veš u nijansama roze i plave?
DA • NE
2. Da li nedeljno provedete bar 38,7 minuta tražeći naočare koje Vam sve vreme stoje na glavi?
DA • NE
3. Da li više od četiri rođaka ne govori sa Vama, jer ne možete da popamtite ko Vam tu tačno dođe zet, ko pašenog, ko zaova, a ko kurajber?
DA • NE
4. Da li Vam se bar jednom nedeljno obraduje potpuno nepoznata osoba na ulici?
DA • NE
5. Da li Vas je šef pozvao na razgovor zbog greškom poslate poruke sledeće sadržine: "bate, dE ssi! CekaMm0 te;poCeli da pjemO BEs tebe, u P.onedeljk - boloVanjCeee?"
DA • NE
6. Da li pokušavate da progurate nošenje jedne plave i jedne braon čarape kao modni hit?
DA • NE
7. Da li Vam se desilo da odete do prodavnice po vodu, hleb i mleko, a vratite se sa plinskom bocom, kornišonima i maskom za ronjenje?
DA • NE

Ukoliko ste odgovorili na 3 pitanja sa DA, Vi ste:

SKORO PRI SEBI

Uz samo jednu čašu Minaqua Life vode dnevno, više nema promašenih dugmića pri zakopčavanju košulje i zakucavanja u dobro izglancana staklena vrata!

Ako je na 5 pitanja Vaš odgovor DA, Vi:

BRKATE LONČICE

Neugašene grejalice, zagoreli ručkovi i problemi sa uvređenom rodbinom nestaću kao rukom odnešeni unošenjem 2l Minaqua Life dnevno!

Ako je na 7 pitanja Vaš odgovor DA, Vi ste:

RASEJANI PROFESOR

Unošenjem 2,5l Minaqua Life vode Vaša supruga više neće za godišnjicu braka dobijati poklone iz obližnje bakalnice, znaćete u koji Vam razred ide ćerka, moći ćete u pola noći da se setite svih PIN brojeva i još da izrecitujete svoj JMBG bez greške!

35,7%
muškaraca
sadašnju devojku
oslovi imenom
bivše.

Svaka **peta**
žena ne zna da li
je isključila peglu,
a svaka **osma**
ringlu.

Usled nedostatka
koncentracije
21% vozača
jednom godišnje
zaboravi gde je
parkiralo
automobil.

ZA SVAKI SLUČAJ

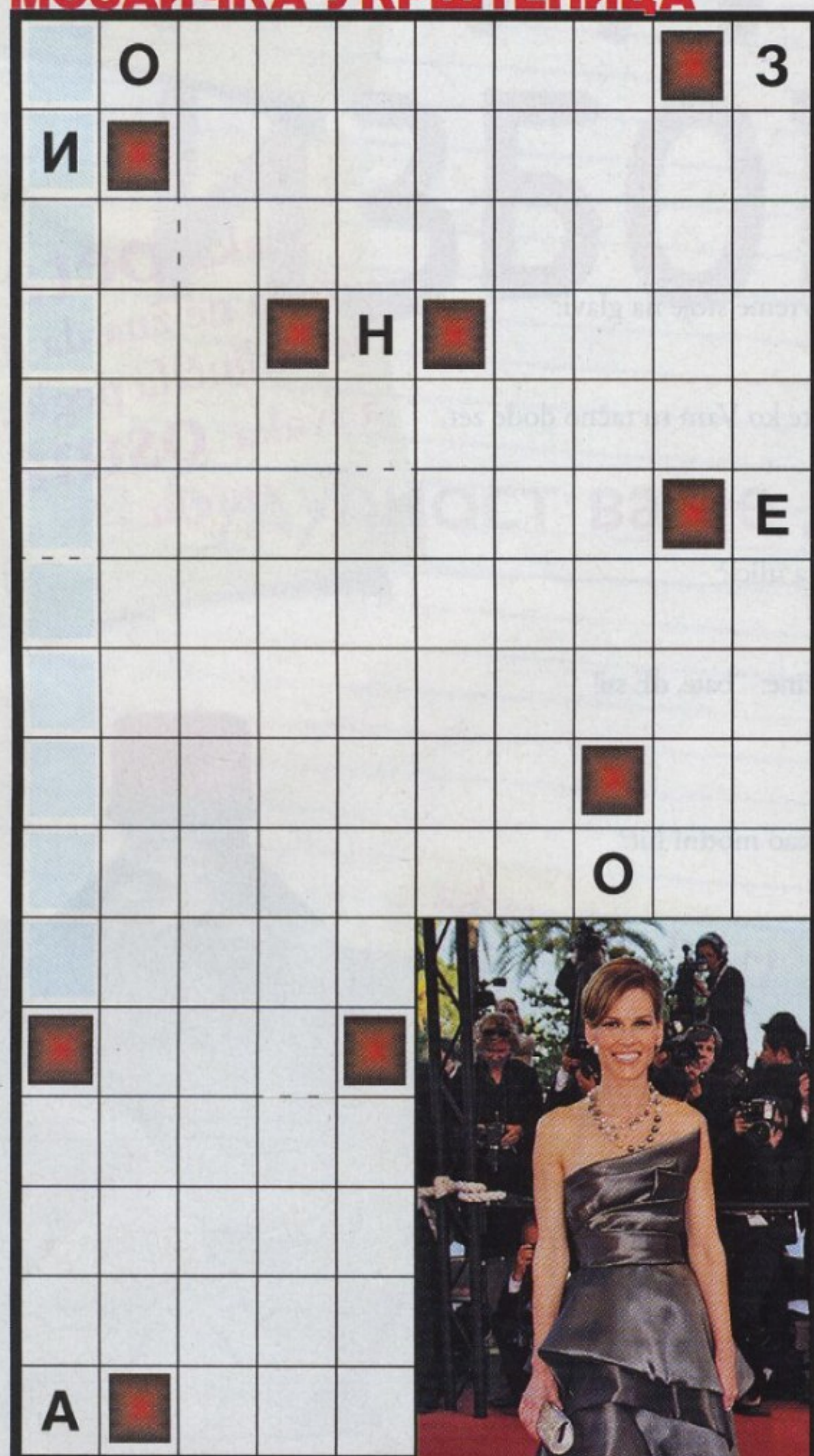
više joda
za bolju koncentraciju

Negazirana voda, Minaqua Life, bogata prirodno rastvorenim jodom, jača vašu mentalnu sposobnost i obezbeđuje bolju koncentraciju.

МОЗАИЧКА УКРШТЕНИЦА

Задате речи распоредите у укрштеницу и уцртајте ШЕСТ црних поља која недостају. У означеним пољима добићете име и презиме глумице са слике.

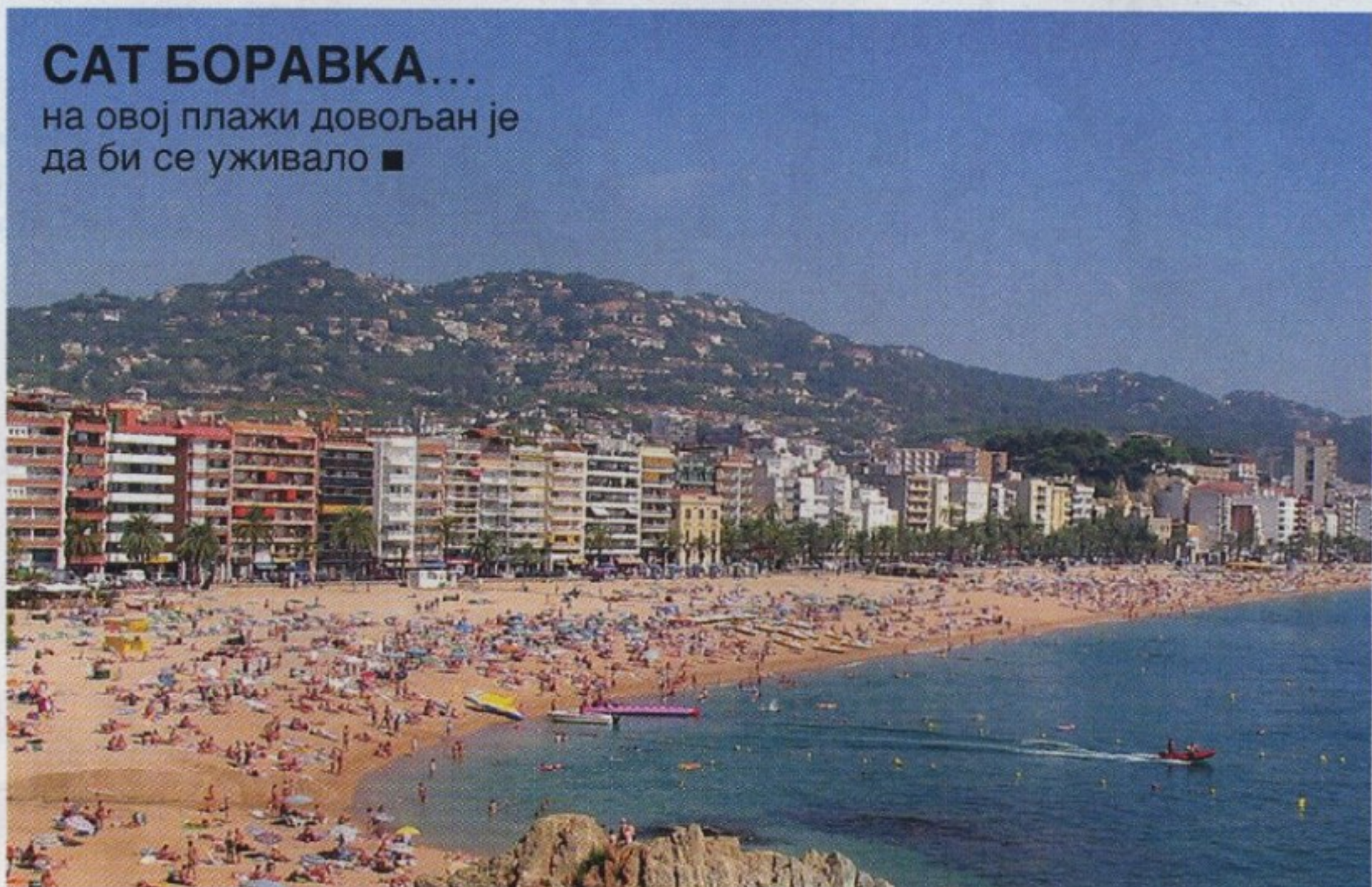

АДИО, АИДА, АР, АРИСТОТЕЛИСТИ, АТОС, ВОДИРИ, ВОЈНА ПАРАДА, ДИВ, ЋН, ЗАВЕДЕНОСТ, ИКС, ИН, ИСТАПАТИ, ИЦЕ, КАН, КД, КЛИЊА, КТ, ЛА ТОЈА, МАНЕ, МАТ, НАКИТА, НЕНАДАНОСТ, ОД, ОКО, ОКОСНИЦА, ОС, ОСА, ОСАКА, ОСПА, ОТЕРАТИ, ПИКСИ, РИСТАНА, РОТ, СТ, СТО, СТУДЕНИЦА, СТУПАК, ТАПИРАЊЕ КОСЕ, ТЕО, ХОРОВОЋА, ЦИНК ■

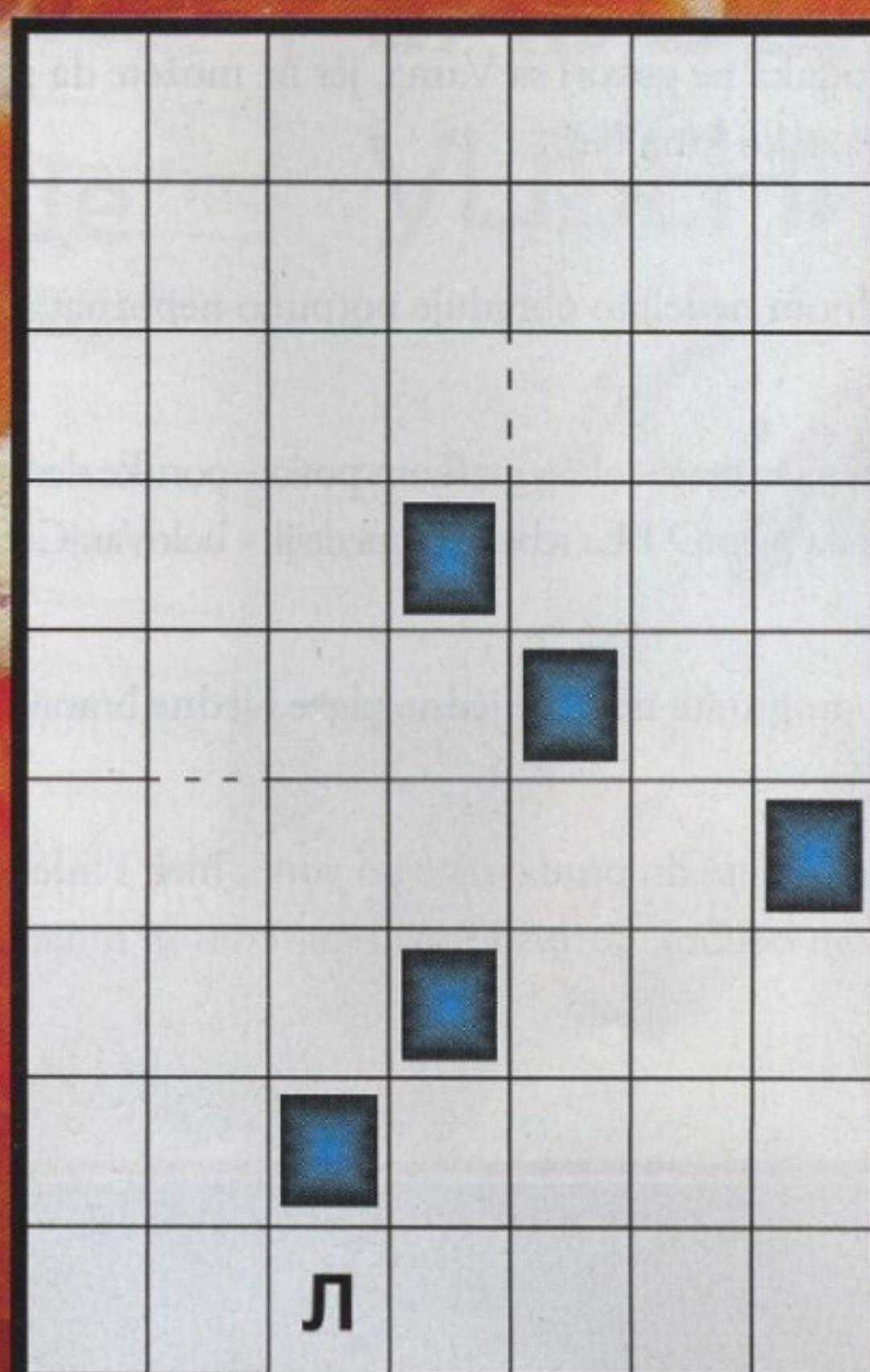
АНАГРАМ

САТ БОРАВКА...

на овој плажи довољан је да би се уживало ■

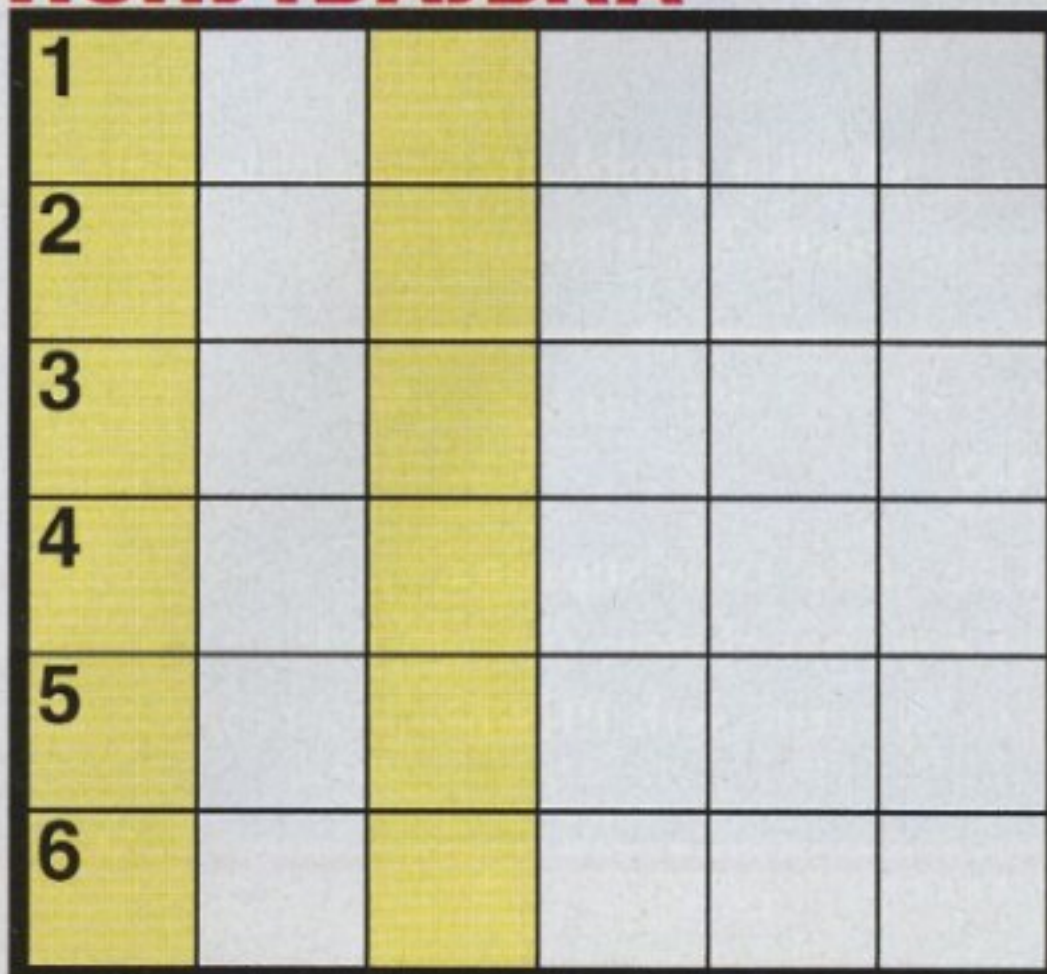
ХАОС УКРШТЕНИЦА

Описи за ову укрштеницу су измешани. Ваш задатак је да за сваки појам нађете одговарајуће место у укрштеници.

Име глумца Лада – Град у Џорџији – Ознака за Мароко – Кошаркашки тренер Душан – Тамни део дана – Масноћа – Староримски историчар – **Јужно воће са слике** – Македонско коло – 5. и 7. слово азбуке – Морска обала – Пренемагање, бенављење – Име и презиме бившег светског првака у шаху – Психичка поремећеност – Узвик бола – Речна риба, лиљак – Родни град Ивана Тургенјева – Завист – Направа за отварање – Символ Мостара – Предигра у шпанском позоришту – 29. и 21. слово азбуке – Амерички глумац Лукас – Албанска телеграфска агенција ■

ИСПУЊАЉКА

А, АР, ГА, ГАН, И, КАТ, ЛА, НА, ПА, РА, РАТ, РО, РО, ТИ, ТУ, У, ФИ

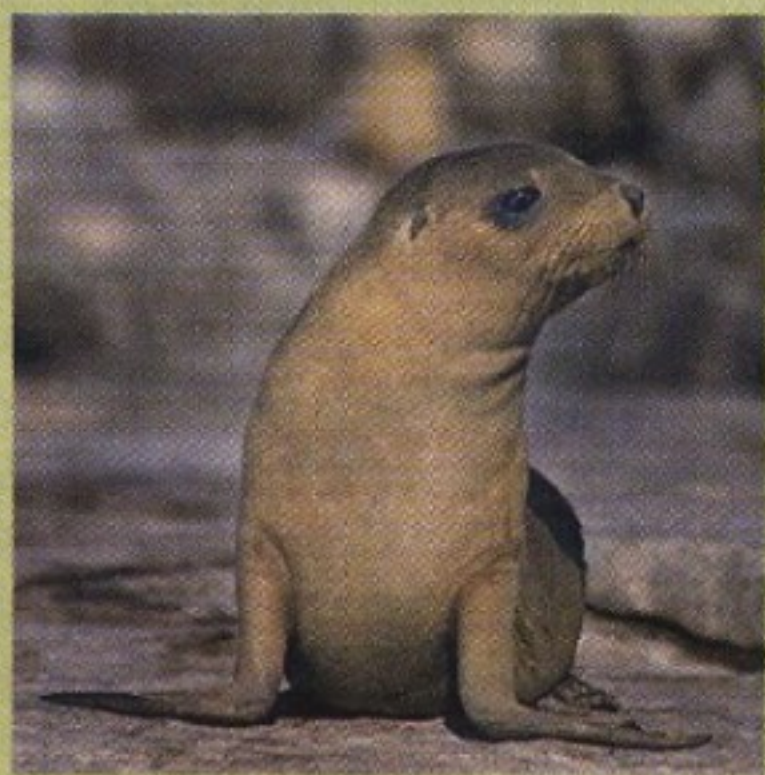
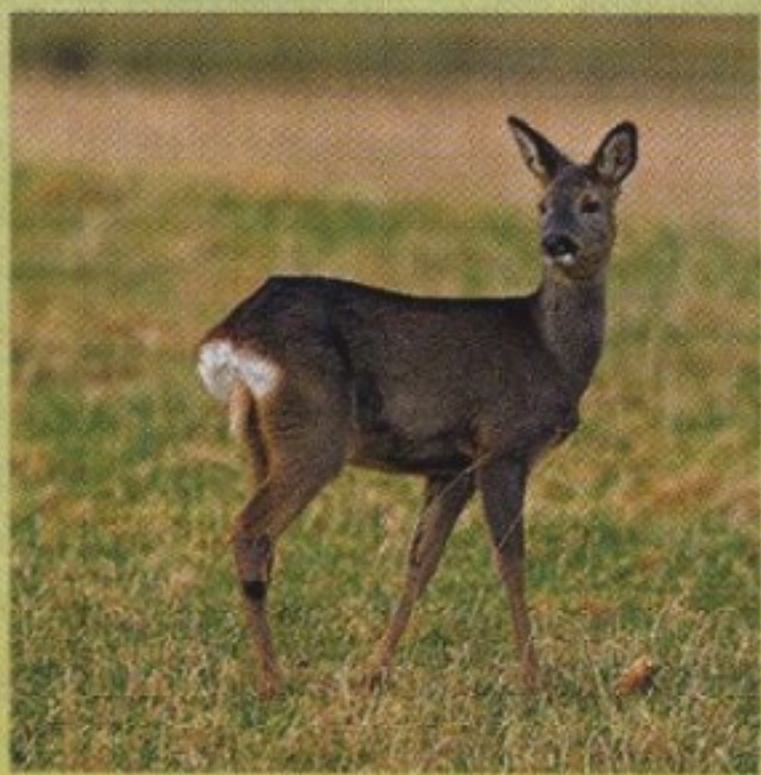
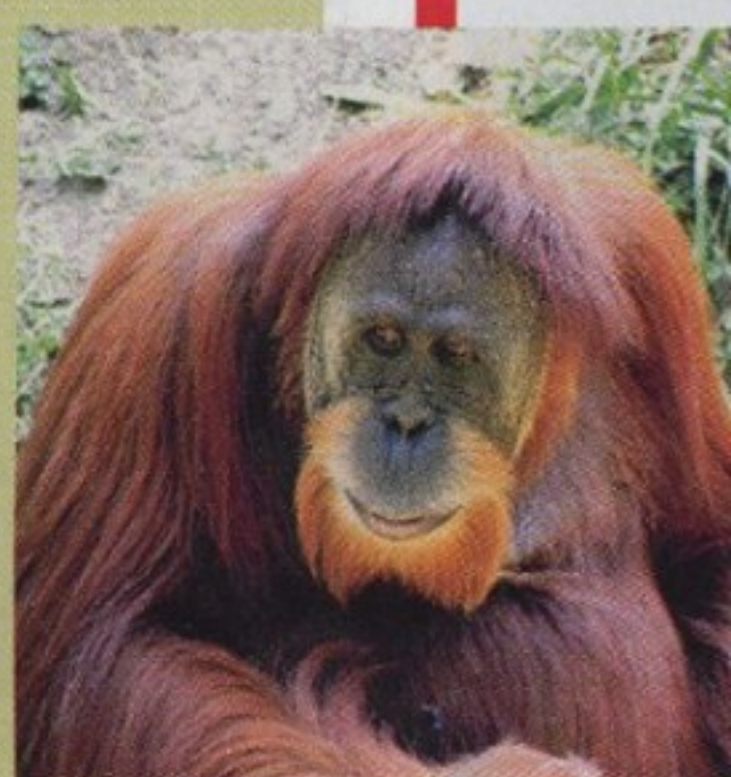
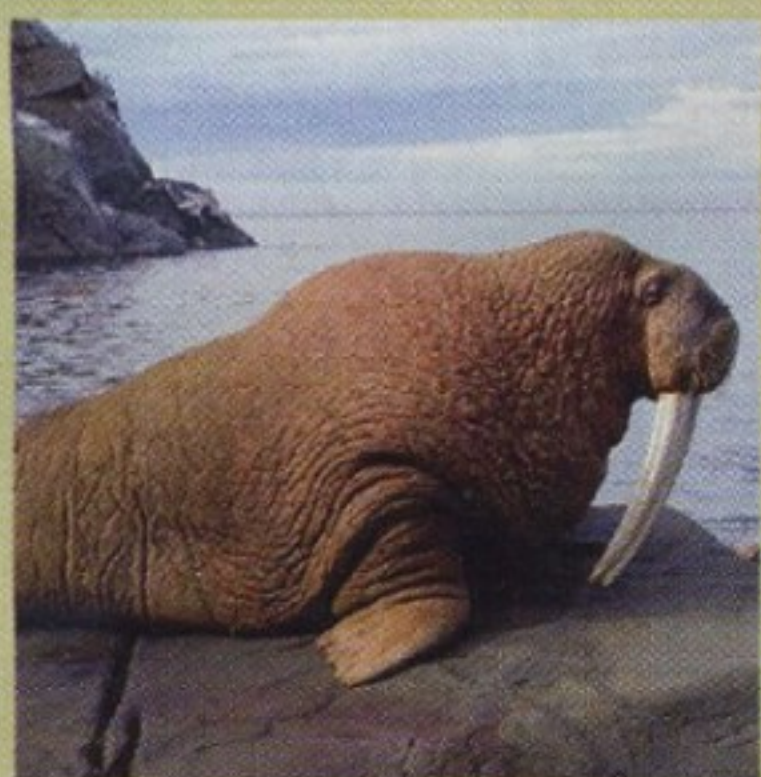
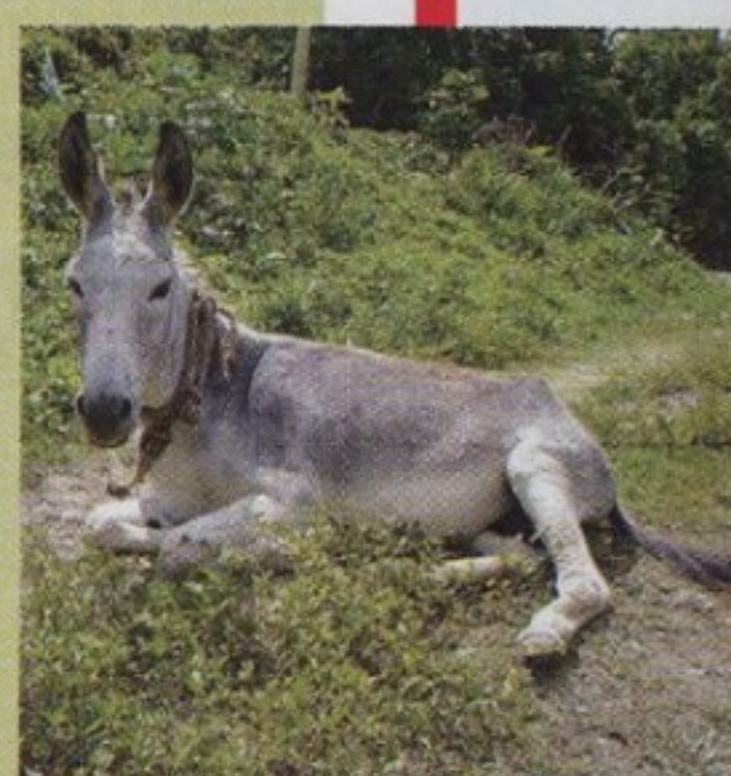
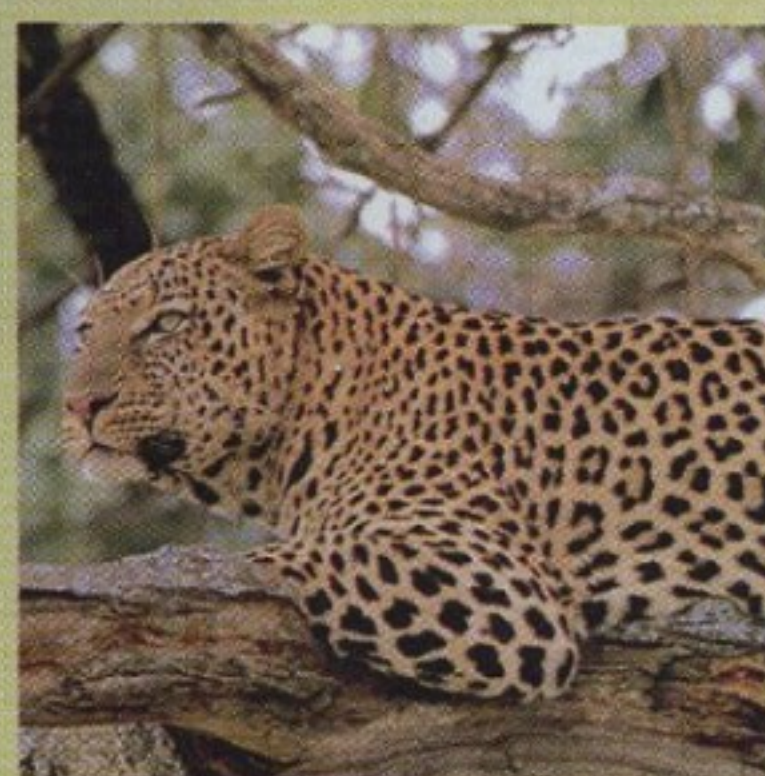
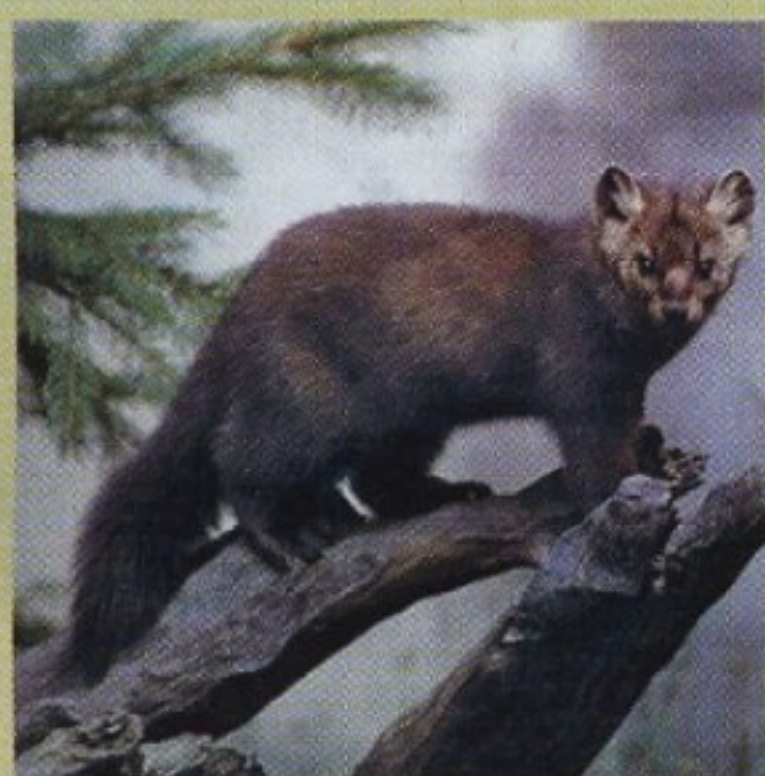
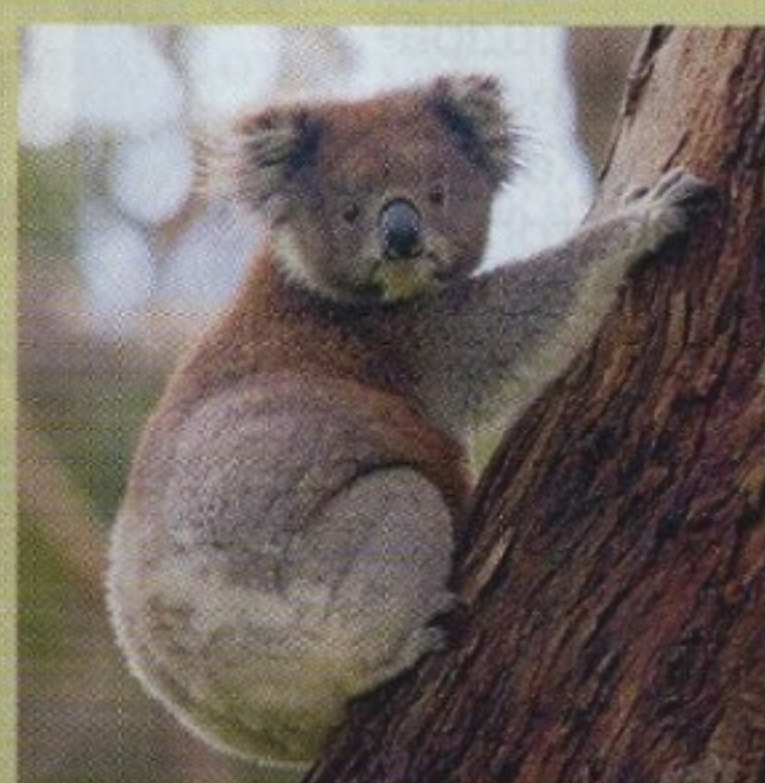
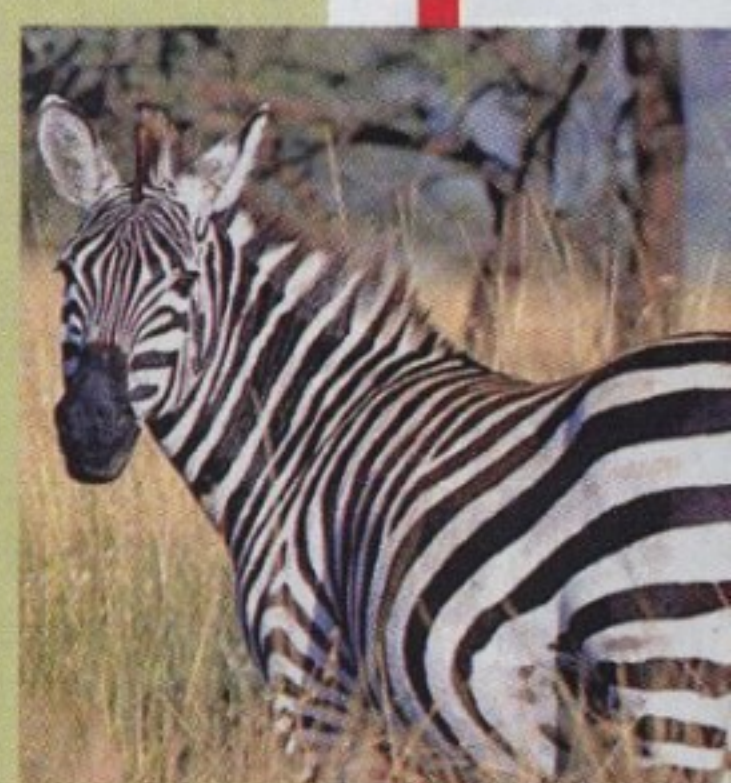
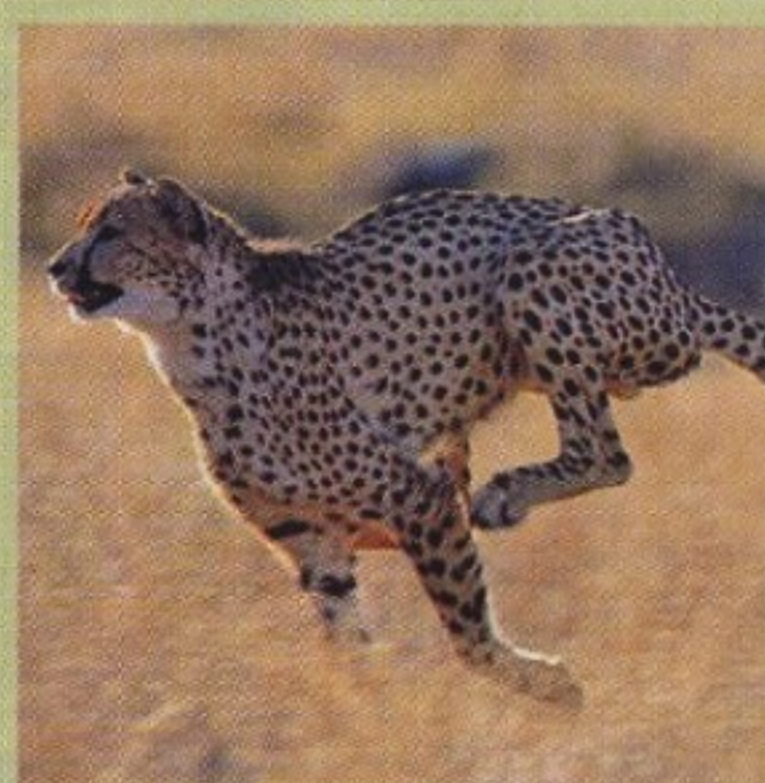
Тражене речи упишите водоравно. У означеним пољима добићете називе музичких инструмената.

1. Берберин из дела Ђоакина Росинија, 2. Служба лаика, 3. Име диригента Тосканинија, 4. Веома јак ветар, 5. Главни град балканске државе, 6. Справа ■

ФОТО-ОСМОСМЕРКА

Н	А	Т	У	Г	Н	А	Р	О	Њ
А	О	Н	У	К	А	Р	Ф	А	О
Ј	Р	С	Р	П	У	Ц	О	Н	К
И	Л	Б	О	М	А	Н	К	Р	И
В	Е	В	Е	Р	И	Ц	А	С	К
А	О	Л	А	З	О	В	О	О	С
П	П	Г	А	М	А	Г	А	В	Л
У	А	З	О	К	О	Л	И	Ц	И
М	Р	Г	Е	П	А	Р	Д	А	Н
А	Д	Н	А	П	С	Ш	Ж	Е	Ј

У осмосмерци нађите називе сисара са слика. Неискоришћена слова, читана редом, дају назив животиње с преостале фотографије ■

РЕШЕЊА
НА
СТРАНИ
65

У британској бази недалеко од кипарског града Лимасола 16. јуна 2006. године уприличена је војна парада у част прославе осамдесетог рођендана енглеске краљице Елизабете II. Биле су позване угледне званице, између осталих амбасадори Шпаније, Холандије и Шведске и командант снага Уједињених нација на Кипру. Пошто су баш у том тренутку на служби били и припадници Почасног велшког пешадијског батаљона, подразумева се да и они учествују на паради. Као и неколико узастопних година пре тога на челу колоне, како је утврђено

**Вилијам Виндзор,
свима познат
као Били,
овог маја отишао је
у заслужену пензију.
Старачке дане
провешће
у зоолошком врту**

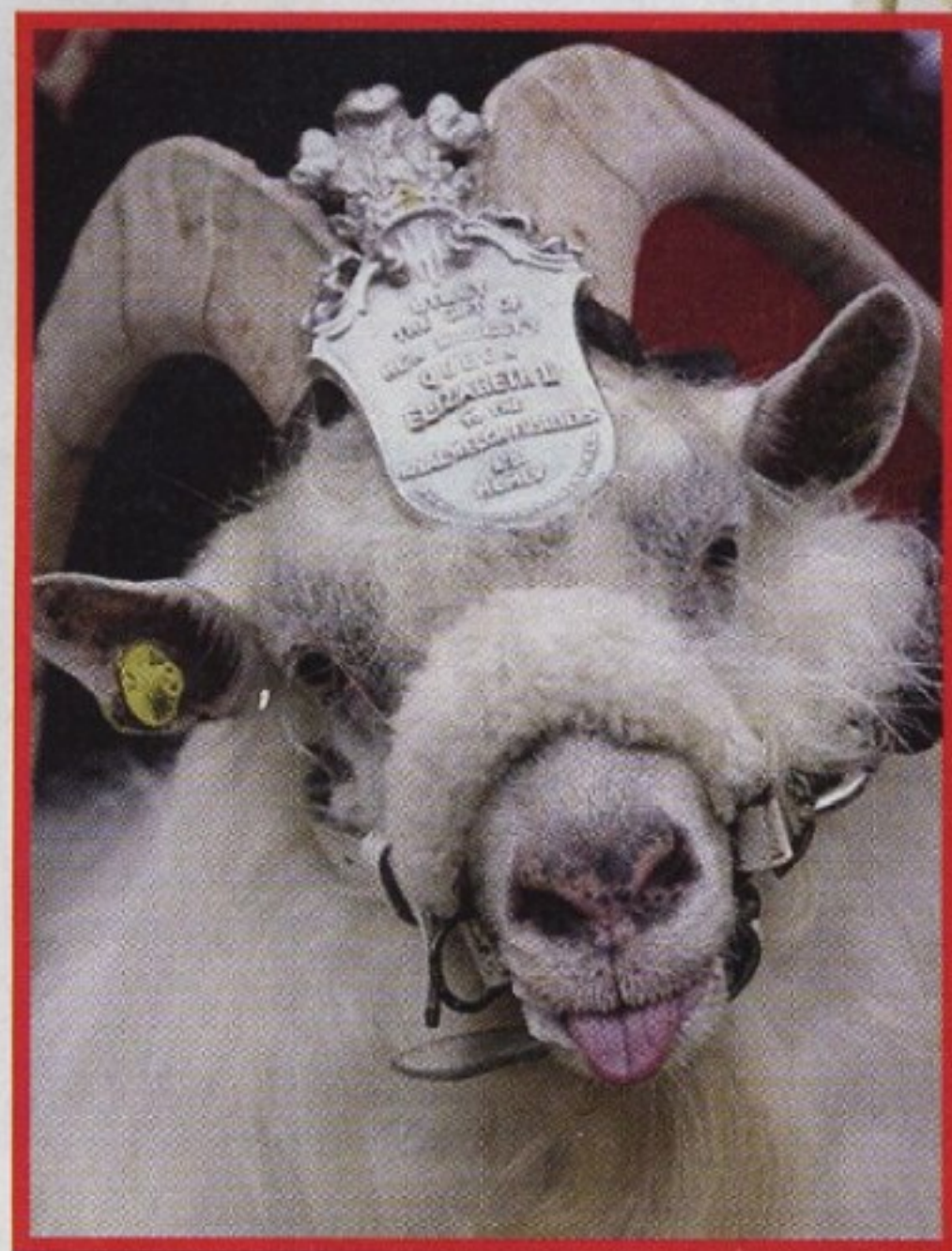
протоколом, марширао је Вилијам Виндзор, звани Били.

Били очигледно тог дана није био спреман на послушност. У њему се пробудила дивља природа. Није држао корак, стално је врлудао и скретао са строго утврђеног пута, у једном тренутку чак се затрчао и само што добошара није ударио у стражњицу.

После тог немилог догађаја, Вилијам Виндзор изведен је пред команданта који му је, због непослушности и недоличног понашања, одузео титулу коњичког подофицира и произвео га у обичног војника. На ту вест, побунила су се многа светска удружења за заштиту животиња. Наравно, не случајно јер Вилијам Виндзор, звани Били заправо је – јарац.

Енглези к'о Енглези, строго брину о својој баштини, па у Велшком батаљону, на дужности која постоји већ деценијама, увек имају по једног јарца. И то не било какво! Овај рогати примерак племените је лозе, такорећи краљевске. У батаљон стиже право из крда коза познатог порекла. Наиме, прве козе кашмирске пасмине британској краљици Викторији је 1837. године, кад је ступила на трон Уједињеног Краљевства, поклонио тадашњи персијски шах. Од тог тренутка енглески

КОЊИЧКИ ПОДОФИЦИР С РОГОВИМА

**Билијеву главу краси
сребрни грб предвиђен
за јарце – војнике
у Велшком батаљону.
Урађен је по налогу
краљице Елизабете II
1955. године.**

монарси задржали су обичај да по једног јарца, потомке тих првих коза, поклањају Велшком батаљону. Није случајно да се јарац баш нађе у редовима те јединице, јер се памти историјски тренутак кад је 1775. године, током Америчког рата за независност, један јарац са велшком заставом залутао на бојиште, кад се водила битка код Бостона.

Вилијам Виндзор стигао је у батаљон милошћу краљице Елизабете II која га је поклонила 2001. године. После обимних припрема, од војника, Били је 2005. године добио чин коњичког каплара. Без обзира на буку која се дигла кад му је чин одузет, Били је због недоличног понашања једно време остао обичан, додуше четворonoжни пешадинац. То је значило да, кад прође поред њих, остали војници из батаљона више нису морали да стану у став мирно и да га војнички поздраве. Тек три месеца касније, на паради приређеној поново у Ли-

Ово је главом, уредно почешљаном брадом и роговима Вилијам Виндзор, с мајором чија је једина дужност била да брине о њему. Иначе, Били је имао и војнички број: 25232301.

масолу, Били се поново понео као примеран војник њеног величанства. По указу команданта враћен му је чин каплара.

Крајем маја, на великој свечаности, Вилијам Виндзор је последњи пут парадировао са свим обележјима која су му омогућила тако узвишену дужност коју је обављао за краљицу и отаџбину. Последњи пут јер су његови војнички дани окончани, стекао

је услов за заслужену пензију. Старачке дане провешће у Зоолошком врту у Вајпснејду, у Бедфорширу, у чијем оквиру је основана и дечја фарма. Више неће морати да брине о војничкој части, моћи ће мирно да брсти по пољима и да хода како и колико му је воља, без будног надзора претпостављених. А какав ће му бити наследник, који ће ускоро ступити на дужност у батаљон, више није Билијева брига ■

Прострт је црвени тепих, гарда се постројила, само се чекало да се појави уважени гост и изврши почасну смотру. На знак команданта гарде, војници су подигли увис пушке с бајонетима и стали мирно. Прво се чуо хук одушевљења, потом се проломио громогласан аплауз – мноштво окупљених радозналаца није се уздржало од добацивања и смеха. Војници су остали смртно озбиљни, као и пуковник Нилс Олаф који је ступио пред почасни вод. Гегајући се, пуковник је

ВИТЕЗ У ФРАКУ

У Единбуршком зоолошком врту живи један пуковник, поносни власник племићке титуле коју је добио указом норвешког краља. Шта једна тако угледна личност тражи иза решетака?

Нилс Олаф раширио је крила и позира пред мноштвом фоторепортера који су камером забележили тренутак кад је, у чину пуковника, добио и титулу витеза.

Као да је свестан да се вод Норвешке краљевске гарде окупио у његову част, Нилс Олаф је гегајући извршио почасну смотру.

кренуо црвеним тепихом, а на једном од његових крила или, ако вам се више свиђа, пераја, била је прикачена ознака чина. Иначе, овај војник у чију част је и постројен вод гарде, није имао ништа на себи осим фрака који му је подарила мајка природа.

Читав догађај одиграо се средином августа прошле године у Единбуршком зоолошком врту. У посету главном граду Шкотске, на фестивал који се одржава сваке године, стигао је и вод Норвешке краљевске гарде. Осим учешћа на паради, норвешки војници имали су знатно важнији задатак. Пуковника Нилса Олафа, који живи у врту, по указу норвешког краља Харалда V, требало је да произведу у витеза. Пошто је Нилс Олаф, то је сада свима већ јасно, краљевски пингвин, по протоколу су му спустили мач прво с једне, потом и друге стране главе, у недостатку рамена.

Како то да се таква почаст указује једној наизглед сасвим обичној морској птици? Све је почело 1913. године кад је норвешка држава одлучила да, у име неке врсте братимљења с Уједињеним Краљевством, Единбуршком зоолошком врту поклати први пар краљевских пингвина. Тада су мужјак и женка били тек обични становници врта. Тек 1961. године, кад је Норвешка краљевска гарда стигла на фестивал, одлучили су да мужјака пингви-

на прогласе својом маскотом. Назвали су га Нилс Олаф по Нилсу Егелијену, тадашњем команданту гарде, и тадашњем норвешком краљу Олафу V. Том приликом Нилс Олаф добио је и први, додуше најнижи војнички чин.

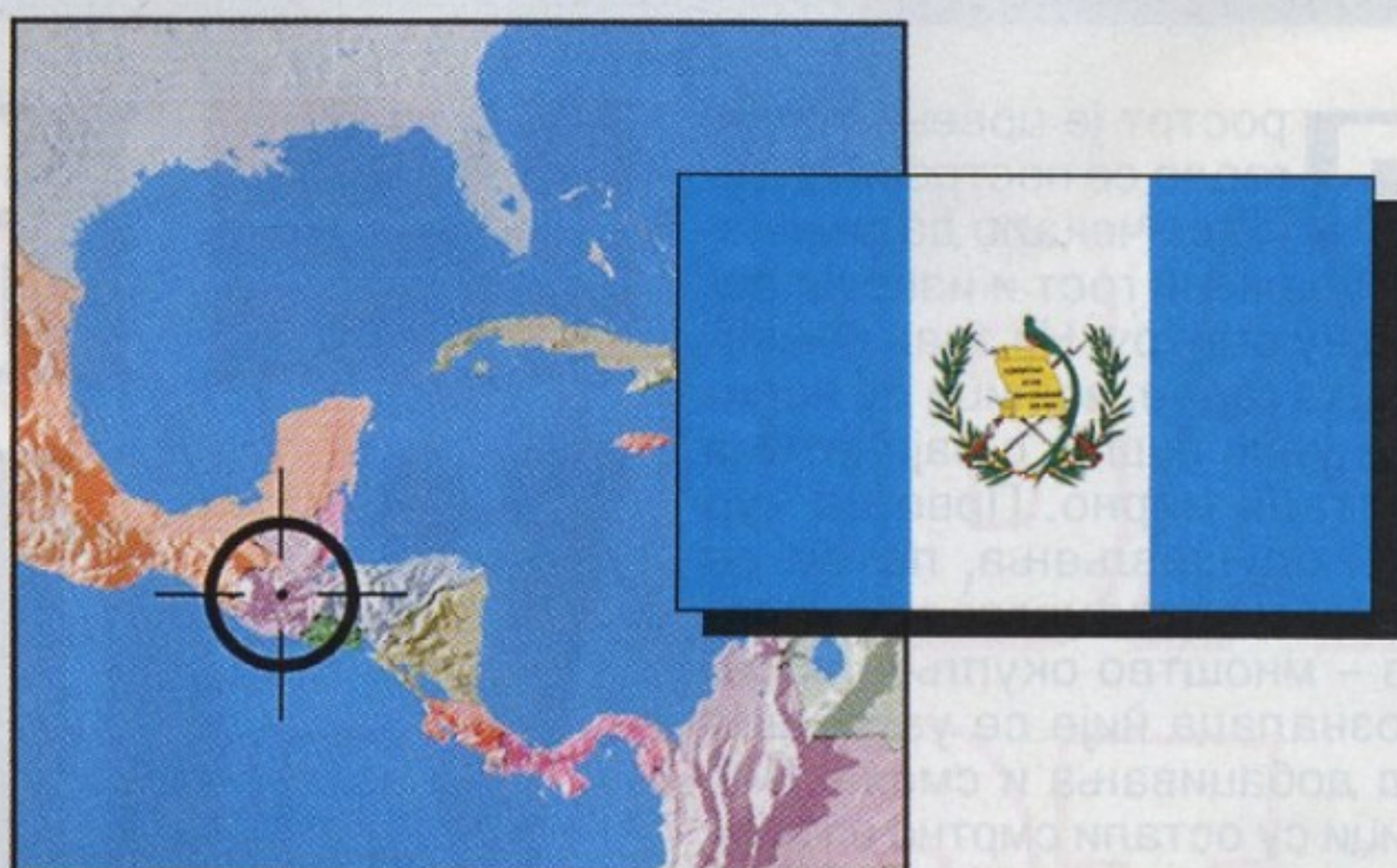
Како је време одмицало, Нилс Олаф је, приликом сваке посете гарде, стицао све више чинове. Нажалост, Нилс Олаф I испустио је своју пингвинску душу 1987.

године. Његову улогу преузео је други, такође краљевски пингвин, и наставио да живи у улози Нилса Олафа II. Кад је у част његовог стицања племићке титуле прошлог августа постављен почасни вод, Нилс Олаф је своју дужност веома озбиљно схватио. Гегајући се прошао је читавим црвеним тепихом, и потом се вратио и мирно стао пред заповедником. Или се бар чинило да је заузео став мирно. С мирноћом и достојанством сачекао је да га, полагајући му мач на непостојећа рамена, прогласе витезом. Онда се мирно, уз помоћ чувара, вратио у ограђен простор, да се придружи осталим пингвинима који, иако се називају краљевским, нису имали ту част да и званично буду уписани у одабрано друштво племића ■

В. С.

ПУТ ОКО СВЕТА ЗА 99 ДИНАРА

ЗЕМЉА ДРВЕЋА И МЛАДИХ МАЈА

ГВАТЕМАЛА

*Куда смо се упутили?
У Републику Гватемалу,
државу у Средњој Америци
која је 1821. године
стекла независност,
ослободивши се шпанске власти*

Основни подаци: главни град је Гватемала Сити. У Гватемали живи тринаест милиона становника, на површини од 108.890 квадратних километара.

Порекло назива државе: постоји неколико теорија. Неки научници верују да реч Гватемала има корене у језику Маја са значењем – земља дрвећа, а други да се име државе преводи као „земља птице која једе змије”.

КАКО ИСТЕРАТИ ДЕМОНЕ?

Седмог децембра у Гватемали славе необичан празник познат као La Quema del Diablo (Спаљивање ђавола). Обавезан део славља је изношење и паљење смећа на улицама. И овај обред настао је у паганским временима како би се паљењем смећа на ломачи из целог краја истерали демони и зле силе за које Гватемалци верује да се настане у кантама за смеће ■

ГОВОРИ ДА ТЕ НИКО НЕ РАЗУМЕ

Иако је у Гватемали званичан језик шпански, њиме се служи отприлике само половина становника. Остали грађани говоре један од двадесетак језика насталих још у време Маја ■

БОЖАНСТВО С ЦИГАРЕТОМ

У планинским пределима Гватемале постоји верска група настала још у паганским временима. Следбеници се заклињу богу Максимону или, како га још зову, светом Симону. Овом божанству приписују се огромне моћи, између осталог, способност да лечи неизлечиво. Лице Максимона прави се од дрвета, из угла усана обавезно му виси (запаљена) цигарета, окружен је боцама алкохолног пића. Наравно, машта уметника дозвољава да се овом божанству додају наочаре за сунце или марама око чела. Да би свети Симон некоме дао благослов, у замену морају да му се оставе цигарете (по могућности марке „payaso”) и неко жестоко пиће, на пример рум ■

ТАМНИЦА НИЈЕ ЗАТВОР

Као и у већини земаља Јужне Америке, гватемалски затвори права су легла поткупљивости. Већ навикли на мањак простора, слабу храну, нездраве услове, затвореници макар знају да с лакоћом могу да побегну. Пошто се, уз одређену новчану надокнаду, гледа кроз прсте ако кажњеници у ћелијама имају мобилне телефоне, то им олакшава бекство. Понекад се догоди да прокопају подземни тунел, али им је знатно лакше да прескоче ограду или једноставно изађу кроз капију с лажним исправама које је потписао лажни чувар, а дозволу дао лажни судија ■

ГДЕ СУ МАЈЕ?

И даље постоје размимоилажења кад се дотакне тема нестанка културе Маја, која је у јужном делу Мексика и на северу Средње Америке цветала од 200. године пре наше ере до 900. године. Различите су теорије, од тропских болести до упада ванземаљаца. Пре свега, треба нагласити да милиони потомака Маја и даље живе у Гватемали и у Хондурасу. А да би се разјаснило зашто је тако напредна култура нестала, треба се подсетити неких чињеница.

Пределе у којима су живеле древне Маје сада настављају веома мали број људи. Векови су учинили своје: некада рашчишћене џунгле које су красиле многобројни градови, обрадива земљишта, храмови, прекривене су поново густим растињем. У прошлости је било другачије – око главних градова попут Тикала

некад је живело преко три хиљаде људи на једном квадратном километру, густина насељености која се данас бележи у насељенијим градовима света.

Како је растао број становника, друштво је полако трпело последице ограниченог простора, временских услова и политичких прилика. Археолог Ричардсон Гил, рецимо, заступа мишљење да се култура Маја угасила због дугог раздобља суше која је у 9. веку заиста забележена у Мексику и Средњој Америци. У том тренутку више од петнаест милиона Маја живело је далеко од великих река и живот им је зависио од резервоара које су пунили водом. Кад се ниво воде снизио „испод црте“, постало је немогуће напојити и прехранити бројно становништво. Наравно, недостатак воде убрзо је довео до ширења

глади и болести, људи нису имали куд већ да напусте дотадашња пребивалишта. Да ли је одржива оваква

НЕ ПИЈТЕ КАФУ!

Иако је познато да је гватемалска кафа међу најбољима на свету, никако је не треба наручивати у Гватемали. Произвођачи настоје да остану у бесплодној трци за тржиштем извозећи најбоља зрна. Зато добра кафа не претекне за домаћу употребу ■

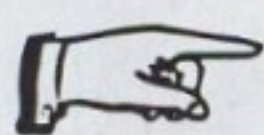
теорија? И друге цивилизације суочавале су се са сушом, па су је ипак надвладале. Међутим, Маје су биле изложене и другим недаћама. Баш у време суше градови државе улазе у окршај који би, по данашњим мерилима, могао да се упоређи с хладним ратом. Владари Тикала и Калакула, иначе вишевековни противници, жестоко се сукобљавају. Љути бој одиграо се очигледно у најгорем могућем тренутку, на врхунцу суше, кад је становништво већ било исцрпљено многобројним недаћама. Руше се пирамиде и храмови да би се подигла утврђења, сече се дрвеће да би се подигле заштитне ограде. Царед Дајмонд, писац награђен Пулицеровом наградом, тврди да наведени сценарио вероватно није јединствен само за нестанак Маја. Могуће да су и неке друге цивилизације нестале на сличан начин ■

СПАСИМО КОРЊАЧЕ!

Туристе који одлуче да се одмарају у Монтерико, летовалишту на обали Тихог океана, очекује веома озбиљан задатак. Наиме, на плажама Монтерика јаја која полажу морске корњаче толико су незаштићена да постају лак плен крадљиваца који их продају као наводни афродизијак. Добровољци окупљени у друштву „Тортугарио Монтерико“ труде се да скупе

што више јаја која односе на сигурно место, док се не излегу млади. Сваке суботе у овом летовалишту је прави празник. У смирај дана тек рођене корњаче пуштају се на плажу, а за симболичну цену свако може да одабере свог „такмичара“. Она корњача која прва доспе до воде проглашава се победником, а човеку који ју је пустио додељује се скромна награда ■

ЗЕМЉОТРЕС НЕИЗБЕЖАН

Ко год дође у Гватемалу, добро је да се унапред припреми на готово неизбежно подрхтавање тла пошто се ова земља налази на подручју сударања три тектонске плоче. У протекла три века у Гватемали је забележено неколико озбиљних земљотреса. Кад је 1773. године земљотрес готово савио Антигу, некадашњи главни град државе, шпански краљ Карло III одлучио је да државно средиште премести на друго место. Тако је Гватемала Сити или, како је месно становништво зове, Гвате постала нова престоница. Нажалост, и у овом граду тло је озбиљно подрхтавало 1917. и 1976. године ■

КУДА НЕ ТРЕБА ИЋИ?

У висинским пределима Гватемале налазе се тридесет три вулкана. Иако је већина мртва, неколико је и даље активних као, рецимо, Пакаја (на слици). Из овог вулкана, који се надвио над селом наомак Гватемала Ситија, готово непрекидно од 1965. године избија лава. Без обзира на то што су становници у сталној опасности, постоје и неке погодности. Од лаве која се таложи милионима година земљиште је постало изузетно плодно, посебно за узгајање кафе ■

ДВА НОБЕЛОВЦА

МИГЕЛ АНХЕЛ АСТУРИЈАС

У Гватемали с поносом истичу да је Мигел Анхел Астуријас земљу прославио кад је 1967. године добио Нобелову награду за књижевност. Песник, романописац и дипломата, Астуријас је привукао пажњу светске јавности романом „Господин председник” у којој говори о тешком раздобљу под гватемалским диктатором Мануелом Естрадом Кабрером. Његова наредна књига „Житни људи” добила је још боље критике и, пре него што је овећана Нобеловом наградом, 1966. године добила је Лењинову награду за мир ■

РИГОБЕРТА МЕНЧУ

МРТВИ И ЖИВИ У ИСТОМ КОЛУ

Ако домаћини предложе одлазак на гробље, то никога не треба да изненади. За становнике ове средњоамеричке државе сасвим је природно да се „друже” с покојницима. Посебно 1. новембра, на Дан мртвих. Тада се сви сјате око гробова носећи корпе пуне јела и пића, на репове разнобојних змајева каче се имена преминулих, сви играју и певају јер, како се верује у Гватемали, покојнике не треба оплакивати, већ правити славља у њихово име ■

НЕ ПОШТУЈТЕ САОБРАЋАЈНЕ ЗНАКЕ!

Човеку је довољан један дан у колима на путевима у Гватемали да би схватио да овде или не постоје саобраћајни знаци или, ако их и има, углавном су постављени без икаквог разлога и оправдања ■

КВЕЦАЛ ОД ПЕРЈА И МЕТАЛА

У Гватемали се истим именом зову национална валута и птица која краси грб ове државе. Квецал, птица раскошног перја, слична је рајској птици. Још од времена Маја квецал је света птица која, због особине да преживи и у заточеништву, означава слободу. Истовремено, ова птица која се прелива бронзаним одблеском зелене боје, с јаркоцрвеним перјем на трбуху, некад је служила и као драгоцену робу којом су Маје трговале, а њена разнобојна пера користили за украс ■

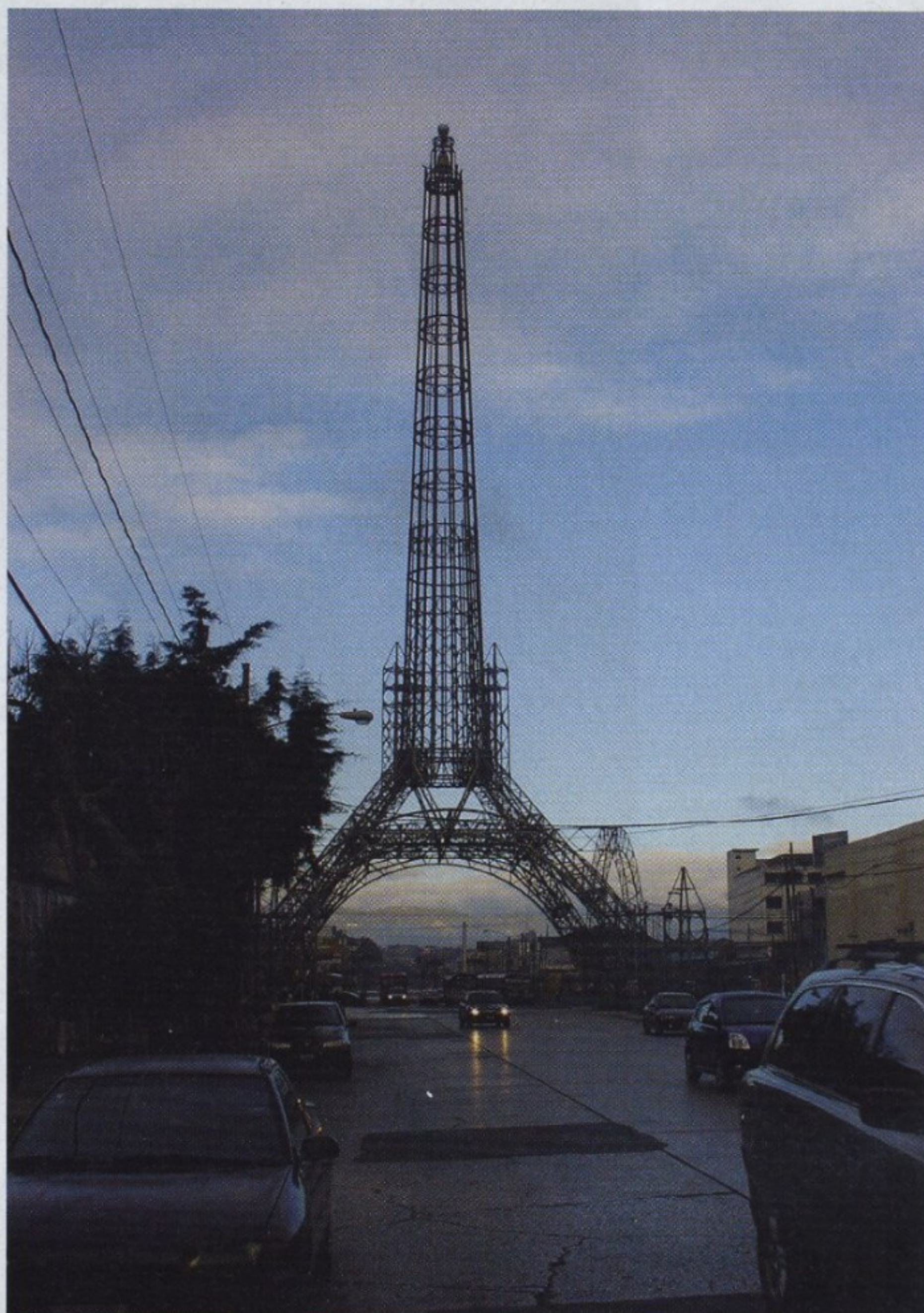

ЧУВАЈТЕ КЛОЗЕТ ХАРТИЈУ!

Као и у многим другим јужноамеричким земљама, клозет папир се сматра луксузом и веома често га нема по јавним тоалетима. Чак и ако се нађе, строго треба водити рачуна да се не баци у ве-це шољу јер, због лоше канализације, може лако да се догоди да се цеви запуше и онда је (смрдљива) поплава неизбежна ■

На листи нобеловаца Гватемала има још једног представника: Ригоберта Менчу, прослављени борац за права Индијанаца, 1992. године добила је Нобелову награду за мир. Ригоберта је на себе скренула пажњу јер је указала на сву окрутност коју је, у другој половини 20. века, исказала власт према становницима индијанског порекла. Касније су се јавиле гласине да је Ригоберта била сувише пристрасна и да у њеном сведочењу, забележеном у књизи „Ја, Ригоберта Менчу: Индијанка у Гватемали“ има много неистине и претеривања ■

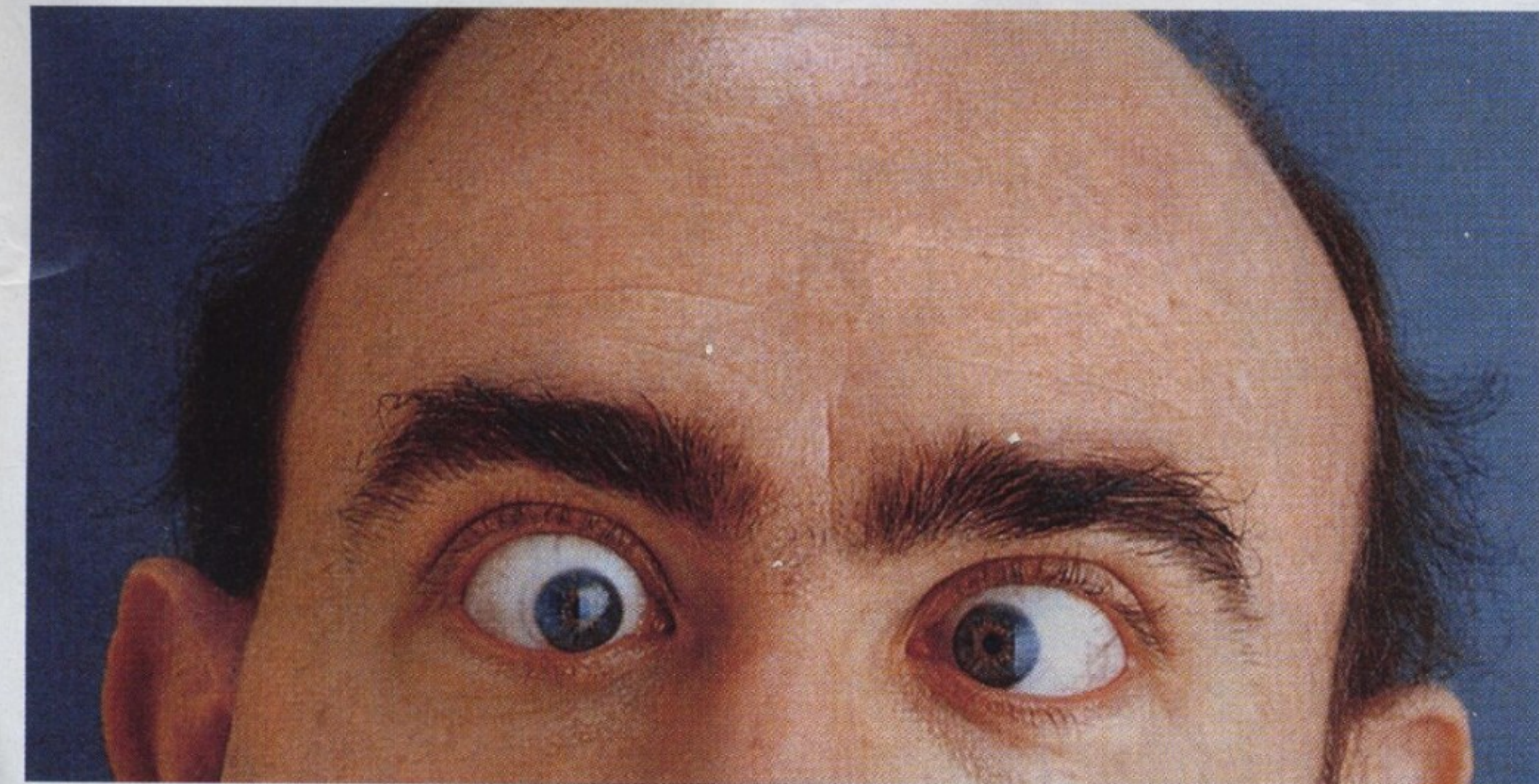
АЈФЕЛОВА КУЛА? НИ НАЛИК!

У центру Гватемала Ситија уздиже се челични торањ висок седамдесет пет метара. Иако веома подсећа на Ајфелову кулу, овај торањ ни по чему не може да се упореди с грађевином у Паризу. Назван Torre del Reformador (Торањ реформатора), изграђен је 1935. године поводом стогодишњице рођења Хуста Руфина Бариоса, председника Гватемале, познатог по мноштву промена које је спровео у земљи. Кула је прво служила као звоник, а од 1986. године на врху је светлећи зрак који је пилотима нека врста оријентира за аеродром који је у близини ■

РАЗРОКИ НАПРЕД, ОСТАЛИ СТОЈ!

Појам лепог мушкарца у Гватемали разликује се од остатка света. Још из времена Маја жене гледају само разроке и ћелаве, остале мушкарце сматрају ружним. Иако се не зна зашто је овакав изглед постао пожељан, извесно је да су дечаци од малена међу очи качили неки предмет да би, буљећи у њега, постали разроки. Занимљиво је да се, без обзира на то што то ретко ко више чини, велики број мушкараца – потомака Маја рађа разроко и ћосаво ■

В. Софреновић

ГОВОР БИЉА

Глицинија,
кинеска
лијана

Глицинија пуна
расцветалих
гроздова

ЗАНОСНИ МИРИСИ ОТРОВНИХ СЕМЕНКИ

Пошкела на Далеком истоку, збој необично лејих цвејова
и снажној расјиа пошјала је једна од најомиљенијих
украсних пењачица на Сјтаром конјиненју

У мају, кад пролеће ухвати маха, фасаде многих кућа и ограде заодену се у необично, лепо рухо – у мирисне цветне гроздове беле, плаве, ружичасте, љубичасте или црвене боје. То се цветови глициније, листопадне биљке пењачице, обавију око њих.

Тешко је рећи да ли глицинија више плени опојним мирисом, висином или дивним цветовима. Зато није ни чудо што је човек од давнина узгаја као украсну биљку. Латинског имена *Wisteria*, које је добила по америчком природњаку Каспару Вистеру (1761–1818), врста је дуговечних биљака из фамилије Papilionaceae, пореклом с Далеког истока. Позната је као кинеска лијана која се као украсна биљка више гаји у Јапану, одакле је и пренета у Европу. Иако су на тлу Старог континента заживеле обе врсте, и *Wisteria floribunda*, јапанска глицинија, и *Wisteria sinensis*, кинеска глицинија, ова друга је заступљенија.

Може да се види у свим крајевима умерене и топле климе. Иако воли плодно, влажно земљиште, може да расте и на сувом, сиромашном али довољно осунчаном тлу. Ова украсна пењачица сади се у пролеће. Размак између садница треба да буде три до четири метра, јер биљка напредује брзо. Израсте и до 30 метара, годишње по три метра, пузећи уз оближње објекте или обавијајући се око дрвећа у правцу кретања казальке на сату. Већ следеће године у исто време почиње да се разбокорав.

Цветови дужине од два до шест центиметара сабију се у каскаде гроздова, дужине од 30 до 50 центиметара, обрубљене сјајним дугуљастим листовима, најчешће дугачким 10 до 13 центиметара, перасто спојеним. Понекад је на глицинији више цветова, понекад листова, зависно од поднебља. Често биљка цвета и по други пут, лети, али много сиромашније. Пошто временом *Wisteria sinensis* постане тешка и масивна, неопходан јој је ослонац. Да би се обуздао раст и подстакло цветање, потребно ју је орезивати два пута годишње. Тако неће „угушити“ дрво у близини, ни „прогутати“ кућу, али ће моћи да се добије облик какав желите.

Ипак, глицинија заносног мириса и цвета има веома отровне семенке и махуне које изазивају желудачне тегобе, а код деце и смртност, зато с овом биљком ваља бити обазрив.

С. Делибашић

САМО ДВЕ РЕЧИ ЗА СНЕГ

Ескиме који углавном живе на Гренланду (део Данске) и у Северној Америци, бије глас да имају стотину речи за снег. Сигурно је да живећи окружени снегом и ледом имају истанчаније и тачније изразе за описивање снега од људи који бораве јужније, али заправо користе само – два. Чак и кад се узму у обзир сви језици ескимско-алеутског корена, постоје само четири граматичка корена са значењем „снег“.

Тачно је, међутим, да су ескимске речи најчешће сложенице састављене од више речи (на пример, за телеграф кажу „ствар преко које се општи кад си у журби“), као и да корени речи снег могу имати многе суфиксе који имају улогу придева или глагола. Постоји сложеница „снег који се топи на сунцу“, па „снег који густо пада ноћу“ и тако даље, све направљене помоћу спајања више речи и суфикса на она првобитна четири корена речи ■

НЕДОСТАТАК ЈОДА ИЗАЗИВА УМНУ ЗАОСТАЛОСТ

Недостатак јода најчешћи је појединачни узрок умне заосталости у свету који може да се спречи. И данас, по подацима Светске здравствене организације (СЗО), интелектуални развој око четрдесет један милион деце у свету сваке године угрожен је недовољним уносом јода.

У најстаријим историјским изворима (цртежима из праисторије, скулптурама), у писаним документима старих цивилизација Кине и Египта, на средњове-

ковним фрескама манастира забележене су последице недостатка јода – људи с великим гушама и често гротескне фигуре умно заосталих патуљака. До средине 19. века ове појаве сматране су личним одликама или трагедијама и нису повезиване с јодом. Једно од првих истраживања у овом правцу спровео је у алпској регији краљ Сардиније Евгеније Савојски. Швајцарска је једна од првих земаља у свету која је схватила важност јода за људско здравље и спрове-

ла системску акцију додавања јода у људску исхрану ради спречавања умне заосталости.

Светска здравствена организација, у сарадњи са Уједињеним нацијама (УНИЦЕФ), покреће 1990. године светску кампању с циљем искорењивања болести узрокованих недостатком јода. Повод за овако упорну и дугу кампању која још траје јесте и сазнање да недостатак јода изазива смањење коефицијента интелигенције за 13,5 IQ бодова на нивоу целе нације ■

КУЋА КОЈА ХОДА

Шта кажете на замисао да ујутру тркнете да купите новине изваљени у свом кревету? Или да сваког дана мењате поглед кроз прозор своје куће? Или да путујете не само с путним торбама већ с читавим својим станом? Све је то сад могуће с „кућом која хода“ (Walking house), коју су пројектовале и израдиле данске архитекте Слато и Сорвин. Њихова кућа има шест ногу, као инсекти, а креће се брзином пешака прелазећи већину препрека које могу да јој се нађу на путу. У њој се налазе спаваћа соба, кухиња, купатило, пећ на дрва и рачунар који управља кретањем ногу а који електричну струју добија из соларних табли на крову. У овом тренутку кућа је још пробни модел, све док се не покаже постоји ли занимање купаца ■

ОВО **МОЖДА** НИСТЕ ЗНАЛИ О СОМАЛИЈСКИМ ГУСАРИМА

ГОСПОДАРИ ОПАСНОГ МОРА

Последњих петнаест година одметници
су источноафричке воде претворили
у једно од најопаснијих подручја
на свету. Само прошле године
у Аденском заливу заробили су више
од четрдесет бродова

РОБИН ХУД БИ СЕ ПОСТИДЕО

Највише изненађује да већина сомалијских гусара себе доживљава као „добре момке“, што су у једном тренутку заиста и били. Кад је 1991. године пала влада у Могадишу, у водама око Сомалије почело је недозвољено рибарење. Тада су се појавили први гусари, заправо огорчени сомалијски рибари који су упадали на стране бродове и захтевали харач. Пошто незаконито рибарење ни тада није престало, рибари су почели да се удружују називајући се „обалском стражом“. Своја (не)дела оправдавали су вишим циљем – кад се врати мир у Сомалију, престаће да играју улогу Робина Худа. Временом, гусари су били све одважнији, почели су да пресрећу бродове Уједињених нација којима је у Сомалију стизала помоћ у храни. За такав чин опет су понудили оправдање: ако они не отму храну, ионако би је узели други разбојници чим доспе до копна, у чему је и било истине. Мало помало, гусари су се толико осилили да су почели да залазе и у воде ван Сомалије створивши царство које се сада мери милионима долара. Крајем 2008. године, између осталог, заробили су један украјински тегљач који је превозио наоружање. Да би га ослободили, захтевали су откуп од двадесет пет милиона долара. Том приликом је Сугуле Али, један од гусара, изјавио: „Зашто се диже толика бука? Па ми желимо само новац“ ■

БЕЗ СУВИШНИХ ПИТАЊА

По неким проценама, само прошле године сомалијски гусари успели су за откуп да искамче сто педесет милиона долара – одметништво су претворили у веома уносан посао. Гусарски „босови“ убрајају се у најбогатије људе у Сомалији, с годишњом зарадом и до два милиона долара. У земљи у којој углавном влада сиромаштво то су незамисливе суме. Нажалост, ти нови богаташи не остављају новац у својој држави него га, рецимо, троше на куповину некретнина у околини кенијског града Момбасе. Уколико се кућа продаје за неколико милиона долара, сомалијски гусари спремно ће додати још петсто хиљада само да кенијске власти не постављају сувишна питања о пореклу имовине ■

ВАЖНЕ СУ ДОБРЕ ВЕЗЕ

Гусари држе власт над отприлике пет милиона квадратних километара океана. Без обзира на то што туда пливи мноштво најразличитијих бродова, догађа се да протекне и по неколико дана а да се не сретне ниједна друга лађа. Како онда гусари знају који брод треба да нападну? У томе им помажу шпијуни из кенијског града Момбасе, највеће луке у том делу света кроз коју готово сви бродови морају да прођу и оставе основне податке о томе куда плове и коју врсту товара носе. За одређену суму новца увек се нађе особа која ће гусарима продати неопходне податке ■

НИЈЕ ТЕШКО БИТИ ГУСАР

Да би неко постао гусар потребна му је само пушка, алуминијумске мердевине да се попне на брод и моторни чамец. Пошто је по међународним законима на трговачким бродовима забрањено држање оружја, гусари добро знају да, кад упадну на лађу, нико неће моћи да им се супротстави. Трговачким бродовима једина је одбрана да на време умакну прогонитељима, што је често тешко изводљиво јер нису предвиђени за велике брзине. Чак и да плове брже, тешко да би умакли гусарима јер ови располажу све савременијом опремом која им омогућава да открију положај сваке лађе. Кад стигну брод, поставе мердевине, успну се на палубу, учене посаду и потом чекају новац од откупа ■

ЗАКОН ЈЕ НЕМОЋАН

Пошто у земљама као што је Сомалија иначе влада безакоње, гусаре практично нема ко да заустави. А на подручја океана где они „оперишу“ нико не полаже право, јер та велика водена пространа нису подељена међународним уговорима. Зато, ако и заврше у затвору, гусари из њега брзо излазе јер не постоји основ да буду судски гоњени.

Владе многих земаља ипак не седе скрштених руку. Велика Британија је, на пример, у новембру 2008. године донела закон који јој даје овлашћења да гусаре ухваћене у Кенији може да изведе пред суд. Пример Уједињеног Краљевства следе и неке друге државе – САД, Сингапур, Турска. Нажалост, без обзира на то што од свих земаља у источном делу Африке Кенија има најразвијенију демократију, судство им није баш делотворно. Очигледно је да би гусарима могла да се супротстави само сомалијска влада, али у овој земљи већ деценијама траје грађански рат. Да ли ће се нешто променити избором новог председника који је ступио на дужност у фебруару ове године? ■

НИСАМ УБИЦА, АЛ' САМ ОПАСАН!

Иако гусарима покушавају да се супротставе ратне морнарице неколико држава, никад не знају како да разликују гусарске од обичних, рибарских бродова. А кад гусари запоседну неку лађу, тада је касно, јер на нишану држе посаду и све особе на броду. Током 2008. године гусари су, од сто покушаја, успели да упадну на четрдесет бродова. Без обзира на то што имају оружје, труде се да нико не страда. Сваки талац им је драгоцен јер „по глави“ на име откупа добију по неколико стотина хиљада долара. Самим тим што не примењују силу не доводе ни другу страну у прилику да је употреби, што им је од пресудне важности ■

МОРНАРИ УЗВРАЋАЈУ УДАРАЦ

Знајући шта може да их снађе, бродови који залазе у источноафричке воде унапред се припремају на могући окршај, без употребе оружја које им је забрањено да носе. Посада једног кинеског брода прошле године прибегла је занимљивој тактици. Кад су се гусари мердевинама успели на палубу, морнари су се повукли на вишу палубу и измакли им мердевине. Прво су јаким млазом воде из шпркоча гусаре оборили на земљу, а онда почели да их гађају пивским боцама испуњеним бензином, неком врстом Молотовљевих коктела. Иако наоружани, гусари су морали да устукну ■

НАЈУГРОЖЕНИЈА ЈЕ СОМАЛИЈА

Због недела сомалијских гусара највише испаштају грађани Сомалије. Од четири милиона становника више од половине је сиромашно и зависи од помоћи коју Уједињене нације с тешкоћом могу да пошаљу јер се никад не зна који од њихових бродова ће пасти у гусарске руке. Зато од марта ове године готово ниједна лађа не напушта Момбасу без пратње ратне морнарице Холандије, Канаде, Француске, Немачке, Италије, Грчке. Оружану пратњу, наравно, треба платити, што знатно увећава трошкове. Уколико се што пре нешто из корена не промени, милиони људи у Сомалији умреће од глади због обести неколико хиљада гусара који милионску добит стављају у свој џеп ■

ДРАКОНСКЕ МЕРЕ?

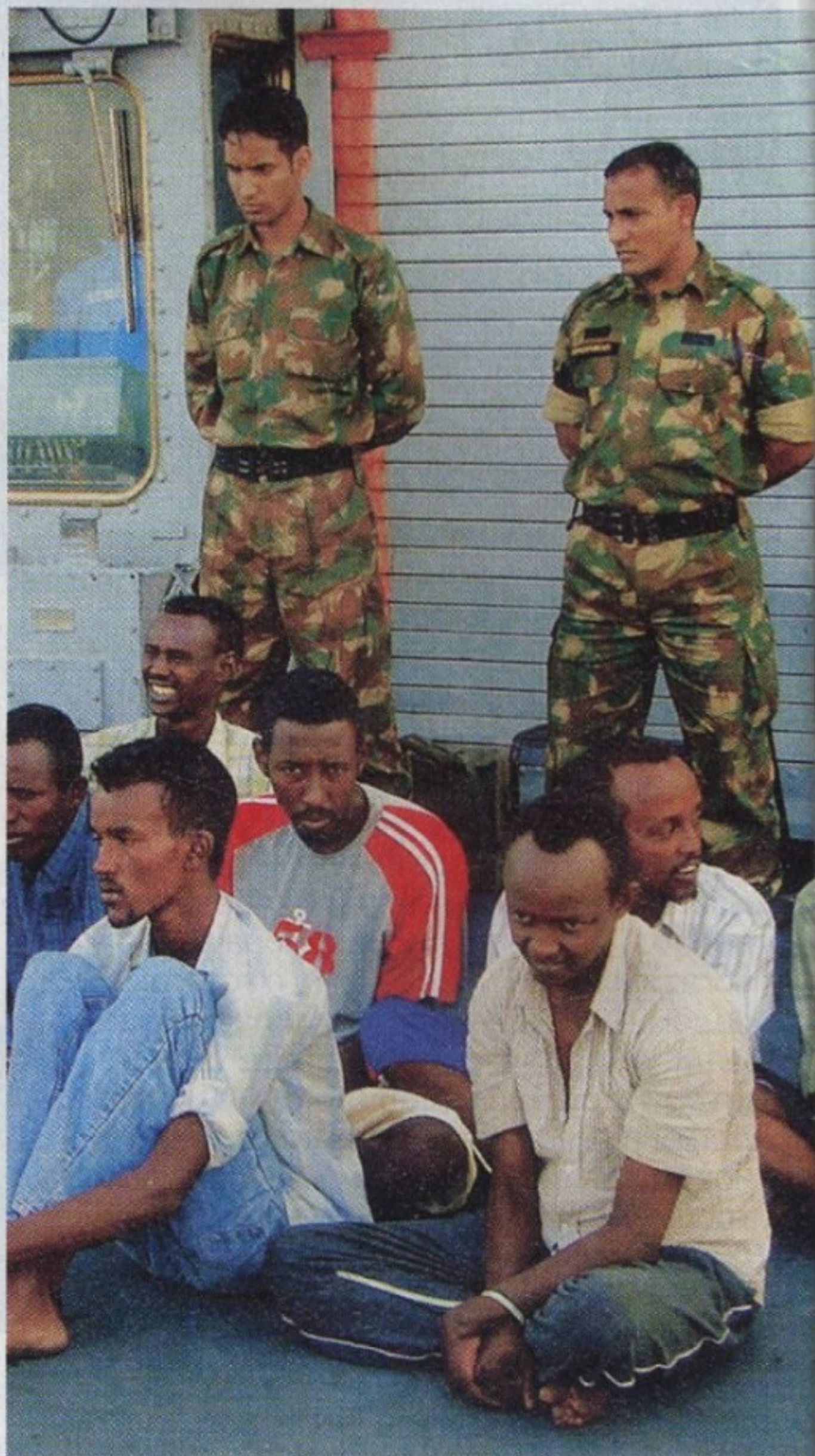
Без обзира на то што ратне морнарице одређених земаља прискачу у помоћ, површина океана коју би требало да „покрију“ сувише је велика да би увек могли у право време да се нађу на правом месту. Уједињене нације су недавно изгласале одлуку која дозвољава инвазију на Сомалију, али су САД ставиле вето на тај подухват. Разлог је вероватно лоше искуство које су доживели 1993. године кад су осамнаесторица Американаца страдала у покушају да заробе неколико одметника. Шта ће се предузети у будућности, није извесно, али јасно је да ће, без подршке међународне заједнице, сомалијски гусари наставити да се играју мачке и миша с целим светом ■

ВЕЋИ БРОД, ВЕЋИ ОТКУП

Сомалијски гусари све су одважнији и дрскији. У почетку су нападали кенијске рибарске бродове, мање тегљаче, лађе Уједињених нација. Однедавно, опремљени бржим моторним чамцима, бољим наоружањем и разгранатом шпијунском мрежом, полакомили су се за већом зарадом тако да упадају на велике теретне бродове, огромне танкере, чак и путничке лађе. Једном речју, у тим водама више нико није безбедан. Тако су, рецимо, осим украјинског брода који је превозио најсавременије оружје, запосели и један саудијски танкер с нафтом у вредности од сто милиона долара. Оба брода су ослободили, али тек пошто су добили договорени откуп ■

В. Софреновић

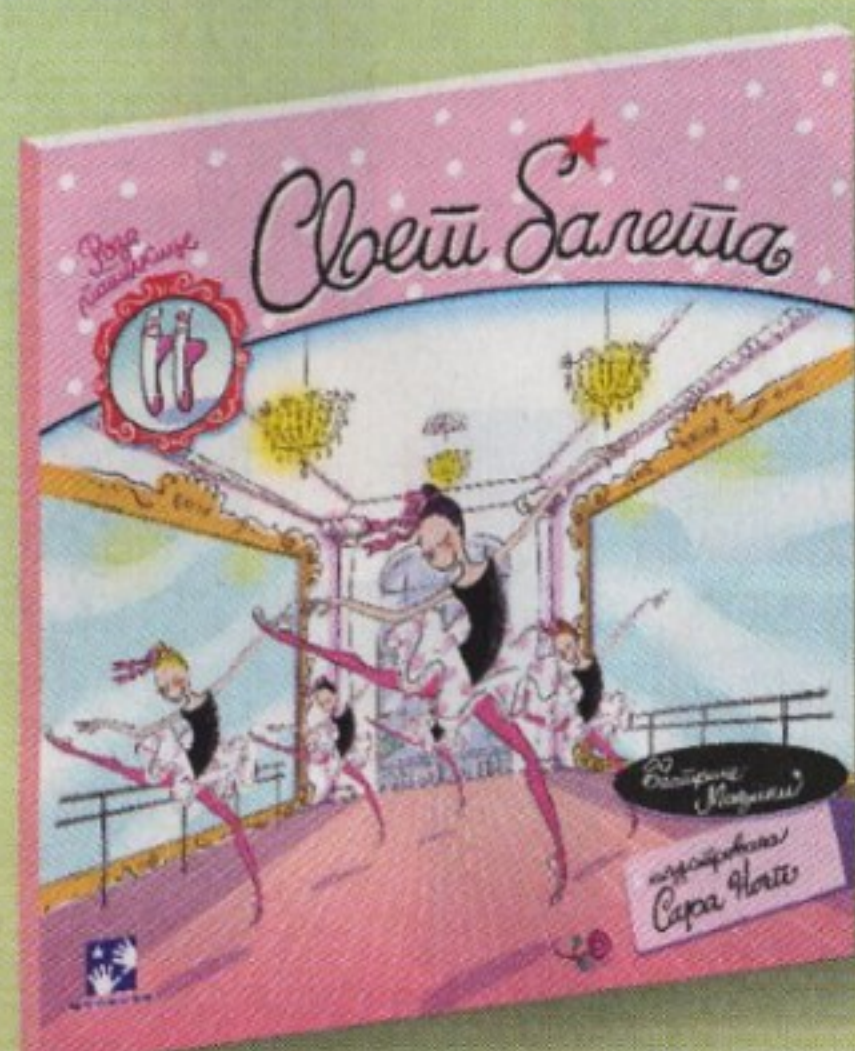

Креативни центар

НОВО

Упознајте Жилбера, главног јунака ове сликовнице! Он ужива у прављењу најлепших чајника за становнике градића Фолвила. Захваљујући његовој мајсторији, сваки чајник постаје право уметничко дело и много више од тога. Чајници које Жилбер направи, а које Фолвиловци поносно носе на главама, одсликавају њихове карактере и мењају слику читавог града. Није лоше када те Фолвиловци сматрају чудаком – то значи да си заиста посебан и даровит!

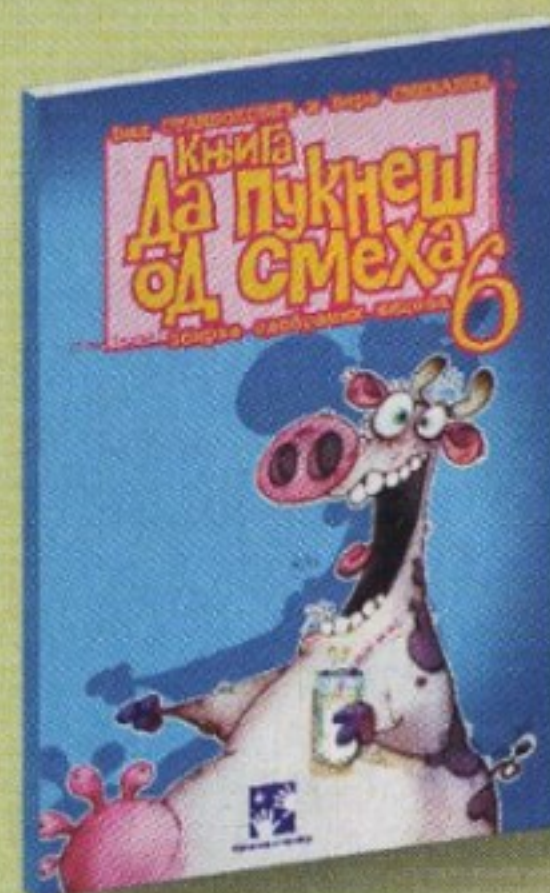
Најчувенији балети и извођачи. Шта се догађа иза кулиса. Велике школе и мале тајне. Књига *Свеш балетша* је богато илустрована енциклопедија о балету, коју с књигама из исте едиције (*Балетским кораком*, *Какав карактер!*, *Шари и нови пријатељи*, *На врхове прстију!*) повезују ликови које ће читаоци коначно упознати захваљујући занимљивим илустрацијама Саре Нот. Ова књига ће све љубитеље балета одушевити, а онима који се двоуме и не знају много о тој уметности помоћи ће да је заволе и можда одлуче да јој се посвете.

Нова књига Јасминке Петровић састоји се од пет духовитих прича у којима јунаке десетогодишњаке муче разне бригае: велике уши, наочаре, љубомора и још много тога, а заједничко им је то што имају потребу да буду прихваћени и омиљени у друштву и породици. Пролазећи кроз различите ситуације, па и авантуре, они успевају да надвладају своје бригае, да науче да буду задовољни собом и својим пријатељима, да буду толерантни, поштују различитости и схвате да је свет леп баш захваљујући разликама. Илустрације Душана Павлића помажу читаоцима да боље разумеју и доживе ситуације кроз које пролазе Катарина, Дарко, Љуба и остали јунаци.

Ова радна свеска на занимљив и поучан начин открива деци грчку и римску митологију и уводи их у свет богова и јунака који се појављују у бројним књижевним и уметничким делима. Организована је у петнаест тема посвећених појединим митолошким јунацима, а сваку тему аутори су обрадили кроз откривање најважнијих прича из античког доба, тумачење слика, елементе опште културе и активности које од читаоца захтевају размишљање, разумевање и изражавање.

Шеста књига вицева!
Као и у претходних пет, и у овој књизи деца ће наћи мноштво вицева који су пропраћени илустрацијама ненадмашног Боба Живковића!

ПУХ - НИ ВЕВЕРИЦА НИ МИШ

Глодари су најраспрострањенији сисари на свету. Једном од подреда припадају и пухови, латински Gliridae. У свом изгледу и начину живота објединили су особине две друге врсте глодара, веверица и мишева. Ова врста ситнијег ноћног глодара има три рода – само један афрички род, Graphirus, европски и азијски. Иако су као врста неомиљени, праве штеточине, пухови код људи не изазивају претеран отпор. Током развоја успели су да од

себи сличних животиња поприме за људски укус само лепше особине.

Баш такве су две најпознатије и најраширеније врсте пуха – мали или риђи пух, *Muscardinus avellanarius*, и обични пух, *Glis glis*.

Мали, риђи, прождрљиви спавач

Мали, риђи пух, познат и под именом лешникар или орашар, становник је целе Европе, од севера Скандинавије до јужних крајева Балкана, и тек нешто већи

од кућног миша. Шта највише воли да једе, открива његово име. Иако му је тело дугачко свега осам центиметара, баш као и реп, а тежак је неколико десетина грама, овај мали створ риђе длаке прави је прождрљивко. Може да поједе велике количине ораха и лешника и то на јединствен начин. Снажним оштрим зубима пух избуши рупу на чврстој љусци и једноставно исиса језгро. Гнездо орашара увек је пуно разних коштуњавих плодова.

А и само гнездо прича је за себе. Лети је то мала, округла настамба исплете-

на од грана ниско у жбуњу, на травњацима или на листопадном дрвету у шуми, где најчешће и живи. Ту миран и шћућурен проводи дан. Тама је његово безбедно окружење. Тада креће у живот и потрагу за храном вратоломно крстарећи с гране на грану.

За зиму мали пух бира другачије станиште – веће и пространије гнездо високо на грани усред црногоричне шуме и од њега прави складиште ораха и лешника. Кад стигну прве хладноће, завуће се у то сигурно, топло склониште, царство хране, легне на бок и савије се у

ЖИВОТ КАО САН

Налик на веверицу

Природа је овом малом глодару и мајка и маћеха: осмомесечни зимски сан га штити од изложености непријатељу али његовом лепом крзну и веома укусном месу људи тешко одолевају

Вратоломна вештина у пењању по крхким гранама.

Незајажљиви халапљивац, пух се слади орасима, лешником, воћем.

крупко, а потом се препусти зимском сну. На северу, тај сан може да потраје и 250 дана. Прича се да пух може тако дубоко да утоне у хибернацију да га је могуће котрљати а да се не пробуди. Једини разлог за његово буђење увек ће бити само празан желудац. Али, биће то у ствари само полусан у коме ће да се придигне и предњим шапама устима принесе орах или лешник, а чим утоли глад, окренуће се можда на други бок и поново заспати.

Наравно, пре зимског сна пар пухова ће да се побрине да обезбеди потомство. На свет ће донети неколико изузетно ситних младунаца слеплених очију који ће од родитеља брзо научити све вештине преживљавања. Међу њима

ће свакако бити и акробатско верање по гранама, чудесни скокови, јуришање и пентрање с главом надоле.

Обични, сивосмеђи прождрљиви спавац

Обичан пух настањује континентални део Европе, као и већа средоземна

Јабука за ручак

Сигурна шетња у окриљу таме

острва попут Сардиније, Корзике, Сицилије, Крита, а у Азији све до Ирана. Мада су орашар и обичан пух сродници, готово и да не личе. Обичан пух може да достигне дужину и до 30 центиметара, реп да премаши 15 центиметара, а тежина да достигне око 200 грама. Крзно му је сивосмеђе, реп веома китњаст. На први поглед, највише

подсећа на веверицу. Али, за разлику од ње, пух дању углавном спава у дупљама дрвећа, а ноћу живи. Из своје дупље излази у сумрак и креће у потрагу за храном коју чине плодови воћа, храста, кестена, букве. Сласно ће појести и каквог миша, птицу или жабу ако успе да их улови. У дупљу се враћа тек у свануће.

Слично својим најближим сродницима, и обичан пух скоро две трећине живота проведе у сну али, за разлику од других, он не спава само зими, него и лети и то током дана. Његов зимски сан траје око седам месеци.

У дупљи коју понекад направи и на земљи, на свет донесе пет до седам голуждраних и слепих младунаца који расту зачуђујуће брзо. Природа је то тако удесила, младунци морају брзо да одрасту и стасају јер су им родитељи у току године будни тек четири месеца.

Животиња налик на веверицу, сјајних црних очију, великих округлих ушију и китњастог репа, која се лако припитомљава и по-

стаје весели кућни љубимац, сврстана је међу угрожене животиње нижег степена. Мали, риђи пух нестаје с тла Старог континента упоредо с крчењем шума, а обичан пух има исувише лепо крзно и веома укусно месо да би измакао људској руци. Тако је од давнина. Слат пуховог меса опевали су још стари Римљани а и даље је на мети сладокусаца.

Пуховима треба дати прилику да опстану међу нама. Само четири месеца годишње ■

С. Делибашић

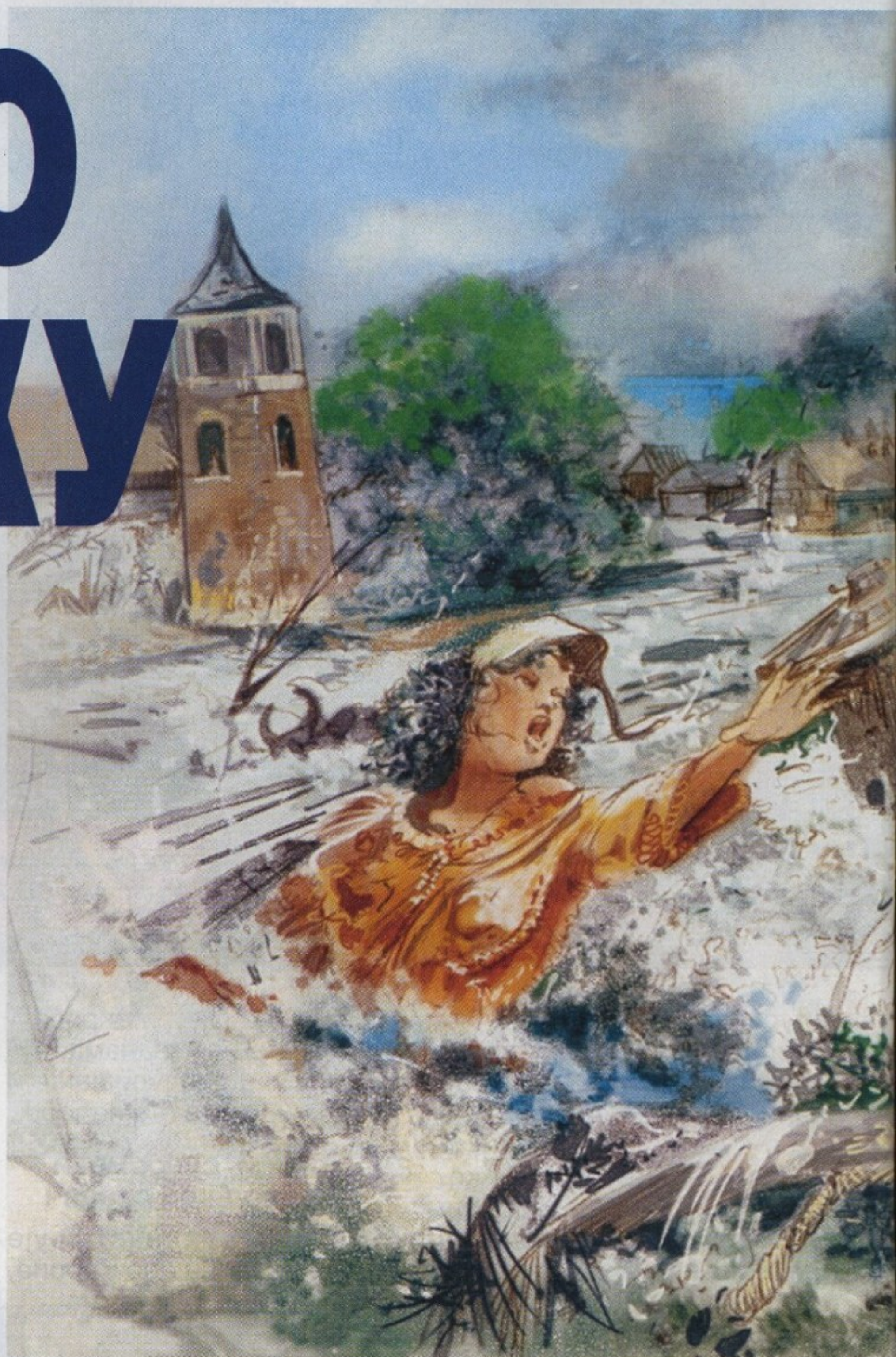
ЦУНАМИ

ЗБРИСАО ЕНГЛЕСКУ

Брод носивости 60 тона, укотвљен у луци Еплдор (Северни Дејвон), одбачен је у оближње мочваре Сомерсета, а шест километара од морске обале живот је изгубила једна жена која, изненађена надлазећом водом, није успела да се попне на спрат своје куће. У најгори природној катастрофи која је икад задесила Уједињено Краљевство страдало је више од две хиљаде људи. У архивама је остало забележено да се догодила изненадна олуја. Међутим, четири века после ове несреће неки научници мисле другачије. Едвард Брајант с аустралијског Универзитета Волонгонг и Сајмон Хаслет, географ с британског Универзитета Бат, сматрају да се догодио

цунами проузрокован земљотресом или подводним одроном негде изван ирских обала.

Био је јануар 1607. године, обичан дан као и сви други: мало ко је приметио благо подрхтавање тла. А онда се, без икаквог упозорења, брдо воде која је продирала кроз Бристолски канал обрушило на 500 квадратних километара земље под усевима, села и куће у југозападној Енглеској. Да је било баш тако сада сведоче необориви геолошки докази: особена ерозија стена у каналу, као и неколико каменчина величине аутомобила чудновато наслаганих једна на другу. Тако нешто могао је да учини само талас висок шест метара, који је надирао брзином од 12 до 18 метара у секунди ■

БАЦАЧ ПЛАМЕНА

Борна кола која су бљувала ватру: био је то потпуни новитет који је на бојно поље изнела Византија, војна суперсила у 5. веку. Недавно је ово оружје реконструисано и изложено у тврђави Рокаскалења у Италији. Ђовани Тодаро, један од стручњака за старо оружје који је радио на „васкрсавању“ ове старе машине, каже: „Дуго смо проучавали стара документа да бисмо направили верну копију која може да ради. Јер, није било много записа о овој справи, а при том је све у вези с њом било обавијено велом војне тајне.”

Кола су била направљена од дрвета, бронзе и дебеле коже, на њима се налазио један резервоар, ручна пумпа, неколико цеви и један упаљач. Кад би систем прорадио, бацао би такозвану грчку ватру на 20-30 метара удаљености. На бази угљоводоника правила се запаљива маса коју вода није могла да угаси (сирће и урин су могли). Иако се доскора мислило да је ово оружје коришћено само на бродовима, то није тачно: употребљавано је и на тврђавама или при нападу на њих ■

Ново као старо:
реконструкција
бацача ватре

КОЈИ ЈЕ

АТИНСКИ СНАГАТОРИ

Кад би Атињани античке Грчке данас могли да учествују на олимпијским такмичењима, однели би све медаље. То је закључак изведен након огледа који су извели историчари Хари Роситер и Борис Ранков с Универзитета у Лидсу (Велика

Британија). Они су направили типичну грчку галију с три реда весала из 4. века пре наше ере и окупили групу младих и здравих веслача. Грчки историчари Херодот, Ксенофант и Туцидид написали су да су ови бродови могли да плове брзином од 7 до 8 чворова (13-15 km/h) и то по 16 сати и дуже без прекида, али је новоокупљени тим

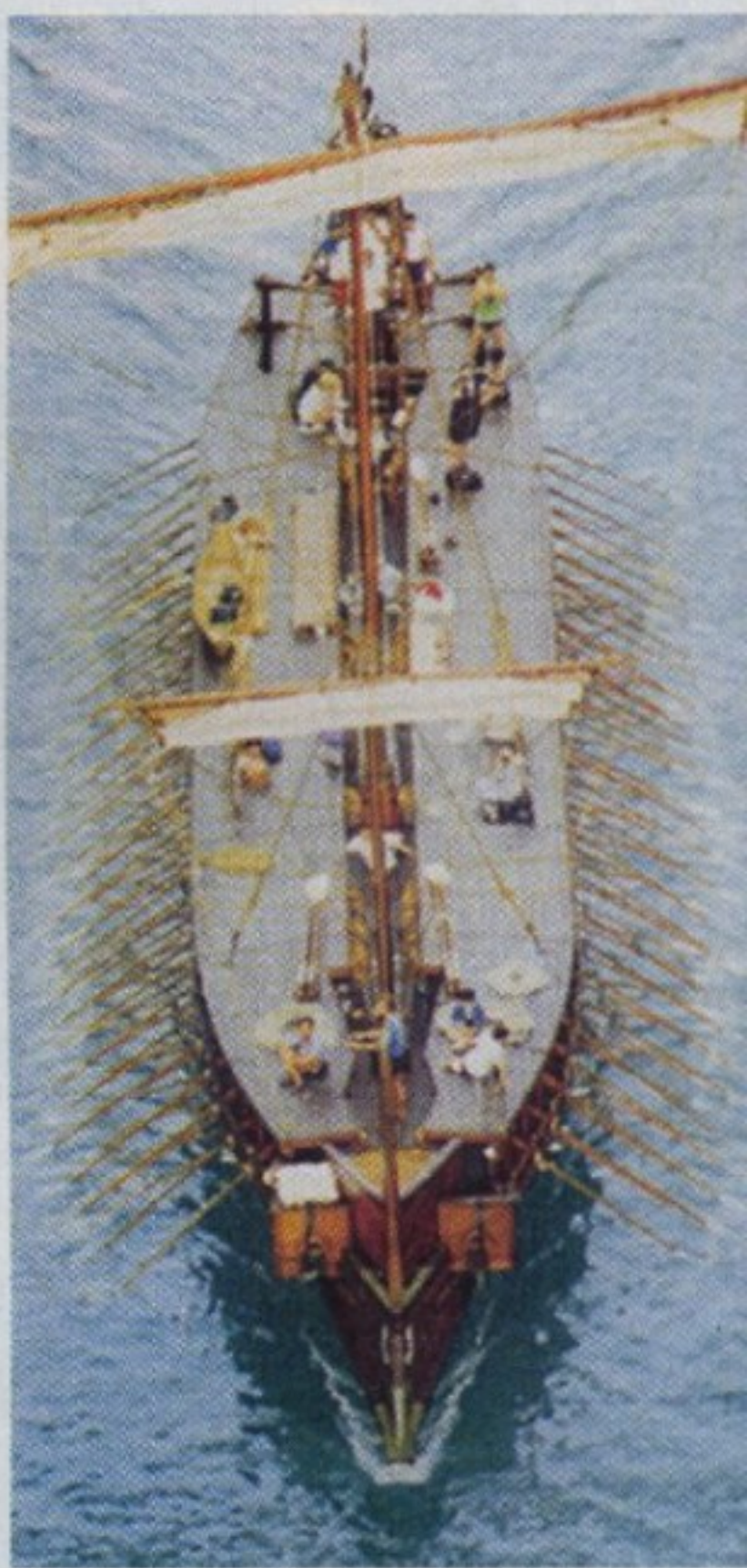
успевао да на већу раздаљину оствари једва пет чворова на сат. Мерећи утрошак енергије и

метаболизам данашњих снагатора, утврђено је да су веслали најбоље што су могли: иако добро тренирани, тих пет чворова на сат било је највише што су могли да пруже. Изгледа да некада давно уопште није било тешко наћи снажне мушкарце изузетних физичких особина. Јер, у доба највећег успона, атинска флота имала је 200 оваквих галија, а на свакој је веслало 170 веслача ■

Овако је изгледао ратни брод у 4. веку пре наше ере.

Детаљ с једног рељефа: веслачи на галији.

Реконструкција катаклизме коју је направио цунами у Бристолском каналу 1607. године: погинуло је две хиљаде људи.

ПУТЕВИ ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ

Понекад се и учени људи забављају, али опет све зарад науке. На Универзитету у Колораду (САД) они су софтвер једне видео-игрице употребили да би нашли путеве које су пре две хиљаде година користили народи из области Аренал у Костарики.

Наиме, пре неколико година један Насин сателит уочио је некакве непрекинуте трагове скривене густим планинским растињем. Били су то усеци у земљи дубоки и до три метра, створени сталним људским кретањем које је утабало земљу. Научници су потом пожелели да сазнају нешто више и о људима који су ту живели, а који су изузетно поштовали своје покојнике. Правили су гозбе и светковине по гробљима прилично удаљеним од села, а до њих су долазили управо овим стазама, од којих је једна учртана на сателитском снимку ■

Ево како је радио: стављајући у погон пумпу (1) запаљива течност се црпи из резервоара (2) и сабијала у посуду (3). Потом је пролазила кроз цеви и црево од коже (4). Посебан упаљач (5) палио би течност која је избацивала пламен у виду грчке ватре.

ЦЕПНА БИБЛИОТЕКА

Читање новина, прегледање курсних листа или стања на берзи, забелешке за састанак управног одбора... Све то наћи ће се на малом савитљивом електронском уређају. Електронска књига појавиће се на тржишту захваљујући

проналаску савитљивих електронских кола која могу да се смотају, а која се затим повезују за дисплеј без опасности да ће се поломити. Измислило их је холандско предузеће „Полимер вижн“ ■

САМО ШТО НИЈЕ...

Кажу да ће се на нашим писаћим столовима већ око 2010. године појавити тако револуционарни предмети да ће „у пензију“ послати све оне ситнице за које смо мислили да их се никад нећемо одрећи: на пример, хефталнице за припајање докумената.

Осим новог канцеларијског прибора стижу и сигурносни системи који ће моћи да нас препознају, па мобилни телефони који ће радити као приватне секретарице, препозна-

Савремена технологија стиже у наше радне просторе широм отварајући врата.

Бежични писаћи столови, прозори – монитори, видео-телефонирање у три димензије... наговештавају да ћемо штедети и на простору и на времену

јући наше потребе и заказујући за нас састанке...

Но, главне промене на послу нису везане само за „алат-

ке“ с којима радимо, већ још више за услове рада запослених који ће бити пријатнији него раније. Састанци ће се одр-

жавати помоћу видео-система у три димензије, па ће макар за чуло вида све изгледати стварније: слика наших колега из друге зграде, града или земље пројектоваће се на раван екран превучен електроодбијајућим материјалом који ће пројекцију чинити тродимензионалном. Неопходна технологија већ је готово спремна, а све с циљем да се тимски ради без велике потребе за мењањем места рада ■

З. М.

СВЕМОГУЋЕ НАЛИВПЕРО

Следећи пословни задатак немачког произвођача „Штедлера“ је прављење „паметног мастила“ које се хемијски прилагођава било каквој површини. У овом предузећу већ су измислили оловку која може да пише по готово свим материјалима, али ће мастило будућности бити далеко боље. Моћи ће да се мења да би на молекуларном нивоу створило најбоље везе с површином по којој се пише. На пример, кад се додирне хартија, мастило никако неће стварати мрље ■

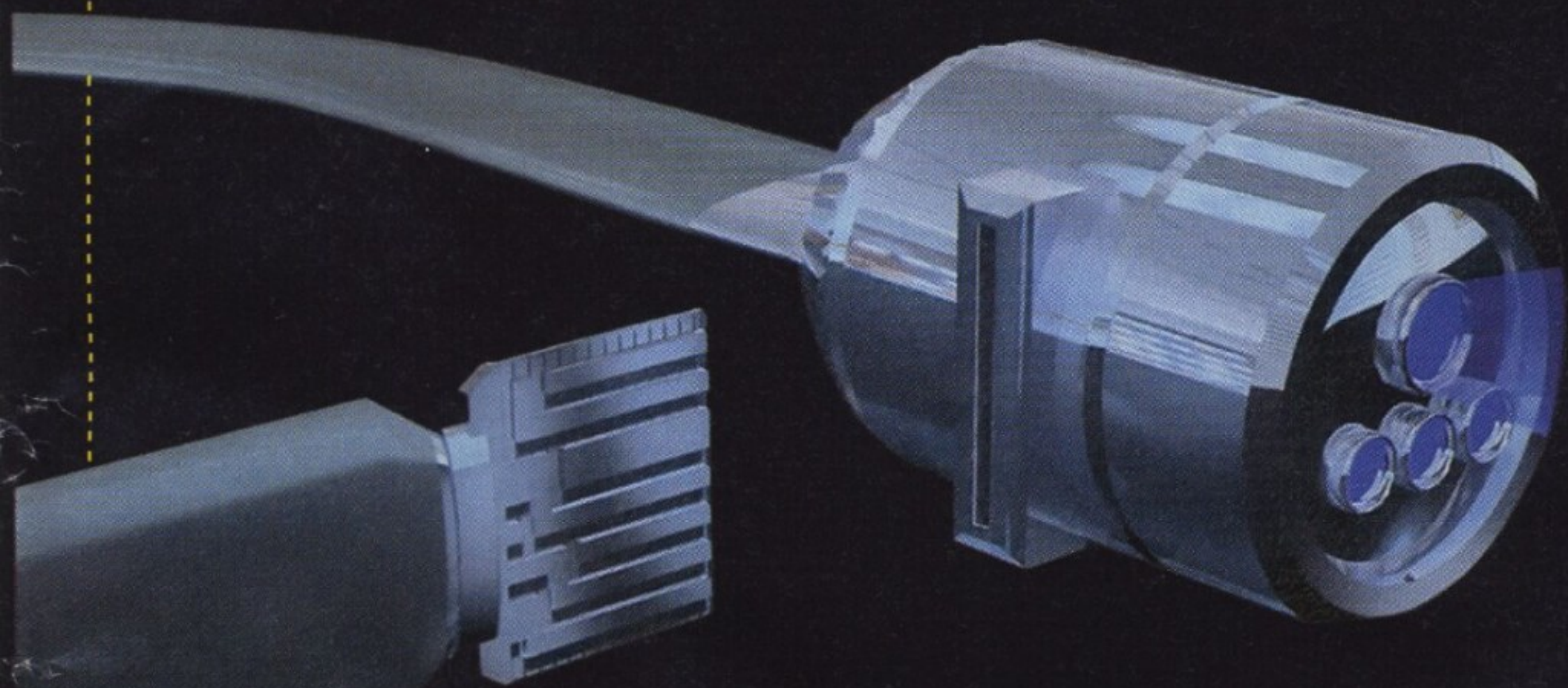
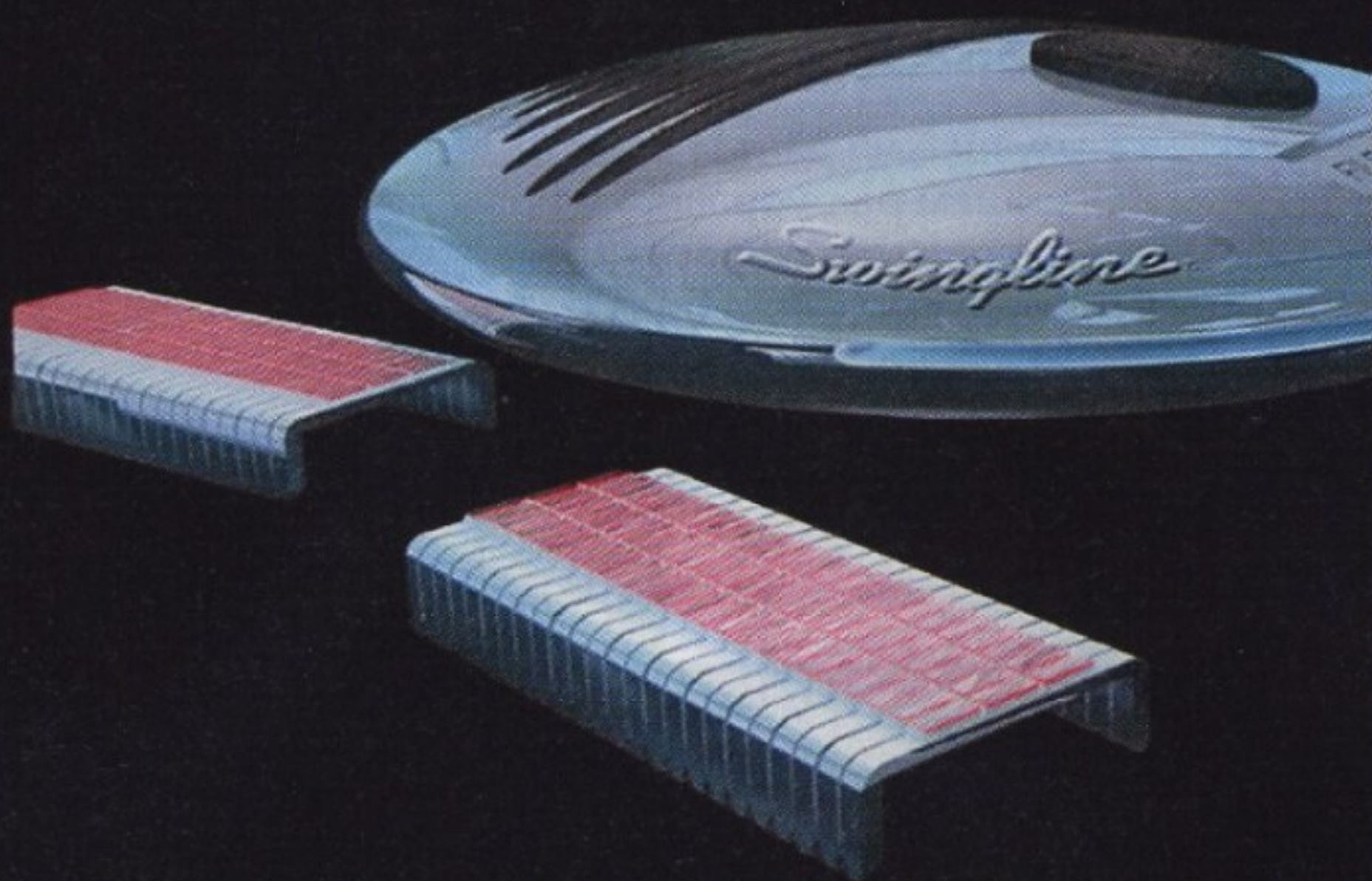
НАПАЈАЊЕ БЕЗ КАБЛОВА

Сигурно бисмо сви одахнули да се ослободимо бројних каблова и разводника који нам се гомилају испод писаћег стола и око кућних уређаја. Срећом, бежична технологија постаје све сигурнија, тако да ће ускоро за укључивање уређаја бити довољна једна трака. „Пауер стрип“ долази из америчког предузећа „Пауеркост“, а енергију преноси у виду радио-таласа. Ова трака уједно ће показивати и који од наших уређаја треба да се напуни а који још може да ради ■

РАДИО-АЛАРМ ЗА ЗАБОРАВНЕ

Неуреднима и заборавнима ускоро ће сванути. Дакле, они што стално губе документа и ствари или никад не могу да их нађу чак ни кад су им испред носа, моћи ће најважније предмете да обележе једном врстом електронске етикете која ради на радио-таласе, захваљујући примени RFID технологије (Radio frequency identification), све мањих и јефтинијих уређаја који ће се на крају претворити у ситне металне плочице ■

ПАСВОРД У ВИДУ ОСМЕХА

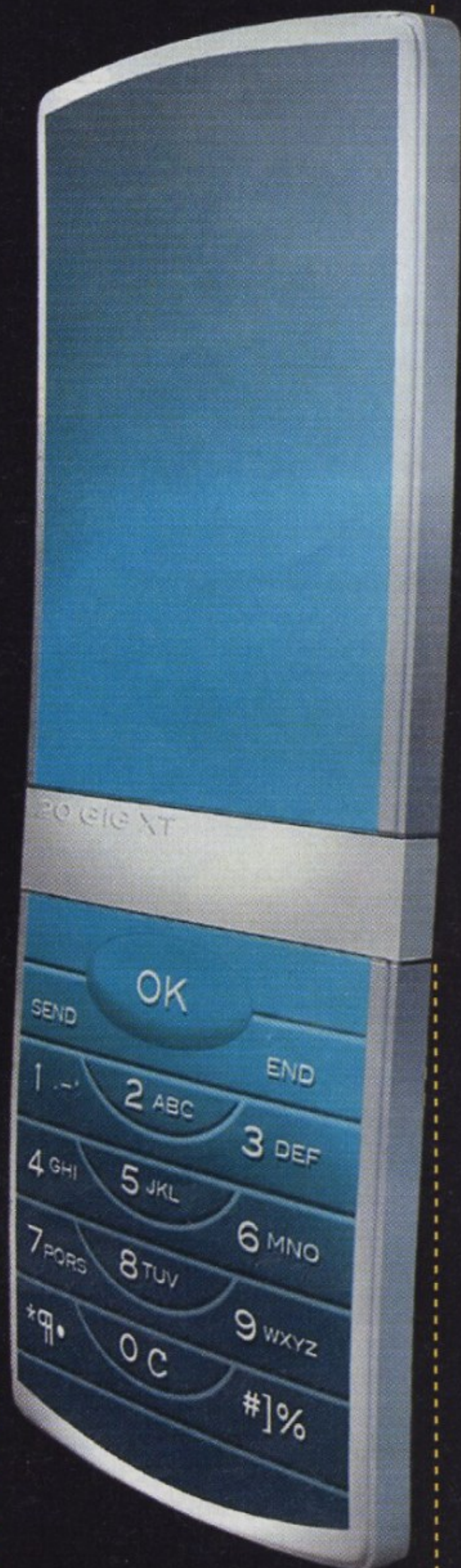
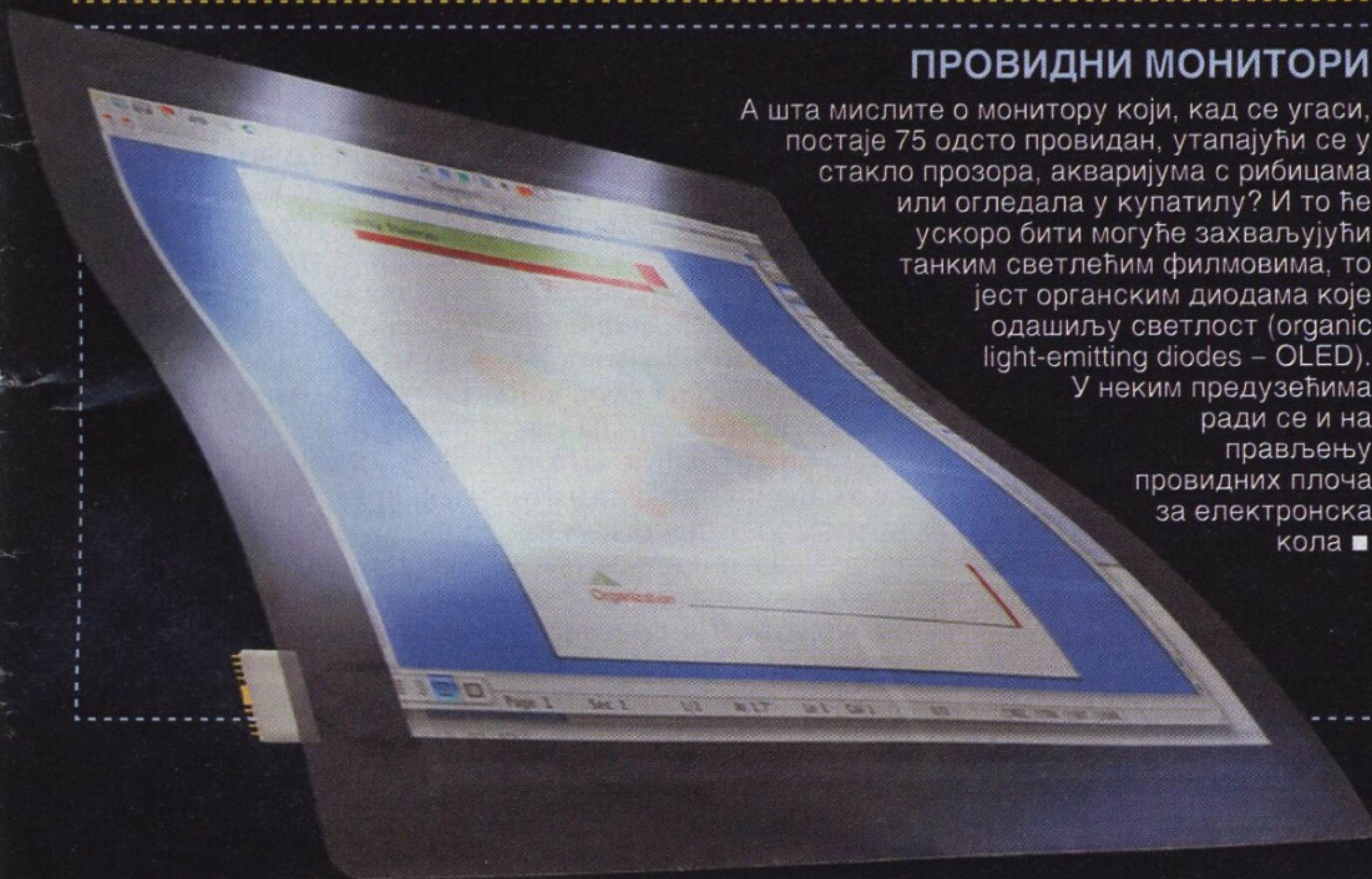
Заборавили сте шифру која отвара ваше фајлове у рачунару или изгубили кључ од канцеларије? Ускоро ће и ово бити превазиђено. Да бисте отворили све оно што иначе пажљиво закључавате, биће довољно да лицем станете

те пред једну камеру која ће ваше црте упоредити с онима које има упамћене. У току је прављење система који ће бити у стању да препозна делове нашег тела који су најмање подложни променама, а то су кости ■

ПРОВИДНИ МОНИТОРИ

А шта мислите о монитору који, кад се угаси, постаје 75 одсто провидан, утапајући се у стакло прозора, акваријума с рибицама или огледала у купатилу? И то ће ускоро бити могуће захваљујући танким светлећим филмовима, то јест органским диодама које одашиљу светлост (organic light-emitting diodes – OLED).

У неким предузећима ради се и на прављењу провидних плоча за електронска кола ■

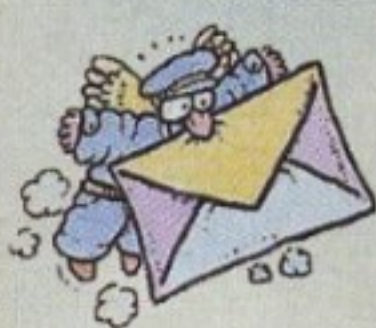

МОБИЛНИ ТЕЛЕФОНИ КАО СЕКРЕТАРИЦЕ

Наш омиљени телефончић ускоро ће моћи да прави белешке и реагује на неке речи, као што је на пример „састанак“, да би нас после у правом тренутку подсетио на њега. Он ће моћи да реагује не само на глас власника, већ и на његове покрете, па ако се нађе у џепу неког другог (можда лопова), „осетиће“ другачији корак и укључити аларм ■

ШТА СЛУШАЈУ БИЉКЕ?

Одрастао сам уз „Политикин Забавник“ и веома га ценим као пријатеља и учитеља. У једном од бројева, који сам нажалост пропустио, писали сте о утицају музике на раст и живот биљака. Тренутно пишем рад управо о утицају звука и ултразвука на раст и развој биљака. Свака ваша смерница била би ми веома корисна. Хвала најлепше!

ЛАЗАР
petnichar@gmail.com

зика слуша! Између осталих, утицајем музике и звука на људску душу бави се и музикотерапија, скуп техника које користе звук и музику да би се болест утврдила, лечила или спречила. Међутим, неки истраживачи показали су да музика не делује само на жива бића. Јапански научник Масару Емото бавио се утицајем звука, а посебно музике, на воду, односно кристале воде. О томе је објавио књигу која би сва-

ДАЛЕКО ЈЕ УШЋЕ

Занима ме колико су поједини подунавски градови, до којих могу да плове бродови, удаљени од ушћа реке на чијим обалама се налазе.

СТЕВАН
Инђија

Дунав, после Волге највећа европска река, раније је био плован до града Регенсбурга – 2379,6 km, а после завршетка изградње канала Рајна-Мајна-Дунав до Келхајма – 2411 km од ушћа Дунава у Црно море, код града Сулине. Остали градови на Дунаву удаљени су од Сулине приближно: Пасау – 2226, Линц – 2135, Беч – 1929, Братислава – 1868, Естергом – 1718, Будимпешта – 1647, Мохач – 1447, Бездан – 1425, Вуковар – 1333, Нови Сад – 1255, Земун – 1173, Београд – 1170, Смедерево – 1116, Велико Градиште – 1059, Доњи Милановац – 991, Оршава – 954, Кладово – 935, Турн-Северин – 931, Прахово – 861, Видин – 790, Свиштов – 554, Силистрија – 375, Чернавода – 300, Браила – 170, Рени – 127, Тулча – 71 километар ■

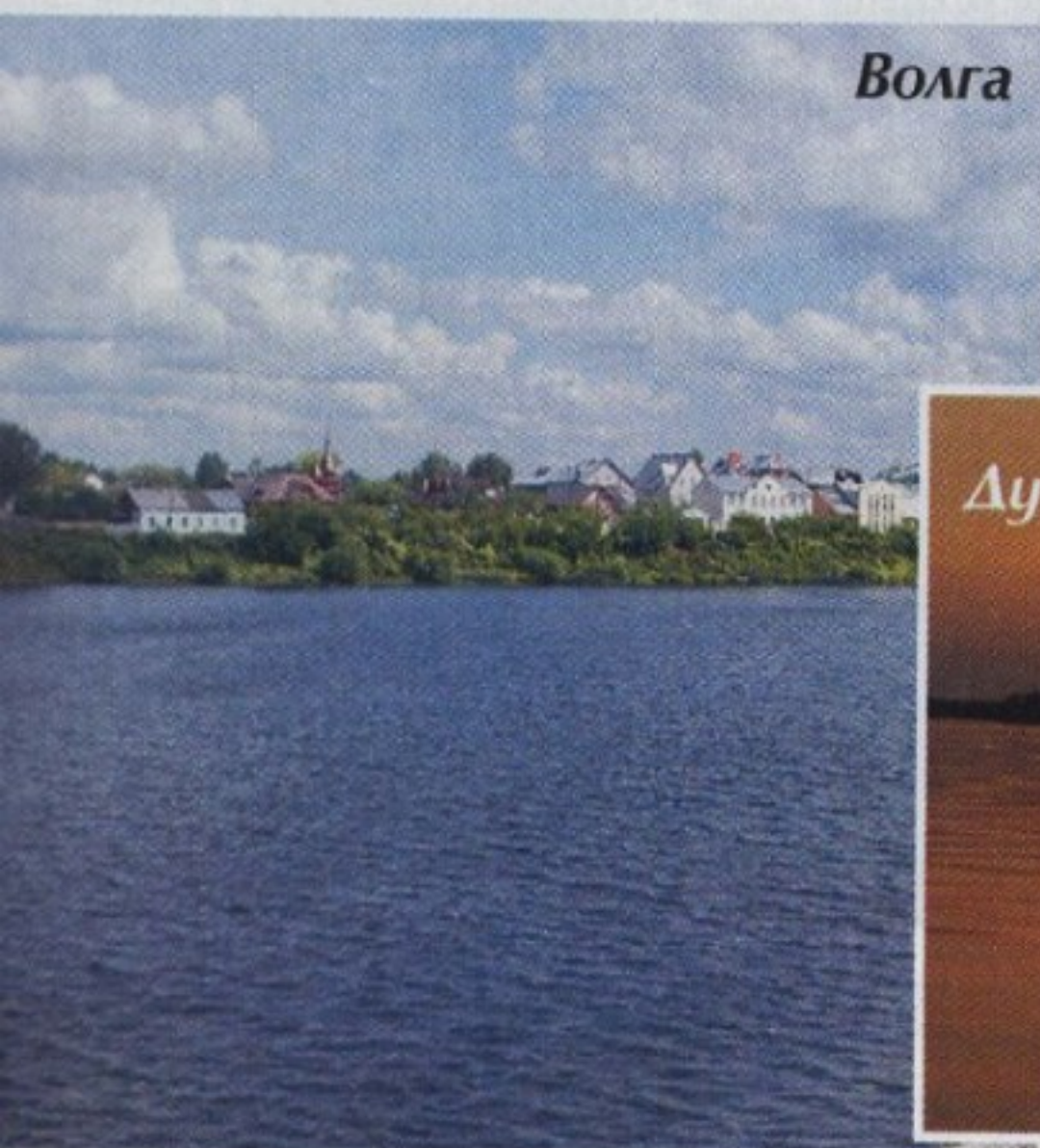
Утицаји музике на живи свет многобројни су и, по свој прилици, веома дубоки, а свакако још недовољно истражени. Аргентински писац Хорхе Луис Борхес истицао је да једино у музици можемо наћи смисао за све ствари. Лудвик ван Бетовен је написао да је музика посредник између духовног и чулног живота...

У сваком случају, јасно је да живи свет, посебно људи, осећа музику и да то утиче на само на слух, већ и на ум, што значи – на све. Стога не изненађује што су се од давних времена и филозофи и научници и уметници бавили проучавањем утицаја музике на свет у коме живимо. Кинески филозоф Конфуције сматрао је да се према музици може закључити и каква је држава у којој се одређена му-

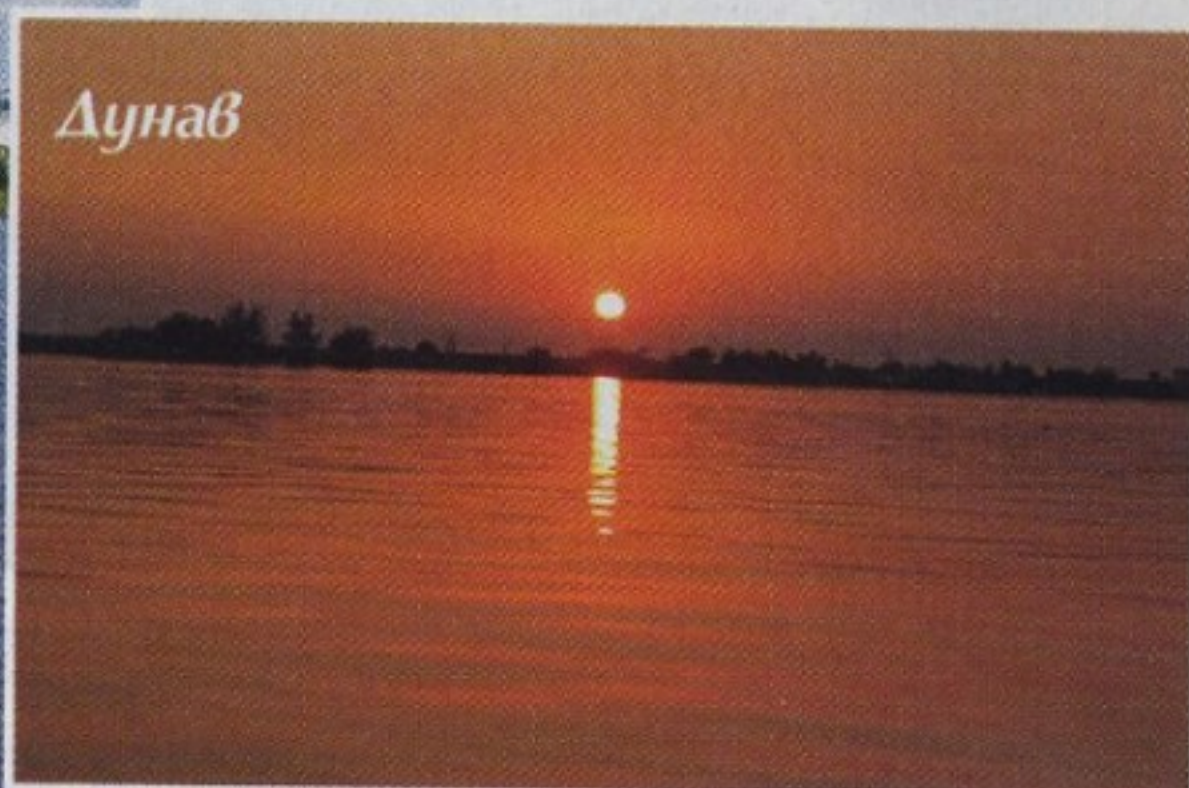
како била занимљива за твој рад. Назив књиге је „Water Crystal Healing: Music and Images to Restore Your Well Being“ (Atria Books, 2006).

Поводом 250. годишњице рођења Волфганга Амадеуса Моцарта (1756–1791) објављен је читав низ научних радова о утицају његове музике на жива бића. Закључено је да она непосредније од дела других композитора утиче на људе и биљке, јер је Моцарт писао брзо и лако, без нарочитих исправки, такорећи „из главе“.

Професор Дороти Ритлек, предавач на Женском колеџу у Колораду (САД), истраживала је својевремено утицај звука и музике на раст биљака. Извела је велики број опита о чему можеш да прочиташ и на страницама Интернета. Разврставала је биљке у

Волга

Дунав

различите просторије и „подвргавала“ их утицају звука и музике. Увидела је да можемо и да их убијемо уколико их изложимо само једном непрекидном тону. За то је потребно мање од две недеље! Други оглед био је везан за различите музичке жанрове. Појединим биљкама професорка Рителек пуштала је рокенрол, а другима тиху инструменталну музику. Биљке које су слушале рокенрол развијале су се лошије од оних које су слушале тиху музику. Да ли је то било због бубњева и баса? Дорот Рителек одлучила је да саксије с биљкама стави у три просторије: у првој је пуштала изворну индијску музику (ситар и таблу), у другој Бахову музику за оргуље, а у трећој музику „Лед Цепелин“ и Џимија Хендрикса. Догодило се нешто занимљиво: биљке су се у прве две собе извијале ка звучницима. Дакле, „допали“ су им се индијски стари инструменти и оргуље, док су се одмицале од „Лед Цепелина“! Каснија истраживања показала су да на раст биљака добро утиче и џез, да презиру атоналну музику, Шенберга и Веберна...

За крај једна прича која нема везе с биљкама, али се тиче утицаја музике на људе. Британски краљ Џорџ I (1660–1727) имао је невоља с памћењем. Владање земљом за њега је био више него исцрпљујући посао, узрок бесаних ноћи и нервирања... Док је читао Библију, његову пажњу привукла је прича о Саулу који је баш као он био опхрван бригаама... Краљ је уочио да је Саул превазишао све невоље тако што је слушао музику. Неку посебну врсту музике... Имајући то у виду, обратио се свом дворском композитору који је, игром случаја, био Георг Фридрих Хендл. Наложиво му је да напише музику која би му помогла да се смири и побољша памћење, музику која би на њега деловала као што је некада давно музика помогла Саулу. Тако је, према легенди, 1717. године настала чувена „Музика на води“ ■

ЛЕПЕ КАО БОГИЊЕ

Занима ме да ли постоје сирене и како оне изгледају.

**МИНА
МИТРОВИЋ**
из Параћина

Сирене су морска бића с људском главом и телом и перајем као код рибе или делфина. И све имају једну заједничку особину

– изузетну, неопевану лепоту. У ретким тренуцима досаде, оне пливају поред бродова који пролазе и својим умиљатим гласовима ометају посаду, терајући морнаре да скоче с палубе или да направе неке сличне лудорије. Каткад, кад су боље расположене, излазе на површину и играју се, или спасавају давленике и воде их у своја подземна краљевства. Али, више од мора или игре воле да се повуку на неки забачени и мирни део морске обале где, седећи на камену, маштају о дивним и племенитим морнарима који би им украли, па сломили срца. Да, оне чине све то и много више, али само у нашој машти. А у њу су упловиле одавно. Прва позната

прича о морској сирени појавила се у Асирији пре готово три хиљаде година. Атаргатис је била богиња која је волела обичног пастира и убила га јачином своје љубави. После краће болести, очајна и сломљена, Атаргатис је схватила да јој

преостаје само једна ствар. Одлучила је да постане риба и бацила се у море. Међутим, како море није било у стању да прикрије њену божанску лепоту, претворило је богињу у сирену, пола рибу, пола жену ■

„НЕУРЕЂЕН“ МЕТЕОРИТ

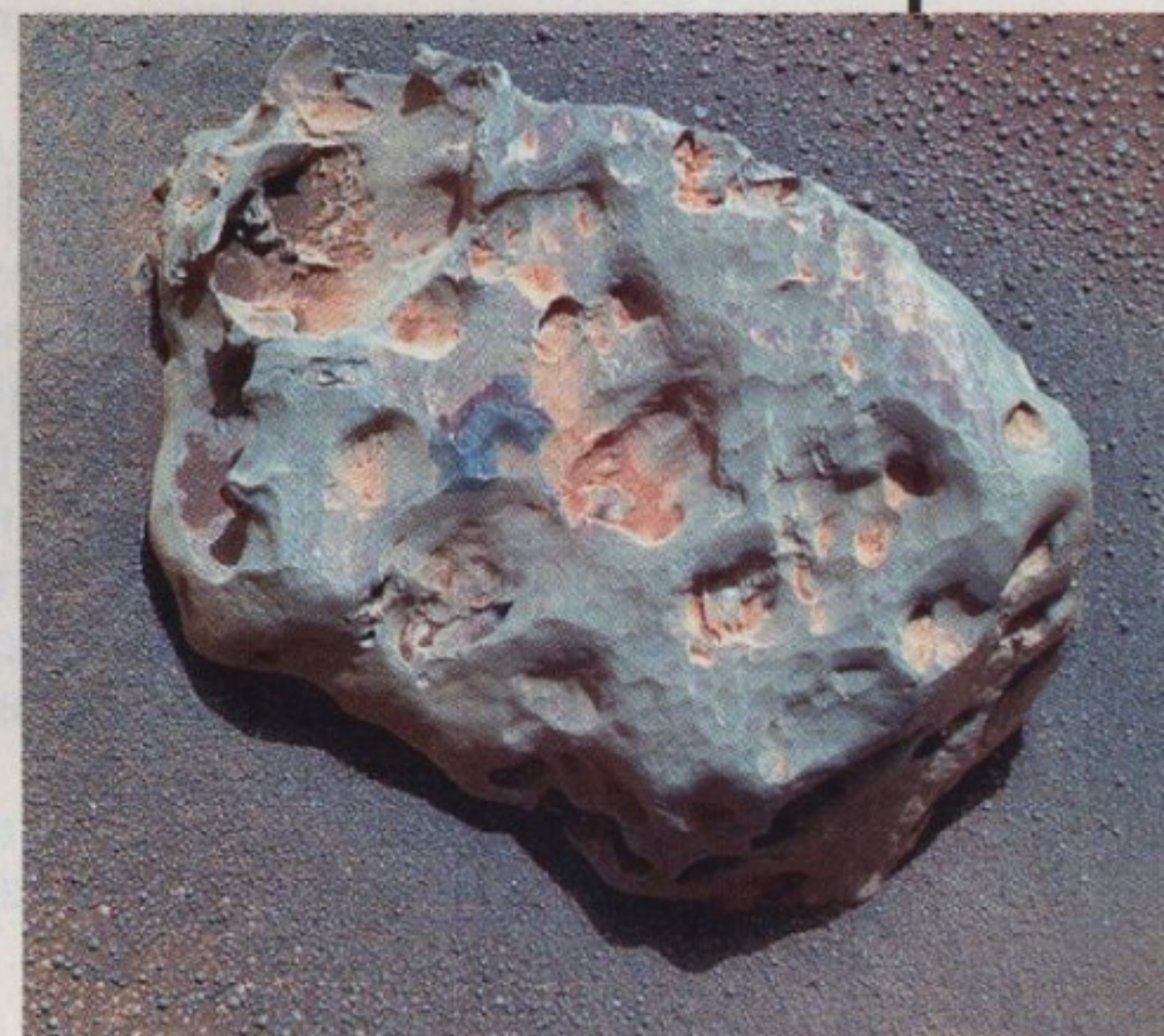
Занима ме шта је атаксит.

**ЖАРКО
Барајево**

Атаксит је посебна врста метеорита. Пошто се метеорити по саставу и грађи веома разликују, предложено је много разних класификација. Мада постоји више подтипова, три главна типа су: гвоздени, гвоздено-камени и камени метеорити. Гвоздени метеорити или сидерити, у зависности од кристалне грађе, која одговара геометријским фигурама

октаедру и хексаедру, деле се на октаедрите и хексаедрите. Ако у гвозденом метеориту нема кристалне грађе, он се зове атаксит, што на грчком значи неуређен ■

КЛЕОПАТРА БИЛА МАКЕДОНКА?

Поштовани „Забавниче“,

У последњем „Забавнику“, број 2991, од 5. 6. 2009. године у рубрици „Јесте ли већ чули да...“ објавили сте следеће: „Клеопатра била Гркиња“.

Историјски подаци говоре да је Клеопатра била Македонка, па вам стога наводим следеће податке:

Клеопатра VII је кћи Птолемеја XII из династије Птолемеја. Први владар из ове династије је Птолемиј Лагов (познат и као Птолемиј I Сотер). Он је рођен 367 година пре Христа. Гувернер Египта и Либије је од 323. године, а од 305. до 284. године пре Христа владао је као краљ. У енциклопедији Microsoft Encarta (USA, 1998; наслов *Ptolemaic Dynasty*, поднаслов *Ptolemy I*) стоји: „Птолемиј I... је био оснивач династије Птолемеји. Син Лага и Македонац по роду, Птолемиј је био генерал у армији Александра Великог...“

Македонско етничко порекло Птолемеја потенцира и најпознатији антички јеврејски историчар Јосип Флавиј. Краљеве из династије Птолемеја он именује као „Македонци“, *Against Apion*... II, 5).

И ранохришћански писац Иринеј пише о македонском пореклу Птолемеја. Део његовог дела преноси ранохришћански историчар Еузебиј од Цезареја: „Прије него што ће Римљани успоставити своју империју, у доба кад Македонци још увек држе Азију, Птолемиј, Лагов син, пожелео је да библиотеку, коју је он изградио у Александрији, обогати вредним књигама...“

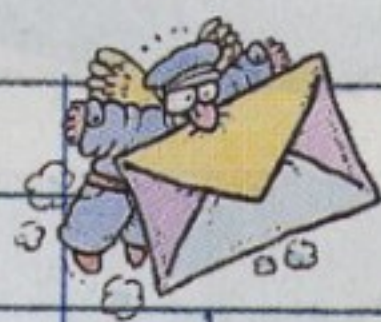
Антички грчки историчар Плутарх у биографији Марка Антонија са усхићењем пише о Клеопатри. Он наводи да је говорила пуно језика, и индиректно спомиње да је њен матерњи језик био македонски. Плутарх пише: „Било је право задовољство слушати звук њеног гласа којим је, као каквим инструментом са пуно жица, прелазила са једног језика на други, тако што је само са малим бројем варварских народа разговарала уз помоћ преводиоца, док је са већим бројем директно разговарала. То су били: Египћани, Троглоиди, Јевреји, Арапи, Сиријци, Меди, Партијци и многи други, чије је језике научила. То је било зачуђујуће и зато што је већина њених предака једва са муком научила египатски језик, а неки од њих прилично су запоставили и македонски језик.“ (*Antony* by Plutarch, Translated by John Dryden).

Ово веома значајно Плутархово казивање нам говори да је матерњи језик Птолемејида био македонски језик!

Надам се да ћете бар део овога што вам шаљем објавити да бисте исправили наведену грешку!

Пуно поздрава

Велимир Влаисављевић

Dragi Zabavniče,

Ja se zovem Anarija i pravim Film sa svoja dva druga. Ja sam Vrazred 10 a ni sv III, V, VII. Mi imamo da objavimo nešto bitno zato molimo vas da ovo pismo stavite na što bolje mesto. Ako neko misli da može da glumi ili da bude:

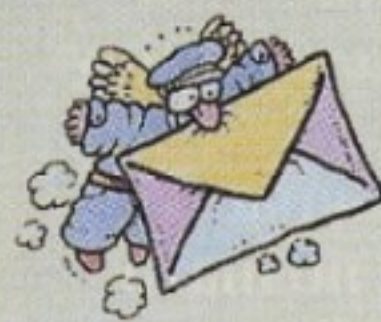
1. Rathika
2. Neko micko biće } negativni likovi
3. Rathika - pozitivnog
4. Shimatelj
5. Pomoćnik scenografu

Ti nešto drugo. Više informacija na: 063 183 5152

Ako želite da se prijavite pokušajte na E-mail: Gerpetto_igralista@yahoo.com. Znam da zvuči čudno ali to je zbog posla mog Tete.

Takođe ako nemate PS-kompjuter možete poštom poslati odgovor na Prespanska 11000 Beograd

СВЕ ЈЕ ПОЧЕЛО ОД МАРИЈЕ ЛИ

Молим вас да ми одговорите зашто се полицијска кола називају „марица“. МИТА Ириг

Према неким теоретичарима, реч „марица“ потиче од слободног превода народног назива за полицијска кола у САД „црна Марија“ (Black Maria). Тај назив је у Америци настао по бостонској цркви, снажној Марији Ли, власници морнарске крчме, која је полицији често помагала да пијанце унесу у полицијска кола ■

ЗАБАВНИКОВЕ ЛОГИЧКЕ ЗАГОНЕТКЕ

РЕШЕЊА

1. НАЋИТЕ БРОЈ!

У сваком квадрату збир бројева на једној дијагонали једнак је збиру бројева на другој, те је ? = 7 ■

2. КОЈИ БРОЈ НЕДОСТАЈЕ?

Ако саберете све бројеве у сваком квадрату, добићете 25, 50, 75, те је његов следећи члан 100, па је ? = 25 ■

3. ПРЕЦРТАЈТЕ!

Збир цифара сваког броја је 11 сем код броја 372 ■

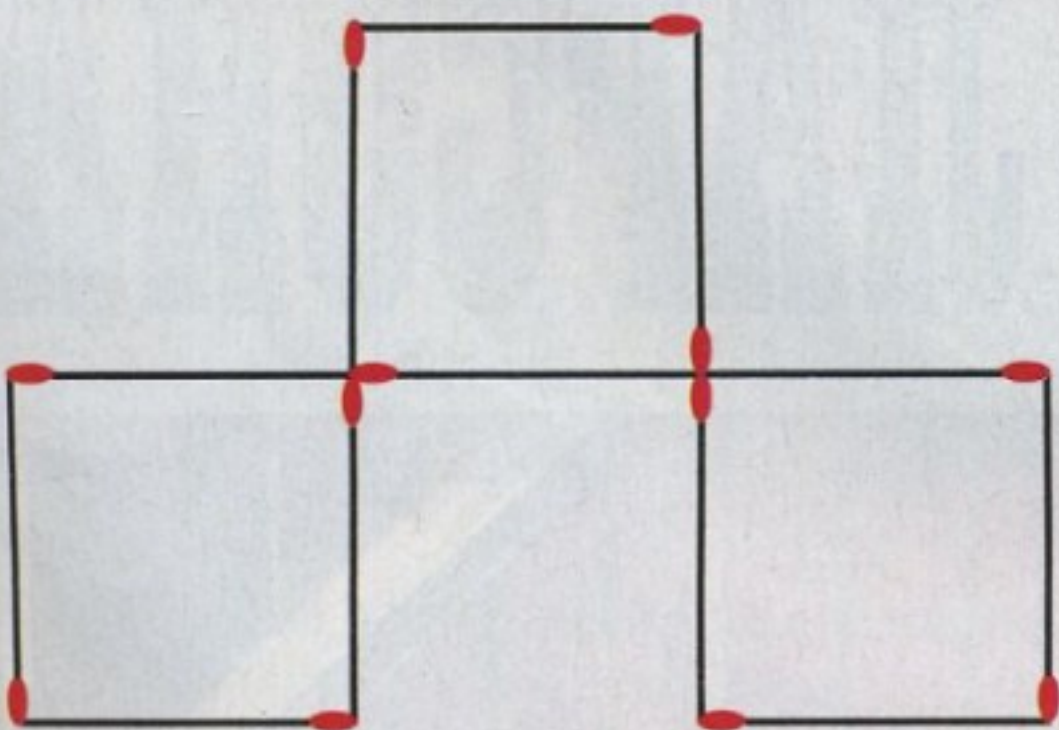
4. УПОТПУНИТЕ НИЗ!

Почевши од броја 2, члановима низа наизменично или додајемо 3 или их множимо са 3, те је ? = 54 ■

5. ИСТО НАЧЕЛО

Разлика горњег левог и доњег десног броја двоструко је већа од разлике горњег десног и доњег левог броја, те је A = 15, B = 26 ■

6. ТРИ КВАДРАТА

7. КРУГ

У првом обилажењу биће прецртано 7 бројева (највећи је 91), у другом бришемо 6, 21, ..., 96 (поново 7). У следећем прецртавању прецртавамо 11, 26, ..., 86 – укупно 6 бројева. Следећи број који треба прецртати је број 1, а он је већ прецртан. Према томе, прецртаћете $7 + 7 + 6 = 20$ бројева, осталих 80 нећете моћи прецртати ■

8. ШЕРЕТ ТОЗА

Просто, овце не могу да причају ■

9. МЕСТА НА МОРУ

Улцињ је посетило 35 ученика, Бар 27, а Будву 31 ■

10. ЛЕТОВАЊЕ

Било је 26 девојчица и 33 дечака ■

11. ОРАСИ

Такву поделу није могуће извршити јер, кад сваки од 25 дечака добије непаран број ораха, онда је и укупан број ораха који се код њих налази непаран ■

12. ТРАМВАЈИ

Трамваји ће поново бити на раскрсници после 420 минута ($НЗС(35, 60, 20) = 420$) ■

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

79

ПОЛИТИКИН забавник / главни и одговорни уредник Зефирино Граси. - Тир. изд. - Год. 1, бр. 1 (28. фебруар 1939)-год. 3, бр. 220 (4. април 1941); год. 14, бр. 1 (5. јануар 1952)-... - Београд : Политика Магазини, 1939-1941; 1952- (Београд : Политика АД). - 30 cm

Недељно
ISSN 0032-339X = Политикин забавник
(ћирилично изд.)
COBISS.SR-ID 16193794

РЕШЕЊА

МОЗАИЧКА УКРШТЕНИЦА

Хоровођа, з, и, окосница, Ла Тоја, див, ар, н, мане, Ристана, кд, истапати, е, ступак, кан, водире, сто, отерати, ос, ненаданост, клиња, ице, Осака, ст, од, Пикси, а, Тео ■

АНАГРАМ

Коста бртва

ХАОС УКРШТЕНИЦА

Психоза, отварач, Макс Еве, оро, лињ, рива, де, Амијан, ноћ, лоа, цс, маст, Атланта ■

ИСПУЊАЉКА

Флаута, гитара (Фигаро, лаикат, Артуро, ураган, Тирана, апарат) ■

ФОТО-ОСМОСМЕРКА

Рис (веверица, гепард, зебра, јеж, коала, коза, крава, куна, лемур, леопард, магарац, морж, нилски коњ, носорог, овца, орангутан, павијан, панда, пацов, пума, ракун, срна, фока, шакал) ■

С. Б.

NOVO! NOVO!

Najbrži Internet

042-420-421

korisničko ime:

zabavnik

šifra:

zabavnik

Facebook, Google,
Youtube, cekaju na vas!

placanje preko telefonskog racuna,
cene od SAMO 1.5 din po minuti!

ствар по закону обавезно означавање имена

ПОЛИТИКИН

БРОЈ 2994

ЗАБАВНИК

YU ISSN 0032-339X

Први број „Политикиног Забавника“
изашао је 28. фебруара 1939. године

Издаје и штампа ПОЛИТИКА АД
Цетињска 1, 11001 Београд

За издавача:
Милорад Гушавац
Генерални директор

Главни и одговорни уредник
Зефирино Граси

Заменик Главног и одговорног уредника
Петар Милатовић

Графички уредник Горан Војиновић

Редакција Слободанка Делибашић
Јасна Лукић
Мирјана Огњановић
Јова Радовановић
Весна Ракић
Весна Софреновић

Техничка редакција Бранислав Вукомановић
Зорана Грујић
Зорица Милошевић
Јелена Попадић
Митра Тиљев
Милован Зоре

Редакција ПОЛИТИКИН
ЗАБАВНИК
Цетињска 1/II
11001 Београд

Секретаријат 330-1452; 330-1456
Техничка редакција 330-1454
Претплата 330-1638; 330-1640; 330-1633
Огласни сектор 330-1186; 330-1426
Телефакс 011/337-3319

Рукописи, фотографије и цртежи се не враћају.

ПРЕТПЛАТА ЗА НАШУ ЗЕМЉУ:

1 месец (4 броја) 355,00 дин.
3 месеца (12 бројева) 1.065,00 дин.
6 месеци (26 бројева) 2.305,00 дин.
12 месеци (52 броја) 4.610,00 дин.
Текући рачун код Комерцијалне банке
АД Београд: 205-16454-02

Претплату слати уз обавезну назнаку:
ПРЕТПЛАТА НА ЛИСТ
„ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“.

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО:

Полугодишња/возом: 109 EUR или противвредност
осталих валута. Полугодишња/авионом: I група –
Европа: 120 EUR. II група – Азија – Африка:
126 EUR. III група – Америка – Аустралија:
132 EUR или противвредност осталих валута.

ДЕВИЗНЕ УПЛАТЕ У EUR

(или противвредност осталих валута)
за иностранство вршити преко:

I CORRESPONDENT BANK

SWIFT- BIC: DRESDEFF
Name: DRESDNER BANK AG
City, Country: FRANKFURT AM MAIN
GERMANY

II BENEFICIARY'S BANK

SWIFT- BIC: KOBRSBGXXX
Name: KOMERCIJALNA BANKA AD
BEOGRAD
Street: SVETOG SAVE 14
City, Country: BEOGRAD
REPUBLIC OF SERBIA

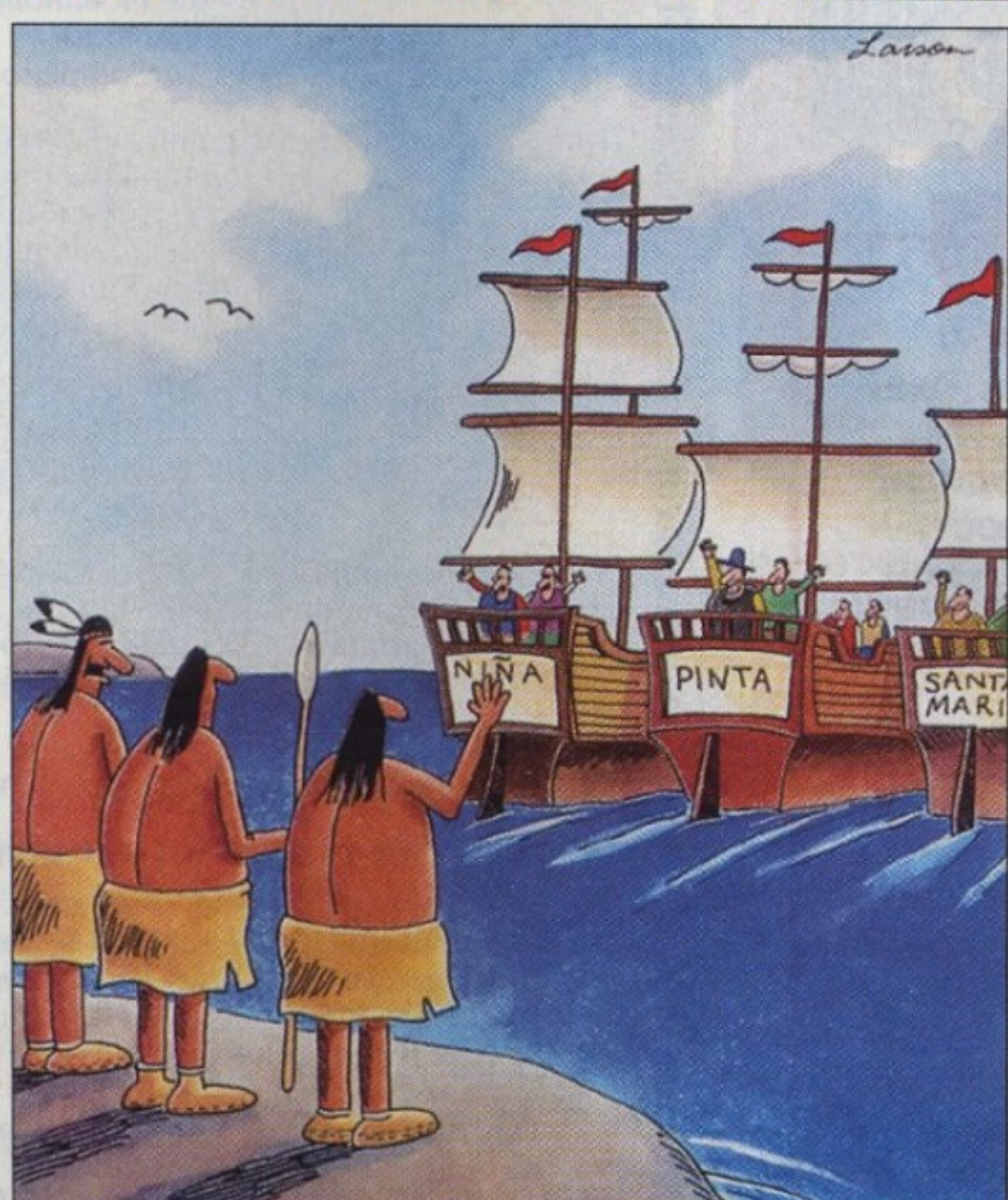
III BENEFICIARY

IBAN/ Account Number:
RS35205000702174700089
Name: POLITIKA AD - ZA NOVINSKO-
IZDAVAČKU I GRAFIČKU DELATNOST
Street: CETINJSKA 1
City, Country: 11000 BEOGRAD
REPUBLIC OF SERBIA

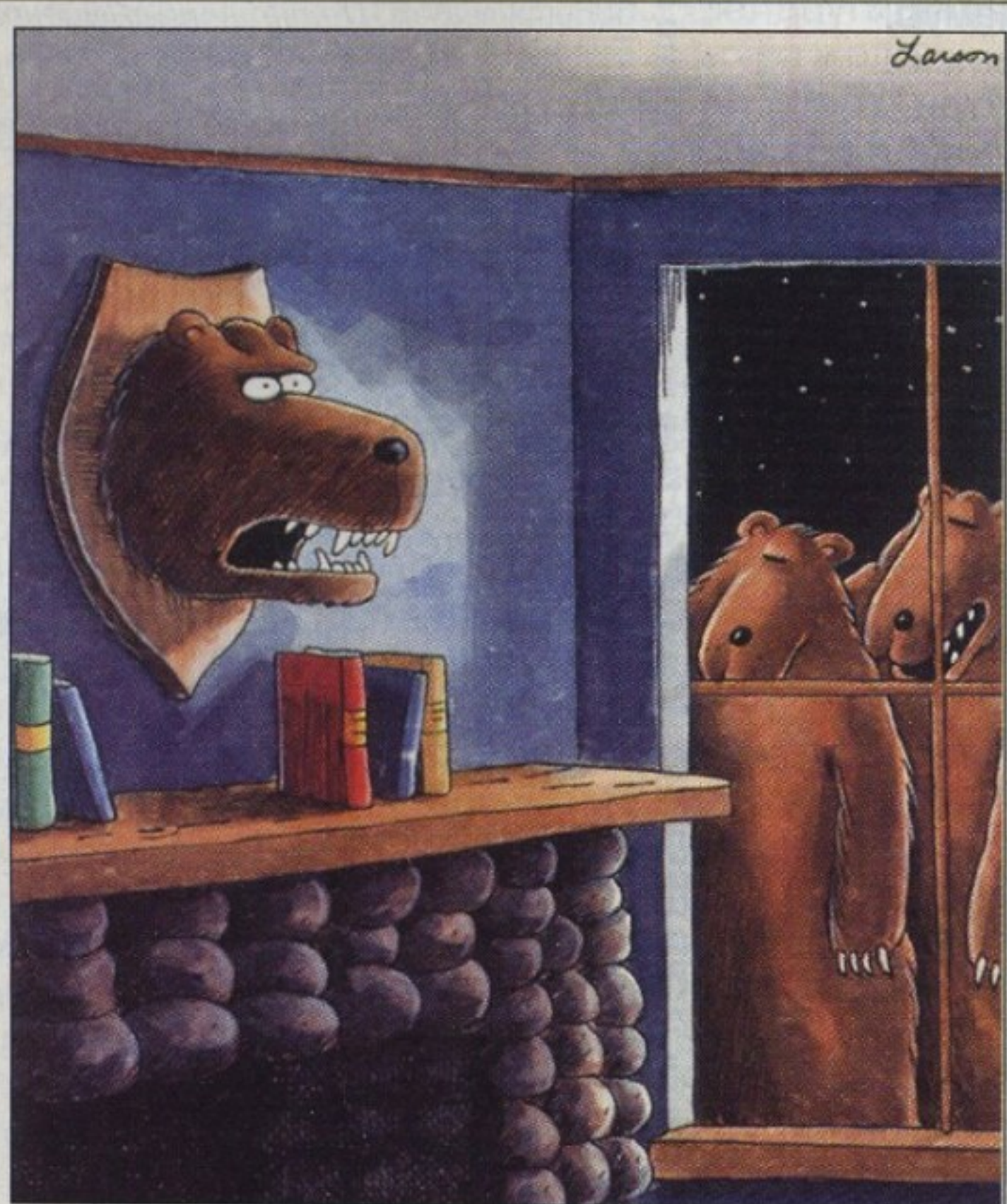
Код уплате обавезно навести:
Претплата на лист Забавник
Копију уплате и адресу послати на:
ПОЛИТИКА АД, Цетињска 1, Београд
Србија или на факс ++ 381 11 3373-160

Интернет адреса: www.politikin-zabavnik.rs
Е. пошта: politikin.zabavnik@politika-ad.com

Larson

„ШТА ЛИ СЕ КРИЈЕ ИЗА ОНОГ 'ВИДИМО СЕ УСКОРО'?”

„ТО ЈЕ, БЕЗ СУМЊЕ, ВИНИ, ЊЕГОВ НОС, УСТА, КРЗНО... САМО, ОЧИ СУ МИ НЕКАКО ЧУДНЕ!”

ЧУДЕСНИ СВЕТ

ГЕРИЈА ЛАРСОНА

РЕКАО

ЈЕ ВИЛИЈАМ ШЕКСПИР

један од највећих писаца свих времена
(1564 - 1616)

- ГДЕ СЕЈЕШ ЉУБАВ ИЗРАСТЕ РАДОСТ.
 - ЉУБАВ СЕ РАЂА, ЖИВИ И УМИРЕ У ОЧИМА.
- МУЗИКА ЈЕ ХРАНА ЉУБАВИ.
- ЉУБАВ НЕ ГЛЕДА ОЧИМА, ВЕЋ ДУШОМ. ЗАТО ЈЕ КРИЛАТИ АМОР НА СЛИКАМА СЛЕП.
- КОЛИКО БИ ОЧИЈУ ТРЕБАЛО ДА ИМА ЧОВЕК ДА ОПАЗИ СРЕЂУ КОЈА ГА ОКРУЖУЈЕ?
 - КО СИЛНО ЉУБИ, СИЛАН СТРАХ ГА МОРИ, А СТРАХ КАД РАСТЕ, ЈАЧЕ ЉУБАВ ГОРИ!
- КО ВОЛИ, ТИХ ЈЕ. ОДЗВАЊА САМО ПРАЗНА ПОСУДА.
- ПОСЛУШАЈ СВОЈУ МУДРОСТ, А НЕ ГНЕВ!
- ЖЕНИДБА ЈЕ ПРВА ГЛУПОСТ КОЈУ ЧОВЕК УЧИНИ КАДА ПОСТАНЕ ЗРЕО И РАЗУМАН.
- ДОБРО ОТВОРИ ОЧИ КАД СЕ ЖЕНИШ, А ПОСЛЕ ИХ ЗАТВОРИ!
- АКО НЕКОГА МРЗИ МНОГО ЉУДИ, ТО МОРА ДА ЈЕ ДОБАР ЧОВЕК.
- ЗНАМО ШТА ЈЕСМО, АЛИ НЕ ЗНАМО ШТА БИСМО МОГЛИ ДА БУДЕМО.
- СВЕТ ЈЕ ПОЗОРНИЦА НА КОЈОЈ СВАКО ИГРА СВОЈУ УЛОГУ.
- ВЕРА У РАДОСТ ГОТОВО ЈЕ ИСТА КАО И САМА РАДОСТ.
- НЕ ПОКАЗУЈ СВЕ ШТО ИМАШ, НИТИ ГОВОРИ СВЕ ШТО ЗНАШ.
- ГОВОРНИЦИ НИСУ ДОБРИ РАДНИЦИ!
- ИЗРАЗИ СВОЈ БОЛ РЕЧЈУ! БОЛ КОЈИ НЕ ПРОГОВОРИ, ГУШИ СРЦЕ ДОК НЕ ПУКНЕ.
- НАЈИСКРЕНИЈЕ СУ ОНЕ СУЗЕ КОЈЕ ЛИЈЕМО САМИ НАД СОБОМ.
- И ЂАВО МОЖЕ ДА ЦИТИРА СВЕТО ПИСМО ЗА СВОЈЕ ПОТРЕБЕ.
- ПРИЈАТЕЉ МОРА ДА ПОДНОСИ СЛАБОСТИ СВОГ ПРИЈАТЕЉА.
- НОВАЦ ЈЕ КРУПНА СТВАР КОЈА ЉУДЕ ЧИНИ СИТНИМ.
- ЈЕДНАКО СУ БОЛЕСНИ ОНИ КОЈИ ПРЕВИШЕ ЈЕДУ КАО И ОНИ КОЈИ У ОСКУДИЦИ ГЛАДУЈУ.
- СВЕТ ЈЕ ОНОЛИКО ЗАНИМЉИВ КОЛИКО СМО МИ ЗНАТИЖЕЉНИ.
- ЉУДСКО ЈЕ ТЕЛО ПАРК У КОМЕ ЈЕ ВОЉА ГЛАВНИ ВРТЛАР.
- УЗДИСАТИ НАД ПРОШЛИМ ЈАДОМ НАЈСИГУРНИЈИ ЈЕ НАЧИН ДА СЕ ПРИВУЧЕ НОВИ.
- ВИШЕ ВОЛИМ ЛУДОСТ КОЈА МЕ РАДУЈЕ, НЕГО ИСКУСТВО КОЈЕ МЕ РАСТУЖУЈЕ.
- НИШТА НИЈЕ САМО ПО СЕБИ НИ ДОБРО НИ ЛОШЕ, ЗАВИСИ САМО ШТА О ЊЕМУ МИСЛИМО.
- КАД ТУГА ДОЛАЗИ, ОНА ДОЛАЗИ У МНОШТВУ.

**КАД ИМАШ СВЕ,
НЕ ВИДИШ НИШТА,
ПРОГЛЕДАШ ТЕК
КАД НЕМАШ НИШТА.**

BY JIM DAVIS

ГАРФИЛД GARFIELD GARFIELD GARFIELD

